

ВІСНИК ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія Журналістика

Випуск 59

2026

**VISNYK
OF THE LVIV
UNIVERSITY**

**ВІСНИК
ЛЬВІВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Journalism Series

Серія Журналістика

Issue 59

Випуск 59

Scientific journal

Збірник наукових праць

Published 1–2 issues per year

Виходить 1–2 рази на рік

Published since 1958

Видається з 1958 року

Ivan Franko
National University of Lviv

Львівський національний
університет імені Івана Франка

ВИПУСК 59.

Друкується за ухвалою
Вченої ради Львівського національного
університету імені Івана Франка
(*протокол № 2/І від 28.01.2026 р.*).

Електронна версія розміщена
на офіційному сайті Вісника 07.02.2026 р.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих
медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення
№ 1877 від 30.05.2024 р. Ідентифікатор медіа
R30-04893. Перереєстровано як фахове
видання України категорії «Б»
(*наказ МОН України № 724 від 09.08.2022 р.*)

У Віснику вміщено наукові праці українських та закордонних авторів, що відображають широкий спектр проблем функціонування масмедіа в Україні, Європі та світі; акцентовано увагу на їхній ролі в утвердженні національної ідентичності та універсальних цінностей.

The journal includes chapters of academic research – contributed by Ukrainian and foreign scholars – which provide an assessment of a wide range of issues on mass media in Ukraine, Europe and the world. At the same time, the publications attempts to demonstrative the significance of these findings vis-a-vis Ukraine's national identity.

Редакційна колегія:

д-р наук із соціальних комунікацій, проф. *Мітчук О. А.* (головний редактор); д-р філол. наук, д-р габілітований *Гетка Й.*; д-р політ. наук, канд. філол. наук, доц. *Даниленко С. І.*; д-р наук із соціальних комунікацій, проф. *Житарюк М. Г.* (заступник головного редактора); д-р наук із соціальних комунікацій, проф. *Зикун Н. І.*; д-р філол. наук, проф. *Іванишин П. В.* (заступник головного редактора); д-р філол. наук, проф. *Іванова І. Б.*; д-р іст. наук, проф. *Крупський І. В.* (заступник головного редактора); д-р філол. наук, проф. *Лецак О. В.*; д-р філол. наук, проф. *Навальна М. І.*; д-р політ. наук, доц. *Нате С.*; д-р наук із соціальних комунікацій, проф. *Олтаржевський Д. О.*; д-р наук із соціальних комунікацій, проф. *Павлюк І. З.*; д-р філол. наук, проф. *Поплавська Н. М.*; д-р філол. наук, проф. *Присяник О. П.*; д-р наук із соціальних комунікацій, проф. *Супрун Л. В.*; д-р філол. наук, д-р габілітований, проф. *Філіп Г.*; канд. філол. наук, доц. *Хоменко Т. М.* (відповідальний секретар); д-р наук із соціальних комунікацій, проф. *Шевченко В. Е.*

Professor *O. Mitchuk* – Editor-in-Chief,
Professor *M. Zhytaryuk* – Assistant Editor,
Professor *P. Ivanyshyn* – Assistant Editor,
Professor *I. Krupskyu* – Assistant Editor,
Docent *T. Khomenko* – Managing Editor.

Відповідальний за випуск *Мар'ян Житарюк*

Адреса редакційної колегії:

Львівський національний
університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, к. 203,
79044, Львів, Україна
тел.: +380322394751, +380679039279

Editorial office address:

Ivan Franko National
University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, room 203,
79044, Lviv, Ukraine
tel. +380322394751, +380679039279

e-mail: visnyk.journalism@lnu.edu.ua

<http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/index>

Тексти статей і англomовних анотацій подано в авторських редакціях

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ, ВИДАВЦЯ І ВИГОТОВЛЮВАЧА:
Львівський національний університет імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
Свідectво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Формат 70×100/16.
Ум. друк. арк. 20,0.
Тираж 100 прим. Зам. №

© Львівський національний
університет імені Івана
Франка, 2026

ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 3–19 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13938>

УДК 070:325.8](477)19/20

FEATURES OF CONSTRUCTIVE JOURNALISM ON THE EXAMPLE OF PUBLICATIONS OF THE MAGAZINE ‘UNIVERSUM’ (2014–2025)

Viktoriya Romanchuk

*Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: viktoriya.romanchuk7@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1594-3995>*

The article examines examples of the use of a constructive approach in solving important problems related to military topics. The meaning of the concept of ‘constructive journalism’ is understood. Traditional media are currently at the stage of adaptation to a new direction in journalism. The question of the feasibility of introducing, supporting and developing promising media practice in the Ukrainian information space is raised.

Keywords: constructive journalism, information society, constructive approach, journalism, media, war.

Problem statement. Relevance of the study. The concept of constructive journalism is not so new. Media professionals have previously adhered to the principles of constructive journalism without using this term. The emergence of the media phenomenon of ‘constructive Journalism’ is primarily due to the rapid development of the information society. In times of social changes, geopolitical crises, the outbreak of wars or epidemics, it is constructive that creates the basis for further work or solutions, for analysing the problems and needs of reality.

When society is permanently in a state of uncertainty (war generates such a state), a journalist is no longer interested in just covering one or another problem. He seeks to influence its solution with his conclusions and advice arising from the research/analysis he has conducted. Due to Russian aggression, the relevance of the topic of constructive journalism has sharply increased, which has turned into a kind of applied discipline. It can be assumed that this is why the term ‘constructive journalism’ began to be used in the sphere of traditional mass media, which, one might say, has already acquired even a state sound.

The purpose of the publication is to clarify the features of journalistic texts published in the socio-political bimonthly 'Universum', which are characterised by the signs of constructive journalism.

Analysis of recent research and publications. In 2016, the Institute for Constructive Journalism was founded in Denmark. Its director and founder, U. Haagerup, believes that the main mission of constructive journalism is not to save journalism from itself or help the media business, but to restore trust in the idea¹.

Danish journalist Catherine Gyldensted, the developer of the structure of constructive journalism, in her work 'From Mirrors to Movers. Five Elements of Constructive Journalism' writes that high-quality constructive journalism seeks resources, realistic solutions or compromises, which it reports to society².

American researchers Tanya Aitamurto and Anita Varma note that journalists working in the field of constructive journalism shift attention to the perspective of social change, documenting and developing solutions to current social problems³.

Halyna Budivska, editor of the Ukrainian version of the European journalism observatory – EJO (European Journalism Observatory), notes that constructive journalism was born on the basis of the ideas of the Austrian journalist Robert Jungk, the Norwegian sociologist Johan Galtung and the 'positive psychology' of Martin Seligman. 'It clearly and convincingly tells how to respond to social problems. It investigates and explains in a critical and truthful way, shows examples of people working to solve problems. It focuses not only on what might work, but also on how and why it might or might not work'⁴.

It should be noted that there is currently no comprehensive explanation/understanding of how to work in the field of constructive journalism. Thus, according to Polish researcher K. Molek-Kozakowska, 'constructive journalists should be able to balance the message by supplementing it with practical, useful and positive information'⁵.

Media expert Olena Holub outlines the markers of constructive journalism in a review of materials from the Institute of Mass Information⁶. This is about quality (compliance with journalistic standards); relevance (social significance of the topic); the presence of an expert assessment of the event and all its possible consequences; refocusing attention from the negative to ways to solve the problem; the presence of recommendations and advice; the absence of potential harm to the audience. Other works by this author are also

¹ Haagerup, U., «Rethink Journalism». URL: <https://constructiveinstitute.org/why/support-democracy/>.

² Gyldensted, Cathrine (2015), *From Mirrors to Movers: Five Elements of Positive Psychology in Constructive Journalism*, Ggroup Publishing, 195 p. URL: https://issuu.com/cathrinegyldensted1/docs/from_mirrors_to_movers_pdf_full

³ Aitamurto, T., Varma, A. (2018), "The Constructive Role of Journalism: Contentious metadiscourse on constructive journalism and solutions journalism Practice", *Journalism Practice*, Vol. 12, Is. 8, p. 69. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17512786.2018.1473041?journalCode=rjop20>

⁴ Budivska, G. (2017), "Problema vs. yiyi vyryshennja: navishcho redakciyam konstruktyvna zhurnalistyka". URL: <https://ua.ejo-online.eu/3642/etyka-ta-yakist/navishcho-redaktsiyam-konstruktyvna-journalistyka>

⁵ Molek-Kozakowska, K. (2016), «„Konstruktywne” dziennikarstwo? W reakcjina najnowsze trendy w mediach opiniotwórczych i społecznościowych». URL: <https://resrheterica.com/index.php/RR/article/view/164>

⁶ Holub O. (2020), "Konstruktyvna zhurnalistyka v onlajn-media. Ohljad materialiv", *Instytut masovoyi informaciyi*. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/konstruktyvna-zhurnalistyka-v-onlajn-media-oglyad-materialiv-i32534>

known, dedicated to the problem of constructive journalism: ‘News do not allow you to live peacefully? Critical journalism should be constructive’⁷; ‘What is constructive journalism and why is it vitally necessary in difficult moments of history’⁸.

Angelina Zhitnikova notes that Ukrainian researchers and media experts record the presence of signs of constructive journalism / solutions journalism in all-Ukrainian, regional, local and specialised publications⁹. In Ukraine, we see the initiative to create constructive journalism on the example of the project ‘Life from ‘zero’, posted on the website of ‘Ukrainian Pravda’.

Other Ukrainian scientists and media experts are also devoted to the problem of constructive journalism. Among them: O. Ivanova¹⁰, T. Gordienko¹¹ and others.

Methods used in the study: comparative analysis, content analysis, system analysis and perspective analysis, comparative-historical method and method of conceptual modeling, general scientific information approach.

Presentation of the main material of the study. In December 1993, journalists of the bimonthly ‘Universum’ declared the prognostic mission of the newly founded publication: ‘The universality of knowledge and ideas about the world depends on the ability to perceive this knowledge, on our ability to transform the result of intellectual labor into a tool for communication, dialogue and exchange of experience. Intellectuals themselves are called upon, first of all, to care about the future, implicitly present in the present, their main concern is to understand the crises of modernity and clearly define them, helping civil society institutions develop an effective system of measures that will contribute to the civilized entry of Ukraine into the 21st century’.

Three decades later, a kind of confirmation of the importance of the task set was the affirmation of the role of constructive journalism in the media environment.

Traditional journalism mainly focuses on problems, without analysing the answers to overcoming them, without setting a specific task for their solution.

‘In constructive journalism, an important role is played by a story based on a social conflict and the search for a solution; demonstration of the solution of this problem by a certain group of people, society; visual presentation of a ready-made model that can be adapted to solve similar problem situations. The same approach is used in solutions journalism, but the main thing for it is the result, while constructive journalism is characterized only by the search for a solution, an alternative’¹².

⁷ Holub, O., Churanova, O. (2018), “Novyny ne dayut spokiyno zhyty? Krytychna zhurnalistyka maye buty konstruktyvnoyu”. URL: <https://imi.org.ua/articles/novyny-ne-dayut-spokijno-zhyty-krytychna-zhurnalistyka-maje-but-ky-konstruktyvnoyu-i94>

⁸ Holub, O. (2020), “Shcho take konstruktyvna zhurnalistyka i chomu vona zhyttyevo neobkhidna v skladni momenty istoriyi”. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/shho-take-konstruktyvna-zhurnalistyka-i-chomu-vona-zhyttyevo-neobhidna-v-skladni-momenty-istoriyi-i32258>

⁹ Zhytnokova, A. (2022), “Komunikatsiynyy potentsial zhurnalistyky rishen v Ukrayini”, *Dialoh: mediastudiyi*, vyp. 28, s. 63.

¹⁰ Ivanova, O. (2022), “Konstruktyvnist konstruktyvnoyi zhurnalistyky v konfliktohennomu socialno-komunikatsiynomu seredovyschi”, *Dialoh: mediastudiyi*, вип. 28, s. 81–97.

¹¹ Hordiyenko, T. (2018), “Konstruktyvna zhurnalistyka – ce ne prykrashannya svitu, a sprobа pokazaty yoho z usikh bokiv”. URL: <https://detector.media/infospace/article/139073/2018-07-05-konstruktyvna-zhurnalistyka-tse-ne-prykrashannya-svitu-a-sproba-pokazaty-yogo-z-usikh-bokiv/>

¹² Slotyuk, T. (2021), “Konceptiya modeli Solutions Journalism: konotatsiya, funkciyi, osoblyvosti funkcionuvannya”, *Visnyk Lvivskoho Universytetu. Seriya: Zhurnalistyka*. vyp. 50, s. 68–76.

We agree with the opinion of the quoted author Tetyana Slotyuk that constructive journalism is a new type of analytical journalism, it combines several genres: it contains elements of storytelling, investigation, essay, reportage, etc.

In the conditions of war, the role and place of journalism has changed significantly – the value of the word in society has noticeably decreased not only due to hostile propaganda, hybrid information technologies, but also due to the moral degradation of a significant part of the government, which could not but affect the perception and understanding of reality by society.

At the same time under conditions of war, journalism has essentially evolved – its increasingly pronounced feature is constructiveness. The authors come up with not only sharp political, economic, cultural and military narratives, but also with a meticulous analysis of the needs that are absolutely necessary for the defense of the state, while demonstrating convincing systemic thinking. In other words, we are talking about 'constructive journalism', which often takes the form of investigative journalism. We can talk about the emergence of a kind of journalistic reportage, executed according to the highest journalistic standards. And in a number of publications, 'Universum' demonstrates this. Such an approach can generate new ideas.

War has become the main topic of journalism, forcing authors to place not only ideological accents on the country's information field, but also to produce and disseminate various constructive proposals and ideas that can serve to strengthen the state's defense capabilities and its security.

A publicist who turns into a kind of promoter of constructive journalism is faced with the realisation of the need to change the already developed professional, standard approach and to the analysis of many socially important problems, including military ones. This tendency to create a symbiosis of research and proposals can be seen on the example of a number of materials in the magazine 'Universum'.

The publications call on and encourage those in power and the general public to rational, pragmatic thinking, to critically analyse problems that hinder the effective defense of the state in the conditions of a fierce struggle to preserve its sovereignty and territorial integrity.

A publicist with constructive thinking turns into a defender of the state not only on the information front, but also on the real physical battlefield. The author's thoughts, embodied in a verbal shell, often take on constructive forms, filled with interesting proposals-projects-ideas that can be embodied in specific products needed by the Armed Forces of Ukraine, or be useful for the implementation of important political and diplomatic projects, the application of new approaches and strategies to achieve victory.

This trend in modern Ukrainian journalism, which in many cases can be called constructive, is clearly visible on the example of a significant number of materials published in the columns of the magazine 'Universum' during the war decade – 2014-2025.

Many publications of the publication are characterised by well-argued constructivism, capable of attracting the attention of military specialists, politicians, diplomats to the study of a particular problem. The texts contain alternative ways to solve it based on a systematic approach, thorough analysis of empirical data and the use of verified sources. In other words, we have specific examples of decision journalism.

In early 2015, having critically analysed the situation with the provision of the Armed Forces of Ukraine with Kevlar body armor, O. Romanchuk concluded: 'Adopting the level

of individual body armor of the 5th class as the minimum standard for the Armed Forces of Ukraine will inevitably put on the agenda the issue of replacing imports of relevant composites with materials of domestic production. Even a superficial analysis of scientific and technical publications in the field of materials science allows us to name Ukrainian structures that are ready to master and implement new technologies in the production of modern ballistic protection for people and equipment: Dnipropetrovsk National Chemical and Technological University; Kyiv Institute of Superhard Materials named after V. M. Bakul of the NAS of Ukraine; National Technical University 'Kyiv Polytechnic Institute'; Physics and Mechanics Institute named after G. V. Karpenko NASU (Lviv). But if the Ministry of Defense continues to insist on maintaining the standard of 4th class armor protection, then the aforementioned research institutions will never have proper funding, and billions of hryvnias will flow into the pockets of clever tricksters. At the cost of the lives and health of our soldiers¹³.

The technical problem of individual body armor, which the author drew attention to, was not solved in time, ten years later turned into a corruption problem – the co-owner of the studio 'Kvartal 95', businessman Timur Mindich, organised a corruption scheme for the procurement of low-quality body armor for the Armed Forces of Ukraine, involving the State Rear Operator (DOT) for its implementation, putting pressure on the former Minister of Defense Rustem Umerov¹⁴.

In the article 'Memorandum on Fossils Signed. Who has the last word?...'¹⁵. O. Romanchuk finds out whether the signing of a memorandum of intent to conclude an agreement on rare earth metals by Ukraine and the United States on April 17, 2025, is beneficial for our state. The author warns that we need to play it safe, because the agreement may contain an economic trap. Therefore, without receiving strict security guarantees recorded in the document, there is no point in signing it. The author emphasises that the existing format of negotiations with the United States on 'mineral resources' needs internationalization. 'The approval of a mechanism for sharing profits poses too great a risk to its sovereignty. The documents should state that the responsibility for the successful implementation of the agreements lies primarily with the current administration of Donald Trump'.

O. Romanchuk reminds that Ukraine has the largest titanium deposits in Europe and owns a fifth of the world's reserves of titanium ores - an extremely important raw material for the production of aerospace products, medical products, paints. By joining the free trade zone with the EU, Ukraine gets a unique opportunity to supply titanium products for high-tech industries in the world. And this is nothing more than a kind of locomotive of the Ukrainian economy.

At the same time, as the author draws attention, in October 2024 the Cabinet of Ministers adopted a decision to privatize one of the largest producers of titanium raw materials in the world, the United Mining and Chemical Company (UMCC). As a result,

¹³ Romanchuk, O. (2015), "Bronezhylet dlya ukrayinskoho voyaka", *Universum*, № 1–2, s.49.

¹⁴ Kostyuchenko, R. (2025), «"Skhema Mindicha" na bronezhyletakh: zhurnalistka rozpovila pro rol eksministra oborony Umerova v oborudci». URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/economy/prostrilyuyutsya-i-koso-zshiti-mindich-organizuvav-shemu-na-bronezhiletah-zhurnalistka-rozpovila-pro-rol-eksministra-oboroni-v-oborudsi.htm>

¹⁵ Romanchuk, O. (2025), "Memorandum pro kopalyny pidpysano. Za kym ostannye slovo", *Universum*, № 5–6, s. 36–37.

the State Property Fund of Ukraine sold 100% of the shares at a privatization auction for 3.93 billion hryvnias to Azerbaijani businessman Nasib Hasanov, the only participant in the auction. The deal is more than suspicious – after the privatization of the United Mining and Chemical Company, ‘a new supply chain of Ukrainian titanium raw materials will be formed for the enemy, that is, for the leading holding of the Russian military-industrial complex Rostec, which produces all that deadly machinery that flies at Ukrainian cities, industrial infrastructure and positions of the Ukrainian Defense Forces. Let us recall: in Russian missiles, the engine blades are made of titanium ore mined in Ukraine. How can you give such weapons to your enemy?’.

The author makes a number of important reservations, posing a rhetorical question: who will have the last word in these negotiations?

In the publication of December 4, 2025, ‘Are territorial gains possible at the expense of Ukraine...’¹⁶. O. Romanchuk draws the attention of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine to the information published on August 2, 2017 on the official website of the Embassy of Ukraine in the United States of America: ‘US President Donald Trump signed into law the ‘Countering America’s Adversaries Through Sanctions’ law, which significantly strengthens and expands sanctions against the Russian Federation, and also supports the sovereignty and territorial integrity of Ukraine’. The author notes that this federal law remains in force and has the status of public law, which means that it is mandatory for all branches of US government to implement. The law creates a mechanism for mandatory approval by Congress of any decisions of the president regarding the easing of sanctions against Russia. The provision on non-recognition of territorial changes made by force is a legally binding principle of US foreign policy, enshrined at the legislative level.

O. Romanchuk asks a valid question: are Ukrainian politicians and diplomats really not familiar with this law, which prohibits the use/application of the practice of ‘negotiators’ in international negotiations?

The magazine did not bypass the topic of economics, raising, in particular, the vexed issue of increasing taxes in wartime: ‘The Verkhovna Rada adopted a bill on increasing taxes: from 1.5% to 5%. Did the people’s deputies take everything into account when voting for this far from popular political step in society? At one time, the American economist Arthur Laffer formulated the law of the dependence of the amount of tax revenues on the tax rate. This law is well illustrated by the Laffer curve, which is presented on Wikipedia. However, when the tax rate increases, sooner or later there comes a point when the growth of tax revenues stops. A further increase in the tax rate (the upper branch of the ‘Laffer curve’) leads to a decrease in revenues, production is curtailed, prices rise, and inflation increases. The country is plunged into a deep economic crisis’¹⁷.

In the article ‘Logic and logistics of wartime’¹⁸. O. Romanchuk recalls that the unprofessionalism of the team of ‘servants of the people’ has led to the fact that since the war began, Volodymyr Zelensky has had to turn to the governments of Western countries almost every day with appeals and requests to urgently provide military and humanitarian

¹⁶ Romanchuk, O. (2025), “Chy mozhyvi terytorialni nabutky koshtom Ukrayiny”, *Universum*, № 11–12, s. 1–2.

¹⁷ Romanchuk, O. (2024), “Ukrayinska ekonomika i polityka na tli «kryvoyi Laffera»: vhoru shodamy, shcho vedut unyz”, *Universum*, № 9–10, s. 9.

¹⁸ Romanchuk, O. (2022), “Lohika i lohistyka voyennoyi doby”, *Universum*, № 3–4, s. 46–50.

assistance to successfully confront the enemy. On March 2, 2022, the Official Internet Representation of the President of Ukraine reported that Volodymyr Zelenskyy signed a decree on the creation of the Coordination Headquarters for Humanitarian and Social Issues, and the Head of the Presidential Office Andriy Yermak was appointed as its head. The author of the article writes that on April 19, 2022, CNN aired an interview with a retired US Special Forces colonel who, together with his friends and colleagues, created a group of volunteers who arrived in Ukraine to provide assistance to the military. The colonel claimed that humanitarian aid is largely not reaching its intended destination. First aid kits are often stored in warehouses on the territory of Ukraine near its western border. According to the American colonel, light weapons, medical equipment, and even hospitals fall into the sphere of activity and management of non-profit, on April 19, the CNN website published an article 'What happens to weapons sent to Ukraine? The US doesn't really know' (<https://edition.cnn.com/2022/04/19/politics/us-weapons-ukraine-intelligence/index.html>), The problem is that the Americans hand over the cargo to those they were told by Kyiv. That is, if the long-awaited humanitarian aid ends up in the greedy hands of corrupt officials, then the responsibility for this lies with the higher state leadership. In particular, the Coordination Headquarters for Humanitarian and Social Issues.

As is known, in December 2025, as a result of a corruption scandal, A. Yermak was removed from his position as head of the President's Office.

O. Romanchuk raises an extremely important issue of military intelligence. In the article 'Intelligence: Who is Hunting Ukrainian Gentlemen?'¹⁹ the author gives examples of tragic stories related to the actions of enemy agents. Then he suggests that Ukrainian special services be more actively engaged in deep intelligence developments, which include professional surveillance of potential organisers and probable leaders of the pro-Russian underground, complex and dangerous undercover work. He quotes Oleksandr Skipalsky, founder of the GUR of the Ministry of Defense of Ukraine: 'The number of influential figures in Ukraine who are potential traitors and then become open enemies is off the charts. If today were Day X, everyone would be shocked in exactly the same way as they were shocked by the situation in Crimea. We supposedly banned the Communist Party, but I am sure that the Russian communist center has secret structures and personalities in Ukraine. The leaders and managers of disguised anti-Ukrainian organisations feel at ease, and there are no restrictions on them from the state and the law enforcement system, and their corrupt connections give them the opportunity to communicate with the enemy and coordinate their actions'.

O. Romanchuk quotes the famous phrase of Sir Francis Walsingham, one of the founders of the English Secret Service: 'This work is too hard and dirty, so only gentlemen can do it'. The sentence about the importance of intelligence, uttered by the British back in the 16th century, still remains relevant. And it raises a natural question: are there real gentlemen in Ukraine? The answer is positive. There are gentlemen in Ukraine. Real ones. Even the unfinished (not through the fault of the intelligence officers) operations of the GUR of the Ministry of Defense of Ukraine confirm this. The question is different: are the 'servants of the people' able to help the domestic gentlemen carry out the military, informational, cultural and economic de-occupation of Ukraine from Russian filth?

¹⁹ Romanchuk, O. (2021), "Rozvidka: khto poluye za ukrayinskymy dzhentlmenamy", *Universum*, № 11–12, s. 9–11.

In the article ‘There was a leak of information of state importance’²⁰, published in July 2020, O. Romanchuk tells how investigators of the State Bureau of Investigation illegally seized seven devices – klystrons – on the territory of three brigades of the Air Force of the Armed Forces of Ukraine in Khmelnytskyi, Odessa and Kherson regions. From what anti-aircraft installations became combat-capable. We quote: ‘Why did the SBI employees seize the klystrons and accompanying documentation? Probably, someone suggested that they should be seized, and not just inspected and confirmed their presence. It can be assumed that it was a check of the air defense of the Armed Forces of Ukraine. And it seems that they completed the task. Probably, information about the marking of the devices and accompanying documentation reached Russia. It was not difficult for the Kremlin’s special services to establish in which warehouses the klystrons were stored and who was involved in the transfer of military equipment elements to the Armed Forces of Ukraine. The scandal involving the State Intelligence Service is a hint to the aggressor on how to reduce the level of combat readiness of the Ukrainian Air Force. The removal of several klystrons is a hole in the airspace several hundred kilometers wide for more than a day.

A kind of confirmation of the author’s concern about the actions of the State Intelligence Service was additional materials on this scandalous case, which appeared on January 12, 2022 on the information portal of the Myrotvorets Center: ‘Investigators knew for sure that the acquisition of klystrons was the result of a successful special operation by our special services, and it was impossible to acquire them in any way except with the involvement of intelligence agencies, since our air defense systems are mainly from Soviet times and the manufacturer of spare parts for them is the Russian aggressor... As a result of the actions of the State Intelligence Service investigators, the numbers of electronic devices were ‘illuminated’, which allowed the FSB of the Russian aggressor to quickly calculate and arrest the agent network of our special services involved in the supply of klystrons to Ukraine. The channel for receiving klystrons for our air defense systems was destroyed by the actions of the State Security Service’²¹. Continues the theme of the fight against enemy agents O. Romanchuk in the article ‘Stories with many unknowns’²².

O. Romanchuk also came to the attention of the painful topic of protecting Ukrainian territory from enemy air raids, in particular, from shaheeds. Familiar with the Soviet air defense system, the author shares his thoughts: ‘In 1960, the USSR adopted the 23-mm paired anti-aircraft gun ZU-23-2, which was widely used during the war in Afghanistan, in civil conflicts in Libya and Syria. These guns are still successfully used by the Armed Forces of Ukraine at the front. The S-125-2D anti-aircraft missile system is designed to destroy small-sized targets at low altitudes in conditions of various radio interference. Its modernized version of the S-125M «Pechora» with the 5V27D-M2 guided missile (hit zone height 25 km, range – 40 km) was developed by the domestic company ‘Radionics’ and the state design bureau ‘Luch’.

²⁰ Romanchuk, O. (2020), «Stavsyia vytyk informaciyi derzhavnoyi vahy». URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/26.07.2020/vyt-inf.html>

²¹ Kravchenko, V. (2022), “Yim samym skladno pobachyty, de prohnylo”. URL: <https://myrotvorets.ua/news/yim-samim-skladno-pobachyty-de-prohnylo/>

²² Romanchuk, O. (2022), “Istoriyi z bahatma nevidomymy”. URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/10.07.2022/ist-bah-nev.html>

The Soviet KS-19 anti-aircraft gun (caliber 100 mm) was in service with more than 20 countries. There, this anti-aircraft gun continues to be successfully modernized. Of course, it cannot withstand modern high-speed aircraft, but it is quite suitable for destroying helicopters and unmanned aerial vehicles. Kyiv 'Arsenal' has modernized the Soviet S-60 anti-aircraft artillery system (57 mm caliber gun). Although the probability of a projectile (its speed is about 1000 m/s) hitting an aircraft directly is extremely small, a series of fired projectiles can create an effective barrier of shrapnel in front of it, or completely destroy a low-speed drone.

It can be assumed that the warehouses of the Ministry of Defense of Ukraine store not only the anti-aircraft systems listed above, but also extremely effective Soviet self-propelled installations 'Shilk'» and 'Tunguska' equipped with radars. Their analogue is the famous German 'Cheetah'²³.

The author suggests using various methods of countering air attacks, using alternative types of weapons – powerful machine guns, anti-aircraft installations capable of shooting down or eliminating kamikaze drones and other types of UAVs in the air.

These proposals by O. Romanchuk are confirmed in the comments of Yuriy Ignat, the spokesman for the Air Force Command of the Armed Forces of Ukraine: drones can be shot down by various air defense means and even small arms, but anti-aircraft guns, as well as the Ukrainian 'Shilka' or the German 'Cheetah', are best suited for this²⁴.

In 2024, the General Staff of the Armed Forces of Ukraine reported on the effective use of the anti-aircraft missile and gun complex 2K22 'Tunguska'²⁵.

On December 31, 2023, 'Universum' published an article by O. Romanchuk 'Is everything in Ukraine for the front? Is everything in Ukraine for victory?'²⁶. The author reflects on whether everything is done in Ukraine for the sake of victory and reminded that 'when mortal danger loomed over the long-remembered USSR, communist functionaries, well understanding the importance and effectiveness of visualizing the propaganda mechanism as an ideological factor, put posters with patriotic plots and slogans on the conveyor belt. Millions of copies of various propaganda materials created by talented poster artists properly performed their mobilizing function'. O. Romanchuk poses a valid question: why did the Ukrainian government not use the experience of not only Soviet, but also American or English propaganda during World War II.

Two years later, on September 9, 2025, an exhibition project of a patriotic poster was launched at the Lviv Museum of the History of Religion. Its organizers wrote: 'A poster is a weapon that can influence the course of history. From the German 'flying sheets' of the 16th century to the posters of the era of the liberation struggles of the UNR and ZUNR – this genre served as agitation and a call to action. Modern artists came to the defense of the country not only directly on the battlefield, but also with their creativity. <...> These posters are another front of the struggle in the War for Independence of Ukraine'.

²³ Romanchuk, O. (2022), "Yak zakryty nebo vid droniv-kamikadze", *Universum*, № 9–10, s. 42–43.

²⁴ Horbachova, A. (2022), "U ZSU rozpovily, chym ukrayinski zakhysnyky mozhut zbyvaty iranski «podarunky» Rosiyiyi". URL: <https://www.unian.ua/weapons/viy-na-v-ukrajini-2022-u-zsu-rozpovili-chim-mozhna-zbivati-iranski-podarunki-rf-11986068.html>

²⁵ Vorozhi «shahedy» rozspayutsya, koly pracuyue nasha «Tunhuska». URL: <https://armyinform.com.ua/2024/06/23/vorozhi-shahedy-rozspayutsya-koly-pracuyue-nasha-tunguska/>

²⁶ Romanchuk, O. (2023), "Chy vse v Ukrayini dlya frontu? Chy vse v Ukrayini dlya peremohy?". URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/31.12.2023/omel-perem-front.html>

However, as O. Romanchuk notes²⁷, the issue of replicating a military-patriotic poster in millions of copies remains open – the posters are available for viewing only in electronic format. ‘Who will take on this important state matter? Who should take care of the formation of patriotic consciousness among Ukrainians, especially among young people, and the raising of morale?’

‘When will the UN get rid of Russia?’ – this is the topic of the legality of the Russian Federation’s presence in the UN, which O. Romanchuk raised back in 2019. With the beginning of large-scale Russian aggression against Ukraine, the author once again reminds us of the existing problem: ‘Lawyers are well aware of the dubious existence of international legal grounds for the Russian Federation’s membership in this organization. In particular, the UN Charter does not provide for the possibility of membership in this international organization on the basis of legal succession. Even from a formal point of view, the Russian Federation is absent from the aforementioned Charter. The Union of Soviet Socialist Republics is still represented in it... It should be noted that the legal grounds for such a procedure exist. However, it is extremely difficult to do this – the aggressor country has the right to veto decisions of the Security Council. But, despite the legal casuistry and various political and legal conflicts, Ukrainian diplomats need to raise the already overdue issue of Russia’s presence in the UN Security Council, and therefore in the organization itself, which, however, has long been in need of radical reorganization’²⁸. The magazine ‘Universum’ has repeatedly drawn attention to the existing problem of corruption in Ukraine in its publications (from Latin corruption - corruptio – means corruption, bribery). In many materials on corruption, the publication noted that corruption in Ukraine is not even abuse, not a by-product, but the ugly architecture of the state, its foundation, a kind of glue that keeps the masses in submission, turning from an instrument of control into an instrument of destruction.

It must be admitted that corruption is the formula for the catastrophe of the state. Corruption leads to a political crisis, to a crisis of public administration – the accountability mechanism stops working. No one passes the truth up, no one takes responsibility, no one risks making decisions on their own, and the state turns into a car that drives without a driver. Such a system inevitably suffers a catastrophe.

Elites are primarily afraid of chaos and responsibility. Realizing that chaos is inevitable, they begin to save themselves. Not the state system.

The Analytical Center ‘Business Capital’ together with New image group presented the results of a recent sociological study – conducted on an online survey of 1,200 respondents throughout Ukraine (except for temporarily occupied territories) from December 2 to December 7, 2025, the margin of error is 2.89%²⁹.

The data obtained indicate that public sentiment in Ukraine has approached a certain critical threshold, demonstrating a significant level of skepticism regarding the vector of state development. The leader of the anti-rating was corruption, which was named the main

²⁷ Romanchuk, O. (2025), “Chy stane zbroyeyu plakat?”. URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/18.09.2025/rom-zb-plak.html>

²⁸ Romanchuk, O. (2022), “Koly OON pozbudetsya Rosiyi”, *Universum*, № 3–4, s. 55.

²⁹ Denysenko, V. (2025), “Yak Mindichheyt vplynuv na nastroyi ukraïinciv. Stavlennya do borotby z korupciyeyu”. URL: https://www.dsnews.ua/ukr/politics/yak-mindichheyt-vplynuv-na-nastroji-ukraïinciv-stavlennya-do-borotbi-z-korupciyeyu-12122025-447244#google_vignette

problem by 73% of respondents. In second place is the pace of military aid, which worries 60% of citizens. The destruction of infrastructure is a challenge for 56% of respondents.

It is worth citing several fragments of publications in 'Universum' on the topic of corruption, which can serve as clear examples of constructive journalism.

'On April 28, 2022, Dutch journalist Mariëlle Tweebekke of the NOS Nieuwsuur project said in a conversation with Volodymyr Zelensky that 'corruption still exists in Ukraine, and the war has not changed this'. Zelensky did not hide his indignation: 'My question: did you live here, in Ukraine? No. How can you say that there is corruption in Ukraine now? How is that possible?'³⁰.

On August 28, 2023 journalist Natalia Moseychuk asked Volodymyr Zelensky: 'Will you, Mr. President, declare war on corruption? Do you have enough strength to wage two wars at once?'. In response: 'Should I find more time to fight corruption? Yes. Will we do it? Exactly. But I don't have much time to deal with the details. <...> There are fundamental solutions. I pay attention to them. For example, corruption. I have set a task for the legislation. And the legislator of Ukraine will be offered my proposals on equating corruption to state treason in wartime'³¹.

In another article 'How to overcome corruption in Ukraine'³² O. Romanchuk recalls that on November 17, 2022, during an address to the Bloomberg organized economic forum, Zelensky stated that there is no corruption in Ukraine now, because we are all united. 'Many corrupt people left with their money, and we will do everything to ensure that they stay where they are'. However, during a press conference in Kyiv on September 5, 2023, Lithuanian President Gitanas Nausėda emphasized that corruption in Ukraine influences Western partners when making decisions about arms supplies.

In November 2025, a corruption scandal erupted in Ukraine, shocking its partners and sympathizers around the world. The details of multi-billion dollar deals in the energy and defense sectors are impressive. The world press was filled with comments and questions about the corruption scandal in Ukraine: Is President Zelensky involved in the embezzlement? Does the Ukrainian government understand the consequences of the scandal? What to do with the Ukrainian government? Does the US have compromising material on the Ukrainian president? Is Zelensky an independent figure?

'Universum's' warnings were not taken into account. Inna Vedernikova, a journalist for the publication 'Dzerkalo Tyzhnia', states: 'The entire system needs to be cleaned. Completely. Not only from thieves, but also from fools and assistants of the 'swindlers'. The president knows perfectly well how it works, because he created it himself'³³.

Conclusions. Constructive journalism is a promising direction for the development of modern media. It is a response to the drastic challenges of modernity, especially the war era, ensuring a balance between critical analysis of problems and the search for their solutions. The Ukrainian context has its own characteristics – a large-scale war and the socio-economic contradictions associated with it. Therefore, it is important to highlight

³⁰ Romanchuk, O. (2023), "Yak vy mozhetе hovoryty pro te, shcho zaraz v Ukrayini korupciya", *Universum*, № 1–2, s. 17.

³¹ Romanchuk, O. (2023), "Poboroty korupciyu", *Universum*, № 7–8, s. 46.

³² Romanchuk, O. (2023), "Yak zdolaty Korupciyu v Ukrayini", *Universum*, № 9–10, s. 11.

³³ Vedernikova, I. (2025), "Operatsiya «Midas». Shlyah absolutoyi vlady zavdovzhky v dolar". URL: <https://zn.ua/ukr/anticorruption/operatsiya-midas-shljakh-do-absolutnoji-vladi-dovzhinoju-v-dolar.html>

the needs for the implementation of innovative ideas in the military sphere, in the economy, education and medicine, as well as support for various volunteer initiatives.

This is confirmed by about two dozen analytical and journalistic texts of constructive journalism published over the past ten years in the columns of the magazine 'Universum'. This is socially responsible, high-quality journalism, aimed both at a deep understanding of important theoretical and practical problems, and at finding ways to solve them.

These publications deal with all the spheres of the life of society under the war conditions. The constructiveness of proposals is combined with appropriate reasoning. The sharp, and sometimes even provocative materials, definitely need an appropriate reaction from the side of the State institutions.

There is a need to study the features of constructive journalism related to the creation of analytical materials suitable for solving state-level problems. The government and society must not only know and understand that changes are possible, but also see models for how to implement them. And constructive journalism can contribute to this.

REFERENCES

1. Aitamurto, T., Varma, A. (2018), "The Constructive Role of Journalism: Contentious metadiscourse on constructive journalism and solutions journalism Practice", *Journalism Practice*, Vol. 12, Is. 8, p. 69. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17512786.2018.1473041?journalCode=rjop20>
2. Budivska, G. (2017), "Problema vs. yiyi vyrishennja: navishcho redakciyam konstruktyvna zhurnalistyka". URL: <https://ua.ejo-online.eu/3642/etyka-ta-yakist/navishcho-redaktsiyam-konstruktyvna-zhurnalistyka>
3. Denysenko, V. (2025), "Yak Mindichheyt vplynuv na nastroyi ukrajinciv. Stavlennya do borotby z korupciyeyu". URL: https://www.dsnews.ua/ukr/politics/yak-mindichheyt-vplynuv-na-nastroyi-ukrajinciv-stavlennya-do-borotbi-z-korupciyeyu-12122025-447244#google_vignette
4. Gyldensted, Cathrine (2015), *From Mirrors to Movers: Five Elements of Positive Psychology in Constructive Journalism*, Ggroup Publishing, 195 p. URL: https://issuu.com/cathrinegyldensted1/docs/from_mirrors_to_movers_pdf_full
5. Haagerup, U., «Rethink Journalism». URL: <https://constructiveinstitute.org/why/support-democracy/>
6. Holub O. (2020), "Konstruktyvna zhurnalistyka v onlajn-media. Ohljad materialiv", *Institut masovoyi informaciyi*. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/konstruktyvna-zhurnalistyka-v-onlajn-media-oglyad-materialiv-i32534>
7. Holub, O. (2020), "Shcho take konstruktyvna zhurnalistyka i chomu vona zhytlyevo neobkhidna v skladni momenty istoriyi". URL: <https://imi.org.ua/monitorings/shho-take-konstruktyvna-zhurnalistyka-i-chomu-vona-zhytlyevo-neobkhidna-v-skladni-momenty-istoriyi-i32258>
8. Holub, O., Churanova, O. (2018), "Novyny ne dayut spokiyno zhyty? Krytychna zhurnalistyka maye buty konstruktyvnoyu". URL: <https://imi.org.ua/articles/novyny-ne-dayut-spokijno-zhyty-krytychna-zhurnalistyka-maje-but-konstruktyvnoyu-i94>

9. Horbachova, A. (2022), "U ZSU rozpovily, chym ukrayinski zakhysnyky mozhut zbyvaty iranski "podarunky" Rosiyiyi". URL: <https://www.unian.ua/weapons/viy-na-v-ukrajini-2022-u-zsu-rozpovili-chim-mozhna-zbivati-iranski-podarunki-rf-11986068.html>
10. Hordiyenko, T. (2018), "Konstruktyvna zhurnalistyka – ce ne prykrashannya svitu, a sprobа pokazaty yoho z usih bokiv". URL: <https://detector.media/infospace/article/139073/2018-07-05-konstruktyvna-zhurnalistyka-tse-ne-pykrashannya-svitu-a-sproba-pokazaty-yogo-z-usikh-bokiv/>
11. Ivanova, O. (2022), "Konstruktyvnist konstruktyvnoyi zhurnalistyky v konflikto-hennomu socialnokomunikaciyinomu seredovyschi", *Dialoh: mediastudiyi*, вип. 28, s. 81–97.
12. Kostyuchenko, R. (2025), "«Skhema Mindicha» na bronezhyletakh: zhurnalistka rozpovila pro rol eksministra oborony Umerova v oborudci". URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/economy/prostrilyuyutsya-i-koso-zshiti-mindich-organizuvav-shemu-na-bronezhiletah-zhurnalistka-rozpovila-pro-rol-eksministra-oboroni-v-oborudtsi.htm>
13. Kravchenko, V. (2022), "Yim samym skladno pobachyty, de prohnylo". URL: <https://myrotvorets.news/yim-samim-skladno-pobachyty-de-prohnylo/>
14. Molek-Kozakowska, K. (2016), «„Konstruktywne” dziennikarstwo? W reakcjina najnowsze trendy w mediach opiniotwórczychi społecznościowych». URL: <https://resrhetorica.com/index.php/RR/article/view/164>
15. Romanchuk, O. (2015), "Bronezhylet dlya ukrayinskoho voyaka", *Universum*, № 1–2, s. 49.
16. Romanchuk, O. (2020), "Stavsya vytik informaciyi derzhavnoyi vahy". URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/26.07.2020/vyt-inf.html>
17. Romanchuk, O. (2021), "Rozvidka: khto poluye za ukrayinskymy dzhentlmenamy", *Universum*, № 11–12, s. 9–11.
18. Romanchuk, O. (2022), "Koly OON pozbudetsya Rosiyi", *Universum*, № 3–4, s. 55.
19. Romanchuk, O. (2022), "Lohika i lohistyka voyennoyi doby", *Universum*, № 3–4, s. 46–50.
20. Romanchuk, O. (2022), "Yak zakryty nebo vid droniv-kamikadze", *Universum*, № 9–10, s. 42–43.
21. Romanchuk, O. (2022), "Istoriyi z bahatma nevidomymy". URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/10.07.2022/ist-bah-nev.html>
22. Romanchuk, O. (2023), "Poboroty korupciyu", *Universum*, № 7–8, s. 46.
23. Romanchuk, O. (2023), "Yak vy mozhetе hovoryty pro te, shcho zaraz v Ukrayini korupciya", *Universum*, № 1–2, s. 17.
24. Romanchuk, O. (2023), "Yak zdolaty Korupciyu v Ukrayini", *Universum*, № 9–10, s. 11.
25. Romanchuk, O. (2023), "Chy vse v Ukrayini dlya frontu? Chy vse v Ukrayini dlya peremohy?". URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/31.12.2023/omel-perem-front.html>
26. Romanchuk, O. (2024), "Ukrayinska ekonomika i polityka na tli «kryvoyi Laffera»: vhoru shodamy, shcho vedut unyz", *Universum*, № 9–10, s. 9.
27. Romanchuk, O. (2025), "Chy mozhylyvi terytorialni nabutky koshtom Ukrayiny", *Universum*, № 11–12, s. 1–2.
28. Romanchuk, O. (2025), "Memorandum pro kopalyny pidpysano. Za kym ostannye slovo", *Universum*, № 5–6, s. 36–37.

29. Romanchuk, O. (2025), "Chy stane zbroyeyu plakat?". URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/18.09.2025/rom-zb-plak.html>
30. Slotyuk, T. (2021), "Konceptiya modeli Solutions Journalism: konotaciya, funkciyi, osoblyvosti funkcionuvannya", *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya: Zhurnalistyka*, vyp. 50, s. 68–76.
31. Vedernikova, I. (2025), "Opersciya «Midas». Shlyah absolutoyi vlady zavdovzhky v dolar". URL: <https://zn.ua/ukr/anticorruption/operatsiya-midas-shljakh-do-absolutnoji-vladi-dovzhinoju-v-dolar.html>
32. Vorozhi «shahedy» rozsyayutsya, koly pracuyue nasha «Tunhuska». URL: <https://armyinform.com.ua/2024/06/23/vorozhi-shahedy-rozsypayutsya-koly-praczuuye-nasha-tunguska/>
33. Zhytnokova, A. (2022), "Komunikaciynnyy potencial zhurnalistyky rishen v Ukraini", *Dialoh: mediastudiyi*, vyp. 28, s. 63.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Aitamurto, T., Varma, A. (2018), The Constructive Role of Journalism: Contentious metadiscourse on constructive journalism and solutions journalism Practice. *Journalism Practice*, Vol., 12, Is. 8, p. 69. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17512786.2018.1473041?journalCode=rjop20>
2. Gyldensted, Cathrine (2015), *From Mirrors to Movers: Five Elements of Positive Psychology in Constructive Journalism*, Ggroup Publishing, 195 p. URL: https://issuu.com/cathrinegyldensted1/docs/from_mirrors_to_movers_pdf_full
3. Haagerup, U., «Rethink Journalism». URL: <https://constructiveinstitute.org/why/support-democracy/>
4. Molek-Kozakowska, K. (2016), «„Konstruktywne” dziennikarstwo? W reakcjina najnowsze trendy w mediach opiniotwórczychi społecznościowych». URL: <https://resrheterica.com/index.php/RR/article/view/164>
5. Будівська, Г. (2017), «Проблема vs. її вирішення: навіщо редакціям конструктивна журналістика». URL: <https://ua.ejo-online.eu/3642/etyka-ta-yakist/navishcho-redaktsiyam-konstruktyvna-journalistyka>
6. Ведернікова, І. (2025), «Операція «Мідас». Шлях абсолютної влади завдовжки в долар». URL: <https://zn.ua/ukr/anticorruption/operatsiya-midas-shljakh-do-absolutnoji-vladi-dovzhinoju-v-dolar.html>
7. Ворожі «шахеда» розсипаються, коли працює наша «Тунгуска». URL: <https://armyinform.com.ua/2024/06/23/vorozhi-shahedy-rozsypayutsya-koly-praczuuye-nasha-tunguska/>
8. Голуб, О. (2020), «Конструктивна журналістика в онлайн-медіа. Огляд матеріалів», *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/konstruktyvna-zhurnalistyka-v-onlajn-media-oglyad-materialiv-i32534>
9. Голуб, О. (2020), «Що таке конструктивна журналістика і чому вона життєво необхідна в складні моменти історії». URL: <https://imi.org.ua/monitorings/shho-take-konstruktyvna-zhurnalistyka-i-chomu-vona-zhytlyevo-neobhidna-v-skladni-momenty-istoriy-i32258>

10. Голуб, О., Чуранова, О. (2018), «Новини не дають спокійно жити? Критична журналістика має бути конструктивною». URL: <https://imi.org.ua/articles/novyny-ne-dayut-spokijno-zhyty-krytychna-zhurnalistyka-maje-but-y-konstruktivnoyu-i94>
11. Горбачова, А. (2022), «У ЗСУ розповіли, чим українські захисники можуть збивати іранські “подарунки” Росії». URL: <https://www.unian.ua/weapons/viy-na-v-ukrajini-2022-u-zsu-rozpovili-chim-mozhna-zbivati-iranski-podarunki-rf-11986068.html>
12. Гордієнко, Т. (2018), «Конструктивна журналістика – це не прикрашення світу, а спроба показати його з усіх боків». URL: <https://detector.media/infospace/article/139073/2018-07-05-konstruktivna-zhurnalistyka-tse-ne-prykrashannya-svitu-a-sproba-pokazaty-yogo-z-usikh-bokiv/>
13. Денисенко, В. (2025), «Як Міндічгейт вплинув на настрої українців. Ставлення до боротьби з корупцією». URL: https://www.dsnews.ua/ukr/politics/yak-mindichgeyt-vpluv-na-nastroi-ukrajinciv-stavlennya-do-borotbi-z-korupciyeyu-12122025-447244#google_vignette
14. Житнікова, А. (2022), «Комунікаційний потенціал журналістики рішень в Україні», *Діалог: медіастудії*, вип. 28, с.63.
15. Іванова, О. (2022), «Конструктивність конструктивної журналістики в конфліктогенному соціальнокомунікаційному середовищі», *Діалог: медіастудії*, вип. 28, с. 81– 97.
16. Костюченко, Р. (2025), «“Схема Міндіча” на бронезилетах: журналістка розповіла про роль ексміністра оборони Умерова в обладданні». URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/economy/prostrilyuyutsya-i-koso-zshiti-mindich-organizuvav-shemu-na-bronezhiletah-zhurnalistka-rozpovila-pro-rol-eksministra-oboroni-v-oborudtsi.htm>
17. Кравченко, В. (2022), «Їм самим складно побачити, де прогнило». URL: <https://myrotvorets.news/yim-samim-skladno-pobachyty-de-prohnylo/>
18. Романчук, О. (2015), «Бронезилет для українського вояка», *Універсум*, № 1–2, с. 49.
19. Романчук, О. (2020), «Стався витік інформації державної ваги». URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/26.07.2020/vyt-inf.html>
20. Романчук, О. (2021), «Розвідка: хто полює за українськими джентльменами», *Універсум*, № 11–12, с. 9–11.
21. Романчук, О. (2022), «Коли ООН позбудеться Росії», *Універсум*, № 3–4, с. 55.
22. Романчук, О. (2022), «Логіка і логістика воєнної доби», *Універсум*, № 3–4, с. 46–50.
23. Романчук, О. (2022), «Як закрити небо від дронів-камікадзе», *Універсум*, № 9–10, с. 42–43.
24. Романчук, О. (2022), «Історії з багатьма невідомими». URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/10.07.2022/ist-bah-nev.html>
25. Романчук, О. (2023), «Побороти корупцію», *Універсум*, № 7–8, с. 46.
26. Романчук, О. (2023), «Як ви можете говорити про те, що зараз в Україні корупція», *Універсум*, № 1–2, с. 17.
27. Романчук, О. (2023), «Як здолати корупцію в Україні», *Універсум*, № 9–10, с. 11.
28. Романчук, О. (2023), «Чи все в Україні для фронту? Чи все в Україні для перемоги?». URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/31.12.2023/omel-perem-front.html>
29. Романчук, О. (2024), «Українська економіка і політика на тлі «кривої Лаффера»: вгору сходами, що ведуть униз», *Універсум*, № 9–10, с. 9.

30. Романчук, О. (2025), «Меморандум про копалини підписано. За ким останнє слово», *Універсум*, № 5–6, с. 36–37.
31. Романчук, О. (2025), «Чи можливі територіальні набутки коштом України», *Універсум*, № 11–12, с. 1–2.
32. Романчук, О. (2025), «Чи стане зброєю плакат?». URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/18.09.2025/rom-zb-plak.html>
33. Слотюк, Т. (2021), «Концепція моделі Solutions Journalism: конотація, функції, особливості функціонування», *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, вип. 50, с. 68–76.

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУКТИВНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ НА ПРИКЛАДІ ПУБЛІКАЦІЙ ЧАСОПИСУ «УНІВЕРСУМ» (2014-2025 рр.)

Вікторія Романчук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: viktoriya.romanchuk7@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1594-3995>*

У статті досліджено приклади застосування конструктивного підходу при розв'язанні важливих проблем, пов'язаних з військовою тематикою. Осмислюється сенс поняття «конструктивна журналістика» (Constructive Journalism), Традиційні медіа наразі перебувають на етапі адаптації до нового напрямку журналістики. порушується питання доцільності підтримки, розвитку і впровадження перспективної медіапрактики в український інформаційний простір.

Конструктивна журналістика – перспективний напрям розвитку сучасних медій. Вона є відповіддю на драстичні виклики сучасності, а надто воєнної доби, забезпечуючи баланс між критичним аналізом проблем та пошуком їх розв'язків. Український контекст має свої особливості – широкомасштабна війна і соціально-економічні суперечності, пов'язані з нею. Тому важливим є висвітлення потреб втілення інноваційних ідей у воєнній сфері, у сфері економіки, освіти та медицини, а також підтримки різноманітних волонтерських ініціатив.

Публіцист з конструктивним мисленням перетворюється на оборонця держави не лише на інформаційному фронті, але й на реальному фізичному полі бою. Думки автора, втілені у словесну оболонку, часто прибирають конструктивних форм, наповнених цікавими пропозиціями-проектами-ідеями, котрі можуть бути втілені у конкретні вироби, потрібні Збройним силам України, або ж придатися для реалізації важливих політичних і дипломатичних проєктів, застосування нових підходів і стратегій для досягнення перемоги.

Ця тенденція в сучасній українській публіцистиці, яку в багатьох випадках можна назвати конструктивною, добре помітна на прикладі низки матеріалів, оприлюднених на шпальтах журналу «Універсум» упродовж воєнного десятиліття – 2014-2025 рр.

Багатьом публікаціям видання притаманний добре аргументований конструктивізм, спроможний привернути увагу військових фахівців, політиків, дипломатів до ви-

вчення тієї чи іншої проблеми. У текстах містяться альтернативні шляхи її розв'язання на основі системного підходу, ретельного аналізу емпіричних даних та використання верифікованих джерел. Інакше кажучи, маємо конкретні приклади журналістики рішень.

Підтвердженням цьому є оприлюднені упродовж останніх десяти років на шпальтах журналу «Універсум» близько двох десятків аналітично-публіцистичних текстів конструктивної журналістики. Це соціально відповідальна, якісна журналістика, спрямована як на глибоке осмислення важливих теоретичних і практичних проблем, так і на пошук шляхів їх розв'язання

Ці публікації стосуються різних сфер життєдіяльності суспільства в умовах війни. Конструктивність пропозицій поєднується з належною аргументацією. Гострі, часом дражливі матеріали, безумовно, потребують належної реакції державних чинників.

Існує потреба дослідження особливостей конструктивної журналістики, пов'язаних зі створенням аналітичних матеріалів, придатних для розв'язання проблем державного рівня. Влада і суспільство мають не лише знати і розуміти, що зміни можливі, але й бачити моделі того, як їх здійснити. І конструктивна публіцистика може цьому посприяти.

Ключові слова: конструктивна журналістика, інформаційне суспільство, конструктивний підхід, публіцистика, медіа, війна.

Отримано редакцією видання / Received: 24.12.2025

Прорецензовано / Revised: 25.12.2025

Схвалено до друку / Accepted: 28.12.2025

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 02.02.2026

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 20–30 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13939>

УДК 070.4:050"2025"

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОЇ МАТРИЦІ СУСПІЛЬСТВА В ПУБЛІЦИСТИЦІ ЧАСОПISУ «КРАЇНА» (2025)

Віталій Гандзюк

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
вул. К. Острозького, 32, 21001, Вінниця, Україна*

e-mail: v.o.handziuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4312-6848>

У статті досліджено структурно-змістову трансформацію часопису «Країна» протягом 2025 року. Предметом дослідження є еволюція тематичних домінант, жанрової архітектури та візуальних моделей видання в умовах екзистенційних викликів. Основний результат засвідчує перехід видавничої стратегії від аналітичного спостереження за зовнішніми процесами до активного конструювання національної суб'єктності. Автор доводить, що через зміну акценту від «спостерігача» до «громадянина-мислителя» часопис став дієвим інструментом формування ціннісної матриці українського суспільства.

Ключові слова: часопис «Країна», структура журналу, теми публікацій, жанри журналістики, рубрики видання, розвиток суспільства, 2025 рік.

Постановка проблеми.

Трансформація сучасного медіапростору в умовах довготривалих екзистенційних викликів зумовлює необхідність переосмислення функціональної ролі аналітичної періодики як інструменту стратегічної комунікації та формування національної ідентичності. У періоди високої суспільної турбулентності друковані видання перестають бути лише джерелом оперативної інформації, перетворюючись на інтелектуальні платформи. Актуальність дослідження визначається специфікою 2025 року як етапу переходу українського суспільства від ситуативної мобілізації до системної розбудови суб'єктності, що вимагає ґрунтовної наукової рефлексії над змінами у структурі та змісті провідних медіамайданчиків. Актуальним постає вивчення механізмів адаптації часопису «Країна» до динамічних запитів аудиторії, де еволюція рубрикації, тематики та жанрової палітри виступає індикатором зрілості національного інтелектуального дискурсу. Дослідження трансформації видання протягом річного циклу дозволяє дешифрувати ціннісні коди, які закладаються у фундамент поствоєнного устрою та соціальної регенерації.

Метою статті є комплексне вивчення структурно-змістової еволюції часопису «Країна» протягом 2025 року, що передбачає аналіз закономірностей трансформації видавничої стратегії від описової аналітики до ціннісного проєктування.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення низки наукових завдань, зокрема: дослідження функціональних змін архітекτονіки видання у річній перспективі, відстеження динаміки тематичних домінант, а також аналіз жанрової трансформації видання.

Об'єктом дослідження є матеріали випусків за січень, березень, червень та вересень 2025 року, що дає змогу сформувати цілісну картину інтелектуальної динаміки часопису.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

У сучасній журналістиці значне місце посідає вивчення наукових фахових видань як першоджерела для апробації інноваційних ідей та результатів прикладних розвідок. Дослідники, зокрема Т. Ярошенко¹, акцентують на критичній ролі наукового журналу в системі розповсюдження технічної та гуманітарної інформації, підкреслюючи, що за оперативністю оприлюднення даних такі публікації традиційно випереджають інші види видань.

Важливе значення для розробки теоретико-методологічного підґрунтя статті мають праці фахівців, які фокусуються на типологічних характеристиках періодики та її функціональному призначенні в системі медіа. Питаннями структури сучасного інформаційного простору та репрезентативності різних типів журналів займалися М. Женченко, І. Женченко, М. Назаровець² та ін. Їхні доробки дають змогу класифікувати видання за змістовим наповненням, цільовим призначенням та спеціалізацією.

Окремий пласт досліджень становлять праці Н. Чеботарьової³, А. Файф та А. Газні⁴, які аналізують міжнародний досвід функціонування медіа, необхідний для зіставлення українських видавничих моделей із загальносвітовими тенденціями розвитку журналістики. Водночас, як зазначають науковці, попри наявність ґрунтовних класифікацій за періодичністю чи інституційною належністю, проблема трансформації ідеологічних та жанрових параметрів аналітичних видань під впливом тривалих суспільних криз потребує подальшого поглибленого вивчення.

Методологічна основа дослідження становить комплексний підхід, що поєднує методи системного та порівняльного аналізу для вивчення еволюції часопису в річному циклі. Основним інструментом збору та інтерпретації даних обрано контент-аналіз, який дає змогу зафіксувати кількісні та якісні зміни в тематичній структурі та рубрикації видання. Семіотичний аналіз застосовується для дешифрування візуальних кодів обкладинок та ілюстративного наповнення, тоді як жанрово-стилістичний метод дає змогу простежити трансформацію публіцистичних форм.

¹ Ярошенко, Т. О. (2005), «Еволюція журналу як засобу наукової комунікації: від друкованих видань до оригінальних електронних журналів», *Вісник Книжкової палати*, № 10, с. 29-34.

² Nazarovets, M. (2024). "Unlocking the hidden realms: analysing the Ukrainian journal landscape with Ulrichsweb", *Learned Publishing*, 37(3), 12 p.

³ Чеботарьова, І. Б., Захарова Е. О. (2025), «Класифікація та категорії наукових журналів», *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології: матеріали Молодіжної школи-семінару X Міжнар. наук.-техн. конф., 14-17 травня 2025 р.*, ТОВ «Видавництво Ліра-К», Київ, т. 2, с. 146-149.

⁴ Gazni, A. (2015), "Globalization of national journals: Investigating the growth of international authorship", *Learned Publishing*, 28(3), p. 195-204.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Журнал «Країна» у випуску №2 (729) від 30 січня 2025 року постає як цілісна комунікативна модель, де візуальна та текстова складові підпорядковані єдиній аналітичній стратегії. Видання використовує архітектуру «інтелектуального конструктивізму», де дизайн не просто обрамлює контент, а виступає самостійним інструментом формування смислів.

Візуальна ідентичність часопису ґрунтується на функціональному мінімалізмі та чіткій модульній сітці, що забезпечує високу читабельність при щільному інформаційному наповненні. Обкладинка номера виконує роль семіотичного вузла: використання метафори шахової гри на тлі карти світу в поєднанні з іронічним заголовком про «спеціальну революційну операцію» Дональда Трампа створює багатошаровий контекст, що апелює до критичного мислення аудиторії. Цей прийом підсилюється внутрішньою ілюстрацією на 5 сторінці (№2 (729). Січень), де Статуя Свободи з коктейлем Молотова візуалізує радикальність обговорюваних політичних змін, перетворюючи графічний елемент на гострий публіцистичний коментар.

Стилістичне оформлення внутрішніх сторінок характеризується домінуванням типографічних акцентів над декоративними. Використання великих рубаних шрифтів для заголовків та винесення ключових цитат у «повітряні» блоки дає змогу структурувати увагу читача, створюючи динамічний ритм сприйняття. Наприклад, у матеріалі про Олександра Алфьорова велика акцентна цитата «Майбутнє за тими, хто зробить інакше» (№2 (729). Січень. С.18) стає ідейним стрижнем усього інтерв'ю, навколо якого ґрупується деталізований біографічний наратив.

Жанрова палітра номера демонструє синтез класичної аналітики та антропоцентричної журналістики. Видання свідомо відходить від інформування на користь методу прямої мови та створення психологічних портретів. Це чітко простежується у рубриках «Щоденник» та «Люди та речі», де через особистий досвід героїв, від майстра дронів Олександра Бистрова до художниці Неллі Ісупової, розкриваються глобальні суспільні тренди. Фотоконтент у таких матеріалах позбавлений надмірної ретуші; акцент на крупних планах облич та деталях побуту підкреслює документальну автентичність видання.

Особливе місце в архітектурі випуску посідає рубрика «Дати» та історичні розвідки про Франсіско Франко чи будівництво Панамського каналу. Вони функціонують як інтелектуальний бекграунд, що дає змогу проводити паралелі між минулим і сучасністю, заземлюючи актуальні події у світовий культурний контекст. Стиль журналу «Країна» визначається як збалансоване поєднання академічної глибини змісту з агресивно-сучасною візуальною подачею, що формує образ видання як інтелектуального навігатора у складному геополітичному просторі 2025 року.

Аналіз рубрикації часопису «Країна» у випуску №2 (729) дає змогу розкрити логіку побудови інформаційного простору видання, що базується на принципі від загального (глобального) до приватного (особистісного). Структура журналу чітко ієрархічна: кожен блок виконує окрему комунікативну функцію, створюючи багатогранну картину світу для інтелектуального читача.

Відкриває номер блок «Події», який виконує роль інформаційного дайджесту та моніторингу актуального стану національного духу. У цьому випуску рубрика фокусується на темі спортивної та культурної величі, зокрема через матеріал про Олександра Усика як «найкращого українського боксера усіх часів». Тут журналісти

використовують метод героїзації через успіх, що є важливим елементом підтримки суспільного оптимізму.

Центральним аналітичним ядром випуску є рубрика «Власна думка», що перетворює журнал на майданчик для експертної дискусії, пропонуючи не просто факти, а глибоку інтерпретацію світових процесів через метафору «гоночного боліда». Водночас рубрика «Економіка», яка приземлює глобальні дискусії до рівня гаманця пересічного громадянина, детально розбирає прогнози щодо інфляції на 2025 рік.

Жанрове різноманіття видання найяскравіше розкривається у блоці «Люди та речі», що містить рубрики «Досвід», «Словник» та «Викриття». Зокрема, матеріал про Олександра Бистрова у розділі «Досвід» демонструє практичну реалізацію громадянської відповідальності через виробництво дронів, де технічні деталі поєднуються з особистою філософією героя. Рубрика «Словник» у цьому номері виконує важливу соціокультурну місію, деконструюючи феномен «Шакалячого експресу», що допомагає читачеві зрозуміти механізми сучасної мережевої комунікації та хейту. Рубрика «Викриття» (матеріал «Королі тендерів») додає виданню рис контролюючого органу громадянського суспільства, фокусуючись на антикорупційній тематиці.

Особливу атмосферу номеру створюють рубрики «Щоденник» та «Портрет», які відповідають за антропологічний складник дослідження. У матеріалі про Олександра Алфьорова (рубрика «Щоденник») використовується формат сповіді, що допомагає вибудувати інтимний зв'язок між героєм та аудиторією. Натомість «Портрет» художниці Неллі Ісупової зміщує акцент на естетичне та вічне, балансуючи політичну гостроту номера мистецьким затишком та життєствердною філософією («радіти життю, не дивлячись ні на що»).

Завершується змістовна структура номера рубриками «Історія» та «Подорожі». Життєпис Франсіско Франко у розділі «Історія» не є випадковим, він слугує історичним дзеркалом для аналізу авторитарних тенденцій сучасності. Рубрика «Подорожі» (Лемківщина, подорож до Польщі) виконує функцію культурної дешифровки простору, підкреслюючи спільність європейського досвіду та важливість збереження ідентичності в умовах міграційних процесів. Таким чином, рубрикація «Країни» працює як злагоджений механізм, що задовольняє потреби читача в аналітиці, емоційному співпереживанні та інтелектуальному саморозвитку.

Аналіз текстового масиву випуску №2 (729) дає підстави стверджувати, що тематичне поле журналу «Країна» у 2025 році формується навколо концепції «Україна в глобальному та історичному контекстах». Тематика видання позбавлена вузької спеціалізації; натомість вона пропонує міждисциплінарний підхід, де політичні процеси розглядаються крізь призму культури, а військові реалії через людську антропологію.

Основними тематичними векторами, що визначають зміст журналу, є геополітика та зовнішні загрози – домінантна тема номера, реалізована через аналіз «феномену Трампа» та його впливу на світовий порядок. Журнал фокусується не лише на американських виборах як на події, а як на новій епосі, що несе ризики для світової демократії та безпосередньо для майбутнього України. На підтвердження цього – стаття Олександра Харченка «Як жити з Трампом на одній планеті» та інтерв'ю з Олександром Мотилем, де війна в Україні розглядається як частина великої геополітичної шахівниці.

Журнал приділяє значну увагу питанням внутрішньої стабільності держави. Тематика інфляції, прогнозів на фінансовий рік та корупційних ризиків у сфері державних закупівель (матеріал «Королі тендерів») формує у читача розуміння внутрішніх викликів, які є не менш критичними, аніж зовнішні. Економіка тут подається не як суха статистика, а як фактор національної безпеки.

Особливістю «Країни» є те, як вона пише про війну. Замість фронтових звездень видання обирає шлях висвітлення персонального досвіду та технологічного прогресу. Тема «людини зі зброєю» розкривається через портрети інтелектуалів на фронті та волонтерів-технологів. Окремий акцент робиться на культурі пам'яті про полеглих героїв, що простежується у чуттєвому матеріалі «Коли дивлюся на зірку, уявляю, що ми з Дмитром спілкуємося».

Історія для журналу – не архівне минуле, а інструмент деколонізації свідомості. Через біографії (Франсіско Франко) та рубрику «Дати» видання проводить паралелі між українським сьогоденням та світовим досвідом боротьби за незалежність. Культурологічний пласт (інтерв'ю з Неллі Ісуповою, репортаж з Лемківщини) доповнює цю тематику, підкреслюючи, що боротьба триває не лише за території, а й за право бути собою в культурному просторі.

Журнал активно реагує на хвороби сучасного цифрового суспільства. Тема медіаграмотності та психології поведінки в соцмережах (аналіз явища «Шакалячого експресу») свідчить про намір редакції не лише інформувати, а й виховувати критичне мислення у своїй аудиторії.

Дослідження морфології та структурної організації часопису «Країна» у часовому зрізі від січня до березня 2025 року дає змогу простежити чітку траєкторію переходу від аналітичної дескрипції до ідеологічної маніфестації. Компаративне дослідження візуальних моделей обох номерів свідчить про радикальну трансформацію комунікативної стратегії видання: якщо січнева обкладинка (випуск №2) базувалася на складній геополітичній метафориці з використанням багатофігурних композицій та державних символів США та РФ, то березневий номер (випуск №6) демонструє перехід до графічного пуризму. Обкладинка березневого примірника, побудована на контрастному поєднанні експресивної чорної плями та вертикальної червоної лінії на білому тлі, у поєднанні з безальтернативним вербальним імперативом «КАПІТУЛЯЦІЯ = СМЕРТЬ», трансформує видання з майданчика для рефлексій на інструмент прямого ідеологічного впливу.

Архітектоніка внутрішнього простору журналу зберігає спадковість модульної сітки, проте демонструє суттєве зміщення акцентів у бік текстоцентричності та посилення типографічної агресії. У порівнянні з січневим випуском, де візуальний контент, зокрема великі портретні плани героїв рубрик «Події» та «Оцінки», відігравав рівноправну з текстом роль, у березневому номері спостерігається домінування великих, рубаних заголовків. Це особливо помітно у рубриці «Власна думка», де заголовки «Місія України» (№6 (733). Березень. С. 5) – це головний візуальний подразник, який підпорядковує собі увесь композиційний простір сторінки, що свідчить про намір редакції максимально концентрувати увагу читача на смислових одиницях, нівелюючи розважальну функцію ілюстративного ряду.

Структурна організація березневого номера демонструє більш напружений внутрішній ритм та ідейну щільність. Попри збереження традиційного рубрикатора, змістовне наповнення блоків «Оцінки» та «Люди та речі» зазнає ціннісної переорі-

ентації. Якщо січневий випуск пропонував широкий спектр тем, від аналізу «світу Трампа» до спортивних досягнень Олександра Усика, то березнева структура вибудовується навколо концепції національної суб'єктності та екзистенційної оборони. Перехід від геополітичного прогнозування до формулювання внутрішніх завдань нації простежується через послідовність матеріалів: від філософського обґрунтування місії держави до технологічного аналізу авіаційної коаліції. Таким чином, морфологічна еволюція журналу протягом першого кварталу 2025 року відображає процес «інтелектуальної мобілізації» часопису, перетворюючи його з аналітичного тижневика на ідеологічний орієнтир у кризовому суспільно-політичному просторі.

Між номерами січня та березня 2025 року виявлено глибокі зміни в ідеологічній стратегії часопису «Країна». У січневому випуску №2 (729) домінуючим вектором виступала зовнішня аналітична рефлексія, де ключовим тематичним вузлом було обрання Дональда Трампа та його потенційний вплив на світоустрій. Акцентом в цей період були постаті, що втілюють індивідуальний успіх та професійну експертність, як-от Олександр Усик (№2 (729). Січень. С. 8) чи історик Олександр Алфьоров (№2 (729). Січень. С. 18–19). Проте вже у березневому випуску №6 (733) спостерігається радикальне зміщення фокуса з геополітичного спостереження на формулювання внутрішньої екзистенційної стратегії нації. Тематичний центр тяжіння переміщується до концепту самостійної історичної місії України, що найбільш виразно артикульовано у публікації Максима Розумного (№6 (733). Березень. С. 5).

Трансформація основних акцентів простежується через перехід від «експерта-інтелектуала» до «суб'єкта-чину». Якщо в січні Олександр Алфьоров виступав як хранитель історичної пам'яті та свідок подій, то в березні Валерій Пекар (№6 (733). Березень. С. 6–9) постає вже як ідеолог нового суб'єктного статусу України, яка «купила кров'ю час для Європи». Тематика стає більш політизованою та вимогливою; журнал акцентує не лише на досягненнях, а на відповідальності кожного індивіда за збереження суверенітету, що підкріплюється жорстким маніфестом на обкладинці. Навіть у культурному та бізнесовому блоках героїні, як-от дизайнерка Христя Патик (№6 (733). Березень. С. 26–27), репрезентуються через призму адаптивності та опору, де творчість є не самовираженням, а формою функціонування нації в умовах війни.

Зміна тональності видання також виявляється у способі аргументації та лексичному наповненні текстів. Січневий номер оперував категоріями прогнозу, аналізу ризиків та економічного передбачення, зокрема у матеріалі про інфляцію (№2 (729). Січень. С. 24). Натомість березневий дискурс набуває ознак месіанства та безкомпромісності. Тема «трампівського світу», яка в січні викликала аналітичний неспокій, у березні трансформується у внутрішній заклик до мобілізації ресурсів, де авіаційна коаліція F-16 (№6 (733). Березень. С. 14–17) розглядається як інструмент реалізації національної волі. Впродовж першого кварталу 2025 року журнал пройшов шлях від раціонального осмислення зовнішніх викликів до емоційно-напруженого утвердження внутрішньої сили, де основний акцент еволюціонував від професіонала, що діє в межах професії, до громадянина, що діє в межах історичної долі.

Вивчення внутрішньої структури журналу «Країна» у випусках №2 (729) від 30 січня та №6 (733) від 27 березня 2025 року дає змогу констатувати високий ступінь консервативності рубрикатора, що є ознакою сталої видавничої моделі. Основна архітектоніка номера залишається незмінною: видання послідовно відкривається блоком «Події», продовжується розділом «Оцінки» та завершується масштабним

сегментом «Люди та речі». Така стабільність структури виконує функцію навігаційного орієнтира для постійного читача, створюючи впорядкований інформаційний простір у кризові періоди.

При детальному порівнянні змісту рубрик виявляється суттєва функціональна трансформація їхнього наповнення. У січневому випуску рубрика «Події» має виразний акцент на національних досягненнях та перемогах, що підтверджується матеріалом про Олександра Усика (№2 (729). Січень. С. 8). У березневому номері цей блок набуває більш тривожного та мобілізаційного характеру, де центральне місце посідає обговорення авіаційної коаліції (№6 (733). Березень. С. 14). Це свідчить про те, що попри незмінність назви рубрики, її роль зміщується від «хроніки успіху» до «хроніки стратегічного виживання».

Найбільш помітні внутрішні зміни простежуються у блоці «Люди та речі». Якщо в січні цей розділ пропонував широкую палітру соціально-побутових тем, як от аналіз мережевого феномену «Шакалячий експрес» (№2 (729). Січень. С. 30) або розповідь про художницю Неллі Ісупову (№2 (729). Січень. С. 36), то в березні цей блок стає ідеологічно щільнішим. У випуску №6 акцент переноситься на матеріали, що обґрунтовують ціну національної незалежності, зокрема через інтерв'ю Валерія Пекаря (№6 (733). Березень. С. 6) та статтю про «Місію України» (№6 (733). Березень. С. 5). Таким чином, формальна структура рубрик залишається сталою, але їхній семантичний обсяг у березні радикально звужується до екзистенційно-оборонної тематики.

Вивчення випуску часопису «Країна» №11–12 (738–739) від 19 червня 2025 року у порівнянні з примірниками за січень та березень дає змогу простежити динаміку трансформації видавничої стратегії: від аналітичного спостереження та ідеологічного маніфесту до стратегії прагматичного проєктування майбутнього та технологічної мобілізації.

Червневий номер зберігає базову архітектоніку, проте демонструє специфічне для випуску ущільнення рубрикатора. На відміну від січневих випусків, що мали ознаки класичного щотижневика, та березневого «номера-маніфесту», червневий примірник вибудовує структуру навколо великих експертних блоків. Обкладинка номера повертається до принципу багаточастковості, де поєднуються портретне знімання Романа Безсмертного та картографічна інфографіка з елементами візуалізації військових загроз у Балтійському регіоні. Це різко контрастує з мінімалістичною березневою обкладинкою. Внутрішня верстка червневого номера демонструє збільшення кількості візуальних вірсіків та інтерактивних елементів, що інтегрують друкований текст із цифровими платформами.

Тематичне поле червневого випуску зазнає суттєвого зміщення фокуса у порівнянні з попередніми періодами. Якщо в січні домінуючим вектором був аналіз зовнішніх політичних чинників, зокрема «феномену Трампа», а в березні артикуляція внутрішнього спротиву, то в червні акцент зміщується на технологічний та соціально-відновлювальний аспекти. Центральним тематичним вузлом стає «четверта індустріальна революція», де в інтерв'ю з Віктором Тараном на сторінках 14–17 війна розглядається крізь призму інтелектуальної переваги та цифровізації. Паралельно з цим розвивається пласт тем, присвячених соціальній регенерації: матеріал за участю Вадима Свириденка «Сьогодні суспільство поранене, це нам на десятиліття роботи»

(№11–12 (738–739). Червень. С. 22–25) свідчить про перехід видання до аналізу довготривалих антропологічних наслідків конфлікту.

Жанрова палітра червневого номера характеризується посиленням експертно-аналітичного інтерв'ю та соціального нарис-сповіді. Матеріали Романа Безсмертного (№11–12 (738–739). Червень. С. 6–9) та Віктора Тарана (№11–12 (738–739). Червень. С. 14–17) репрезентують жанр фахового прогнозу, де домінують аргументи техніко-технологічного та геополітичного характеру. Водночас рубрика «Щоденник» із Іванкою Димид (№11–12 (738–739). Червень. С. 26–29) та «Погляд» (№11–12 (738–739). Червень. С. 50–51) функціонують у межах художньої публіцистики, що апелює до емоційної пам'яті аудиторії. Стилістика текстів у червні стає більш стриманою та прагматичною порівняно з березневою екзистенційною напругою; наприклад, у рубриці «Власна думка» Максим Розумний аналізує «синдром завченої неготовності» (№11–12 (738–739). Червень. С. 5), застосовуючи метод деконструкції суспільних настроїв.

Аналіз допомагає виділити ключовий образ часопису протягом першого півріччя 2025 року. У січні це «інтелектуал-оглядач» (Олександр Алфьоров), який осмислює тяглість історії. У березні герой трансформується у «воїна-ідеолога» (Валерій Пекар), який формулює маніфест спротиву. У червні ж домінує образ «технолога-реабілітолога» (Віктор Таран, Вадим Свириденко), який проєктує систему функціонування держави в умовах тривалого виклику. Журнал «Країна» у червні 2025 року остаточно утверджується як видання, що не лише рефлексує над подіями, а й бере участь у формуванні стратегічної дорожньої карти розвитку українського суспільства.

Аналіз вересневого випуску часопису «Країна» №17–18 (744–745) від 25 вересня 2025 року свідчить про завершення річного ідеологічного циклу, що характеризується переходом від зовнішньої аналітики та мілітарної апологетики до глибокого соціогуманітарного самоаналізу українського суспільства. Структурно-морфологічна організація вересневого номера демонструє стабільність базової архітекτονіки, водночас фіксуючи зміщення акцентів у візуальній презентації головного наративу. Обкладинка номера відходить від інфографічної складності червневих моделей та маніфестарності березня, фокусуючись на класичному портретному образі соціолога Євгена Головахи. Центральний вербальний маркер «80% НАСЕЛЕННЯ КАЖУТЬ: “Я – ГРОМАДЯНИН УКРАЇНИ”» виступає як ключовий концепт, що зміщує фокус із зовнішніх загроз на внутрішню монолітність суспільства. Внутрішня структура зберігає традиційну послідовність рубрик, де розділ «ІНТЕРВ'Ю» продовжує виконувати функцію інтелектуального каркаса, забезпечуючи перехід від соціологічного аналізу до геополітичного прогнозування.

Тематичний ландшафт вересня характеризується синтезом соціогуманітарних досліджень та стратегічного планування, що простежується через кілька векторів. У межах соціологічної рефлексії, в інтерв'ю з Євгеном Головахою на сторінках 7–8, аналізується якісна зміна громадянської свідомості та висувається теза про ймовірне вичерпання ресурсів агресора до 2026 року. Це логічно розвиває січневу тему геополітичної невизначеності, але вже з позиції внутрішньої впевненості та суб'єктності. Державна спадкоємність актуалізується через рубрику «ЩОДЕННИК» із Андрієм Парубієм на сторінці 9 та історичні розвідки про Михайла Коцюбинського на сторінках 27–29 (№17–18 (744–745). Вересень), що поєднують сучасну політичну боротьбу з культурним фундаментом нації. Антропологія війни, представлена у матеріалі про

Олену «Ейрі» Кузнецову на сторінках 11–12 (№17–18 (744–745). Вересень), трансформує червневу тему «війни технологій» у досвід конкретних виконавців, де акцент робиться на особистісній трансформації вчителя у військового фахівця.

Жанрова система вересневого номера демонструє домінування ретроспективного інтерв'ю та аналітичного огляду, що відповідає загальній тенденції до підбиття підсумків сезону. Стратегічна аналітика Олега Саакяна «Коаліція охочих так і не стала рішучою» на сторінках 6–7 (№17–18 (744–745). Вересень) репрезентує жанр політичної деконструкції, де аналізується баланс сил між глобальними гравцями. Мемуарна публіцистика Андрія Парубія та соціологічні коментарі Євгена Головахи використовують стриманий, академічний стиль, що контрастує з емоційним напруженням березневих маніфестів. Культурно-історичні нариси про Коцюбинського, Симиренків та О. Генрі на сторінках 24–25 (№17–18 (744–745). Вересень) виконують функцію інтелектуального стабілізатора, заземлюючи поточні події у тяглість історичного процесу.

Результати і перспективи подальших досліджень обговорення

Результати проведеного річного моніторингу часопису «Країна» за 2025 рік дають змогу експлікувати закономірності трансформації видавничої стратегії від аналітичної дескрипції до стратегічного проектування майбутнього. Системний аналіз випусків за січень (№2), березень (№6), червень (№11–12) та вересень (№17–18) засвідчує високий рівень консервативності формальної структури видання за умови радикальної динаміки змістових та жанрових параметрів.

Структура видання протягом року демонструє стійку прихильність до трьохбазової архітекτονіки («Події», «Оцінки», «Люди та речі»), що виконує функцію стабілізації читацького сприйняття в умовах високої суспільної турбулентності. Попри незмінність назв рубрик, спостерігається їхня внутрішня функціональна переорієнтація: якщо в січні рубрики мали оглядовий характер, то в березні вони набули ознак ідеологічних маніфестів, у червні експертних прогнозів, а у вересні соціологічних рефлексій.

Тематична парадигма часопису пройшла повний цикл трансформації, зміщуючи фокус із зовнішніх факторів на внутрішню консолідацію. Січневий номер був сфокусований на геополітичних змінах («світ Трампа»), березневий випуск (№6) радикально перевів дискурс у площину екзистенційного вибору, червневий номер ознаменував перехід до «технологічного прагматизму», вересневий випуск завершив річний цикл соціологічним самоаналізом. Жанрова динаміка видання корелювала зі зміною тематичних акцентів, демонструючи перехід від класичної аналітики до сповідальної та експертної публіцистики. На початку року переважали аналітичні статті та портретні інтерв'ю споглядального типу. У березні та червні жанрова палітра збагатилася маніфестами, військовими прогнозами та технологічними кейсами. Вересень продемонстрував розквіт ретроспективного інтерв'ю (Євген Головаха) та мемуарної публіцистики (Андрій Парубій), що свідчить про запит аудиторії на інтелектуальну ревізію досвіду. Паралельно розвивався жанр соціального нарису, який у червні та вересні фокусувався на темах реабілітації та культури пам'яті (№17–18 (744–745). Вересень. С. 22–25).

Підсумкова еволюція головного образу в 2025 році відображає етапи дорослішання українського суспільства. Послідовна заміна архетипу «Інтелектуала-спостерігача» (січень) на «Воїна-ідеолога» (березень), згодом на «Технолога-фахівця» (червень) і, нарешті, на «Громадянина-мислителя» (вересень) свідчить про те, що

видання успішно ретранслювало перехід від боротьби за виживання до будівництва свідомої державної спільноти. Таким чином, часопис «Країна» протягом року виконував роль не лише інформаційного медіа, а й активного конструктора ціннісної матриці українського суспільства.

Висновок.

Аналіз річного циклу часопису «Країна» за 2025 рік дає підстави констатувати системну трансформацію видання з медійного хронікера у суб'єкт формування національних смислів. Попри стабільну трирівневу структуру рубрик («Події», «Оцінки», «Люди та речі»), часопис радикально змінив їхній функціональний зміст: від аналітичного спостереження за світом у січні до активного конструювання внутрішньої ідеологічної матриці восени.

Тематичний вектор змістився із зовнішньої геополітики на розбудову безкомпромісної національної суб'єктності та технологічного прагматизму. Жанрова палітра еволюціонувала від дистанційованої аналітики до експертних прогнозів, мілітарних маніфестів та мемуарної публіцистики. Ключовим результатом року стала трансформація головного героя: від архетипу «спостерігача» до «громадянина-мислителя», що відобразило перехід суспільного дискурсу від стратегії виживання до усвідомленого державотворення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Чеботарьова, І. Б., Захарова Е. О. (2025), «Класифікація та категорії наукових журналів», *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології: матеріали Молодіжної школи-семінару X Міжнар. наук.-техн. конф., 14-17 травня 2025 р.*, ТОВ «Видавництво Ліра-К», Київ, т. 2, с. 146-149.
2. Ярошенко, Т. О. (2005), «Еволюція журналу як засобу наукової комунікації: від друкованих видань до оригінальних електронних журналів», *Вісник Книжкової палати*, № 10, с. 29-34.
3. Gazni, A. (2015), "Globalization of national journals: Investigating the growth of international authorship", *Learned Publishing*, 28(3), p. 195-204.
4. Nazarovets, M. (2024), "Unlocking the hidden realms: analysing the Ukrainian journal landscape with Ulrichsweb", *Learned Publishing*, 37(3), 12 p.

REFERENCES

1. Chebotariova, I. B., & Zakharova, E. O. (2025), "Klasyfikatsiia ta katehorii naukovykh zhurnaliv [Classification and categories of scientific journals]", *Polihrafichni, multy-mediini ta web-tekhnologii: materialy Molodizhnoi shkoly-seminaru X Mizhnar. nauk.-tekhn. konf., 14-17 travnia 2025 r.*, TOV «Vydavnytstvo Lira-K», Kyiv, T. 2, s. 146-149.
2. Yaroshenko, T. (2005), "Evolutsiia zhurnalu yak zasobu naukovoï komu-nikatsil: vid drukovanykh vydan do oryhinalnykh elektronnykh zhurnaliv [Evolution of the journal as a means of scholarly communication: from printed editions to original electronic journals]", *Visnyk Knyzhkovoï palaty Ukrainy [Bulletin of the Book Chamber of Ukraine]*, 10 (111), 29-34.
3. Gazni, A. (2015), "Globalization of national journals: Investigating the growth of international authorship", *Learned Publishing*, 28 (3), 195-204 [in English].

4. Nazarovets, M. (2024), “Unlocking the hidden realms: analysing the Ukrainian journal landscape with Ulrichsweb”, *Learned Publishing*, 37 (3), 12 p.

FORMATION OF THE SOCIETY'S VALUE MATRIX IN THE JOURNALISM OF 'KRAINA' MAGAZINE (2025)

Vitalii Gandziuk

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Kniaz Ostrozkyi Str., 32, Vinnitsia, Ukraine. 21001

e-mail: v.o.handziuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4312-6848>

The main objective of the study is a comprehensive analysis of the structural and content evolution of the magazine 'Kraina' throughout 2025. The research aims to track how the publishing strategy has transformed from descriptive analytics to value-based social engineering in response to long-term existential challenges and social turbulence.

To achieve this goal, a systematic approach was applied, combining content analysis to record quantitative and qualitative changes in the thematic structure and headings. Semiotic analysis was used to decode the visual codes of the covers and illustrations, while the genre-stylistic method allowed to trace the transformation of journalistic forms. The object of the study includes issues from January, March, June, and September 2025, which provided a complete picture of the intellectual dynamics of the annual cycle.

The study revealed that despite a conservative rubricator (the stable blocks 'Events', 'Evaluations', 'People and Things'), the functional content of the magazine underwent a radical transformation. In the first half of the year, the focus shifted from external geopolitical reflection (the 'Trump phenomenon') to the formulation of internal existential strategies for the nation ('Capitulation = Death'). By mid-2025, the publication transitioned to a strategy of pragmatic technological mobilization and social revival, focusing on the 'fourth industrial revolution' and rehabilitation. The analysis shows a change in the central subject of the publication: from an 'intellectual observer' at the beginning of the year to a 'specialist-technologist' and, finally, a 'thinking citizen' by autumn.

The research concludes that in 2025, 'Kraina' magazine successfully transformed from a media chronicler into an active subject in the formation of national meanings and a value matrix. The significance of the study lies in documenting the mechanisms of adaptation of high-quality analytical periodicals to the demands of a crisis society. The results demonstrate how intellectual media can act as a strategic communication tool for social recovery and the development of national subjectivity in post-war conditions.

Keywords: 'Kraina' magazine, magazine structure, publication topics, journalism genres, publication rubrics, social development, 2025 year.

Отримано редакцією видання / Received: 02.01.2026

Порецензовано / Revised: 02.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 05.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 02.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 31–40 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13940>

УДК 327.88(470+571):477:355.4

СУЧАСНИЙ АСПЕКТ ВІЗУАЛЬНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ВОЄН КІН. XX–XXI СТОЛІТЬ

Оксана Гоцур

*Національний університет “Львівська політехніка”,
вул. Князя Романа, 3, Львів, Україна
e-mail: oksana.i.hotsur@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6589-0011>*

Діана Луць

*Національний університет “Львівська політехніка”,
вул. Князя Романа, 3, Львів, Україна
e-mail: diana.luts.mzhrzv.2024@lpnu.ua
<https://orcid.org/0009-0001-3297-1608>*

У статті здійснено аналіз візуального відображення війн кінця XX – XXI століття: російсько-чеченської, російсько-грузинської, палестино-ізраїльської, війн у Сирії та Іраку, а також російсько-української війни. Закцентовано увагу на медіарепрезентації війни, зокрема феномену «візуального громадянства», особливостях цифрової візуалізації, на розумінні візуальній репрезентації війни як поля ідеологічної боротьби. Сучасний аспект візуальної культури воєн характеризується медіатизацією жорстокості, локальні конфлікти Холодної війни та гібридною війною (війни в Сирії, Іраку, Україні), де домінує користувацький контент, а саме смартфонне документування, а дистанційне свідчення.

Ключові слова: візуальне відображення війни, гібридна війна, гібридна візуалізація, фотодокументалізм.

Постановка проблеми. Сучасний аспект візуальної репрезентації воєн кінця XX – початку XXI століття характеризується переходом від традиційних форм фотофіксації до гібридних цифрових наративів, де зображення стають інструментами не лише документації, а й інформаційної війни, емоційного впливу та глобальної мобілізації. Цей період відзначається зростанням ролі соціальних мереж, мобільної фотографії та штучного інтелекту, що радикально змінює динаміку сприйняття конфліктів.

Трансформація візуальної репрезентації від традиційної фотожурналістики до гібридних цифрових наративів зумовлює необхідність переосмислення етичних та методологічних засад медіадосліджень. В умовах гібридної війни візуальні матеріали виконують функції документування, мобілізації громадської думки та пропаганди.

дистського впливу, при цьому алгоритмічні механізми цифрових платформ сприяють поширенню емоційно насиченого контенту. Зазначені процеси актуалізують проблеми етики публікації, достовірності та верифікації візуальних повідомлень. Їхній аналіз має прикладне значення для розвитку медіаграмотності, удосконалення практик фактчекінгу та формування ефективної інформаційної політики. Отже, дане дослідження становить вагомий внесок у осмислення феномену сучасних інформаційних війн і підвищення суспільної стійкості до гібридних загроз.

Новизна дослідження – уперше проведено системний критичний аналіз ролі технологій медіакриміналістики та синтетичних медіа у формуванні й збереженні цілісності візуальних доказів у контексті соціально напружених ситуацій.

Об'єктом нашого наукового дослідження – процеси візуальної репрезентації кризових подій у контексті структурних змін сучасного медіа середовища.

Мета наукового дослідження – виявлення механізмів відображення візуальних тенденцій сучасних воєн.

Вказана мета зумовлює постановку двох завдань: 1) аналіз візуального контенту в медіа російсько-чеченської, російсько-грузинської, палестино-ізраїльської, війн у Сирії та Іраку, а також російсько-української війни; 2) виокремлення особливостей візуальної репрезентації війни у медіа.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Я. Табінський у статті «Фотоілюстрації про війну в журналі REPORTERS: документальний аспект» здійснив ґрунтовний аналіз військових фотографій, визначивши їхню багатоаспектну цінність: інформаційну, історичну, доказову, культурну та мистецьку¹. Автор підкреслює, що ці матеріали є важливим джерелом для поповнення фондів історії війни, підручників, виставок та медійних проєктів.

Натомість О. Присяженко в дослідженні «Фотомистецтво та відеоарт в умовах війни» стверджує, що фотомистецтво та відеоарт є важливими формами сучасного мистецтва, які функціонують як інструменти соціальної критики, висвітлюючи актуальні соціально-політичні питання².

Актуальне осмислення ролі візуальної журналістики здійснив С. Аллан у розвідці «Візуальна воєнна журналістика» («Visual War Journalism», 2025)³. Автор обговорює вирішальну роль візуальної журналістики у «свідченні» конфлікту, особливо у складних умовах. С. Аллан визначає візуальне фреймування як процес, де вибір того, що показати, формується через виключення того, що залишається поза кадром, і як це впливає на сприйняття війни. Також розглядає документацію війн у Сирії, Україні та Газі у візуальних термінах, підкреслюючи, як непрофесіонали змінюють усталені правила візуальної журналістики.

Методологічна основа дослідження. Мета дослідження досягалася завдяки поєднанню якісних і кількісних методів: критичний дискурс-аналіз і семіотичний

¹ Табінський, Я. (2025), «Фотоілюстрації про війну в журналі REPORTERS: документальний аспект», *Вісник Національного університету "Львівська політехніка": журналістика*, Т. 10, № 2, с. 45–60. <https://doi.org/10.23939/sjs2025.02.035>

² Присяженко, О. (2025), «Фотомистецтво та відеоарт в умовах війни», *Аудіовізуальне мистецтво та медіа технології: тенденції та перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції ХДАДМ, 15-17 травня 2025 року, Харків, ХДАДМ*, с. 155–157.

³ Allan, S. (2025), «Visual War Journalism», *Digital Journalism*, 13 (1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/21670811.2024.2443153>

аналіз візуальних знаків застосовано для експлікації їхнього ідеологічного та прихованого смислового навантаження. Для систематизації візуального контенту та виявлення парадигмальних змін використовувався медіакриміналістичний підхід у поєднанні з контент-аналізом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Огляд фотоілюстрацій з ключових воєн – російсько-чеченської, російсько-грузинської, палестино-ізраїльської, війн у Сирії та Іраку, а також російсько-української – дозволяє простежити еволюцію візуальної репрезентації від обмеженого доступу журналістів до масового поширення користувацького контенту, де автентичність зображень часто стає об'єктом маніпуляцій. Згідно з дослідженнями, сучасна візуалізація воєн акцентує асиметрію видимості, де домінуючі наративи формуються через алгоритми платформ, а незалежні знімки викликають цензуру та дезінформацію⁴. Цей аспект підкреслює, як візуальні репрезентації впливають на колективну пам'ять, формуючи травматичні фрейми та культурні наративи в постконфліктному просторі⁵.

У контексті глобалізації, візуальна репрезентація набуває властивостей “гібридної видимості”, де фотоілюстрації слугують не тільки як свідчення подій, а й як елементи стратегічного наративу, що впливає на міжнародну політику та громадську думку, як видно з аналізу медіадискурсів. Теоретичні підходи до візуальної репрезентації, такі як дискурс-аналіз фотографії, дозволяють розкрити, як зображення конструюють “іншого” – від чеченських “повстанців” до палестинських “жертв”, формуючи стереотипи та ідеологічні фрейми⁶.

Російсько-чеченська війна (1994–1996 та 1999–2009) стала одним з перших конфліктів, де візуальна репрезентація набула форми “асиметричної видимості”, з обмеженим доступом незалежних журналістів через цензуру російської влади. Фотоілюстрації, такі як серія знімків Стенлі Гріна чи Джеймса Нахтвея, фіксували руйнування Грозного, масові страждання цивільних та партизанські дії чеченців, підкреслюючи гуманітарну катастрофу. Ці зображення, поширені через західні медіа, контрастували з офіційними російськими наративами, що акцентували “антитерористичну операцію”. Візуальна репрезентація тут слугувала інструментом викриття, але обмежувалася аналоговими каналами, де контроль за зображеннями дозволяв маніпулювати сприйняттям, наприклад, через вибіркове публікування фото зруйнованих будівель без контексту жертв.

Дискурсивний аналіз медіа-репрезентацій підкреслює, як візуальні образи чеченців як “повстанців” чи “терористів” формували культурні стереотипи, впливаючи на сприйняття конфлікту як внутрішньої проблеми Росії. У літературних та медійних міфах чеченська війна візуалізувалася через образи зруйнованого простору, що символізувало втрату ідентичності, а постконфліктна травма відображалася в архівних фото, які слугували для конструювання колективної пам'яті. Аналіз візуальних репрезентацій воєн, таких як російська та югославська, показує методологіч-

⁴ Evans, H. (1978), *Pictures on a Page: Photo-Journalism, Graphics and Picture Editing*, Heinemann, London, 229 p.

⁵ Sontag, S. (2018), “Notes on “Camp”, *Penguin Modern Classics*, p. 206-208.

⁶ Ковальчук, О. М., Табінський, Я. В. (2025), *Медіа-криміналістика та OSINT-верифікація у російсько-українській війні 2022–2025 рр.*: монографія, НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корещького, Київ, 312 с.

ні підходи до фото як документу, де зображення руйнувань та насильства слугують для теоретичного осмислення конфлікту як візуального тексту.

Російсько-грузинська війна (2008) вирізнялася швидким переходом до цифрової візуалізації, де фотоілюстрації стали елементом гібридної пропаганди. Знімки, як-от серія Reuters про бомбардування Цхінвали чи евакуацію цивільних, ілюстрували хаос і жертви, але російські медіа, такі як RT, маніпулювали ними для нарративу “захисту осетинів”. Грузинська сторона використовувала мобільні фото для глобальної мобілізації, поширюючи зображення руйнувань через *YouTube* та *Facebook*, що стало прецедентом “цивільної журналістики”. Візуальна репрезентація тут набула форми “медіашторму”, де швидкість поширення переважала автентичність, сприяючи формуванню поляризованих нарративів. Дослідження підкреслюють, як візуальні репрезентації конфлікту в медіа формували образи “агресора” та “жертви”, де фото танків і біженців слугували для емоційного впливу на міжнародну аудиторію. У контексті афекту, знімки 2008 року передавали емоційну динаміку конфлікту, де візуали осетинських жертв посилювали російський нарратив, а грузинські – західну солідарність. Цей конфлікт став перехідним, де перші цифрові платформи дозволили швидко поширення фото, але також відкрили двері для маніпуляцій, що передвіщало виклики сучасних гібридних воєн. Палестино-ізраїльський конфлікт, особливо операції в Газі (2008–2009, 2014, 2021), демонструє візуальну репрезентацію як поле ідеологічної боротьби, де фотоілюстрації фіксують асиметрію сили. Знімки Джеймса Рассела чи Махмуда Гамеда зображують руйнування палестинських кварталів, жертви серед дітей, контрастуючи з ізраїльськими нарративами про “самооборону”. Соцмережі, як *Twitter*, дозволили палестинцям поширювати користувацький контент, але ізраїльська цензура та алгоритми платформ часто приглушували ці голоси. Візуальна репрезентація тут включає “іконічні образи”, як фото поранених дітей, що мобілізують глобальну солідарність, але також стикається з фейками, де маніпуляції посилюють поляризацію⁷.

Візуальна некрополітика підкреслює, як зображення смерті та насильства формують видимість конфлікту, де палестинські фото стають інструментом влади для викриття, а ізраїльські – для легітимації дій. Сучасні архіви, як ті з Газі, ілюструють художню репрезентацію, де візуали перетворюються на культурні артефакти, що передають травму та належність⁸. Дослідження новинних фотографій показує, як медіа обирають знімки для формування дискурсів, де палестинсько-ізраїльська війна візуалізується через призму насильства та видимості.

Війни в Сирії (2011 – донині) та Іраку (2003–2011, 2014–2017) ілюструють перехід до “цифрової документальності”, де фотоілюстрації з мобільних пристроїв фіксують реальний час конфліктів. У Сирії знімки Нарсіса Тарімана документують хімічні атаки та руйнування Алеппо, поширені через *YouTube*, що стало інструментом викриття режиму Асада. Ці візуали, часто графічні зображення руїн та врятованих дітей, вплинули на ООН, але були контрвимірними проасадівськими фейками⁹.

⁷ Chouliaraki, L., Stolic, T. (2020), *Rethinking the Digital Witness: Photojournalism and Human Rights in the Age of Social Media*, Polity Press, Cambridge, 198 p.

⁸ Gillespie, T. (2010), “The Politics of Platforms”, *New Media & Society*, Vol. 12, № 3, p. 347–364.

⁹ Bolt, N. T. (2020), *The Violent Image: Insurgent Propaganda and the New Revolutionaries*, 2nd ed., Hurst & Company, London, 416 p.

За О. Аль-Газзі, у сучасних гібридних конфліктах виникає феномен «візуального громадянства», коли звичайні громадяни через смартфонне документування власних страждань та порятунку перетворюються на активних політичних суб'єктів, які перформативно підтверджують своє право на існувати та бути визнаними світовою спільнотою¹⁰. Кейс «Білих шоломів» у сирійській війні демонструє, як відео порятунку цивільних із-під завалів стає не лише доказом злочинів режиму, а й потужним афективним інструментом глобальної мобілізації солідарності, що радикально розширює традиційне розуміння свідчення у цифрову епоху¹¹.

У Іраку фото Алі Аркаді зображують жорстокість ІДІЛ, але також маніпуляції, як фейкові знімки страт. Візуальна репрезентація тут набуває форми “потоків свідочств”, де соцмережі посилюють емоційний вплив, але ускладнюють верифікацію через дезінформацію. Портрети сирійських біженців у фотографії підкреслюють гуманітарний аспект, де зображення постраждалих мусульман формують наративи міграції та кризи [90, с.289]. Російська візуальна стратегія в Сирії використовувала фото як афективні якорі для наративів “боротьби з тероризмом”, де знімки руйнувань слугували пропагандою. Дослідження використання зображень під час сирійської кризи показує, як фото біженців формують медіа-відповідальність, де візуальна типологія новин переосмислює роль медіа в конфліктах. Фреймінг вторгнення в журналах як *TIME* підкреслює, як візуали формують сприйняття конфлікту через вибір ракурсів і тем¹².

Російсько-українська війна є кульмінацією сучасної візуальної репрезентації, де фотоілюстрації поєднують традиційну журналістику з користувацьким контентом. Знімки Євгена Малолетки з Маріуполя чи серії *Associated Press* фіксують окупацію, бомбардування та гуманітарні кризи, поширені через *Telegram* і *Twitter* для глобальної мобілізації. Візуальна репрезентація тут включає дрони та супутникові знімки, що забезпечують “дистанційну видимість”, але стикається з російською пропагандою, як фейкові фото “біолабораторій”. Цей конфлікт демонструє гібридність, де візуали слугують доказами для міжнародних трибуналів, але вимагають нових стандартів верифікації¹³.

Виклики фотожурналістики включають етику зображення поховань та втрат, де чутливі медіафрейми в соцмережах формують колективну травму. Українська документальна фотографія стратегічно зображує війну через наративи опору, де візуали 2014–2022 років конструюють пам'ять про агресію¹⁴. Культура пам'яті через мистецькі проекти, як “Війна в Україні: візуальні виміри пам'яті”, перетворює фото на рефлексії травми, де візуали слугують для післявоєнної ідентифікації. Семіотичний аналіз обраних знімків на CNN демонструє, як фото війни слугують для конструювання наративів, де зображення руйнувань та героїзму формують глобальний дискурс. Візуальне сприйняття війни в іспанських новинах підкреслює, як знімки

¹⁰ Al-Ghazzi, O. (2021), “Visual Citizenship in the Syrian War: The Case of the White Helmets”, *Media, Culture & Society*, Vol. 43, № 5, p. 836-837.

¹¹ Там само, p. 834-845.

¹² Bolt, N. (2020), *The Violent Image: Insurgent Propaganda and the New Revolutionaries*, 2nd ed., Hurst & Company, London, p. 415-417.

¹³ Hariman, R., Lucaites, J. L. (2007), *No Caption Needed: Iconic Photographs, Public Culture, and Liberal Democracy*, University of Chicago Press, Chicago, 207 p.

¹⁴ Griffin, M. (2018), “Visual History of War in Photography”, *Visual Anthropology*, № 2, p. 45–68.

впливають на емоційну реакцію аудиторії. Картографічні зображення в популярному мистецтві війни ілюструють, як візуали maps формують травму та належність.

Політика видимості під час вторгнення 2022 року показує, як фото слугують для візуальної боротьби. Фреймінг у медіа формує перспективи вторгнення.

Важливим аспектом гібридності сучасних візуальних репрезентацій є використання супутникових знімків та даних OSINT як інструменту протидії асиметрії. Робота О. Ковальчук демонструє, що комерційні супутникові знімки (Maxar, Planet Labs) стали ключовим джерелом доказів руйнувань цивільної інфраструктури в Маріуполі, Бучі та Ізюмі, які неможливо було зафіксувати традиційною фотожурналістикою через блокування доступу^{15, 16}.

Ці знімки, верифіковані міжнародними організаціями, частково компенсують брак наземної документалістики та формують новий тип «дистанційного свідчення».

Ще одним проявом гібридності є трансформація ролі громадян-журналістів. Дослідження І. Сидоренко підкреслює, що в умовах повномасштабного вторгнення саме користувачі Telegram-каналів та TikTok стали основними постачальниками первинних візуальних свідчень, часто випереджаючи професійні медіа^{17, 18}.

Водночас відсутність редакційного фільтру призводить до швидкого поширення неперевірених і емоційно заряджених кадрів, що ускладнює формування об'єктивної картини подій та посилює інформаційний хаос.

Нарешті, аналіз візуальних репрезентацій у локальних війнах кінця ХХ ст. дозволяє простежити еволюцію асиметрії видимості. Робота М. Гринишин показує, що вже під час війни на Донбасі 2014–2015 рр. російська сторона активно використовувала тактику «затоплення» інформаційного простору фейковими зображеннями «розп'ятого хлопчика» та «біолабораторій», тоді як українські медіа зосереджувались на документальній фіксації обстрілів¹⁹. Цей досвід став прототипом сучасної гібридної війни, де контроль над візуальним наративом визначає не лише внутрішню підтримку, а й міжнародне сприйняття конфлікту.

Сучасний аспект візуальної репрезентації воєн кінця ХХ – початку ХХІ століття підкреслює трансформацію від цензурованих аналогових знімків до децентралізованих цифрових потоків, де фотоілюстрації слугують інструментами наративної боротьби. Огляд ключових конфліктів показує асиметрію видимості, еволюцію від професійної журналістики до громадянина-свідка, та виклики автентичності в умовах гібридної війни.

¹⁵ Ковальчук, О. М. (2024), *Супутникові знімки як джерело доказів воєнних злочинів у російсько-українській війні 2022–2024 рр.*: монографія... 124 с.

¹⁶ Ковальчук, О. М., Табінський, Я. В. (2024), «Алгоритмічна медіатизація російсько-української війни: NLP-аналіз Telegram-корпусу (2022–2023)», *Вісник Національної академії наук України*, № 5, с. 67–89.

¹⁷ Сидоренко, І. В., Андрущенко, О. В. (2024), «Пропаганда vs факти: тематичне моделювання та сентимент-аналіз Twitter-повідомлень про російсько-українську війну (2022–2023)», *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Журналістика*, Вип. 54, с. 89–124.

¹⁸ Сидоренко, І. В., Гринишин, М. О. (2024), *Цифрові свідчення війни: Telegram-канали як архіви порушень прав людини в російсько-українській війні 2022–2024 рр.*: монографія, Інститут масової інформації, Київ-Львів, 312 с.

¹⁹ Гринишин, М. О. (2022), *Фейкові наративи російської пропаганди на Донбасі: від «розп'ятого хлопчика» до «біолабораторій» (2014–2022)*: монографія, ЛНУ ім. Івана Франка, Львів, 189 с.

Еволюція технологій від аналогової фотографії до цифрової обробки розширила стилістичні можливості, від реалістичного фіксування до абстрактного символізму. Загальний аналіз підкреслює універсальність візуальної репрезентації як механізму влади та опору в історичному контексті²⁰. Отже, вивчення цих аспектів є ключовим для розуміння сучасних медіа-конфліктів у цифрову еру.

Результати і перспективи подальших досліджень обговорення. Аналіз візуального візуального відображення війни показав такі особливості: 1) візуальна репрезентація російсько-чеченської набула форми “асиметричної видимості” з обмеженим доступом незалежних журналістів через цензуру російської влади;

2) візуальна презентація війн російсько-грузинської вирізнялася швидким переходом до цифрової візуалізації, де фотоілюстрації стали елементом гібридної пропаганди;

3) візуальне відображення палестино-ізраїльської війни засвідчує, що візуальні медіа стають простором для ідеологічного протистояння, оскільки фотоілюстрації гостро фіксують та виявляють асиметрію влади;

4) візуальна презентація війн у Сирії та Іраку демонструє перехід до “цифрової документальності”, де домінує фіксація війни у фотоілюстраціях з мобільних пристроїв;

5) візуальне відображення російсько-української війни вводить поняття «гібридна фотоілюстрація»: використання гібридної фотоілюстрації, що поєднують елементи традиційної журналістики та користувацького контенту з використанням супутникових знімків та даних OSINT.

Перспективними для подальших досліджень нашої теми можливі у декількох напрямках: детального вивчення еволюції візуального відображення війни під впливом штучного інтелекту; розгляд візуального відображення війни як ключовою частиною сучасного ведення гібридної війни.

Висновки. Сучасний аспект візуальної репрезентації воєн кінця ХХ – початку ХХІ століття відображає глибоку трансформацію від цензурованих аналогових знімків до децентралізованих цифрових потоків, де фотоілюстрації слугують не лише документами подій, а й інструментами гібридної війни, емоційної мобілізації та конструювання наративів. Цей аналіз встановлює основу для розуміння, як візуали формують колективну пам'ять, мобілізують суспільства та впливають на геополітику, вимагаючи етичних та методологічних інновацій у дослідженні. Огляд ключових конфліктів – від асиметричної видимості в російсько-чеченській війні, медіа-шторму в російсько-грузинській, ідеологічної боротьби в палестино-ізраїльському, цифрової документальності в сирійській та іракській до тотальної гібридності в російсько-українській – демонструє еволюцію, де соціальні мережі та штучний інтелект посилюють вірусність візуалів, але водночас ускладнюють автентичність через маніпуляції та алгоритмічні фрейми. Цей період підкреслює роль візуальної репрезентації в формуванні колективної пам'яті, травматичних дискурсів та геополітичних рішень, вимагаючи етичних інновацій та методологічного аналізу для осмислення її впливу на суспільство в умовах інформаційних загроз.

²⁰ McCurry, S. (2015), *The Afghan Girl and Other Stories*, Phaidon Press, London, 124 p.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гринишин, М. О. (2022), *Фейкові наративи російської пропаганди на Донбасі: від «розп'ятого хлопчика» до «біолабораторій» (2014–2022)*: монографія: ЛНУ ім. Івана Франка, Львів, 189 с.
2. Ковальчук, О. М. (2024), *Супутникові знімки як джерело доказів воєнних злочинів у російсько-українській війні 2022–2024 рр.*: монографія. Київ : НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, Київ, 124 с.
3. Ковальчук, О. М., Табінський, Я. В. (2024), “Алгоритмічна медіатизація російсько-української війни: NLP-аналіз Telegram-корпусу (2022–2023)”, *Вісник Національної академії наук України*, № 5, с. 67–89.
4. Ковальчук, О. М., Табінський, Я. В. (2025), *Медіа-криміналістика та OSINT-верифікація у російсько-українській війні 2022–2025 рр.*: монографія, НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, Київ, 312 с.
5. Присяженко, О. (2025), “Фотомистецтво та відеоарт в умовах війни”, *Аудіовізуальне мистецтво та медіа технології: тенденції та перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції ХДАДМ, 15-17 травня 2025 року*, Харків, ХДАДМ, с. 155–157.
6. Сидоренко, І. В., Андрущенко, О. В. (2024), “Пропаганда vs факти: тематичне моделювання та сентимент-аналіз Twitter-повідомлень про російсько-українську війну (2022–2023)”, *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Журналістика*, Вип. 54, с. 89–124.
7. Сидоренко, І. В., Гринишин, М. О. (2024), *Цифрові свідчення війни: Telegram-канали як архіви порушень прав людини в російсько-українській війні 2022–2024 рр.*: монографія, Інститут масової інформації, Київ-Львів, 312 с.
8. Сонтаг, С. (1977), *Про фотографію*, Фаррар, Штраус і Жиру, Нью-Йорк, 207 с.
9. Табінський, Я. (2025), “Фотоілюстрації про війну в журналі Reporters: документальний аспект”, *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”: журналістика*, Т. 10, № 2, с. 45–60. <https://doi.org/10.23939/sjs2025.02.035>
10. Al-Ghazzi, O. (2021), “Visual Citizenship in the Syrian War: The Case of the White Helmets”, *Media, Culture & Society*, Vol. 43, № 5, p. 834–851, <https://doi.org/10.1111/COMT.12047>
11. Allan, S. (2025), “Visual War Journalism”, *Digital Journalism*, 13 (1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/21670811.2024.2443153>
12. Bolt, N. (2020), *The Violent Image: Insurgent Propaganda and the New Revolutionaries*, 2nd ed., Hurst & Company, London, 416 p.
13. Chouliaraki, L., Stolic, T. (2020), *Rethinking the Digital Witness: Photojournalism and Human Rights in the Age of Social Media*, Polity Press, Cambridge, 198 p.
14. Evans, H. (1978), *Pictures on a Page: Photo-Journalism, Graphics and Picture Editing*, Heinemann, London, 229 p.
15. Gillespie, T. (2010), “The Politics of Platforms”, *New Media & Society*, Vol. 12, № 3, p. 347–364, <https://doi.org/10.1177/1461444809342738>
16. Griffin, M. (2018), “Visual History of War in Photography”, *Visual Anthropology*, № 2, p. 45–68, <https://doi.org/10.1177/1750635210356813>
17. Hariman, R., Lucaites, J. L. (2007), *No Caption Needed: Iconic Photographs, Public Culture, and Liberal Democracy*, University of Chicago Press, Chicago, 207 p.

18. McCurry, S. (2015), *The Afghan Girl and Other Stories*, Phaidon Press, London, 124 p.
19. Sontag, S. (2018), *Notes on "Cam"*, Penguin Modern Classics, 128 p.

REFERENCES

1. Hrynyshyn, M. O. (2022), *Fake Narratives of Russian Propaganda in Donbas: From the "Crucified Boy" to "Biolabs" (2014–2022)* (Monograph), Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 189 p.
2. Kovalchuk, O. M. (2024), *Satellite Imagery as a Source of Evidence for War Crimes in the Russo-Ukrainian War 2022–2024* (Monograph), National Academy of Sciences of Ukraine, V. M. Koretsky Institute of State and Law, Kyiv, 124 p.
3. Kovalchuk, O. M., Tabinskyi, Y. V. (2024), "Algorithmic Mediatization of the Russo-Ukrainian War: NLP-Analysis of the Telegram Corpus (2022–2023)", *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, No. 5, pp. 67–89.
4. Kovalchuk, O. M., Tabinskyi, Y. V. (2024), *Media Forensics and OSINT Verification in the Russo-Ukrainian War 2022–2025* (Monograph), National Academy of Sciences of Ukraine, V. M. Koretsky Institute of State and Law, Kyiv, 312 p.
5. Prsyazhnenko, O. (2025), Photo Art and Video Art in Conditions of War. *Audiovisual Art and Media Technologies: Trends and Development Prospects: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference KhSADA, May 15-17, 2025*, KhSADA, Kharkiv, pp. 155–157.
6. Sydorenko, I. V., Andrushchenko, O. V. (2024), "Propaganda vs Facts: Thematic Modeling and Sentiment Analysis of Twitter Posts on the Russo-Ukrainian War (2022–2023)", *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series: Journalism*, Iss. 54, pp. 89–124.
7. Sydorenko, I. V., Hrynyshyn, M. O. (2024), *Digital Evidence of War: Telegram Channels as Archives of Human Rights Violations in the Russo-Ukrainian War 2022–2024* (Monograph), Institute of Mass Information, Kyiv–Lviv, 312 p.
8. Sontag, S. (1977), *On Photography*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 207 p.
9. Tabinskyi, Y. (2025), "Photo Illustrations on War in REPORTER'S Magazine: Documentary Aspect", *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University: Journalism*, Vol. 10, No. 2, pp. 45–60, <https://doi.org/10.23939/sjs2025.02.035>
10. Al-Ghazzi, O. (2021), "Visual Citizenship in the Syrian War: The Case of the White Helmets", *Media, Culture & Society*, Vol. 43, № 5, pp. 834–851, <https://doi.org/10.1111/COMT.12047>
11. Allan, S. (2025), "Visual War Journalism", *Digital Journalism*, 13 (1), 1–17, <https://doi.org/10.1080/21670811.2024.2443153>
12. Bolt, N. (2020), *The Violent Image: Insurgent Propaganda and the New Revolutionaries*, 2nd ed, Hurst & Company, London, 416 p.
13. Chouliaraki, L., Stolic, T. (2020), *Rethinking the Digital Witness: Photojournalism and Human Rights in the Age of Social Media*, Polity Press, Cambridge, 198 p.
14. Evans, H. (1978), *Pictures on a Page: Photo-Journalism, Graphics and Picture Editing*, Heinemann, London, 229 p.
15. Gillespie, T. (2010), "The Politics of Platforms", *New Media & Society*, Vol. 12, № 3, pp. 347–364, <https://doi.org/10.1177/1461444809342738>
16. Griffin, M. (2018), "Visual History of War in Photography", *Visual Anthropology*, № 2, pp. 45–68, <https://doi.org/10.1177/1750635210356813>

17. Hariman, R., Lucaites, J. L. (2007), *No Caption Needed: Iconic Photographs, Public Culture, and Liberal Democracy*, University of Chicago Press, Chicago, 207 p.
18. McCurry, S. (2015), *The Afghan Girl and Other Stories*, Phaidon Press, London, 124 p.
19. Sontag, S. (2018), *Notes on "Camp"*, Penguin Modern Classics, 128 p.

MODERN ASPECTS OF VISUAL REPRESENTATION OF WARS OF THE LATE 20th–21st CENTURIES

Oksana Hotsur

National University "Lviv Polytechnic",
3 Kniazya Romana St., Lviv, Ukraine
e-mail: oksana.i.hotsur@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6589-0011>

Diana Luts

National University "Lviv Polytechnic",
3 Kniazya Romana St., Lviv, Ukraine
e-mail: diana.luts.mzhrzv.2024@lpnu.ua
<https://orcid.org/0009-0001-3297-1608>

The article analyzes the visual representation of the wars of the late 20th–early 21st centuries: Russian-Chechen, Russian-Georgian, Palestinian-Israeli, wars in Syria and Iraq, as well as the Russian-Ukrainian war. The focus is on the media representation of war, in particular the phenomenon of "visual citizenship", the features of digital visualization, and the understanding of the visual representation of war as a field of ideological struggle. The modern aspect of the visual culture of wars is characterized by the mediatization of cruelty, local conflicts of the Cold War and hybrid war (wars in Syria, Iraq, Ukraine), where user content dominates, namely smartphone documentation and remote testimony.

The transformation of visual representation from traditional photojournalism to hybrid digital narratives necessitates a rethinking of the ethical and methodological foundations of media research. In the context of hybrid warfare, visual materials perform the functions of documentation, mobilization of public opinion, and propaganda influence, while algorithmic mechanisms of digital platforms contribute to the dissemination of emotionally charged content. These processes actualize the problems of publication ethics, reliability, and verification of visual messages. Their analysis has practical significance for the development of media literacy, improvement of fact-checking practices, and the formation of effective information policy.

The novelty of the study is that for the first time a systematic critical analysis of the role of media forensics and synthetic media technologies in the formation and preservation of the integrity of visual evidence in the context of socially tense situations has been conducted.

Keywords: visual representation of war, hybrid war, hybrid visualization, photodocumentary.

Отримано редакцією видання / Received: 15.12.2025

Прорецензовано / Revised: 22.12.2025

Схвалено до друку / Accepted: 22.12.2025

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 02.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 41–51 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13941>

УДК 070:654.197:316.77

РЕФЛЕКСИВНА ЗДАТНІСТЬ ВЕДУЧИХ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ НОВИН В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕДІАРИНКУ

Парасковія Дворянин

Львівський національний університет імені І. Франка,

вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна

e-mail: Paraskoviya.Dvoryanyn@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-0438-0587>

У статті проаналізовано здатність ведучих телевізійних новин реагувати на виклики сучасного світу та трансформації медіаринку, зокрема їхні навички адаптації наявного інструментарію й умінь кожного члена команди до нових реалій і зміни платформ. Також акцентовано увагу на динаміці розвитку рефлексивної здатності осіб, які презентують контент цільовій аудиторії в умовах російсько-української війни. Описано, як задля ефективної взаємодії з глядачем ведучі коригують власний стиль і мовлення, змінюють образ та подачу матеріалу.

Ключові слова: візуальна журналістика, аудіовізуальний контент, цільова аудиторія, ведучий новин, диктор, телебачення, телевізійний матеріал, ефірна журналістика, медіа.

1. Постановка проблеми. Українські журналісти щоденно удосконалюють правила створення контенту для журналістики війни, намагаючись підвищити довіру аудиторії до своїх матеріалів та якість новинного наповнення. **Актуальність** дослідження полягає у тому, що ринкові, технологічні, безпекові та геополітичні чинники змінюють медіа-ландшафт України, що спричиняє зміну моделей професійної поведінки ведучих телевізійних новин. Той, хто презентує новинний контент, змушений утримувати лідерство телевізійного каналу, берегти цінності бренду, стати медіатором, селекціонером подій і довіреною особою для аудиторії. **Мета статті** – застосовуючи теорії журналістикознавців, зокрема Клауса Масра, комплексно проаналізувати, як під впливом трансформацій медіаринку змінюються вимоги до ведучих телевізійних новин з огляду на їхню рефлексивну здатність. **Об'єктом** цього дослідження є діяльність ведучих телевізійних новин у сучасному медіапросторі. **Предмет** – особливості формування й демонстрації в ефірі рефлексивної здатності ведучих телевізійних новин в умовах трансформації медіаринку.

Новизна дослідження полягає в аналізі рефлексивної здатності ведучих телевізійних новин не лише як психологічної особливості, а передовсім як медіапрофесійної компетентності. Раніше в наукових дослідженнях уміння рефлексувати не роз-

глядали як чинник, що забезпечує довіру аудиторії, передбачає діалог і співучасть глядачів, навіть у разі, коли платформа демонстрації контенту не передбачає такої можливості. Також рефлексія як особистісна й професійна якість в умовах війни означає готовність до емпатії та відвагу її проявляти попри професійні обмеження й вимоги до стилю.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стан дослідження проблеми засвідчує, що деякі аспекти діяльності ведучих телевізійних новин розглядали у своїх працях українські науковці Є. Дмитровський, І. Михайлин, О. Олійник, М. Яцимирська, Х. Дацишин; журналісти-практики Т. Висоцька, В. Міський, Т. Гусейнова; закордонні дослідники К. Маєр, Е. Бойд, Б. Сташен, Я. Шмідт, Рус-Моль, Ш. Штефан Шульц та ін. Таких науковців є чимало, у своїх дослідженнях вони зосереджувалися здебільшого на питаннях рольової участі телеведучих у формуванні та презентації контенту, їхніх професійних якостях та стилях ведення. Однак досліджень саме рефлексивної здатності телеведучих у наукових публікаціях небагато – зустрічаються загальні теми професійної культури, мовлення і комунікації.

3. Методологічна основа дослідження. У процесі наукового дослідження теоретико-методичною основою стали напрацювання українських та закордонних теоретиків журналізму, які було застосовано для розуміння термінології, особливостей прямо-ефірного мовлення та сприйняття контенту цільовою аудиторією. Щоб реалізувати поставлені завдання, використано такі методи наукового дослідження: семантичного аналізу – для визначення сутності рефлексивної здатності ведучих новин, потреб цільової аудиторії; історичний метод наукового дослідження (динаміка зміни правил та вимог до ведення ефіру у різні історичні періоди); аналітичний метод (при аналізі контенту та його репрезентантів); методи: абстрактно-логічний, синтезу, індукції й дедукції. Застосування описового методу допомогло сформувати результати дослідження.

4. Виклад основного матеріалу. В Україні зі здобуттям Незалежності та зміною політичної системи почали з'являтися приватні медіа, вони зайняли суттєво велику частку медіаринку, і це призвело до зникнення в медіа монополізму як такого та централізованого контролю. Змін зазнали медіасистеми, технології і відповідно уявлення про комунікацію з аудиторією. Цей процес перманентно триває і досі, але власне старт його був спричинений появою медіаринку. Відповідно почав трансформуватися і так званий інститут дикторства: класичного диктора, який читав підготовлений, затверджений текст, репрезентував офіційну позицію, був нейтральним і безособовим, а насамперед «голосом держави», змінив ведучий, який тепер може говорити від першої особи, може інтепретувати, а не лише озвучувати, виражати емоції, демонструвати реакції, висловлювати позицію, має право бути «голосом людини». До цього спонукали насамперед демократичні процеси в державі. І хоча олігархізація медіа ще демонструвала залишки жорстких ієрархій на телебаченні, часи, коли дикторів відбирали за «правильністю» голосу, дикції чи позиції, відійшли в минуле. Цінність «еталонної мови» змінила цінність комунікативної ефективності. Довіра аудиторії не могла більше триматися на безтілесному голосі, глядач потребував людської присутності. Цьому сприяли і технологічні чинники: зі складної студійної техніки, прямих ефірів без імпровізацій, дикторами як операторами тексту телевізійні редакції перейшли до легких монтажів, телевізійних суфлерів, стрімів, подкастів та трансляцій у соцмережах. Відповідно слово «диктор», яке асоціюва-

лося з читцем, у своєму значенні здобуло ширшу функціональність. Репродуктивну модель мовлення, в якій диктор не мав особливого простору для рефлексій, змінила інтерактивна модель медіакомунікації, коли ведучий керує комунікацією, поєднує в собі ролі диктора, журналіста, модератора, який здатний рефлексувати.

Словник професійних термінів дає таке тлумачення слову «диктор» (з лат. *dic-tor* – той, хто говорить) – представник редакції радіомовлення і телебачення, який читає перед мікрофоном тексти, підготовлені для нього журналістами; повинен мати приємний голос і гарну дикцію¹. Є у словнику й термін ведучий. Його визначено «як рольову спеціалізацію журналіста на радіо і телебаченні, зміст якої полягає в тому, що журналіст веде програму, виголошуючи свої і чужі тексти, поєднуючи їх у блоки, бере інтерв'ю, надає слово присутнім»². Тобто ведучий, судячи з цих дефініцій, має більше впливу на вибір та відбір інформації, що її озвучує в ефірі. Хоча у жодному з цих визначень про здатність рефлексувати і реагувати на запити аудиторії не йдеться, вимоги до дикторів упродовж років змінювалися, як і здатність **рефлексувати** також.

«Диктор повинен бути до певної міри між артистом і журналістом, пропагандистом і агітатором, а ще – педагогом, лікарем, ученим... Для нього не може бути нецікавого матеріалу...»³ Видатний представник старшої генерації українських дикторів Андрій Євченко, якого вважають засновником оригінальної української дикторської школи, був певен, що «немає нічого гіршого, як неприродність голосу, фальшивість тону, інтонації, бо тоді людина стає штучною. Диктор повинен бути емоційно грамотним та ювелірно балансувати між надмірною холодною відстороненістю і недоречною залученістю до теми, бо останнє загрожує тим, що власне диктора в передачі може стати більше, ніж її героїв»⁴. Дмитро Хоркін, який вже багато років є офіційним голосом головних загальнодержавних урочистих та пам'ятних подій, порівнює диктора з математиком, який бачить на десять кроків уперед. «Прочитавши перший рядок, одразу маєш схоплювати логіку й розуміти, на чому акцентувати наприкінці сторінки»⁵.

Дискусію щодо тлумачень термінології «диктор» чи «ведучий» описує журналістка Олена Зінченко у праці «Порівняльна характеристика диктора і ведучого»: «сутність диктора в тому, що він професіонал мови, який усуває емоції, мистецтво грати голосом, показування своєї індивідуальності. На відміну від ведучого, він не веде, а читає передачу. Утім, іноді й ведучим варто повчитися у дикторів: як правильно поставити логічний наголос, як чітко вимовляти слова й виділяти важливе та менш цікаве. У цьому перевага дикторів перед тими ведучими, які мають чудові здібності журналіста, але посередні – оратора»⁶.

З цього можемо зробити висновок, що, окрім здатності бути якомога ближче до своєї аудиторії, відчувати її очікування та болі, вести з нею діалог, ведучий все ж мусить дбати про мовленнєву культуру. Цікавим є той факт, що задовго до здобуття

¹ Михайлин, І. Л., авт.-укл. (2013), *Журналістика: словник-довідник*, Академвидав, Київ, с. 47.

² Там само, с. 17.

³ Міський, В., Гусейнова, Т. (2025), *Українське радіо. Історія буремного століття*, Лабораторія, Київ, с. 156.

⁴ Там само, с. 199.

⁵ Там само, с. 200.

⁶ Там само, с. 201.

Україною незалежності українські диктори робили суттєвий акцент на ментальних особливостях мовлення ведучого, насамперед на самоусвідомленні – ким ми є і якою мовою думаємо та розмовляємо поза мікрофоном та студією. Дикторка Наталя Подоляко, розповідаючи про свій досвід, зауважує: «Мені зразу сказали: «Ти тільки не думай, що *Говорить Київ* так просто вимовити. Тут стільки підводних каменів! *Говорить* має бути повнозвучним, бо українська мова любить повнозвуччя. Щоб не було *говорть*, щоб нічого не було проковтнуто. І перша О, і друга, і м'який знак – усе повинно чітко чути. А *Київ* – це вже само собою цілих чотири букви! Але щоб у кінці не було Ф, щоб не було *Киїф*. І щоб не звучало, як *Київ*, що я нині дуже часто чую. І не *Київ*, а середня И легенька. І щоб Ї була з двома крапочками: не *Київ*, а *Київ*. Ось так»⁷.

Повертаючись до термінології, варто зазначити, що у світовій журналістиці теж маємо справу з різними термінами, і вони більше спричинені традицією країн у медійній практиці. Все залежить, який стиль ведення телевізійних новин редакція обирає. «Термін “anchorman” (ведучий-зірка) започаткував у США відомий журналіст Волтер Кронкайт. У Великій Британії надають перевагу таким термінам, як “newsreader”, “newscaster”, що демонструє деякі відмінності у стилях новин по обидва боки Атлантики, у стилях, які відрізняються й по всьому світі. Простіше кажучи, британські телевізійні ведучі виглядають, як серйозні, авторитетні фігури, які тримають глядача на достатній відстані, і які ніколи не дозволяють своїм емоціям прикрасити повідомлення. Американські ведучі-зірки також серйозні, але по-дружньому налаштовані авторитети, які і ведуть новини, і коментують їх.

Американський термін “anchorman” означає, що його носій має внутрішню силу і авторитетність у поєднанні з досвідом і харизмою, на яких тримається вся телепередача і які якимось чином відповідають сучасним реаліям. Британський “newsreader” і “newscaster” набагато менш персоніфікований. Цей термін сфокусований не на індивідуальності ведучого, а на самих новинах. Іншими словами – авторитет, який знається на новинах, і люб'язно представляє їх усім глядачам, які сидять перед екранами. У більш детальному значенні персоніфікації термін “newscaster” стоїть на один крок попереду “newsreader”, але на кілька кроків позаду “anchorman”»⁸.

Обираючи стиль ведення новин, редакція визначає форму комунікації зі своєю аудиторією. Контент телевізійних новин створюють репортери, продюсери, редактори та інші члени команди новин, а репутація телеканалу може підвищитися чи знівелюватися залежно від манер і поведінки людини, котра презентує працю вищезгаданих. Вправний, фаховий ведучий, здатний рефлексувати, може збільшити рейтинги каналу, тоді як статист, читець, який не проявляє жодних емоцій, не живе новинами, про які читає на камеру, – може цей рейтинг суттєво зменшити. Відповідно, ведучий перебуває на першому фланзі боротьби за увагу аудиторії, за її стабільну прихильність. Дослідник телебачення, український науковець Євген Дмитровський зауважує, «його престиж забезпечений щоденною появою з життєво важливою для людей інформацією. Всі розуміють, що не ведучий збирав ці новини, він просто про них повідомляє. Причетність до подій без власної думки про них – обов'язкова про-

⁷ Там само, с. 207.

⁸ Бойд, Е. (2007), *Ефірна журналістика. Технології виробництва телевізійних новин*, 5-те вид., ТОВ «Київська типографія», Київ, с. 186.

фесійна вимога до ведучого новин. Його політичні пристрасті – така ж загадка, як модератора. Одна із професійних назв цього амплуа на телебаченні – “людина-якір”, тобто той, на кого можна покластися, хто зачеплює тебе і, мов якір, тримає біля екрана. Ведучий новин неодмінно викликає симпатію, але ніколи не красень. Він невимушено тримається у кадрі, але не розв’язний. Демократичний, але не вульгарний. Він – це сама впевненість, але не самовпевненість. У нього чітка дикція, виразна інтонація. Він не тільки інформує, а й дбає про те, щоб глядачі відчували себе єдиним співтовариством, для якого драма щоденного життя не здається безвихідною»⁹.

Спектр форм і платформ стає все ширшим – і аудиторія також фрагментується. Майкл Розенблум, один з перших учителів світового руху віджеїв, бум смартфонів окреслив як «світ, повний об’єктивів камер». «Прислухайтесь до технологій», – закликав він учасників конференції з мобільної журналістики 2015 року в Дубліні: «Незабаром буде 3 мільярди виробників контенту». На переконання Розенблума, функція журналістів обмежуватиметься насамперед кураторством контенту цих «трьох мільярдів продюсерів зі смартфонами». Бйорн Сташен на сторінках своєї книжки «Мобільна журналістика» дискутує з Розенблумом і каже, що той має рацію хіба в тому, що технологія доступна кожному.

Однак журналістське ремесло – це набагато більше, ніж технологія. Журналістський пошук, побудова репортажу, вміння розповісти «хорошу історію» означають набагато більше, ніж просто можливість записувати чи стримити відео¹⁰. Те саме можна сказати про ведучих з фаховою освітою, які відчують акценти і розуміють структуру новинного випуску. Для глядача ведучий, здатний до рефлексії, створює простір для співпереживання і осмислення, аудиторія ототожнює себе з його ціннісною позицією, він стає медіатором національної свідомості, навіть не декларуючи цього. Професор Михайлин вважає, що «більшість ідентичностей не встановлені внутрішньою сутністю людини, а є набутими в процесі її соціальної практики, а отже, відкриті до змін і трансформацій. Ідентичності формуються у дискурсах; у дискурсах вони одночасно будуються і в дискурсах виражаються. Іншими словами, ідентичність – це комунікативна категорія, яка реалізується лише в сфері мовлення та спілкування»¹¹. Тому журналістика – як простір, де реальні факти та події за допомогою повідомлення про них стають новинами – це інтерпретація (герменевтика) дійсності. Отож, акценти ведучих, вербальне оформлення інформації, послідовність викладу є чинниками інтепретаційної сутності журналістики. Інтепретуючи дійсність ми до певної міри нав’язуємо цільовій аудиторії певну концепцію дійсності. І це вдається, якщо ведучий має довіру та авторитет у своїх глядачів та слухачів¹².

Проте надмірне бажання уваги з боку ведучих та дикторів, постійне рефлексування на усе сказане, перейнятість особистим рейтингом може призводити до парасоціального стосунку. Концепцію парасоціального стосунку вперше сформулювали антрополог Дональд Ортон та соціолог Річард Вол 1956 року для характеристики

⁹ Дмитровський, Є. (2009), *Телевізійна журналістика: Навч. посіб.*, Вид. 3-тє, доповн., ПАІС, Львів, с. 57.

¹⁰ Сташен, Б. (2021), *Мобільна журналістика: практичний посібник*, пер. з нім. В. Климченка, за загал. ред. В. Іванова, Центр вільної преси, Київ, с. 25.

¹¹ Михайлин, І. Л. (2008), *Журналістика як всесвіт: вибрані медіадослідження*, Прапор, Харків, с. 54.

¹² Там само, с. 48.

відносин між реципієнтами та дикторами телебачення¹³. Парасоціальні стосунки – феномен, при якому звичайний користувач сучасних медіа (як правило, телебачення та соціальних мережі) починає формувати близькі стосунки з медійною особистістю. Такі стосунки дослідниками психології масової комунікації описуються як ілюзорні, тому що медійна особистість, залучена до парасоціальних стосунків з користувачем медіа, може не знати про його існування. Відповідно реципієнт не бачить чіткої різниці між взаємовідносинами та взаємодіями, на чому наголошує дослідник Я. Шмідт. До поширення феномену парасоціальних стосунків спричинилися соціальні мережі, та відкритість медійних осіб через інтерактивні інструменти різних платформ.

Щоб такого не сталося, сучасний ведучий, усвідомлюючи усі особливості рефлексивної поведінки – від прийнятної і необхідної до надмірної та зайвої, повинен розрізняти суттєві ознаки журналістського конструювання дійсності і моделі висвітлення подій (наприклад, «об’єктивний» журналізм або інvestigативний журналізм). Професор журналістики Клаус Маєр зауважує, що ці ознаки розвивалися «у відповідних медіасистемах, і вони як певного роду «схеми» вносять порядок у журналістську комунікацію. І ті, хто продукує контент, і ті, хто його споживає, на думку К. Маєра, можуть легше порозумітися, оскільки «такі схеми зменшують невизначеність і контролюють (передбачувані) очікування між постачальниками та користувачами»¹⁴.

Через рефлексію ведучий легітимізує певні смисли, він стає співтворцем медійної ідентичності – не лише каналу, але й аудиторії. Слабкі сторони «об’єктивного» журналізму (objective reporting, де «журналістська робота розуміється як нейтральна, неупереджена і пасивно-посередницька, таким чином, спричиняють ризик ідеологізації «об’єктивності» і піднесення її до статусу «істини»), тому журналіст уже не є пасивним передавачем, а переходить в активну роль¹⁵.

Професійна рефлексія ведучого – це не моралізаторство в ефірі чи нав’язування своєї позиції, не відступ від професійних стандартів та етики, не емоційна довільність, це насамперед – здатність журналіста у кадрі усвідомлювати вплив власних інтерпретацій на аудиторію.

Інформаційний простір заповнений різною інформацією. Її настільки багато і вона часто настільки суперечлива, що аудиторії потрібні орієнтири для її розуміння та сприйняття. Складні взаємозв’язки між фактами та їхніми трактуваннями варто розкласти на деталі, щоб полегшити розуміння цих фактів. Для того ж, щоб інтепретувати і класифікувати, розповідати, формувати нові запитання «А тепер?», «Як далі?», надати перспективу, чути голос меншості, уможливити залучення аудиторії, ведучим варто практикувати інші моделі висвітлення подій. Зокрема, на думку Маєра, «інтерпретаційний журналізм виступає за те, щоб факти та окремі події “об’єктивного” журналізму ставити в контекст і подавати їх в роз’яснювальний спосіб. Головна мета інтепретаційного журналізму – надати орієнтацію, адвокаційний журналізм прагне дати голос тим, чиї інтереси майже не згадуються, він

¹³ Шмідт, Я. (2013), *Нова мережа: Ознаки, практики і наслідки веб 2.0: Посібник для вузів*, пер. з нім. В. Климченко; за заг. ред. В. Іванова, Центр Вільної Преси, Київ, 284 с.

¹⁴ Маєр, К. (2022), *Журналістика: підручник*; пер.з нім. В. Климченко та В. Олійник; наук. ред. В. Іванов, Академія української преси, Центр вільної преси, Київ, с. 196.

¹⁵ Там само, с. 201.

фокусується на потерпілих, меншинах, або «безсилій більшості; наративний журналізм, за Маєром, охоплює всі наміри розповіді про досвід, дії та почуття: тут чисті факти відіграють меншу роль. Public Journalism (громадський журналізм) передбачає пошуки через діалоги та інтерактивні форуми, зазвичай притаманний регіональній журналістиці, коли місцева редакція ініціює демократичні процеси та модерує активність громадського суспільства. Конструктивний журналізм прагне не лише представити проблеми, але й вести пошук варіантів рішень, перспектив та надій, а потім заохотити соціум до їх наслідування. У конфлікточутливому журналізмі (його ще Маєр називає журналізм миру) йдеться про те, щоб порушити звичну логіку війни. І від ескалації перейти до мирного вирішення конфлікту, уникати стереотипів і демонізації, тематизувати мирні ініціативи. У порадному, споживчому журналізмі домінують життєві поради щодо виховання дітей, здоров'я, інвестування грошей, будівництва, тощо. Партиципативний журналізм – це той, де користувачі свідомо залучаються до виникнення медіареальності, і цей ступінь залученості може бути різним і проявлятися на різних етапах: і під час пошуку теми, і у коментарях уже наявного матеріалу»¹⁶.

Зважаючи на класифікацію, що її запропонував К. Маєр, постає питання – яку рольову участь бачать для себе українські телеведучі? 1) Бути інформаторами та посередниками, залишаючись нейтральними, себто давати максимально нейтральну і точну інформацію, надавати інформацію якнайшвидше, уникати історій з неперевіреним змістом, перевіряти/аналізувати/пояснювати/передавати складні ситуації та орієнтуватися на якнайширшу аудиторію? 2) Критикувати негаразди, розслідувати заяви уряду, виносити теми на політичний порядок денний. Виступати на захист знедолених/захистити інтереси соціально слабких і мотивувати людей до участі? 3) Допомогати як консультант/пропонувати допомогу в життєвих питаннях, пропонувати розваги та відпочинок?¹⁷

Безперечно, український ведучий у час війни й глобальних загроз уже не може бути лише нейтральним диктором та читцем тексту. «У 2025 році, за даними досліджень “Детектор медіа”, понад 70% новинних програм включають live-включення, де ведучі взаємодіють з глядачами в реальному часі, роблячи ефір динамічним, наче розмова за кухонним столом. Ця еволюція не обійшлася без викликів. Під час повномасштабного вторгнення Росії 2022 року багато ведучих, як-от ті з “Суспільного”, працювали під обстрілами, перетворюючи студії на бункери. Їхні історії – це суміш героїзму та втоми, коли ночі без сну змінювалися ефірами, повними сліз»¹⁸. Така рефлексія формувалась насамперед з професійної етичної та громадянської позиції, адже сучасні умови, які сформувала російсько-українська війна – це фон усього інформаційного поля, навіть якщо новина не про передову і не про бойові дії. Рефлексивна здатність повинна формуватися з усвідомлення війни як контексту, а не лише теми. Ведучі телевізійних новин в Україні через інтонацію, погляд та паузи демонструють свою людську присутність, проживають факти разом зі своєю ауди-

¹⁶ Там само, с. 206.

¹⁷ Там само, с. 232.

¹⁸ Куліш, О. (2025), «Ведучі новин України: обличчя екрану та голосу нації в 2025 році». URL: <https://homester.com.ua/veduchi-novyn-ukrayiny-oblychhya-ekranu-ta-golosu-nacziyi-v-2025-roczji/> (дата звернення 6 січня 2026).

торією як свідки, дбаючи про її безпеку. Якщо деталі щодо локацій, тактики, часу, візуального контенту можуть нашкодити, і ведучий новин відповідальний за те, що сказати, і чого не сказати, проте – цілком вільний у рішенні як сказати. Важливо також, усвідомлюючи власні тригери, страхи, втому, а часто й професійне вигорання, не переносити особисті травми в ефір, але й не заперечувати їх. Здатність рефлексувати – це також здатність розрізняти факти і ворожі наративи, принцип відмовитись від псевдобалансу з наявністю жертви та агресора, бути уважним до формулювань. Сучасний медіаринок та умови, в яких він розвивається, спонукає до нового типу емпатії, коли водночас треба бути емоційно стриманим і небайдужим, тримати професійну дистанцію і мати чітку громадянську позицію, не знецінюючи, говорити про помилки держави і окремих громадян, формувати національну ідентичність своєї аудиторії.

5. Результати і перспективи подальших досліджень. У цьому дослідженні увагу було сфокусовано насамперед на здатності журналістів, котрі презентують новинний контент на телебаченні, до критичного погляду на власну професійну діяльність, на вмінні розпізнавати зовнішні виклики та впливи (соціальні, технологічні, політичні), баченні та усвідомленні своєї ролі у час презентації матеріалів, що напрацьовані усією редакційною командою. Опираючись на індивідуальний стиль та навички, на мовленнєві особливості, на імідж, сформований в сприйнятті аудиторії, на правила та стандарти журналістської професії, ведучі телевізійних новин не завжди готові до змін, так звана рефлексивна мобільність є низькою, чимало незапланованих ситуацій обертаються для них кризами та непрофесійними рішеннями. У дослідженні описано, як змінилася роль ведучого новин, як на вимоги до презентації новин вплинули події, що відбуваються в Україні та світі. Очевидно, тема професійної рефлексивності у журналістиці – невичерпна, бо вона корелюється з різними викликами та контекстами часу. Глибшого вивчення потребують аспекти емпіричних вимірювань рефлексивності ведучих, напрацювання репрезентативних інструментів для оцінювання цих умінь, впливу цифровізації, соціальних мереж та інтеграції традиційного мовлення з онлайн-платформами для розміщення телевізійного контенту.

6. Висновки. Отже, динамічно змінюються медіаринки, медіатехнології, а відповідно і медіапродукти. Тому зараз немає єдиної думки, яким є перелік компетентностей ведучих телевізійних новин. Здатність рефлексувати – одна з важливих навичок, яка, зважаючи на сучасні моделі журналізму, впливає з потреб реальності. Журналіст, який презентує подієвий контент, і вміє реагувати на нього насамперед як людина, – краще усвідомлює власні цінності, розуміє свої внутрішні обмеження, отже – дотримується етичних вимог професії та є свідомим громадянином країни, яка має складні геополітичні та безпекові виклики.

Рефлексивна здатність загалом сприяє належній адаптації до зовнішніх викликів та подразників. Відповідно фахівець, який працює з фактами та їх інтерпретацією, може уникнути автоматичних, непродуманих реакцій і неусвідомлених упереджень, які будуть шкідливими безпосередньо для нього і для усієї редакційної команди. Вміння відповідно реагувати, адаптовуючи до змін індивідуальний стиль ведення та навички, сприятимуть якісній подачі новин, дотриманні журналістських стандартів, покращить контекстуальність випусків та закріпить довіру аудиторії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойд, Е. (2007), *Ефірна журналістика. Технології виробництва телевізійних новин*, 5-те вид., ТОВ «Київська типографія», Київ, 428 с.
2. Висоцька, Т. (2025), *Увага, ти в ефірі!* Yakaboo Publishing, Київ, 152 с.
3. Дмитровський, Є. (2009), *Телевізійна журналістика: Навч. посіб.*, Вид. 3-тє, доповн., ПАІС, Львів, 224 с.
4. Куліш, О. (2025), «Ведучі новин України: обличчя екрану та голосу нації в 2025 році». URL: <https://homester.com.ua/veduchi-novyn-ukrayiny-oblychchya-ekranu-ta-golosu-nacziyi-v-2025-roczii/> (дата звернення 6 січня 2026).
5. Кушнір, Р. О. (2013), *Великий оратор, або як говорити так, щоб Вам аплодували стоячи*, Коло, Дрогобич, 258 с.
6. Маєр, К. (2022), *Журналістика: підручник*; пер. з нім. В. Климченко та В. Олійник; наук. ред. В. Іванов, Академія української преси, Центр вільної преси, Київ, 300 с.
7. Михайлин, І. Л. (2008), *Журналістика як всесвіт: вибрані медіадослідження*, Прапор, Харків, 512 с.
8. Михайлин, І. Л., авт.-укл. (2013), *Журналістика: словник-довідник*, Академвидав, Київ, 320 с.
9. Міський, В., Гусейнова, Т. (2025), *Українське радіо. Історія буремного століття*, Лабораторія, Київ, 464 с.
10. Ньюзум, Е. (2022), *Гучніше! Як створювати круті подкасти*; пер. з англ. Г. Пшеничної, Віват, Харків, 336 с.
11. Олійник, О. (2009), *Риторика: Навч. посібник*, Кондор, Київ, 170 с.
12. Рус-Моль, Штефан Шульц, Танев (2025), *Журналістика: посібник*, Пер. з нім. В. Климченко та В. Олійник; наук. ред. В. Іванов, Академія української преси, Центр вільної преси, Київ, 393 с.
13. Сташен, Б. (2021), *Мобільна журналістика: практичний посібник*, пер. з нім. В. Климченка, за загал. ред. В. Іванова, Центр вільної преси, Київ, 260 с.
14. Шмідт, Я. (2013), *Нова мережа: Ознаки, практики і наслідки веб 2.0: Посібник для вузів*, пер. з нім. В. Климченко; за заг. ред. В. Іванова, Центр Вільної Преси, Київ, 284 с.

REFERENCES

1. Boyd, A. (2007), *Efirna zhurnalistyka. Tekhnolohii vyrobnytstva televiziinykh novyn* [Broadcast journalism: Techniques of radio and television news] (5th ed.), Kyivska Typohrafiia, 428 p.
2. Vysotska, T. (2025), *Uvaha, ty v efiri!* [Attention, you are on air!], Yakaboo Publishing, 152 p.
3. Dmytrovskyi, Ye. (2009), *Televiziina zhurnalistyka* [Television journalism] (3rd ed.), PAIS, Lviv, 224 p.
4. Kulish, O. (2025), *Veduchi novyn Ukrainy: oblychchia ekranu ta holosu natsii v 2025 rotsi* [Ukraine's news anchors: The faces of the screen and the voice of the nation in 2025]. URL: <https://homester.com.ua/veduchi-novyn-ukrayiny-oblychchya-ekranu-ta-golosu-nacziyi-v-2025-roczii/>

5. Kushnir, R. O. (2013), *Velykyi orator, abo yak hovoryty tak, shchob Vam aploduvaly stoiachy* [The great orator, or how to speak so that you get a standing ovation], Kolo, 258 p.
6. Maier, K. (2022), *Zhurnalistyka: pidruchnyk* [Journalism: A textbook] (V. Klymchenko & V. Oliinyk, Trans.; V. Ivanov, Ed.), Academy of Ukrainian Press; Free Press Centre, 300 p.
7. Mykhailyn, I. L. (2008), *Zhurnalistyka yak vsesvit: vybrani mediadoslidzhennia* [Journalism as a universe: Selected media studies], Prapor, 512 p.
8. Mykhailyn, I. L. (Ed.) (2013), *Zhurnalistyka: slovnyk-dovidnyk* [Journalism: A dictionary-reference book], Akademvydav, 320 p.
9. Miskyi, V., & Huseinova, T. (2025), *Ukrainske radio. Istoriiia buremnoho stolittia* [Ukrainian Radio: A history of a turbulent century], Laboratoriia, 464 p.
10. Niusum, E. (2022), *Huchnishe! Yak stvoryuvaty kruti podkasty* [Make noise: A creator's guide to podcasting and storytelling] (H. Pshenychna, Trans.), Vivat, 336 p.
11. Oliinyk, O. (2009), *Rytoryka* [Rhetoric], Kondor, 170 p.
12. Russ-Mohl, S., Schulz, S., & Tanev, T. (2025), *Zhurnalistyka: posibnyk* [Journalism: A handbook] (V. Klymchenko & V. Oliinyk, Trans.; V. Ivanov, Ed.), Academy of Ukrainian Press; Free Press Centre, 393 p.
13. Stashen, B. (2021), *Mobilna zhurnalistyka: praktychnyi posibnyk* [Mobile journalism: A practical guide] (V. Klymchenko, Trans.; V. Ivanov, Ed.), Free Press Centre, 260 p.
14. Schmidt, J. (2013), *Nova merezha: Oznyaky, praktyky i naslidky veb 2.0* [The new network: Characteristics, practices, and consequences of Web 2.0] (V. Klymchenko, Trans.; V. Ivanov, Ed.), Free Press Centre, 284 p.

REFLEXIVE ABILITIES OF LEADING TELEVISION NEWS ANCHORS IN THE CONTEXT OF MEDIA MARKET TRANSFORMATION

Paraskoviya Dvorianyn

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: Paraskoviya.Dvoryanyn@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-0438-0587>

Main objectives of the study. The digital transformation of the media system, changing models of media reproduction of reality, the influence of the target audience on the formation of content require those who create modern television to be reflexive adaptability, and be willing to acquire new competencies in response to the demands of the media market and the challenges of the time. Obviously, in Ukraine, these requirements are amplified and accentuated by the challenge of a major war with threats of physical destruction, hybrid disguises, and aggressive information special operations of the aggressor. These factors change the emotional state of the recipient and his perception of news content. The editorial teams of television channels are faced with new tasks – how to increase the communicative effectiveness of their news broadcasts in such conditions, maintain the trust of the existing audience, not lose it, and encourage new recipients to watch their content, providing the audience with adequate reproduction of events. Important in such periods for the journalistic environment is the ability to professional reflections, the ability to adapt the existing tools and the skills of each team

member to new realities – changing the platforms from which the viewer draws news; changing the presentation of information to a concise, clear, understandable, full of empathy; changing the reactions of the audience, which in the conditions of the dominance of propaganda and fakes reacts more quickly to sincerity, professional reflection, responsibility for every word. Despite the responsibility of each member of the editorial team, the readiness for such reflection on changes is important, namely the television news presenter. After all, the person presenting content on television is a mediator between the event and the audience. In modern conditions, this is not just a person who pronounces the text, now it is a person who often interprets the event in accordance with the security requirements of the state, the values and rules of the editorial office, the standards and rules of the profession.

Ukrainian journalists are improving the rules for creating content for war journalism every day, trying to increase the audience's trust in their materials and the quality of news content. **The relevance** of the study lies in the fact that market, technological, security and geopolitical factors are changing the media landscape of Ukraine, which is causing a change in the models of professional behavior of television news presenters. In conditions of military threats, the prevalence of fakes and hostile propaganda, and hybrid formats, the one who presents news content is forced to maintain the leadership of the television channel, protect the values of the brand, become a mediator, a selector of events and a confidant for the audience. **The purpose** of the article is to comprehensively analyze how the requirements for television news presenters, in particular their reflective ability, are changing under the influence of media market transformations. The task of the study is to identify the key features of the reflective ability for television news presenters and to consider them not only in the psychological context, but primarily in the paradigm of media professional competence. **The object** of this study is the activity of television news presenters in the modern media space. **The subject** is the features of the formation and demonstration on the air of the reflective ability of television news presenters in the conditions of transformation of the media market.

This article analyzes the ability of modern television news presenters to respond to the challenges of the modern world and the transformation of the media market. The research examines the dynamics of the development of the reflective ability of people presenting content for the target audience, describes how, when presenting news materials, presenters adjust their own style, speech, change their image and presentation of the material for the sake of interaction with the viewer.

The novelty of the study lies in the analysis of the reflective ability of television news presenters not only as a psychological feature, but primarily as a media professional competence. Previously, scientific studies did not consider the ability to reflect as a factor that ensures audience trust, provides dialogue and participation of viewers, even if the platform for demonstrating content does not provide such an opportunity. Also, reflection in war conditions demonstrates a readiness for empathy, the courage to show it despite professional limitations and style requirements.

Keywords: visual journalism, audiovisual content, target audience, news anchor, announcer, television, television material, broadcast journalism, media.

Отримано редакцією видання / Received: 13.01.2026

Прорецензовано / Revised: 13.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 14.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 02.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 52–64 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13942>

УДК 070.0045:[737.04-070.00]

АНАЛІЗ СЮЖЕТІВ НА ТЕЛЕКАНАЛІ «СУСПІЛЬНЕ ЛЬВІВ»

Юліана Казімова

Національний університет «Львівська політехніка»,

вул. С. Бандери, 12, 79013, Львів, Україна

e-mail: Yuliana.R.Kazimova@lpnu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-0438-0587>

Телебачення залишається потужним інструментом у сучасному світі завдяки унікальному поєднанню візуальної та звукової інформації. Його вплив посилюється завдяки: візуально-аудіальному формату: синхронне зображення та звук максимально захоплюють увагу та емоції глядача, масовості та доступності: телебачення охоплює широку аудиторію, включаючи тих, хто не має доступу до інтернету, оперативності: можливість транслювати події в реальному часі (новини, репортажі) робить його незамінним джерелом інформації, лінійному ефіру: традиційно глядач споживає контент за розкладом, хоча онлайн-платформи змінюють цю динаміку, сильному емоційному впливу: комбінація зображення, музики та дикторського тексту створює відчуття присутності, професійній якості: високий рівень виробництва (режисура, монтаж, графіка, звук) та державне регулювання забезпечують стандарти мовлення.

Це дослідження зосереджується на специфіці телевізійних матеріалів, зокрема на прикладі львівського телебачення. У процесі дослідження вивчено особливості функціонування телебачення, насамперед специфіку львівського телебачення, подано конкретні матеріали.

Ключові слова: телебачення, телевізійний контент, львівське телебачення, тематика сюжетів.

1. Постановка проблеми. Сьогодні особливо актуальною є тематика новин та сюжетів на телеканалах в загальному ракурсі та на львівському телебаченні зокрема, і саме тому для дослідження було обрано вищезазначену тему. Наше дослідження присвячене аналізу сюжетів телеканалу «Суспільне Львів». Актуальність зумовлена війною в Україні, яка вимагає швидкого та чіткого інформування населення. **Актуальність** дослідження полягає також у тому, що тематика сюжетів на телеканалі «Суспільне Львів» переважно містить інформацію про війну, оскільки, на жаль, зараз Україна переживає власне війну, через що є необхідність оперативного та чіткого інформування громадян про щоденні події. **Мета статті** – аналіз тематики сюжетів, що транслюються на телеканалі «Суспільне Львів». Завдання дослідження – визначення ключових особливостей подання телевізійних матеріалів. **Об'єктом** цього до-

слідження є особливості та специфіка написання й підготовки сюжетів для львівського телебачення. **Предмет** – тематика матеріалів на телеканалі «Суспільне Львів» за квітень 2025 року.

Новизна дослідження полягає у аналізі власне нових телевізійних матеріалів, про які раніше не писали. Період дослідження вибраний за квітень 2025 року – як продовження попереднього вивчення теми. Варто відзначити, що раніше було подано статтю про тематику новин на телеканалі «Суспільне Львів» за лютий-березень 2025 року, адже саме в лютому було найбільше новин про війну, оскільки, на жаль, саме в лютому 2022 року вона і розпочалася. Аби продовжити і розширити дослідження у цій статті буде опрацьовано сюжети за квітень 2025 року. Проте слід додати, що у будь-якому місяці на телеканалі «Суспільне Львів» більшість матеріалів висвітлюють події війни, адже зараз в Україні це дуже актуальна та важлива тема.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню цього питання присвятило час багато експертів та науковців. Їхні думки, припущення та ідеї є важливими для цього дослідження. Серед таких експертів можемо назвати: Житарюка М., Дворянин П., Галаджун З., Кіцу М., Семен Н., Мудру І. тощо. Таких науковців є чимало, але зосередимося на вищезазначених.

Перш за все, при аналізі тематики телевізійних матеріалів важливо розрізнати поширення неправдивої інформації (фейків) або спотворених фактів від представлення достовірних даних, доповнених особистою думкою журналіста. У цьому контексті особливо цінними є дослідження З. Галаджуна¹, кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента та завідувача кафедри журналістики та засобів масової комунікації Національного університету «Львівська політехніка». У своїй праці «Оцінне судження журналіста» вона розглядає, як саме формується оціночне судження журналіста. За словами З. Галаджуна, воно ґрунтується на певній інформаційній базі, що включає освіту, знання, досвід, дотримання журналістських стандартів, а також інформацію з відкритих джерел, таких як публічні реєстри та інші медіа.

Цю ж позицію підтверджує рішення Європейського суду з прав людини у справі «Нова газета» і Бородянський проти росії». Суд визнає право журналіста на висловлення оціночних суджень, але за умови, що вони спираються хоча б на мінімальний фактичний фундамент. В іншому випадку, таке судження може розглядатися як зловживання свободою слова.

У згаданому рішенні суд виділяє три основні джерела для обґрунтування оцінки: 1. загальновідомі факти; 2. підтвердження висловлювання певним джерелом; 3. посилання на незалежні дослідження. Таким чином, професійне судження журналіста – це його суб'єктивна точка зору, особиста думка щодо певного питання чи оцінка факту/події. Воно формується на основі знань, досвіду, журналістських стандартів та інформації з відкритих джерел, тобто часто базується на фактичних даних, які в процесі осмислення стають частиною знань журналіста. Ці знання можуть бути виражені у журналістському матеріалі за допомогою специфічних мовних засобів. Відмова від суворой прив'язки до «спеціальних мовних засобів» або маркерів дозволяє розширити межі розрізнення між фактичними даними та оціночними суджен-

¹ Галаджун, З. (2021), «Оцінне судження журналіста», *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (14 травня 2021 року, Київ), с. 210–216. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi67/0049161.pdf#page=210>

нями, переходячи від формального до сутнісного (змістовного) аналізу. Однак, це питання потребує подальшого вивчення, зокрема, у розробці класифікації оціночних суджень журналіста.

Крім того, журналіст має подавати інформацію таким чином, щоб аудиторія довіряла їй та легко сприймала матеріал. Окрім оціночних суджень, важливо звертати увагу на поширення неправдивої інформації. Про це пише П. Дворянин, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент та завідувач кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету імені Івана Франка. П. Дворянин, у своїй статті «Information hygiene on ukrainian television»² зазначає, що щоденний потік інформації, який включає як правдиві, так і неправдиві відомості, реакції на події, думки експертів та інтерпретації зацікавлених сторін, створює значний інформаційний шум. Цей шум виснажує глядачів, роблячи їх менш уважними та психологічно втомленими. Тому глядачам необхідні інструменти для розрізнення достовірної інформації, вибору корисного контенту та відмови від нав'язаних думок. Важливість інформаційної гігієни, яка спрямована на збереження «здоров'я» інформаційного сприйняття, підкреслюється вже давно, ще до початку російсько-української війни. Термін «гігієна» походить від грецького слова, що означає «сприяти здоров'ю», і в широкому сенсі означає наукову галузь, що вивчає вплив зовнішніх факторів на здоров'я та розробляє заходи для його збереження. Дотримання цих правил сприяє формуванню комфортного середовища для життя, покращенню самопочуття та уникненню хвороб.

Дослідження також ставить за мету розібратися в тому, як оцінювати та переосмислювати діяльність журналістів під час війни. Відповіді на ці питання були знайдені у праці М. Житарюка, доктора наук із соціальних комунікацій, професора та завідувача кафедри зарубіжної преси та інформації факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, яка має назву «Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України»³.

У цій статті зазначається, що нині численні видання, фахівці як традиційних, так і нових медіа по всьому світу, зокрема на платформі YouTube, активно висвітлюють тему війни в Україні. Особливо уважно та об'єктивно аналізують події на українських фронтах та загальну геополітичну ситуацію у Сполучених Штатах, Канаді, Великій Британії та країнах Європи. Варто відзначити досвід бухарестського наукового журналу «Геополітика» (GeoPolitica). Після анексії Криму росією у 2014 році та початку бойових дій на Донбасі, журнал систематично та зважено досліджує не лише геополітичні виклики, але й ситуацію в Україні, Європі та росії. Кожен випуск цього щоквартального видання містить щонайменше одну наукову статтю від українських дослідників.

На жаль, і нині в окремих європейських державах поряд із достовірними новинами активно циркулює медіаконтент, створений рашистськими інформаційними структурами, який подекуди навіть домінує за кількісними показниками. Тож не ди-

² Дворянин, П. (2017), "Information hygiene on Ukrainian television", *TV and Radio Journalism*, 16, с. 166–170.

³ Житарюк, М. (2023), "Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України", *Український інформаційний простір*, 11. <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/279558/274153>

вує, що, наприклад, у Болгарії, Угорщині та Словаччині близько половини населення покладає відповідальність за війну на Україну та українців. Війну вперто продовжують називати «конфліктом» або «спецоперацією», зокрема й у Китаї. На деяких популярних болгарських інтернет-ресурсах про трагічні події в Україні востаннє писали ще в середині березня.

Стаття М. Житарюка підкреслює критичну роль українських журналістів у сучасному інформаційному просторі. Вона наголошує на необхідності бути стійкими, оперативно надавати достовірну інформацію та факти про війну в Україні, а також ефективно протидіяти ворожій дезінформації. Для журналістів, незалежно від їхнього досвіду – чи то початківці, студенти, чи досвідчені професіонали – надзвичайно важливо опанувати правильні методи подання інформації про війну. Для цього рекомендується вивчати досвід як українських, так і закордонних медіа.

Кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики та засобів масової комунікації НУ «Львівська політехніка» М. Кіца висловила думку, що для збільшення представленості української тематики на міжнародній арені, українська політична еліта повинна активно співпрацювати із закордонними журналістами. Це передбачає надання коментарів та інтерв'ю, а також активізацію закордонних поїздок та зустрічей з представниками політичних, бізнесових та наукових кіл. За словами науковиці, такі кроки допоможуть ефективно протистояти деструктивним інформаційним кампаніям, спрямованим проти України на міжнародному рівні⁴.

Необхідно звернути також увагу на те, що якщо ж оціночні судження можна контролювати, фільтрувати, не переходити межу, висловлюючи власну думку, то фейків треба строго уникати. Як зазначає кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри ЖЗМК НУ «Львівська політехніка» І. Мудра, сьогодні стає дедалі складніше відрізнити неправдиву (фейкову) інформацію від правдивої, оскільки вона все частіше з'являється у медіа. Метою такої інформації є введення людей в оману. На жаль, навіть професійні журналісти іноді поширюють фейкові повідомлення через соціальні мережі або власні матеріали. Навіть якщо професійні ЗМІ уникають публікації фейків, інтернет-користувачі все одно можуть натрапити на них на інших ресурсах. Популярність таких повідомлень у ЗМІ та соціальних мережах забезпечує аудиторії щоденну порцію дезінформації, чуток та відвертої брехні. Боротьба з цим інструментом інформаційної війни є складним завданням, адже не завжди вдається чітко розрізнити правду від обману⁵. Науковий інтерес до висвітлення російсько-української війни в медіа, як у 2014 році, так і зараз, є значним. Про це свідчить, зокрема, стаття Н. Семен⁶, кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента кафедри ЖЗМК НУ «Львівська політехніка» – «Особливості подачі інфор-

⁴ Кіца, М. (2022), «Міжнародна журналістика як джерело формування іміджу країни за кордоном», *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*, 1 (3), 38-44. <https://science.lpnu.ua/uk/sjs/vsi-vypusky/number-1-3-2022/mizhnarodna-zhurnalistyka-yak-dzherelo-formuvannya-imidzu-krayiny>

⁵ Мудра, І. (2016), «Поняття «фейк» та його види у ЗМІ», *Теле- та радіожурналістика*, 15, 184-188. <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/694/699>

⁶ Семен, Н. (2023), «Особливості подачі інформації про війну Росії проти України на ресурсі інформаційного агентства «Associated Press», *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Журналістика*, 2 (6), 33-38. <https://sciencetst.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/sep/31420/7.pdf>

мації про війну росії проти України на ресурсі інформаційного агентства “Associated Press”», яка аналізує досвід інформаційного агентства «Associated Press». Дослідниця відзначає, що специфіка подачі інформації про цей конфлікт є предметом вивчення багатьох науковців, які пропонують власні теорії та підходи. Як зазначається в статті, особливості медійного висвітлення російсько-української війни в Україні як у 2014 році, так і в сучасний період, є предметом зацікавлення багатьох науковців, зокрема М. Кіци, А. Моргун, В. Жугая, І. Патлашинської, Б. Синчака та інших дослідників. Вони пропонують різні концепції й підходи до подання інформації про війну росії проти України в медіа, аналізуючи окремі аспекти, що разом формують цілісну систему. Водночас інформаційне агентство «Associated Press» систематично та оперативно поширює матеріали різних жанрів, присвячені російській агресії проти України. «Associated Press» активно та оперативно інформує про війну, створивши на своєму сайті окрему рубрику «російсько-українська війна» після початку повномасштабного вторгнення. Матеріали агентства, зокрема фотографії з Маріуполя, зроблені Мстиславом Черновим та Євгеном Малолеткою, стали потужним інструментом донесення правди про російські злочини до світової спільноти. Їхня робота в місті, яке було в облозі, що вилилася у документальний фільм «20 днів у Маріуполі», є яскравим прикладом висвітлення подій.

У контексті журналістської діяльності варто згадати й концепцію «інформаційної гігієни» В. Халамендика, яка спрямована на розрізнення достовірної інформації та захист від дезінформації. А головним завданням такої гігієни є впровадження механізмів захисту від агресивних середовищ⁷.

3. Методологічна основа дослідження. Дослідження спиралося на загальнонаукові методи, зокрема аналіз, синтез та узагальнення. Аналітичні та синтетичні підходи були застосовані для комплексного вивчення специфіки телебачення як медіа та для відбору релевантних матеріалів львівського телебачення. Контент-аналіз дозволив ідентифікувати та детально дослідити публікації, створені професійними журналістами. Описовий метод був використаний для структурування та представлення отриманих результатів.

4. Виклад основного матеріалу. Очевидним фактом є те, що журналісти телеканалу⁸ «Суспільне Львів» добре знають, як подавати інформацію про війну, адже мають в цьому питанні колосальний досвід. Їхні матеріали є зразковими, тому варто з ними детальніше ознайомитися. Для аналізу того, як телеканал «Суспільне Львів» подає інформацію про війну, ми зосередимося на матеріалах за квітень 2025 року. Це дослідження є продовженням попереднього аналізу сюжетів за лютий-березень 2025 року. Саме лютий, як місяць початку війни, та березень були обрані для першого етапу дослідження через найбільшу кількість тем, пов'язаних з бойовими діями, хоча, варто зазначити, такі теми присутні в ефірі щомісяця. Наразі ж ми детально розглянемо матеріали за квітень 2025 року.

У квітні 2025 року більшість матеріалів на «Суспільному Львів» присвячувалися воєнним подіям, що цілком зрозуміло, враховуючи актуальність та важливість цієї теми для України. Одним із таких сюжетів був репортаж під назвою «На Львівщині

⁷ Khamendyk, V. B. (n.d.), “Information hygiene as a factor to preserve human mental health”, *Humanitarnyy Visnyk ZDLA*, 35, 83–91.

⁸ Сайт Суспільного. URL: <https://suspihne.media/lviv/>

3 квітня попрощаються із чотирма військовими». У ньому повідомлялося про церемонію прощання з чотирма захисниками, яка мала відбутися 3 квітня на Львівщині. Журналісти назвали імена загиблих: Андрій Фітель, Юрій Яцків, Василь Якубович та Ігор Цихоцький, які загинули в боях проти російських військ. Також було надано коротку інформацію про кожного з них. Андрій Фітель був 51-річним бойовим медиком зенітного ракетно-артилерійського взводу військової частини А7126, родом із села Зимна Вода, загинув 28 березня в Малинівці Запорізької області. Щодо Юрія Яцківа, то він був 27-річним воїном 49 окремого штурмового батальйону «Карпатська Січ», родом із села Гійче Рава-Руської громади, загинув 30 березня поблизу Торцяка Донецької області. Василь Якубович, 48-річний старший сержант військової частини А7015, житель села Яблунів Боринської громади, загинув 31 березня. А Ігор Цихоцький, 55-річний уродженець Борислава, який присвятив життя військовій службі і після виходу на пенсію знову став на захист країни, служив у 24 окремії механізованій бригаді імені короля Данила та загинув 19 березня поблизу Часового Яру Донецької області. Цей сюжет, хоч і був лаконічним та добре структурованим, викликав сум через трагічні обставини.

Іншим матеріалом за квітень 2025 року став сюжет «На Львівщині 6 квітня попрощаються із військовим Андрієм Костомахою». У ньому йшлося про прощання із захисником з Золочівського району, Андрієм Костомахою, яке мало відбутися 6 квітня на Львівщині. Згідно з сюжетом, чоловік загинув на Харківщині. Андрій Костомаха, 23-річний житель села Сновичі Золочівського району, служив у 64 батальйоні 103 окремої бригади територіальної оборони Збройних сил України. Він загинув 7 березня 2024 року біля Табаївки Харківської області. Понад рік військовослужбовця вважали зниклим безвісти.

На нашу думку, розглянуті сюжети є типовими для воєнного часу інформаційними повідомленнями, що містять елементи некролога. Їхня головна мета – повідомити громадськість про загибель військовослужбовців, дату прощання з ними, а також зберегти пам'ять про їхні індивідуальні історії. Ці матеріали виконують важливу суспільну функцію: вшанування пам'яті полеглих та підтримка їхніх родин. Структура цих сюжетів лаконічна та чітка: спочатку йде оголошення про церемонію прощання, а потім – стислі біографічні відомості про кожного з чотирьох загиблих. Біографії подані за однаковим шаблоном, включаючи місце проживання, військовий підрозділ, дату та місце загибелі, вік та ключові моменти з життя. Мова матеріалів нейтральна, стримана та інформативна, що відповідає журналістським стандартам. Відсутні суб'єктивні оцінки чи нав'язування власної думки журналістів. Проте, відчувається поважний тон, який є доречним для матеріалів про загиблих військових. Незважаючи на свою стислість, ці сюжети повноцінно розкривають основну інформацію.

У квітні 2025 року телеканал «Суспільне Львів» також представив матеріал під назвою «Навчає курсантів домедичної допомоги: історія ветерана Богдана Білінського, який втратив руку на війні». У цьому сюжеті розповідається, як львів'янин Богдан Білінський дізнався про початок повномасштабного вторгнення вже на роботі, 24 лютого 2022 року, помітивши незвичну кількість пасажирів у трамваї. Про це він, ветеран ЗСУ, старший викладач з домедичної допомоги та помічник ректора Львівського державного університету внутрішніх справ з питань ветеранів, розповів «Суспільному». Богдан, який за освітою є економістом і до мобілізації не мав

жодного стосунку до військової служби, цікавився медициною, багато читав про неї та проходив курси з домедичної допомоги. Тому, коли вирішив мобілізуватися, планував служити бойовим медиком. Він посилено готувався, навіть мав можливість відвідувати морг для навчання. У січні 2023 року Богдан прийняв рішення вступити до лав ЗСУ. Він звернувся до військкомату, де йому запропонували контракт з 80-ю окремою десантно-штурмовою бригадою або з 125-ю окремою бригадою ТрО. Він обрав бригаду територіальної оборони та попросив виписати йому повістку, яку показав батькам. Мати розплакалася, а батько сприйняв новину спокійно. У навчальному центрі Богдан вперше взяв до рук зброю – АК-74, швидко освоїв правила стрільця та влучно стріляв. Він навіть виявляв бажання стати снайпером. Під час психологічних тренінгів розповідали про жорстокість війни та можливі наслідки потрапляння в полон. Перший обстріл викликав у Богдана сильний страх.

Саме під час його першого виходу на позиції надійшла звістка про запланований штурм. Невдовзі його прагнення було задоволено: командування призначило його позаштатним бойовим медиком. З того часу Богдана постійно залучали до медичної евакуації. На війні він обрав собі позивний «Бобік», пояснюючи це двома причинами: на честь дідового автомобіля та як скорочення від перших літер свого імені та прізвища. Одного разу, коли він виводив бійців з позицій та евакуював поранених, перебігаючи під високовольтною лінією електропередач (ЛЕП) у лісі, розпочався обстріл. Він був останнім у колоні. Поряд з ним розірвалася міна калібром 82 мм. Богдан на кілька секунд втратив свідомість. Прийшовши до тями, він покликав своїх хлопців. Поглянувши на руку, він усвідомив, що втратив її.

У квітні 2025 року також було представлено сюжет під назвою «У Сихівському районі Львова вшанували пам'ять дітей, які загинули внаслідок російсько-української війни». У ньому йдеться про акцію, що відбулася у Сихівському районі Львова, присвячену пам'яті дітей, які стали жертвами російсько-української війни. О 9:00 учасники зібралися на пішохідному переході, зупинившись на хвилину мовчання. Вони тримали в руках плакати, дитячі іграшки та українські прапори. Ця акція була присвячена пам'яті дітей, убитих росією, згадуючи зокрема трагічні події в Кривому Розі (станом на квітень 2025 року). Однак, подібні трагедії відбуваються постійно, і ця акція вшановувала пам'ять усіх загиблих дітей, а також українських героїв. Вона проходила о 9:00, під час загальнонаціональної хвилини мовчання.

Матеріал містить елементи репортажу, описуючи акцію вшанування пам'яті загиблих дітей. Це актуальна та емоційно важлива тема для української аудиторії, враховуючи сучасні реалії війни з росією. Основна мета сюжету – вшанування пам'яті дітей, які загинули внаслідок російсько-української війни. Описується конкретна подія у Львові, де учасники зупинилися на хвилину мовчання, тримаючи плакати, іграшки та прапори України. Також наголошується, що такі заходи проводяться регулярно, в пам'ять про жертв війни, як серед дітей, так і серед українських героїв. Використання символів, таких, як іграшки та синьо-жовті прапори, надає акції глибокого емоційного забарвлення. Ці символи уособлюють дитячу невинність та національну ідентичність, роблячи момент вшанування особливо зворушливим.

Цей матеріал демонструє високий рівень журналістської майстерності, вдало поєднуючи емоційну глибину з достовірністю фактів. Він має значення як для мешканців Львівщини, так і для всієї України, адже збереження пам'яті про жертв війни є невід'ємною частиною української ідентичності в умовах тривалого конфлікту.

Також у квітні 2025 року вийшла публікація «Повернулися додому перед Великodem: на Львівщині зустріли двох звільнених з полону військових». Вона розповідає про повернення додому на Львівщину двох бійців 80-ї окремої десантно-штурмової бригади, Андрія Скугри та Павла Танчина, які були звільнені з російського полону 18 квітня 2025 року. Їх зустрічали рідні та земляки. Андрія Скургу, який приєднався до ЗСУ у листопаді 2023 року і провів у полоні 14 місяців, зустріли біля його рідного села Липник. Після повернення він пройшов необхідну реабілітацію та медичну допомогу. Андрій зазначив, що цього року зможе відсвяткувати Великodem з родиною, на відміну від минулих років у полоні. Павла Танчина, який потрапив у полон у травні 2022 року, також тепло зустріли земляки у Раві-Руській. На жаль, його старший брат помер, поки Павло перебував у полоні. Обоє військових звільнили в рамках обміну 19 березня.

Ці історії яскраво ілюструють, як війна впливає на життя людей. Повернення з полону – це не лише фізичне відновлення, а й складний емоційний та психологічний процес. Тому історії цих двох військових набувають особливої ваги як для місцевих громад, так і для загальнонаціонального контексту. Матеріал вдало поєднує фактичну інформацію з емоційним забарвленням, підкреслюючи важливість таких подій для національної свідомості та даючи можливість співчувати та розуміти складність ситуації, в якій опинилися ці герої та їхні близькі. Окрім висвітлення подій, пов'язаних з війною, журналісти телеканалу «Суспільне Львів» активно працюють над створенням контенту на різноманітні теми. Їхні сюжети охоплюють широкий спектр інтересів: від актуальних подій в Україні та світі, спортивних досягнень, культурних явищ та економічних тенденцій до екологічних проблем, боротьби з корупцією, політичних процесів, питань прав людини, освітніх реформ, стану охорони здоров'я, релігійних питань, діяльності місцевого самоврядування, кримінальної хроніки, виборчих кампаній, стану житлово-комунального господарства, роботи силових структур, а також злочинів, скоєних росією. Крім того, канал пропонує відеоновини, репортажі про надзвичайні події, аналіз інфраструктурних проєктів, історії з життя людей та дослідження соціальних проблем.

Серед матеріалів, що не стосуються війни, особливу увагу привернув сюжет під назвою «Трамп оголосив про масштабні мита на всі імпортовані товари». У цьому матеріалі детально розглядається ініціатива президента США Дональда Трампа щодо запровадження значних митних зборів. За його заявою, буде встановлено мінімальне мито у розмірі 10% на практично всі товари, що імпортуються до Сполучених Штатів. Крім того, для країн, які мають найбільші торговельні дефіцити у відносинах зі США, передбачені ще вищі тарифи. Про це Трамп повідомив під час свого виступу на заході під назвою «Зробимо Америку знову заможною». Згідно з новою політикою, базове мито у 10% застосовуватиметься до всіх товарів з усіх країн, за винятком тих, що відповідають умовам угоди USMCA (угода про вільну торгівлю між Мексикою, Канадою та США). Товари, які не підпадають під дію цієї угоди, продовжать обкладатися митом у розмірі 25%.

Щодо нового мита США, його термінів, ставок та винятків, то варто відзначити, що з суботи, 5 квітня, імпортери в США почнуть сплачувати базове мито. З 9 квітня набудуть чинності підвищені ставки для певних країн-партнерів. Сполучені Штати запровадили 10%-ве мито на товари з України. Водночас росія відсутня у списку країн, на які поширюються ці мита. Міністр фінансів США Скотт Бессент пояснив

це тим, що США не торгують з росією, оскільки Москва перебуває під санкціями. Повний перелік країн та тарифів, запроваджених адміністрацією Трампа, опубліковано на офіційній сторінці Білого дому в соціальній мережі X. Загалом до списку увійшло 140 країн. Для приблизно 40 з них будуть застосовуватися підвищені мита, тоді як для решти – базовий тариф у 10%.

Щодо обґрунтування заровадження мит, то у матеріалі було відзначено, що згідно з інформаційним бюлетенем Білого дому, іноземна торгівля та економічна політика створили національну надзвичайну ситуацію. Тому президент Трамп видав розпорядження про запровадження мит з метою зміцнення міжнародної економічної позиції Сполучених Штатів та захисту американських працівників. Ці взаємні мита залишатимуться чинними доти, доки президент Трамп не визнає, що загроза, пов'язана з торговельним дефіцитом та нерівноправним ставленням, усунена, вирішена або пом'якшена.

З сюжету також стало відомо, що у Білому домі повідомили, що окремі категорії товарів не підлягатимуть дії нових мит. Зокрема, це стосується сталі й алюмінію, автомобілів та автокомпонентів, які вже обкладаються митними зборами, а також міді, фармацевтичної продукції, напівпровідників, деревини, зливкового золота, енергоносіїв і певних видів мінералів, які не видобуваються на території США. А щодо реакції Китаю на запровадження мит, то необхідно додати, що квітні 2025 року телеканал «Суспільне Львів» повідомив, що Китай закликав Сполучені Штати відмовитися від так званих «дзеркальних» мит та попередив про можливі заходи у відповідь.

У квітні також журналісти висвітлили значущі соціальні зміни, пов'язані з новими правилами виплати лікарняних, представивши їх у доступній для широкої аудиторії формі. Стало відомо, що з 4 квітня 2025 року набувають чинності норми, ухвалені Кабміном у грудні минулого року, які дозволяють застрахованим українцям отримувати допомогу по тимчасовій непрацездатності та у зв'язку з вагітністю і пологами як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом, без обмежень щодо кількості таких місць. Це стосується і осіб, які поєднують трудову діяльність з підприємництвом. Журналісти чітко пояснили, що підставою для виплат є листок непрацездатності, виданий лікарем. Подача матеріалу є інформативною та достовірною, спираючись на офіційні рішення уряду. Механізм отримання виплат через листок непрацездатності роз'яснено зрозуміло, що робить інформацію практично корисною. Загалом, сюжет відзначається збалансованістю, об'єктивністю та чітким фокусом на практичних наслідках для громадян.

5. Результати і перспективи подальших досліджень. Тема дослідження особливостей новин на львівському телебаченні, особливо на тему війни, проаналізована в певній мірі, проте вона потребує глибшого вивчення. Саме у цій статті вдалося з'ясувати, що журналісти надають перевагу у своїх матеріалах живим емоціям людей, подають збалансовану інформацію не лише на одну тему, але й висвітлюють різні події, проте перевагу надають саме сюжетам на тему війни. Здебільшого матеріали містять інформацію про втрати військових, полон, реабілітацію, а також новини культури, спорту та на соціальну тематику.

6. Висновки. Отже, у статті проаналізовано питання оцінки й переосмислення роботи журналіста в умовах війни, інформаційної гігієни, важливості вміння подавати інформацію про війну росії проти України, співпраці із закордонними журна-

лістами, активне надавання їм коментарів, інтерв'ю, збільшення кількості закордонних поїздок та зустрічей із представниками політичних, бізнесових, наукових кіл, питання оцінного судження журналіста, вміння розрізняти фейки та їх уникання.

Також було проаналізовано матеріали телеканалу «Суспільне Львів» за квітень 2025 року, в результаті вивчення яких вдалося з'ясувати, що журналісти телеканалу подають сюжети здебільшого про події війни та інші важливі теми. Основний акцент робиться на сюжетах про загиблих військових, таких, як «Прощання з чотирма військовими на Львівщині», та інших репортажах, що відображають біль та жертви війни. Аналізуються стилі подачі інформації, зокрема, використання лаконічних та структурованих матеріалів, а також збереження нейтрального та поважного тону.

У дослідженні подано приклади сюжетів, що відображають соціальні теми, такі, як вшанування пам'яті загиблих дітей, історія ветерана, зміни в лікарняних виплатах та міжнародні новини. Матеріали характеризуються емоційною глибиною, деталізацією, а також інформативністю, що дозволяє охопити широкий спектр важливих тем для української аудиторії.

Журналісти телеканалу «Суспільне Львів» демонструють високий рівень професіоналізму у висвітленні актуальних подій, зокрема війни та її наслідків для українців. Вони ефективно поєднують інформативні елементи з емоційною глибиною, що робить сюжети максимально доступними та зрозумілими для глядачів. У своїх матеріалах вони зберігають поважний тон, зокрема при подачі інформації про загиблих військових, надаючи кожному з них індивідуальну увагу. Стиль подачі також чітко дотримується стандартів новинної журналістики: нейтральний, без оціночних суджень. Зокрема, сюжет про ветерана Богдана Білінського вражає своєю емоційною насиченістю, адже він розповідає про шлях людини, що пережила великі труднощі, але не втратила бажання допомагати іншим. Матеріали, присвячені вшануванню загиблих дітей також важливі для формування національної пам'яті та підтримки постраждалих родин. Крім того, телеканал приділяє увагу й соціальним і економічним темам, зокрема, сюжетам про нові правила виплати лікарняних, що є важливою інформацією для широкої аудиторії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Галаджун, З. (2021), “Оцінне судження журналіста”, *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (14 травня 2021 року, Київ)*, с. 210–216. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi67/0049161.pdf#page=210>
2. Дворянин, П. (2017), “Information hygiene on Ukrainian television”, *TV and Radio Journalism*, 16, 166–170.
3. Житарюк, М. (2023), “Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України”, *Український інформаційний простір*, 11. URL: <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/279558/274153>
4. Кіца, М. (2022), “Міжнародна журналістика як джерело формування іміджу країни за кордоном”, *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*, 1 (3), 38–44. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/sjs/vsi-vypusky/number-1-3-2022/mizhnarodna-zhurnalistyka-yak-dzherelo-formuvannya-imidzhu-krayiny>

5. Мудра, І. (2016), "Поняття «фейк» та його види у ЗМІ", *Теле- та радіожурналістика*, 15, 184–188. <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/694/699>
6. Семен, Н. (2023), "Особливості подачі інформації про війну Росії проти України на ресурсі інформаційного агентства «Associated Press», *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Журналістика*, 2 (6), 33–38. <https://sciencetst.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/sep/31420/7.pdf>
7. Khamamendyk, V. B. (n.d.), "Information hygiene as a factor to preserve human mental health", *Humanitarnyy Visnyk ZDIA*, 35, 83–91.
8. Сайт Суспільного. URL: <https://suspilne.media/lviv/>

REFERENCES

1. Haladzhun, Z. (2021), "Evaluative judgment of a journalist", *In Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (May 14, 2021, Kyiv)*, pp. 210–216. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi67/0049161.pdf#page=210>
2. Dvoryanyin, P. (2017), "Information hygiene on Ukrainian television", *TV and Radio Journalism*, 16, p. 166–170.
3. Zhytariuk, M. (2023), "Assessment and rethinking the journalists work in terms of war for Ukrainian independence", *Ukrainian Information Space*, 11. URL: <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/279558/274153>
4. Kitsa, M. (2022), "International journalism as a source of forming an image of the country abroad", *Bulletin of Lviv Polytechnic National University: Journalism*, 1 (3), p. 38–44. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/sjs/vsi-vypusky/number-1-3-2022/mizhnarodna-zhurnalistyka-yak-dzherelo-formuvannya-imidzhu-krayiny>
5. Mudra, I. (2016), "The concept of 'fake' and its types in the media", *Television and Radio Journalism*, 15, 184–188. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/694/699>
6. Semen, N. (2023), "Features of presenting information about Russia's war against Ukraine on the Associated Press news agency platform", *Bulletin of Lviv Polytechnic National University: Journalism*, 2 (6), p. 33–38. URL: <https://sciencetst.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/sep/31420/7.pdf>
7. Khamamendyk, V. B. (n.d.), "Information hygiene as a factor in preserving human mental health", *Humanitarian Bulletin of the Zaporizhzhia State Engineering Academy*, 35, p. 83–91.
8. *Suspilne website*. (n.d.). URL: <https://suspilne.media/lviv/>

ANALYSIS OF STORYLINES ON THE TV CHANNEL ‘SUSPILNE LVIV’

Yuliana Kazimova

Lviv Polytechnic National University
S. Bandera Str., 12, Lviv, Ukraine, 79013
e-mail: Yuliana.R.Kazimova@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-0438-0587>

Television plays an extremely important role in the modern world. Its feature is the combination of sound and moving images, which makes it one of the most influential means of mass communication. But there are several key features that distinguish television from other media: firstly, visual-auditory, because the simultaneous transmission of images and sound allows for the most complete influence on the emotions and attention of the viewer. Secondly, mass and accessibility, that means that television covers huge audiences, including those who do not use the Internet. Thirdly, efficiency as the ability to quickly show live news, live broadcasts, reports, and linearity of the broadcast – the viewer usually watches what is on at a specific moment (although this is changing with the advent of online platforms). Another feature is a strong emotional impact, moving images, music, and narration that create a powerful effect of presence. It is worth adding about the professionalism of the production, the high level of technical and creative processing: directing, editing, graphics, sound, regulation and control, since television is usually subject to state regulation and certain broadcasting standards.

Today, the theme of news and stories on TV channels in general and on Lviv television in particular is especially relevant, and that is why it was chosen for the study. The relevance of the study lies in the fact that the theme of stories on the TV channel ‘Suspilne Lviv’ mainly contains information about the war, since, unfortunately, Ukraine is currently experiencing a war, which is why there is a need to promptly and clearly inform citizens about daily events. The purpose is to analyse the topic of stories broadcasted on the TV channel ‘Suspilne Lviv’. The task of the study is to determine the key features of the presentation of television materials. The object of this study is the features and specifics of writing and preparing stories for Lviv television. The subject is the theme of materials on the TV channel ‘Suspilne Lviv’ in April 2025.

The novelty of the study lies in the analysis of actually new television materials. The study period was chosen as April 2025 – to continue the previous study of the topic, based on news reports on the TV channel ‘Suspilne Lviv’ in February–March 2025. Because it was in February that there was the most news about the war, since, unfortunately, it was in February 2022 that it began. In order to continue and expand the research, this article will examine the stories in April 2025. However, it should be added that in any month on the TV channel ‘Suspilne Lviv’ most of the materials cover the events of the war, because now in Ukraine this is a very relevant and important theme.

Findings. The theme of research on the features of news on Lviv television, especially on the topic of war, has been analysed to a certain extent, but it requires deeper study. We found out that journalists, although giving preference to the war and people’s vivid emotions in their materials, provide balanced information not only on this one topic, but also cover various events. For the most part, the materials contain information about military losses, captivity, rehabilitation, as well as news on culture, sports and social life. So, the theme of this study is the peculiarities of television materials themselves. It is devoted to the consideration of television

plots using the example of Lviv television. In the process of the study, the peculiarities of the functioning of television were studied, primarily the specifics of Lviv television, and specific materials were presented.

Keywords: television, television material, Lviv television, subject matter of plots.

Отримано редакцією видання / Received: 14.12.2025

Прорецензовано / Revised: 16.12.2025

Схвалено до друку / Accepted: 22.12.2025

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 02.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 65–72 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13943>

УДК 070.11(477):929Здоровега

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ У НАВЧАННІ ЖУРНАЛІСТИКИ ВОЛОДИМИРА ЗДОРОВЕГИ

Мар'ян Лозинський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

e-mail: lozmaryk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1667-0386>

Статтю присвячено видатному вченому у галузі публіцистики та наукового журналістикознавства – професору Володимирові Здоровезі – з нагоди 95-х роковин від дня народження. Як відомий науковець, автор багатьох праць, добре знаний в українському медійному середовищі, Володимир Здоровега зробив значний внесок у підготовку журналістських кадрів. З його підручників та навчальних посібників студенти-журналісти України вивчають різноманітні жанри журналістської майстерності, опановують теорію публіцистики.

Ключові слова: публіцистика, Заслужений професор, журналістикознавство, молоді науковці, свобода слова, контрпропаганда, докторська дисертація, державотворення.

Постановка проблеми. Проаналізовано бібліографічний нарис про науковця, публіциста, журналіста, видавця, багатолітнього декана факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Здоровегу. Випускник аспірантури філологічного факультету Володимир Здоровега у 1956 році отримав запрошення до науково-педагогічної діяльності на новостворену кафедру журналістики факультету журналістики, з яким пов'язав свій 50-літній досвід підготовки журналістських кадрів у нашому університеті. Володимира Здоровегу як доктора філологічних наук, Заслуженого журналіста України, теоретика літератури і журналістики, автора наукових праць, Заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка розглядаємо через призму пошуку його внеску в розвиток теоретичного та практичного спрямування української журналістики у сфері навчально-наукового процесу.

Аналіз досліджень та публікацій. До уваги взято наукові дослідження колег з факультету журналістики (Степана Костя, Василя Лизанчука, Ігоря Лубковича, Ігоря Павлюка, Ігоря Паславського, Бориса Потятиника, Михайла Присяжного, Мирослави Рудик, Олександри Сербенської, Богдана Тихолоза, Андрія Юраша), а також відомих українських учених Ігоря Михайлина, Володимира Різуна, Миколи Тимошика та ін.

Думки Володимира Здорогеги щодо підготовки журналістів найбільш повно знайшли своє відображення у таких статтях: «Без консолідації та професіоналізму не вижити», «Декілька думок про мас-медіа і журналістів в сучасному світі», «Державотворення і професіоналізм журналіста», «Достовірність інформації як передумова медіаосвіти», «Журналістика – це важка розумова праця», «Звідки братись журналістам», «Підготовка журналістів: погляди збоку і зсередини», «Аналітика замість маніпуляцій», «Європейський вибір: що брати з минулого, а чого вчитися українським ЗМІ», «Менше любителства та експромту», «Продавати працю, а не совість», «Свобода слова потрібна не журналістам. Вона потрібна суспільству», «Чим талановитіший журналіст, тим важче ним управляти» та багато ін.

Мета дослідження полягає у висвітленні змін і реформ у підготовці журналістських кадрів на факультеті журналістики за керівництва професора Володимира Здорогеги.

Методологічна основа дослідження. У науковому просторі візія журналістської творчості професора Володимира Здорогеги має певне поширення, оскільки з'явилися цікаві дослідження молодих науковців, вчорашніх випускників факультету журналістики. Очевидно, що домінантою творчості Володимира Здорогеги, як і В. Шкляра, Д. Прилюка, С. Слабінської, І. Михайлина, варто вважати висвітлення проблем журналістської майстерності та загалом журналістської практики насамперед для студентського середовища. Розглянемо теоретико-практичний досвід професора Володимира Здорогеги у трьох напрямках: теоретичному, практичному і педагогічно-методичному.

Теоретик української журналістики, Заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка, багатолітній декан факультету журналістики, професор Володимир Здорогега зазначав, що свобода слова потрібна не журналістам. Вона потрібна суспільству. На запитання журналіста всеукраїнської газети «День» Олександра Лавриненка, про що будуть писати журналісти завтра, Володимир Йосипович відповів: «Нам потрібна широка і достовірна інформація. Це основа основ»¹. Ці тези становлять концепцію сучасних стандартів вишколу майбутніх журналістів, які базуються на процесі зародження різних форм організованої підготовки бакалаврів і магістрів факультету журналістики. Очевидно, що професор Здорогега, маючи колосальний досвід науково-педагогічної та публіцистичної діяльності, не міг передбачити, що через двадцять п'ять років його пророчі слова стануть для українських медіа головним достовірним інформаційним телеканалом під назвою «Єдині новини» у перші дні вторгнення російських військ в Україну.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатомільйонна українська і міжнародна спільнота з тривогою переглядала гарячі новини з поля бою за Київ, Бучу, Ірпінь, Херсон тощо, які на марші транслювали наші колеги-журналісти, незважаючи на значний ризик для особистої безпеки. На жаль, станом на 2 квітня 2022 року щонайменше 13 представників ЗМІ загинули під час виконання службових обов'язків у російсько-українській війні. Серед них Євгеній Сакун, перший журналіст, який став жертвою російського авіаудару по київській телевежі 1 березня 2022 року. І свобода слова, і достовірна інформація в умовах бойових дій та воєнного стану на платформі

¹ Здорогега, Володимир (2004), *Теорія і методика журналістської творчості: підручник*, 2-ге вид., перер. і допов., ПАІС, Львів, 268 с.

народного спротиву в єдності із ЗСУ вимагають від українських медіа, незалежно від форм власності, якісної контрпропаганди та нейтралізації інформаційно-пропагандистського впливу російських медіа. Очевидно, що позитивних результатів у цій діяльності інформаційної безпеки можемо досягти за умови переосмислення та перебудови освітнього процесу в професійній та інформаційній підготовці журналістських кадрів.

Володимир Здоровега, як справедливо зазначає дослідниця його творчості, кандидатка наук із соціальних комунікацій Мирослава Рудик², зробив значний внесок в українську журналістику через свою наукову і публіцистичну спадщину як у пресі, так і на телебаченні і радіо. Випускники періоду деканства професора Володимира Здоровеги пам'ятають його науку щодо майбутності журналістики, яка не має перспектив, якщо в ній відсутній творчий процес. Він був ініціатором запровадження навчальної дисципліни під назвою «Журналістська майстерність», яка б сприяла покращенню практичних навиків студентів через призму залучення журналістів-практиків. Володимир Здоровега багато писав та друкувався у газетах «Дзеркало тижня», «День», «Високий Замок», а також в університетській газеті «Каменярь». З погляду сьогодення можемо констатувати потребу такої форми підготовки в освітньому процесі, однак новітні медійні платформи вимагають від гарантів ОПП корекції і щодо форми, і щодо змісту цієї дисципліни.

Очевидно, що декан Здоровега розглядав журналістську майстерність в освітньому процесі факультету, зрештою, як і етапи проходження практики студентами, пріоритетною. Доцент Мирослава Рудик слушно розглядає дослідницьку діяльність Володимира Йосиповича у трьох вимірах, зокрема – теоретичному, практичному та педагогічно-методичному. Щодо теоретичного зауважимо, що це питання комплексно висвітлено у підручнику Володимира Здоровеги «Теорія і методика журналістської творчості»³, який тричі виходив у видавництві «ПАІС». Зауважимо, що професор Здоровега розглядає літературну творчість журналіста як «найважливішу і найскладнішу частину професійної діяльності працівника ЗМІ, що вимагає творчого обдарування»⁴. На нашу думку, таке твердження викликає погодження, оскільки до журналістської діяльності треба ставитися як до самостійного і специфічного виду суспільної діяльності. Адже знання, навіть і глибокі, в галузі економіки чи будь-якого іншого виду професійного спрямування не гарантують досягнень. З теоретичного погляду публікація журналіста не матиме позитиву, якщо в ній відсутні оригінальні факти, їх зіставлення, осмислення, компетентність тощо.

Педагогічно-методичний напрям Володимира Здоровеги як науковий розпочався після аспірантури (у 1956 році) запрошенням на кафедру журналістики, яку очолював Володимир Дмитрук. Відтоді молодий педагог і науковець розпочинає науково-педагогічну діяльність у галузі журналістики. З-під його пера виходять у науковий світ посібники та методичні матеріали з історії української преси, зокрема посібник «Мистецтво публіциста», монографія «У майстерні публіциста» тощо.

² Рудик, Мирослава (2015), *Науково-публіцистична спадщина Володимира Здоровеги: історіографія, проблематика, концептуальні засади*: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій, Дніпро, 238 с.

³ Здоровега, Володимир (2004), *Теорія і методика журналістської творчості: підручник*, 2-ге вид., перер. і допов., ПАІС, Львів, 268 с.

⁴ Здоровега, Володимир (2004), *Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи, діалоги*, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, Львів, 141 с.

На час перебування Володимира Здоровеги на посаді старшого наукового працівника припадає особливий період наукової діяльності, який пов'язаний із підготовкою докторської дисертації, що відбувалося у складних суспільно-політичних перипетіях. Стосовно цього колишній студент факультету журналістики, редактор «Молодої України» Володимир Боденчук пише: «Здоровега однаково був «незручним» для влади і в часи застою, і під час перебудови, і в роки демократичних перетворень. Одні кликали на партком – чи то за «Франкову кузню» (літературна студія), чи занадто «вільнодумну» стінну газету, де кожен студент міг написати все, що заманеться»⁵.

Доволі активний період для Володимира Здоровеги розпочинається у 80–90-х роках літературно-критичною діяльністю, зокрема – появою книжок під назвою «Збагнути день сущий» та «Теорія і практика радянської журналістики», які з погляду сьогодення втратили актуальність. Новий період діяльності професора Здоровеги (і в педагогічному, і в творчо-методичному сенсі) пов'язаний з проголошенням незалежності України. Вже перебуваючи на посаді декана факультету журналістики, він шукає концептуальні шляхи перебудови як освітньо-національного процесу на факультеті, так і науково-методичного забезпечення підручниками, навчальними посібниками, монографіями тощо. Серед них надбанням для студентів і журналістів-практиків став його навчальний посібник «Теорія і методика журналістської творчості»⁶. Власне, з появою цього унікального видання ім'я професора Володимира Здоровеги почало асоціюватися з українською науковою школою теорії і масової комунікації. А його дослідження природи публіцистичного образу та комплексний підхід до дослідження журналістського процесу стали базою для створення в Україні новітньої теорії журналістики.

Відомий український вчений-журналістикознавець, професор кафедри журналістики філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Ігор Михайлин згадує: «Ми ще не усвідомили того, що В. Здоровега був мислителем, який старанно розмірковував над шляхами розвитку журналістики в Україні»⁷. Підтвердження цих слів знаходимо у праці професора Здоровеги під назвою «Про журналістику і журналістів»⁸, яка вийшла у світ 2004 року з нагоди відзначення 50-річчя факультету журналістики. Як зазначає автор, ця книжечка писалася понад десять років, вона охоплює незначну дециму із спадщини вченого, всього чотирнадцять позицій: статті, есе, виступи, діалоги. Всі ці матеріали актуальні як тоді, так і сьогодні, оскільки проаналізовано судження автора щодо природи і стану української журналістики на зламі XX–XXI століть.

За свідченням Володимира Йосиповича, у нього виникали проблеми як щодо вибору публікацій, так і їхнього змістового наповнення, яке б висвітлювало природу журналістики, покликання, професійне зростання і формування журналіста. Осо-

⁵ Лубкович, Ігор (2004), *Володимир Здоровега. Заслужені професори Львівського національного університету імені Івана Франка*, Львів, 44 с.

⁶ Здоровега, Володимир (2004), *Теорія і методика журналістської творчості: підручник*, 2-ге вид., перер. і допов., ПАІС, Львів, 268 с.

⁷ *Журналістика і медіа в умовах суспільних трансформацій: монографія* (2024), за заг. ред. Б. Потятинника, М. Лозинського, ЛНУ ім. І. Франка, Львів, с. 200.

⁸ Здоровега, Володимир (2004), *Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи, діалоги*, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, Львів, 141 с.

бливого значення автор цієї книжки надавав статусу незалежності ЗМІ від влади всіх рівнів, оскільки добре знав про те, що її представники, використовуючи найрізноманітніші засоби, від найжорстокіших переслідувань до вбивств і підкупів, намагаються приручити журналістів для висвітлення особистих інтересів політичного та бізнесового плану. У статті «До чого подібний слон, або декілька думок про мас-медіа і журналістів у сучасному світі»⁹ професор Володимир Здоровега наочно демонструє, як новостворена обласна адміністрація Львівщини з нагоди Дня журналіста нагородила грошовою премією журналістку «Високого Замку» Наталію Балюк. Варто зазначити, що ця газета була незалежною від влади, і такий крок чиновників, очевидно, був розрахований на свосерідний підкуп відомої журналістки, тим паче власниці цього періодичного видання. На що редактор газети Наталія Балюк відповіла у статті під назвою «“Цепні пси демократії” не повинні їсти з рук влади» такими словами: «Я вдячна, що мою роботу помітили. Але я категорично проти, щоб влада роздавала грошові премії журналістам незалежних видань. У такий спосіб вона робить погану послугу і собі, і журналістам, і демократії в цілому. Тому я віддаю свої сто гривень премії в дитячий садок, куди колись ходила моя дитина. Він потребує цих і значно більших грошей. Він більше потребує, щоб його помітили, і якщо влада чогось не помічає, обов'язок журналістів – не бути до цього байдужим»¹⁰.

Зазначимо, що цей приклад автор використовує у своїй статті, що є актуальною і сьогодні, оскільки деякі представники масмедіа продовжують бути залежними від фінансових подачок у конвертах. І навіть в умовах російсько-української війни, коли деякі депутати-законодавці, вдаючи із себе чесних патріотичних будівничих Української держави, з високої трибуни «ляють» ЗСУ в особі вищого командування, то деякі журналісти, експерти, служаки всіх політичних режимів в Україні, пропагують ці наративи, шкідливі для України. Маємо збагнути слушну думку, яку пропонує Володимир Йосипович у статті «Державотворення і професіоналізм журналіста». Він зазначає: «Мусимо всі – і урядовці від найнижчого до найвищого, і ділові люди, і педагоги, і журналісти – кожен доступними йому методами, властивими йому способами зміцнювати, збагачувати, вдосконалювати ще молоду і таку невлаштовану економічно, духовно, інформаційно державу»¹¹.

Здавалося б, що тут незрозумілого пропонує вчитель нашого українського журналістикознавства, адже основні постулати, які він презентує для медіа, вкрай необхідні для активного просування в цивілізований європейський світ, де панує вільне слово та законодавча платформа професійної діяльності журналістів. Очевидно, що це нам підходить, особливо тим, кого ми сьогодні навчаємо і хто поповнить ряди медійників незалежно від форми власності. Підсумовуючи візію науково-педагогічної і журналістської творчості професора Володимира Здоровеги на факультеті журналістики, варто послатися на його ж висловлювання, що «журналістика – це динамічний процес, розвитку якого немає кінця»¹².

⁹ Там само.

¹⁰ Балюк, Наталія (2002), «Цепні пси демократії» не повинні їсти з рук влади», *Високий Замок*, 13 черв.

¹¹ Здоровега, Володимир (2004), *Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи, діалоги*, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, Львів, 141 с.

¹² *Три дороги: Бесіди Блаженнішого Любомира Гузара з журналістами* (2013), упоряд. К. Щоткіна, Друкарські куншти, Львів, 120 с.

Він творив цей процес своєю невтомною працею і як науковець, і як організатор, і як педагог, перебуваючи у постійному пошуку новітньої теорії публіцистики, правдивих європейських стандартів журналістської освіти. Ми ж маємо обов'язок продовжити пошук відповідних освітньо-кваліфікаційних характеристик для уніфікації робочих програм, навчальних планів, впровадження ефективних навчальних технологій, створення студентських медіаплатформ як лабораторій з метою апробації здобутих знань на практиці. Незаперечний той факт, що журналістська освіта у XXI столітті переживає активну трансформацію, яка спричинена глобальними змінами в інформаційному середовищі та сучасною політичною реальністю, зокрема російсько-українською війною.

Висновки. Незважаючи на те, що науково-публіцистична та творчо-педагогічна діяльність Заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Здоровеги з кожним роком стає доступною для дослідження, тим не менш багата його журналістська майстерність викликає зацікавлення у дослідників українського журналістикознавства. І водночас наочно маємо можливість з практичного боку проаналізувати управлінсько-організаційну складову як декана факультету щодо організації навчально-наукового процесу в плані підготовки журналістських кадрів, а також покращення науково-педагогічного складу факультету. Особливо ці зміни було помітно щодо набору в аспірантуру факультету та щорічними успішними захистами наукових досліджень, чого ми не спостерігаємо сьогодні. Адже Володимир Здоровега будував свою наукову школу, про що свідчить кількість кандидатів та докторів наук, які захистились під його керівництвом.

Професор Здоровега у формуванні журналістської освіти опирався на багаторічні традиції львівської школи журналістики, близькими були для нього погляди Івана Франка.

Володимир Йосипович був багаторічним деканом факультету журналістики Львівського університету, його деканування припало на непростий період переходу журналістської освіти на україноцентричні рейки. А це вимагало оперативного переосмислення змісту навчання, швидкої підготовки навчально-методичних матеріалів. Новацією професора Здоровеги можна вважати посилений акцент на журналістську практику. Вчений сам часто ділився своїми міркуваннями про журналістику в пресі. Ключовим питанням його публіцистичних виступів було формування національного корпусу журналістики. Таким чином, Володимир Здоровега будував українську журналістику на цінностях свободи слова, інтелекту, служіння суспільству.

Отже, можемо констатувати, що вся діяльність Володимира Здоровеги, як стверджує відомий дослідник творчості Івана Франка Богдан Тихолоз, «його творча спадщина – це не лише документ епохи, але й живий і продуктивний чинник інтелектуальних пошуків нашої сучасності, предмет наукових досліджень, методична основа педагогічної діяльності, орієнтир для майбутніх генерацій теоретиків і практиків журналістики»¹³. Сьогодні маємо визнати, що з іменем професора Володимира Здоровеги пов'язана українська школа публіцистики та журналістики, яку наслідують молоді науковці факультетів журналістики Львова, Києва, Дніпра, Ужгорода.

¹³ Лубкович, Ігор (2004), *Володимир Здоровега. Заслужені професори Львівського національного університету імені Івана Франка*, Львів, 44 с.

А це дає нам підставу стверджувати про добру перспективу розвитку українського журналістикознавства, яке має базуватися на аналітичності й глибині мислення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балюк, Наталія (2002), «“Цепні пси демократії” не повинні їсти з рук влади», *Високий Замок*, 13 черв.
2. *Журналістика і медіа в умовах суспільних трансформацій: монографія* (2024), за заг. ред. Б. Потятиника, М. Лозинського, ЛНУ ім. І. Франка, Львів, 268 с.
3. Здоровега, Володимир (2004), *Теорія і методика журналістської творчості: підручник*, 2-ге вид., перер. і допов., ПАІС, Львів, 268 с.
4. Здоровега, Володимир (2004), *Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи, діалоги*, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, Львів, 141 с.
5. Лубкович, Ігор (2004), *Володимир Здоровега. Заслужені професори Львівського національного університету імені Івана Франка*, Львів, 44 с.
6. Рудик, Мирослава (2015), *Науково-публіцистична спадщина Володимира Здоровеги: історіографія, проблематика, концептуальні засади*: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій, Дніпро, 238 с.
7. *Три дороги: Бесіди Блаженнішого Любомира Гузара з журналістами* (2013), упоряд. К. Щоткіна, Друкарські куншти, Львів, 120 с.

REFERENCES

1. Baliuk, Nataliia (2002), «“Tsepni psy demokratii” ne povynni yisty z ruk vlady», *Vysoky Zamok*, 13 cherv.
2. *Zhurnalistyka i media v umovakh suspilnykh transformatsii: monohrafiia* (2024), za zah. red. B. Potiatynika, M. Lozynskoho, LNU im. I. Franka, Lviv, 268 s.
3. Zdoroveha, Volodymyr (2004), *Teoriia i metodyka zhurnalistykoï tvorchosti: pidruchnyk*, 2-he vyd., perer. i dopov., PAIS, Lviv, 268 s.
4. Zdoroveha, Volodymyr (2004), *Pro zhurnalistyku i zhurnalistiv: statti, ese, vystupy, dialohy*, Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka, Lviv, 141 s.
5. Lubkovych, Ihor (2004), *Volodymyr Zdoroveha. Zasluzheni profesory Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka*, Lviv, 44 s.
6. Rudyk, Myroslava (2015), *Naukovo-publitsystychna spadshchyna Volodymyra Zdorovehy: istoriografii, problematyka, kontseptualni zasady*: dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk iz sots. komunikatsii, Dnipro, 238 s.
7. *Try dorohy: Besidy Blazhennishoho Liubomyra Huzara z zhurnalistamy* (2013), uporiad. K. Shchotkina, Drukarski kunshty, Lviv, 120 s.

TRADITIONS AND INNOVATIONS IN JOURNALISM TEACHING BY VOLODYMYR ZDOROVEGA

Maryan Lozynskyi

Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: lozmaryk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1667-0386>

The article is dedicated to the distinguished scholar in the field of publicism and scientific journalism studies, professor Volodymyr Y. Zdorovega, on the occasion of the 95th anniversary of his birth. A renowned researcher, author of numerous scholarly works and publications, and a well-known figure in the Ukrainian media community, Volodymyr Zdorovega made a significant contribution to the training of professional journalists. Through his textbooks, teaching manuals, and other academic works, journalism students across Ukraine study various genres of journalistic craftsmanship and master the theory of publicism. To research this topic, the author has analysed a broad range of scholarly research in this field, including publications by colleagues from the Faculty of Journalism – namely I. M. Lubkovych, M. P. Prysiashnyi, I. I. Paslavskyi, M. S. Rudyk, O. A. Serbenska, and B. S. Tykholoz – as well as by prominent Ukrainian media scholars such as Ihor Mykhailyn, Volodymyr Rizun, Mykola Tymoshyk, and others.

Professor Volodymyr Zdorovega views journalistic mastery within the educational process in three dimensions: theoretical, practical, and pedagogical-methodological. He places particular emphasis on literary creativity as the most important and most complex component of a media professional's work, as it requires a rethinking and restructuring of the educational process in the training of journalists. According to Bohdan Tykholoz, a well-known researcher of Ivan Franko's creative legacy and an advocate of publicistic writing, as well as a lecturer at the Faculty of Journalism: 'The creative legacy of Volodymyr Zdorovega is not only a document of its era, but also a living and productive factor in the intellectual pursuits of our present time'.

Keywords: journalism, Honored Professor, Journalism, young scholars, freedom of speech, counter-propaganda, doctoral dissertation, state-building.

Отримано редакцією видання / Received: 09.01.2026

Прорецензовано / Revised: 11.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 12.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 02.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 73–84 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13944>

УДК 070:004.738.5:364.62-056.262(477)

ІНФОРМАЦІЙНА ДОСТУПНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ (НА ПРИКЛАДІ САЙТІВ «ГРОМАДСЬКЕ РАДІО», «ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ», «СУСПІЛЬНЕ» ТА «СВІДОМІ»)

Галина Яценко

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Ген. Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: jacenko-galyna@i.ua

<https://orcid.org/0000-0001-6093-9544>

Таміла Коваль

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Ген. Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: tamila8920@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-9948-9431>

У статті досліджено інформаційну доступність українських медіа (на прикладі сайтів «Громадське радіо», «Дзеркало тижня», «Суспільне» та «Свідомі») для людей з порушенням зору. Закцентовано на важливих критеріях доступності: чіткій семантичній структурі сайту, контрасті кольорів, альтернативному тексті та адаптивному дизайні. Автоматичне тестування за допомогою чат-бота Access bot від соціального підприємства «Лабораторія цифрової доступності» та ручне оцінювання вебсайтів допомогло з'ясувати, що вони лише частково забезпечують власну інформаційну доступність для людей з порушеннями зору.

Ключові слова: інформаційна доступність; українські медіа; аудіодискрипція; люди з порушенням зору; медіаконтент.

Постановка проблеми. Люди з інвалідністю, зокрема і люди з глибокими порушеннями зору, у світовій історії завжди були об'єктом особливої уваги. Їм не лише приписували надлюдські здібності, але й розглядали їх переважно як об'єкт соціальної підтримки, тож вони були позбавлені можливості приносити користь суспільству та реалізовуватись як повноцінні особистості. Впродовж останніх сорока років виробилася певна соціальна модель, за якою люди з інвалідністю стикаються з соціальними, культурними, економічними бар'єрами, найактуальнішою є фізична недоступність та обмеження в інформації та комунікації. Сьогодні у час російсько-української війни питання інтеграції людей з інвалідністю у суспільство

стоїть надзвичайно гостро. Саме медіа у цьому контексті відіграють важливу роль, адже завдяки створенню відповідного контенту та просуванню певних меседжів формують ставлення суспільства до людей з інвалідністю, впливають на можливість соціалізації цієї категорії населення. Ще однією важливою проблемою є інформаційна доступність медіа для аудиторії з різними нозологіями інвалідності. На відміну від світового для українського медіаландшафту поняття медіабезбар'єрності загалом та інформаційної доступності як важливого компоненту її формування є відносно новим. Воно вимагає детального вивчення та систематичності підходів як у практичному застосуванні, так і з наукового погляду. Незважаючи на низку нормативно-правових документів від Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права людей з інвалідністю до Закону України «Про суспільні медіа України», що регулюють забезпечення інформаційної доступності в Україні, досі немає чітко визначеного алгоритму дій для їхнього активного впровадження та використання в медіа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Частково проблеми соціальної адаптації людей з інвалідністю та висвітлення їх у медіа досліджували: В. Шевченко, Г. Красноступ, О. Полумисна, О. Потимко, О. Футурова, М. Бутиріна, С. Філіпс, Т. Бондаренко, Т. Ковальова та інші. Наприклад, роль регіональної медіакампанії «Сильні духом», її допомогу у відновленні морального, психічного, фізичного здоров'я людей з інвалідністю, сприяння їхній інтеграції в український соціум у публікації досліджувала Т. Бондаренко¹. Як медіа формують уявлення про людей з інвалідністю у статті «Мас-медійний образ людей з особливими потребами» з'ясувала М. Бутиріна². Проблема толерантності медіа України до людей з інвалідністю у дисертації порушила О. Полумисна. Авторка проаналізувала проблеми інформаційного вакууму та наявності комунікативних бар'єрів у спілкуванні між людьми, які мають інвалідність, і нормотиповими людьми, дослідила формування образу людини з інвалідністю в медіа, розглянула вплив креолізованих медіатекстів про людей з інвалідністю на реципієнтів, з'ясувала роль масмедіа та соціальних мереж у житті людей з інвалідністю, виокремила особливості контенту про людей з інвалідністю в медіа під час війни³. У статті «Роль мас-медіа у формуванні громадської думки щодо осіб з обмеженими можливостями: експертні оцінки» О. Фудорова вважає, що одним зі шляхів боротьби зі стигмою «інвалід» є «практика висвітлення життєвих успіхів окремих осіб з обмеженими можливостями, зокрема із залученням медіа». Авторка провела опитування серед людей з інвалідністю і виокремила основні фактори їхнього життєвого успіху, як-от вища освіта та можливість працевлаштування. До речі, О. Фудорова називає медіа «чи не єдиною поєднувальною ланкою з оточуючим світом між здоровою частиною населення та представниками соціально вразливої

¹ Бондаренко, Т. (2016), «Регіональна медіакампанія «Сильні духом» як соціально інформаційний проект», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціальні комунікації*, вип. 6, с. 28–35. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (дата звернення 1.12. 2025).

² Бутиріна, М. (2016), «Мас-медійний образ людей із особливими потребами», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціальні комунікації*, вип. 6, с. 35–39. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (дата звернення 11.12.2025).

³ Полумисна, О. (2022), «Комунікативні бар'єри для людей з інвалідністю в Україні: масмедійний аспект», *Наукові записки Інституту журналістики*, т. 2 (81), с. 54–72. URL: <http://www.scientific-notes.com/archives/1565> (дата звернення 03.12.2025).

групи, зокрема, особами з обмеженими можливостями»⁴. Вона проаналізувала журналістські тексти про людей з інвалідністю в житомирських онлайн-медіа, дослідила та порівняла заголовки, візуальний та естетичний складники. О. Потімко проаналізувала стан людей з вадами зору в освітньому, культурному просторі, акцентувала увагу на їхньому соціальному захисті⁵. Однак у процесі вивчення наявних досліджень не виявлено публікацій, які б порушували проблеми споживання медіаконтенту людьми з певною нозологією інвалідності, зокрема людьми з порушеннями зору.

Наша мета: дослідити інформаційну доступність українських медіа для людей з порушеннями зору (на прикладі сайтів «Громадське радіо», «Дзеркало тижня», «Суспільне медіа» та «Свідомі»).

Методи дослідження: у процесі дослідження застосовано бібліографічно-описовий, проблемно-аналітичний методи, метод інтерв'ювання, зокрема інтерв'ю з експертом з питань цифрової доступності в Програмі розвитку ООН в Україні, директором ТОВ «Лабораторія цифрової доступності» Дмитром Поповим, метод тестування (автоматичне, за допомогою чат-бота Access bot, та ручне оцінювання сайтів), методи синтезу та узагальнення, індукції та дедукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Медіабезбар'єрність – загальний підхід до формування та реалізації державної інформаційної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до інформації»⁶, – так пояснює це поняття Г. Красноступ у статті «Медіабезбар'єрність: поняття та удосконалення правового регулювання». Для аудіовізуальних медіа автор виокремлює кілька популярних методів створення доступного контенту для людей з порушеннями зору, як-от голосові субтитри, аудіо- та відеодискрипція. Розмовні субтитри (аудіосубтитри) – читання вголос міжмовних субтитрів розмовним голосом. Такий спосіб забезпечення доступності медіапослуг особливо корисний для осіб з порушенням зору та осіб, що мають перешкоди в читанні, а також для сліпоглухих осіб, особливо в країнах, які не дублюють програми державною мовою. Аудіодискрипція (звукоопис) передає важливий візуальний зміст за допомогою опису, що вставляється як розповідь між діалогами та іншими звуками програми. Має важливе значення для повного розуміння та перегляду телевізійних програм незрячими, особами з порушеннями зору та особами з інтелектуальними порушеннями. Інколи для позначення звукоопису аудіовізуального матеріалу використовується термін «відеодискрипція», тоді як термін «аудіодискрипція» охоплює візуальний опис загалом. В Україні розпорядженням Кабінету Міністрів від 14.04.21 р. № 366-р схвалено «Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», у якій окреслено такі завдання щодо регулювання інформаційної доступності медіа для

⁴ Фудорова, О. (2012), «Роль мас-медіа у формуванні громадської думки щодо осіб з обмеженими можливостями: експертні оцінки», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, вип. 993, с. 117-125. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/14069/13233/> (дата звернення 12.12. 2025).

⁵ Потімко, О. (2014), «Незрячі в Україні: реалії, досягнення, проблеми», *Світгляд*, №6 (50), с. 12-17. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2014-09-6/svitoglyad-2014-6-8-potimko.pdf> (дата звернення 12.10.2024).

⁶ Красноступ, Г. (2023), «Медіабезбар'єрність: поняття та удосконалення правового регулювання», *Інформація і право*, вип. 1, с. 58–66. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/7_27.pdf (дата звернення 25.12.2025).

людей з порушеннями зору: визначити порядок та умови, відповідно до яких аудіо-візуальні медіа (незалежно від форми власності та підпорядкування) повинні запровадити аудіодискрипцію (тифлокоментування); а також стимулювати застосування аудіодискрипції медіапродуктів, кінематографічних творів тощо; держава насамперед повинна забезпечити публічні аудіовізуальні медіа, зокрема НСТУ сучасним обладнанням для аудіодискрипції⁷. Принцип медіабезбар'єрності відповідно до Закону України «Про суспільні медіа України» забезпечує НСТУ, яка вживає необхідні заходи щодо доступності своїх програм для сприйняття особами з вадами зору чи слуху через адаптування програм за допомогою аудіоопису, субтитрування або перекладу на жестову мову. При цьому частка таких адаптованих програм повинна становити не менше 5 відсотків обсягу добового мовлення телеканалів у проміжках часу між 7 та 22 годинами, крім часу, відведеного на аудіовізуальну комерційну інформацію⁸. Доступ людей з інвалідністю до медіаконтенту та послуг значно полегшує відкрите ліцензування, яке регулює Марракеський договір. Україна приєдналася до нього у квітні 2023 року. Цей документ, захищаючи авторські права, дає можливість робити друкований контент доступним для незрячих і людей із порушенням зору, та тих, хто мають інші бар'єри під час читання друкованого тексту, встановлює правила обміну копіями такого доступного формату між країнами. На цей документ варто зважати найперше тим медіа, які прагнуть зробити інформаційно доступними власні друковані матеріали для людей з порушеннями зору.

Стандарти якості інформаційної доступності повинні бути чітко визначеними, досяжними, вимірюваними та активно впроваджуватись в редакційні політики українських медіа. Це зумовить створення комфортного для всіх без винятку безбар'єрного медіапростору. Зокрема такими для онлайн-медіа є настанови WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines), які розробив Консорціум Всесвітнього павутиння (W3C). Вони визначають, як зробити онлайн-контент доступним для широкого кола користувачів, зокрема для людей із порушеннями зору, слуху чи моторики, містять правила перекладу жестовою мовою, особливості читабельності тексту, розміщення картинок тощо. Медіа повинні зважати на ці критерії при публікуванні контенту в мережі інтернет та під час створення онлайн-ресурсів. WCAG 2.1. визначають чотири керівні принципи, тринадцять настанов. Існує три рівні відповідності: А (найнижчий), AA та AAA (найвищі). Ці рекомендації містять критерії успіху, яким повинні відповідати вебсайти, щоб забезпечувати цифрову доступність для всіх категорій населення, а дев'ять з них пов'язані безпосередньо із аудіо- та відеомедіасервісами.

У «Методичних рекомендаціях щодо забезпечення безбар'єрності у сфері медіа» Міністерства культури та інформаційної політики України рекомендовано консультуватися з громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю не рідше одного разу на три роки, з метою ознайомлення з їхньою думкою щодо забезпечення доступності програм та залучати їх до розробки інструментів та механізмів забезпечення до-

⁷ Верховна Рада України (2021), *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80/conv#Text> (дата звернення 22.12. 2025).

⁸ Верховна Рада України (2022), *Закон України Про суспільні медіа України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1227-18> (дата звернення 12.12. 2025).

ступності програм⁹. Також доцільно було б передбачити виконання принципів медіабезбар'єрності в Законі України «Про медіа» не лише для суспільного мовника, але й для усіх суб'єктів у сфері медіа загалом та розробити єдині стандарти інформаційної доступності для друкованих, онлайн та аудіовізуальних медіа, скориставшись напрацюваннями європейських країн, наприклад, у суспільного мовника Норвегії створено підрозділ з питань доступності, а також працює служба з користувачів, що тестують якість контенту. Адаже на думку експерта з питань цифрової доступності в Програмі розвитку ООН в Україні (UNDP Ukraine / ПРООН в Україні), директора ТОВ «Лабораторія цифрової доступності» Дмитра Попова (авторський коментар) в українському законодавстві немає чіткого алгоритму дій для забезпечення інформаційної доступності для людей з порушеннями зору.

Ознайомившись з проблемами та засобами вирішення для забезпечення доступності контенту користувачам з порушеннями зору, розгляньмо, як це реалізують на практиці українські онлайн-видання. Для аналізу ми обрали 4 вебсайти українських медіа: «Громадське радіо», «Дзеркало тижня», «Суспільне медіа» та «Свідомі».

Вебсайти обраних видань ми протестували на доступність за допомогою чат-бота від Лабораторії цифрової доступності «Access bot», а також виконали ручне оцінювання за критеріями, про які йшлося вище, адже автоматичне тестування виявляє лише 50% проблем.

«Громадське радіо». Загалом сайт цієї радіостанції досить зручно переглядати за допомогою скрінрідера. «Скрінрідер (англ. screen reader) — програма читування з екрана. Програмне забезпечення, яке використовують незрячі люди для читання текстової інформації з допомогою синтезованого мовлення або шрифту Брайля та для взаємодії з інтерфейсом операційної системи та застосунків»¹⁰, — таке визначення для цього терміна надає автор короткого посібника з цифрової доступності засновник соціального підприємства «Лабораторія цифрової доступності (Access Lab)» Дмитро Попов. Сьогодні найпопулярніші скрінрідери: NVDA, JAWS (OS Windows), Talk Back (OS Android), VoiceOver (iOS). Однак є незначні проблеми, які ускладнюють навігацію цим вебресурсом: відсутній або неправильно доданий альтернативний текст (текст для опису нетекстового вмісту, який бачать лише скрінрідери, а для звичайного користувача він невидимий). Однак люди зі слабким зором матимуть значні труднощі під час читання цього медіа, адже за результатами автоматичного тестування виявлено некоректно налаштовані параметри, що вимикають збільшення та масштабування тексту. Це ускладнює споживання інформації з цього медіа людям, які покладаються на функцію збільшення, щоб належно бачити вміст вебсторінки. Окрім того, на вебсайті «Громадського радіо» немає достатнього кольорового контрасту елементів. Людям зі слабким зором або дальтонізмом (а такою є кожна дванадцята людина у світі) може бути важко прочитати текст, який занадто близький за яскравістю до фону, вони все бачать приблизно однаково яскравим. Це ускладнює розріз-

⁹ Міністерство культури та інформаційної політики (2024), *Методичні рекомендації щодо забезпечення безбар'єрності у сфері медіа*, 25 червня 2024, Київ. URL: https://mcscgov.ua/wpcontent/uploads/2024/06/446_nakaz.pdf (дата звернення 20.12. 2025).

¹⁰ Попов, Д. (2023), *Короткий посібник з цифрової доступності*, К., 72 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202306/korotkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf (дата звернення 20.11. 2025).

нення контурів, меж, країв і деталей. Посилання не завжди мають доступну текстову назву. Неналежно підписані гіперпосилання створюють перешкоди для інформаційної доступності, оскільки посилання – це основні компоненти вебсайту, то користувачам програм зчитування з екрана, як і зрячим користувачам, потрібно знати, куди веде той чи інший поклик. Також не зовсім точно структуровані списки, немає чітко визначеної семантичної області, не розмежовано шапку сайту та основних його елементів. Якщо розділити семантичними регіонами такі елементи, як контакти медіа, підписку на патреон, посилання на головну сторінку сайту, то користувачам програм зчитування з екрану буде набагато зручніше знайти необхідний пункт, оскільки зникає потреба десятків разів тиснути клавіші зі стрілками чи табуляції. Адже на клавіатурі для кожної семантичної області є гаряча клавіша, наприклад на OS Windows для заголовків літера «h», для гіперпоклику «k», а для орієнтури «d». Також важливо стежити, щоб увесь вміст сторінки був у семантичних областях. Вміст поза семантичними областями важко знайти, а його призначення може бути незрозумілим. Розглянемо цей пункт на прикладі матеріалу під назвою «Життя в невідомості – тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест»¹¹. На сайті «Громадського радіо» корисною є функція прослухати текстовий матеріал в аудіоваріанті, озвучений українським синтезатором мовлення від компанії «Google». Однак через те, що елемент плеєра «прослухати» не підписаний текстовою міткою як кнопка, незрячий користувач може його прогорнути, не помітивши. Наявність текстової мітки дала б змогу просто кілька разів натиснути літеру «b» і легко знайти цей елемент серед інших функцій вебсайту. Важлива умова інформаційної доступності – альтернативний текст, який для зображень не повинен повторюватися в основному тексті. У параметрах першого фото матеріалу, де повинен бути короткий опис зображення, щоб його озвучив скрінрідер незрячому користувачеві, адміністратор сайту просто написав заголовок матеріалу та вказав його автора, через це незрячий користувач не отримує необхідного адаптування нетекстового вмісту, а прослуховує одну і ту ж інформацію двічі: «Життя в невідомості – тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест. Автор Ольга Степанюк. Життя в невідомості – тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест. Автор Ольга Степанюк». Це призводить до дискомфорту, хоча варто віддати належне «Громадському радіо», якому буде значно легше адаптувати свій вебсайт для незрячих споживачів, адже на платформі є параметри для додавання альтернативного тексту до зображень. Не всі хостинги та конструктори сайтів мають цей пункт налаштувань у своїй адміністративній панелі.

«Суспільне» – це вебресурс НСТУ. Вебсайт «Суспільного» на відміну від «Громадського радіо» чітко структурований, за допомогою семантичних областей можна набагато швидше знайти потрібний пункт та активувати його без використання мишки. Всі елементи мають текстові назви, тож скрінрідер розуміє і озвучує їхнє призначення. Усі регіональні філії цієї НСТУ мають однакову структуру вебресурсів, адже розміщені і створені на одному хостингу та мають спільний домен *suspilnemedia*. Для досягнення повної інформаційної доступності цьому українському медіа варто виправити лише 3 пункти, які розглянемо детальніше на сторінці з матеріалом

¹¹ Степанюк, О. (2024), «Життя в невідомості — тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест». URL: <https://hromadske.radio/publications/zhyttia-v-nevidomosti-tortury-chomu-ridni-polonenykh-krytykuiut-chervonyy-khresth> (дата звернення 15.12.25).

Діани Яців та Ілони Захарук. Це інтерв'ю журналісток Івано-Франківської редакції «Суспільного» з ветераном Андрієм Фармугою¹². Матеріал доступний для незрячих користувачів, адже пряма мова чітко оформлена такою семантичною областю, як цитата, а розділи інтерв'ю чітко відокремлені заголовками, що дає змогу швидко ознайомитись з коротким змістом. Єдиною проблемою залишається неадаптований нетекстовий вміст, адже відсутній альтернативний текст, однак є підписи до фото, що повідомляють про його авторів та хто або що на зображенні. Це можна назвати псевдодоступністю, адже підпис «Андрій Фармуга, ветеран» абсолютно не зрівнює досвід перегляду матеріалу зрячого та незрячого споживача. Як і на вебресурсі «Громадського радіо» елементи сайту «Суспільного» мають недостатній контраст кольору між текстом та фоном. Це призводить до труднощів під час перегляду матеріалів для людей зі слабким зором. Також помітно відсутність адаптивного дизайну, сайт має різний вигляд на настільному ПК та на мобільному пристрої. Зважаючи на наведені проблеми, можна зробити висновок, що людям з порушеннями зору складно швидко віднайти потрібний елемент, наприклад, кнопка, яка дозволяє збільшити розмір шрифту майже непомітна в комп'ютерній версії сайту, незважаючи на те, що цей елемент чудово озвучує скрінрідер. Варто пам'ятати, що зазвичай збільшеним шрифтом користуються люди з залишковим зором, які не застосовують таку допоміжну технологію, як програма зчитування екрану.

Media «Свідомі» – це аналітичне медіа. На цьому ресурсі кожен може почерпнути для себе корисну інформацію. Цікавою та корисною для людей з порушеннями зору є адаптування великих текстових матеріалів в аудіоформаті. На відміну від «Громадського радіо», де текст озвучує синтезатор, тут свої матеріали начитують самі автори. Це не завжди чітко та якісно, однак дає змогу передати всі ті інтонації та повідомлення у матеріалі так, як його бачив журналіст під час створення. Однак пункти аудіоплеєра не мають чіткої семантичної розмітки, наприклад, пункт «Прослухати» тільки підсвічений кольором, але не виділений як окрема кнопка, тож користувачі скрінрідерів часто можуть його не помітити. Загалом на цьому вебсайті є великі проблеми з доступністю. Цей ресурс не надто зручно переглядати за допомогою скрінрідера, адже трапляються кнопки, які не мають доступної текстової назви, тож тотально незрячим користувачам доводиться лише здогадуватись про їх призначення. Дискомфорт під час перегляду матеріалів у медіа «Свідомі» спричиняє неправильне семантичне розміщення заголовків, адже їхні рівні повинні збільшуватися лише на один. Основна мета заголовків – передати структуру сторінки. Для зрячих користувачів цього легко досягти за допомогою різних розмірів тексту. Однак розмір тексту не є корисним для користувачів програм зчитування з екрана. Коли елементи заголовків застосовано правильно, на сторінці стає набагато легше орієнтуватися як повністю незрячим, так і зрячим людям. Для тексту, що не є назвою матеріалу чи окремого його підрозділу, не варто використовувати семантичну розмітку для позначення заголовків. Як і у попередніх медіа, на вебресурсі «Свідомі» немає достатнього рівня кольорового контрасту елементів та доступних текстових

¹² Яців, Д., Захарук, І. (2024), «Було страшно повертатися в цивільне життя». Андрій Фармуга про адаптацію ветеранів, Курськ, тренд на політичні рейтинги». URL: <https://suspilne.media/ivanofrankivsk/839413-bulo-strasno-povertatisa-v-civilne-zitta-andrij-farmuga-pro-adaptaciju-veteraniv-kursk-trend-na-politichni-rejtingi/> (дата звернення 17.12.25).

міток для посилань. За деякими покликами важко перейти за допомогою клавіатури. Окрім того, немає таких важливих пунктів, як зміна розміру шрифту чи зміна теми, що значно полегшують користування людям зі слабким зором.

Під час читання та прослуховування матеріалу «“Це екологічна катастрофа”. Як Росія отруїла річку Сейм на півночі України?»¹³ бачимо, що до інформативних зображень зовсім не додано альтернативний текст. Важливо пам'ятати, що програми зчитування з екрана не можуть розпізнати зображення, навіть якщо воно складається лише з тексту, наприклад, скріншот, на якому вказано номер телефону, скрінрідер все одно прочитає як «Фото». В аудіоваріантах матеріалів автори начитують лише текст і зовсім не описують використаних зображень для візуалізації контенту, хоча це доволі ефективний метод забезпечення інформаційної доступності для людей з порушеннями зору у разі відсутності параметрів, що відповідають за додавання альтернативного тексту до зображень.

Сайт видання «Дзеркало тижня». Основною відмінністю вебсайту «Дзеркала тижня» від 4-х попередньо проаналізованих ресурсів є можливість змінювати розмір шрифту і тему. Ці 2 пункти теоретично мали б покращити взаємодію людей зі слабким зором з медіаконтентом. Але через проблему з контрастністю кольорів користувачам з порушеннями зору надто складно знайти елементи, які відповідають за налаштування теми та зміну розміру шрифту, особливо це важко зробити на настільних ПК, адже, окрім недостатньої контрастності, також недотримано вимоги, яка стосується адаптивності дизайну на різних екранах.

Це означає, що люди не знають про спеціальні функції, тож інформаційна доступність забезпечена лише формально. Як показують результати автоматичного тестування, гіперпосилання не завжди можна відрізнити від основного тексту за кольором, не всі поклики мають доступну текстову назву, наприклад, лінки, що ведуть на рекламні сайти, відображаються як URL-адреси. Це зумовлює значні труднощі під час перегляду цього ресурсу для людей, що використовують програми зчитування з екрану. Не всі кнопки на вебресурсі мають чітку текстову назву, тож їхнє призначення не завжди розуміють незрячі користувачі, наприклад, пункт налаштування шрифту скрінрідер озвучує як «Аа кнопка», на слух це сприймати важко, також не увесь вміст чітко поділений на семантичні області, що ускладнює пошук необхідного розділу сайту. Журналісти видання «Дзеркало тижня» не додають альтернативного тексту до візуальних компонентів своїх публікацій. Наприклад, у матеріалі «Дім на кінчику язика. Як смак стає терапією і зброєю»¹⁴ жодне фото не має ані альтернативного опису, ані інформативного підпису, який допоміг би незрячим отримати таку ж кількість інформації, яка доступна решті цільової аудиторії.

Висновки та результати і перспективи подальших досліджень. Під час нашого дослідження з'ясовано, що в Україні рівень обізнаності про адаптування власних матеріалів та вебсайтів медіа для різних категорій населення доволі низький.

¹³ Патока, М. (2025), «“Це екологічна катастрофа”. Як Росія отруїла річку Сейм на півночі України?». URL: <https://svidomi.in.ua/page/tse-ekolohichna-katastrofa-yak-rosiia-otruila-richku-seim-na-pivnochii-ukraini> (дата звернення 15.12. 2025).

¹⁴ Катеринич, П. (2025), «Дім на кінчику язика. Як смак стає терапією і зброєю». URL: <https://zn.ua/ukr/CULTURE/dim-na-kinchiku-jazika-jak-smak-staje-terapijeju-i-zbrojeju.html> (дата звернення 26.12.2025).

Незважаючи на нормативно правові документи, як-от Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права людей з інвалідністю, Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», Закон України «Про суспільні медіа України», що регулюють забезпечення інформаційної доступності, в Україні немає чітко визначеного алгоритму дій для її активного впровадження та функціонування в медіа. Щоб створювати доступні медіаресурси та публікувати інформаційно доступні матеріали для людей з порушеннями зору, варто пам'ятати про такі важливі критерії, як чітка семантична структура сайту, достатній колірний контраст, текстова альтернатива для нетекстового вмісту (інфографіки, діаграми, зображення) та адаптивний дизайн. Завдяки автоматичному тестуванню за допомогою чат-бота Access bot від соціального підприємства «Лабораторія цифрової доступності» та ручному оцінюванню вебсайтів українських медіа («Громадське радіо», «Дзеркало тижня», «Суспільне» та «Свідомі») з'ясовано, що чимало ресурсів забезпечують інформаційну доступність лише теоретично, адже пункти, що відповідають за спеціальні пристосування для людей з порушеннями зору, не так легко віднайти таким людям на вебсторінці самотужки. Українським медіа варто активніше співпрацювати з експертами цифрової доступності та впроваджувати спеціальні курси з медіабезбар'єрності, аби зробити інформаційний простір безпечним та комфортним для всіх категорій населення без винятків. Як засвідчили результати тестування вебсайтів, пункти, що відповідають за реалізацію інформаційної доступності медіа, часто не завжди маркують правильно. Це означає, що для ефективного впровадження інформаційної доступності у практичне застосування та розвиток медіабезбар'єрного і відкритого до змін медіапростору необхідно активно залучати до співпраці людей з інвалідністю, зокрема представників громадських організацій та підприємств, що спеціалізуються на створенні доступного контенту. Також поштовхом до покращення інформаційної доступності українських медіа стане проведення інформаційних кампаній та впровадження системного навчання журналістів, яке допоможе в подальшому більш предметно аналізувати потреби цільової аудиторії, створювати якісні інформаційно доступні ресурси та матеріали орієнтовані на соціальну модель інвалідності. Прагнення медіа до абсолютної безбар'єрності зумовить підвищення рівня толерантності, а також позитивно впливатиме на комунікацію людей з порушеннями зору з нормотиповою частиною суспільства. Якісна поінформованість про події довкола за допомогою медіа дасть змогу людям з порушеннями зору брати в житті суспільства активну участь, створить нові умови для їхньої соціалізації та підвищить рівень інформаційної захищеності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко, Т. (2016), «Регіональна медіакампанія «Сильні духом» як соціально інформаційний проект», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціальні комунікації*, вип. 6, с. 28–35. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (дата звернення 01.12. 2025).
2. Бутиріна, М. (2016), «Мас-медійний образ людей із особливими потребами», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Соціальні комунікації*, вип. 6, с. 35–39. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (дата звернення 11.12.2025).

3. Верховна Рада України (2022), *Закон України Про суспільні медіа України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1227-18> (дата звернення 12.12. 2025).
4. Верховна Рада України (2021), *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80/conv#Text> (дата звернення 22.12. 2025)
5. *Довідник безбар'єрності* (2021). URL: <https://bf.in.ua/> (дата звернення 12.12. 2025).
6. Катеринич, П. (2025), «Дім на кінчику язика. Як смак стає терапією і зброєю». URL: <https://zn.ua/ukr/CULTURE/dim-na-kinchiku-jazika-jak-smak-staje-terapijeju-i-zbrojeju.html> (дата звернення 26.12.2025).
7. Красноступ, Г. (2023), «Медіабезбар'єрність: поняття та удосконалення правового регулювання», *Інформація і право*, Вип. 1, с. 58–66. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/7_27.pdf (дата звернення 25.12.2025).
8. Міністерство культури та інформаційної політики (2024), *Методичні рекомендації щодо забезпечення безбар'єрності у сфері медіа*, 25 червня 2024, Київ. URL: https://mcscgov.ua/wpcontent/uploads/2024/06/446_nakaz.pdf (дата звернення 20.12. 2025).
9. Патока, М. (2025), «“Це екологічна катастрофа”. Як Росія отруїла річку Сейм на півночі України?». URL: <https://svidomi.in.ua/page/tse-ekolohichna-katastrofa-yak-rosiia-otruila-richku-seim-na-pivnochi-ukrainy> (дата звернення 15.12. 2025).
10. Полумисна, О. (2022), «Комунікативні бар'єри для людей з інвалідністю в Україні: масмедійний аспект», *Наукові записки Інституту журналістики*, Т. 2 (81), с. 54–72. URL: <http://www.scientific-notes.com/archives/1565> (дата звернення 03.12.2025).
11. Попов, Д. (2023), *Короткий посібник з цифрової доступності*, К., 72 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202306/korotkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf (дата звернення 20.11. 2025).
12. Потимко, О. (2014), «Незрячі в Україні: реалії, досягнення, проблеми», *Світогляд*, №6 (50), с. 12-17. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2014-09-6/svitoglyad-2014-6-8-potimko.pdf> (дата звернення 12.10.2024).
13. Степанюк, О. (2024), «Життя в невідомості – тортури: чому рідні полонених критикують Червоний Хрест». URL: <https://hromadske.radio/publications/zhyttia-v-nevidomosti-tortury-chomu-ridni-polonenykh-krytykuiut-chervonyy-khresth> (дата звернення 15.12.25).
14. Фудорова, О. (2012), «Роль мас-медіа у формуванні громадської думки щодо осіб з обмеженими можливостями: експертні оцінки», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, вип. 993, с. 117-125. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/14069/13233/> (дата звернення 12.12. 2025).
15. Яців, Д., Захарук, І. (2024), «Було страшно повертатися в цивільне життя». Андрій Фармуга про адаптацію ветеранів, Курськ, тренд на політичні рейтинги». URL: <https://suspilne.media/ivanofrankivsk/839413-bulo-strasno-povertatisa-v-civilne-zitta-andrij-farmuga-pro-adaptaciu-veteraniv-kursk-trend-na-politichni-rejtingi/> (дата звернення 17.12.25).

REFERENCES

1. Bondarenko, T. (2016), «The regional media campaign “Strong in Spirit” as a social information project», *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series:*

- Social Communications*, issue 6, pp. 28–35. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (accessed 1 December 2025).
2. Butyrina, M. (2016), «The mass media image of people with disabilities», *Visnyk of V.N.Karazin Kharkiv National University. Series: Social Communications*, issue 6, pp. 35–39. URL: https://www.kafedrajourn.org.ua/files/2016-02-26_08-29-10.pdf (accessed 11 December 2025).
 3. Verkhovna Rada of Ukraine (2022) *Law of Ukraine «On Public Media of Ukraine»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1227-18> (accessed 12 December 2025).
 4. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 366-r of 14 April 2021 «On Approval of the National Strategy for Creating a Barrier-Free Environment in Ukraine until 2030»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80/conv#Text> (accessed 22 December 2025).
 5. *Barrier-Free Guide* (2021). URL: <https://bf.in.ua/> (accessed 12 December 2025).
 6. Katerynych, P. (2025), «Home on the tip of the tongue: how taste becomes therapy and a weapon». URL: <https://zn.ua/ukr/CULTURE/dim-na-kinchiku-jazika-jak-smak-staje-terapijeju-i-zbrojeju.html> (accessed 26 December 2025).
 7. Krasnostup, H. (2023), «Media accessibility: the concept and improvement of legal regulation», *Information and Law*, issue 1, pp. 58–66. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/7_27.pdf (accessed 25 December 2025).
 8. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine (2024), *Methodological recommendations on ensuring accessibility in the media sphere*, 25 June 2024, Kyiv. URL: https://mcscgov.ua/wpcontent/uploads/2024/06/446_nakaz.pdf (accessed 20 December 2025).
 9. Patoka, M. (2025), «“This is an environmental disaster”: How Russia poisoned the Seim River in northern Ukraine». URL: <https://svidomi.in.ua/page/tse-ekolohichna-katastrofa-yak-rosiia-otruila-richku-seim-na-pivnochi-ukrainy> (accessed 15 December 2025).
 10. Polumysna, O. (2022), «Communication barriers for people with disabilities in Ukraine: the mass media aspect», *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, vol. 2, no. 81, pp. 54–72. URL: <http://www.scientific-notes.com/archives/1565> (accessed 3 December 2025).
 11. Popov, D. (2023), *A short guide to digital accessibility*, Kyiv, 72 p. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202306/korotkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf (accessed 20 November 2025).
 12. Potymko, O. (2014), «Blind people in Ukraine: realities, achievements, challenges», *Svitohliad*, № 6 (50), pp. 12–17. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2014-09-6/svitoglyad-2014-6-8-potimko.pdf> (accessed 12 October 2024).
 13. Stepaniuk, O. (2024), «Life in uncertainty is torture: why relatives of prisoners criticize the Red Cross». URL: <https://hromadske.radio/publications/zhyttia-v-nevidomosti-tortury-chomu-ridni-polonenykh-krytykuiut-chervonyy-khresth> (accessed 15 December 2025).
 14. Fudorova, O. (2012), «The role of mass media in shaping public opinion on people with disabilities: expert assessments», *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University*, issue 993, pp. 117–125. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/14069/13233/> (accessed 12 December 2025).
 15. Yatsiv, D. and Zakharuk, I. (2024), «“It was scary to return to civilian life”: Andrii Farmuha on veterans’ adaptation, Kursk and the trend of political ratings». URL: <https://suspilne.media/ivanofrankivsk/839413-bulo-strasno-povertatisa-v-civilne-zitta-andrij-farmuga-pro-adaptaciju-veteraniv-kursk-trend-na-politichni-rejtingi/> (accessed 17 December 2025).

**INFORMATION ACCESSIBILITY OF UKRAINIAN MEDIA
FOR PEOPLE WITH VISUAL IMPAIRMENTS
(A CASE STUDY OF THE WEBSITES “HROMADSKЕ RADIO”,
“DZERKALO TYZHNIА”, “SUSPILNE” AND “SVIDOMI”)**

Halyna Yatsenko

*Ivan Franko National University of Lviv
Generala Chuprynky Str. 49, Lviv, Ukraine, 79044,
e-mail: halyna.yatsenko@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6093-9544>*

Tamila Koval

*Ivan Franko National University of Lviv
Generala Chuprynky Str. 49, Lviv, Ukraine, 79044,
e-mail: tamila8920@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0003-9948-9431>*

The article examines the information accessibility of Ukrainian media for people with visual impairments. The article analyzes the regulatory and legal documents affecting information accessibility. Particular attention is paid to key criteria of digital accessibility, including a clear semantic website structure, sufficient color contrast, text alternatives for non-text content, and adaptive design. The automated testing using the Access bot chatbot developed by the social enterprise *Digital Accessibility Laboratory* and manual evaluation of Ukrainian media websites, specifically *Hromadske Radio*, *Dzerkalo Tyzhnia*, *Suspilne*, and *Svidomi*, demonstrate that these media outlets provide only partial information accessibility for users with visual impairments. It is established that website elements responsible for implementing accessibility features are not always properly labeled; images frequently lack alternative text descriptions; font size adjustment and light/dark theme settings are often unavailable; and semantic regions of web pages are not clearly defined. The article concludes that effective implementation of information accessibility in media practice and the development of a barrier-free, inclusive, and adaptive media environment require active collaboration with people with disabilities, particularly representatives of civil society organizations and enterprises specializing in accessible content creation. High-quality access to information through media enables people with visual impairments to participate more actively in social life, creates new opportunities for social inclusion, and enhances their level of information security – an issue of particular importance in the context of the ongoing Russian–Ukrainian war.

Keywords: information accessibility; Ukrainian media; audio description; people with visual impairments; media content.

Отримано редакцією видання / Received: 11.01.2026

Прорецензовано / Revised: 12.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 12.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 02.02.2026

МАСОВІ КОМУНІКАЦІЇ ЗА КОРДОНОМ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 85–96 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13945>

УДК 070:[821.162.2:502]:355.48(470+571:477)"2014/..."

ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: РОЛЬ НІШЕВИХ МЕДІА У ФОРМУВАННІ ПОРЯДКУ ДЕННОГО

Гліб Гаврилов

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,*

e-mail: gavrilovcoop@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-9266-0534>

У статті проаналізовано особливості формування екологічного дискурсу в українському медіапросторі в умовах повномасштабної війни. Дослідження зосереджене на діяльності вузькопрофільних медіа, які спеціалізуються на екологічній проблематиці, сталому розвитку та кліматичній політиці, а також на їхній ролі у становленні журналістики рішень. Метою статті є виявлення домінантних наративів, що використовуються під час висвітлення екологічних наслідків війни, та аналіз специфіки подання найбільших екологічних втрат з початку повномасштабного вторгнення.

Методологічну основу дослідження становлять дискурс-аналіз, контент-аналіз і кейс-аналіз, що дозволяє простежити тематичні, жанрові та ціннісні особливості екологічних матеріалів. У результаті дослідження встановлено, що вузькопрофільні медіа формують комплексний екологічний дискурс, у якому поєднуються наративи екологічної загрози, відповідальності агресора, довгострокових екосистемних втрат і необхідності системного підходу до відновлення довкілля. Водночас простежується тенденція до використання елементів журналістики рішень, зокрема акцентування на можливих шляхах подолання екологічних наслідків війни, експертних оцінках та міжнародному досвіді.

Ключові слова: екологічний дискурс, екосистемні втрати від війни в Україні, вузькопрофільні медіа, журналістика рішень, екологічна журналістика.

Актуальність та постановка проблеми. 3 лютого 2022 року повномасштабне вторгнення зумовило глибокі трансформації інформаційного простору, зокрема переосмислення тематичних і жанрових пріоритетів сучасної журналістики. У фокусі медійної уваги опинилися не лише воєнно-політичні та гуманітарні аспекти збройної агресії, а й її довгострокові екологічні наслідки: руйнування промислових об'єктів, забруднення ґрунтів і водних ресурсів, мінування територій, знищення екосистем, підриг енергетичної та кліматичної безпеки. У цьому контексті екологічний

дискурс набуває особливого та державностратегічного значення, потребуючи ґрунтового суспільного розуміння та наукового осмислення.

Теоретичне підґрунтя. Аналіз українського медіапростору свідчить про незначний відсоток висвітлення екологічних питань у ЗМІ, орієнтованих на масову аудиторію. За даними дослідження, проведеного Інститутом масової інформації (ІМІ), у 2019 році лише 1% матеріалів у всеукраїнських суспільно-політичних ЗМІ присвячувався екології¹. Хоча інші дослідження наводили дещо оптимістичніші цифри (наприклад, 2,3% у 2019 році)², тенденція до низької уваги зберігається: у 2021 році показник знизився до 1%, а у 2024 році становив лише 1.4% від загальної кількості публікацій³.

Безпечне довкілля є невід’ємним правом людини, що закріплене 50 статтею Конституції України. Забруднення та деградація земель є порушенням прав людини, що безпосередньо впливає на якість життя та здоров’я. Тому гуманістичний та правовий виміри не менш важливі⁴.

Для України, яка обрала європейський шлях, гармонізація екологічного законодавства та впровадження сталих практик є умовою інтеграції до ЄС. Європейський Союз активно реалізує політику Green Deal, і осмислення цих процесів є передумовою для залучення інвестицій та міжнародної підтримки⁵.

Саме тому спеціалізовані медіа, які не бояться глибинного аналізу та працюють з вузькопрофільними, експертними темами, відіграють критичну роль у формуванні екологічної свідомості та культури, що є ознакою цивілізаційної зрілості нації.

Значні екологічні руйнування, спричинені повномасштабним вторгненням, потребують не лише фіксації, а й глибокого аналітичного осмислення в медіапросторі. Поки загальнополітичні ЗМІ висвітлюють ці теми епізодично, нішеві видання стають ключовими майданчиками для формування фахового екологічного дискурсу. Вони виконують функцію експертного фільтра, який допомагає суспільству зрозуміти глибину екокризи та шляхи її подолання через призму журналістики рішень. Водночас питання ролі таких медіа в контексті війни в Україні залишаються недостатньо дослідженими в українському науковому просторі, що посилює наукову й практичну значущість обраної теми.

Мета дослідження: проаналізувати інструментарій нішевих медіа у висвітленні екологічної проблематики війни та обґрунтувати їхнє значення для трансформації сучасної журналістики в бік конструктивного пошуку рішень. Для досягнення поставленої мети передбачено розв’язання таких завдань:

- виокремити ключові екологічні наративи, які формують вузькопрофільні екологічні редакції в контексті війни;
- проаналізувати специфіку висвітлення екологічних наслідків війни у вузькопрофільних медіа на прикладах наймасштабніших екологічних подій з початку повномасштабного вторгнення;

¹ Машкова, Я., (2019), “Трета, електрокари та пластиків пакети: як пишуть про екологію онлайн-медіа” [онлайн], *Інститут масової інформації*.

² *Міжнародний інститут міждисциплінарних інноваційних досліджень* (2021), “Довкіллева проблематика в публічному інформаційному просторі України” [онлайн].

³ Машкова, Я. (2024), “Екологія в тіні війни: українські медіа приділяють недостатньо уваги довкіл्लю” [онлайн], *Інститут масової інформації*.

⁴ Конституція України (1996), *Стаття 50, офіційний текст* [онлайн].

⁵ European Commission (2019), “The European Green Deal” [онлайн].

- визначити роль журналістики рішень у формуванні конструктивного екологічного дискурсу та суспільного бачення шляхів відновлення довкілля.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі екологічного дискурсу в умовах війни в Україні крізь призму висвітлення найбільших екологічних втрат з початку повномасштабного вторгнення. У статті вперше систематизовано підходи до висвітлення екологічних наслідків воєнних дій у нішевих українських медіа з урахуванням їхньої тематичної спеціалізації, аналітичної глибини та орієнтації на конструктивні наративи. Запропоновано інтерпретацію журналістики рішень як ефективного інструменту формування відповідального екологічного дискурсу.

Методологія статті базується на комплексному аналізі, що охоплює дискурсивні аспекти висвітлення екології та методологічні засади журналістики рішень. У роботі застосовано контент-аналіз – для систематизації тематичних, жанрових та ціннісних характеристик публікацій; порівняльний метод – для зіставлення підходів вузькопрофільних та загальноінформаційних медіа до висвітлення екологічних наслідків війни. Також використано елементи якісного аналізу кейсів, що дає змогу простежити практики реалізації журналістики рішень у конкретних медійних прикладах. Сукупність зазначених методів забезпечує комплексне розкриття досліджуваної проблематики та дозволяє зробити узагальнені висновки щодо ролі нішевих медіа у формуванні екологічного дискурсу в умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах статті були розглянуті наймасштабніші екологічні катастрофи, спричинені військовою агресією, та висвітлені особливості їх подачі у нішевих та інших нових медіа. Серед наймасштабніших екологічних катастроф було виокремлено ситуацію навколо Серебрянського лісу, підлив дамби Каховської ГЕС у червні 2023 року, а також систематичні, і тому масштабні, знищення лісів та забруднення повітря.

Події навколо Серебрянського лісу

Руйнування Серебрянського лісу, через який із 2022 року проходить лінія бойового зіткнення, стало однією з наймасштабніших екологічних втрат війни. Ключовою особливістю висвітлення цієї теми екологічними редакціями є її системна присутність у медіапросторі протягом усього періоду повномасштабного вторгнення.

Видання *GreenPost* охарактеризувало стан лісового масиву як «поранений і зруйнований», ілюструючи матеріали світлинами випаленої місцевості з понівеченими деревами⁶.

Масштаб проблеми виявився настільки значним, що вона вийшла за межі суто екологічного дискурсу. Так, *NV*, посилаючись на слова військовослужбовця про повну відсутність життя в лісі, акцентувало увагу на емоційному та гуманістичному вимірі катастрофи⁷.

Інформаційне агентство *РБК-Україна*⁸, використовуючи відео з офіційних ресурсів МВС України, продемонструвало аудиторії біосферні втрати території, водночас розкривши складну ситуацію на оборонних рубежах у районі лісу. У липні

⁶ Лицар, І., (2025), «Рештки мертвого лісу: у ЗСУ показали, як виглядає Серебрянський заказник» [онлайн], *GreenPost*.

⁷ Василенко, Є., (2024), «Нікого немає, тільки лис контужений». У Серебрянському лісі практично не залишилося тварин через обстріли» [онлайн], *NV*.

⁸ *РБК-Україна* (2024), «В поліції показали, як зараз виглядає Серебрянський ліс» [онлайн].

2024 року УНІАН опублікувало ґрунтовне інтерв'ю з командиром одного з батальйонів бригади «Буревій» Володимиром Ждановим, у якому порушувалися питання масштабних пожеж і мінування територій. Уже в серпні 2025 року редакція знову звернулася до теми Серебрянського лісу, наголосивши на безперервних штурмових атаках, коригуванні вогню за допомогою дронів та щоденних артилерійських обстрілах, що призводять до подальшої деградації довкілля. За оцінками екологів, частина ландшафтів може втратити потенціал до відновлення назавжди^{9 10}.

Телевізійна служба новин ТСН у межах рубрики «Війна» навесні 2024 року підготувала серію сюжетів, у яких за допомогою фото- та відеоматеріалів було наочно зафіксовано наслідки бойових дій у Серебрянському лісі. Кадри демонстрували безжиттєвий простір: обвуглені дерева, задимлене повітря, спалахи пожеж на горизонті, воронки від авіабомб і артилерійських снарядів, а також залишки знищеної військової техніки¹¹.

Підри́в дамби Каховської ГЕС

Підри́в Каховської гідроелектростанції на початку літа 2023 року став однією з наймасштабніших техногенних та екологічних катастроф сучасної України. Подія призвела до загибелі сотень людей, руйнування десятків населених пунктів, значних втрат природних ресурсів і завдала державі суттєвих прямих та непрямих економічних збитків. Реакція медіа була майже миттєвою: до висвітлення долучилися як екологічні, так і загальнотематичні редакції, а сама трагедія швидко набула міжнародного розголосу. Про знищення ГЕС повідомили *BBC*, *The New York Times* та інші провідні світові видання, що системно висвітлюють війну в Україні¹².

У межах дослідження зафіксовано високий рівень мобілізації ресурсів загальнонаціональних медіа, для яких зазвичай не є характерним глибокий аналіз екологічних наслідків. Зокрема, *BBC News Україна*, яка рідко звертається до тем довкілля, створила серію матеріалів, присвячених підри́ву дамби. У день трагедії редакція опублікувала розлогий репортаж із чіткою структурою та докладним поясненням подій, наголосивши на ризиках затоплення населених пунктів і необхідності евакуації населення. Завершальну частину матеріалу було присвячено міжнародній реакції, з коментарями голови Європейської Ради, Генерального секретаря Ради Європи та канцлера Німеччини. Цей цикл матеріалів у дослідженні розглядається як приклад не лише оперативної журналістики, а й журналістики рішень.

Через чотири дні *BBC* оприлюднила ґрунтовну екологічну аналітику, у якій було розглянуто масштаби шкоди та потенційно незворотні зміни для екосистем. Особливу увагу приділено можливим сценаріям подальших дій – від відновлення до свідомого невтручання. Залучення експертних коментарів екологів дозволило медіа продемонструвати підхід, нетиповий для загальнонаціональних ресурсів^{13, 14}.

⁹ Ключко, Д., (2024), «Серебрянский лес настолько заминирован, что после войны там не варто гуляти років п'ятдесят» – комбат бригади «Буревій» Володимир Жданов» [онлайн], УНІАН.

¹⁰ Погоріла, І., (2025), «Росіяни просунулись в Серебрянському лісі» [онлайн], УНІАН.

¹¹ ТСН (2024), «Серебрянский лес палас – військові рятують заповідник» [онлайн].

¹² *BBC News Україна* (2023), «Каховська ГЕС зруйнована. Україна заявила, що її підірвали росіяни» [онлайн].

¹³ *BBC News Україна* (2023), «Майбутнє Каховського водосховища. Відновити, покращити, залишити, як є» [онлайн].

¹⁴ *BBC News Україна* (2023), «Чим загрожує підри́в дамби Каховської ГЕС» [онлайн].

Серед вузькопрофільних видань окремо варто відзначити ресурс *Екополітика*, який зарекомендував себе як ефективний та зважений транслятор екологічного порядку денного. Редакція не лише уникає панічних наративів, а й системно акцентує на можливих шляхах виходу з кризової ситуації^{15,16}.

Екополітика підготувала серію публікацій, що поєднували новинний та аналітичний формати. Зокрема, журналісти посилалися на OSINT-дослідження, які за масштабом наслідків прирівнювали катастрофу до застосування тактичної ядерної зброї¹⁷.

Інший матеріал, оприлюднений у день трагедії, був побудований виключно з позицій екологічного аналізу¹⁸: в ньому повідомлялося про потрапляння в Дніпро близько 150 тонн машинного мастила та ризик додаткового витоку ще 300 тонн. Окрему увагу приділено координації евакуаційних заходів і збереженню людських життів. Водночас редакція розкрила і правовий вимір події, наголошуючи на необхідності міжнародних механізмів реагування – від скликання Ради Безпеки ООН до звернень у Міжнародний кримінальний суд.

Наведені приклади свідчать, що екологічні медіа не лише оперативно реагують на катастрофи, а й комплексно аналізують їх правові та міжнародні наслідки, на відміну від загальнотематичних ЗМІ, які здебільшого фокусуються на гуманітарних та інфраструктурних аспектах.

Неочевидні локальні фактори: знищення лісів та забруднення повітря

Проблеми деградації лісових масивів і погіршення якості повітря не мають такого рівня медійної сенсаційності, однак щоденно спричиняють значні довгострокові наслідки.

Навесні 2023 року Інститут аналітики та адвокації оприлюднив дослідження, присвячене екологічним збиткам, завданим війною. Згідно з його даними, ще наприкінці 2022 року було уражено понад 3 млн гектарів лісів, що становить приблизно третину лісового фонду України. За оцінками експертів, відновлення таких площ потребуватиме щонайменше десяти років, водночас повна регенерація є неможливою через втрату окремих порід дерев¹⁹.

У квітні 2024 року редакція *NGL.media* опублікувало журналістське розслідування²⁰, яке за допомогою аналізу супутникових знімків зафіксувало масові випадки вирубки лісів російськими військовими. Дані свідчать про знищення понад 60 тисяч гектарів лісових насаджень, а сума завданих збитків, за підрахунками редакції, перевищує 14 млрд гривень. Для наочності в текст інтегровано супутникові знімки Донеччини та Луганщини, які демонструють зміни ландшафту між вереснем 2021 та 2023 років. За інформацією журналістів, на окупованих територіях функціонують

¹⁵ *Екополітика* (2023), “Російські окупанти підірвали Каховську ГЕС” [онлайн].

¹⁶ *Екополітика* (2023), “Підлив Каховської ГЕС: попередні висновки і можливі наслідки” [онлайн].

¹⁷ *Екополітика* (2023), “Дослідники прирівняли наслідки підливу Каховської ГЕС до тактичної ядерної зброї” [онлайн].

¹⁸ *Екополітика* (2023), “У річку Дніпро потрапило 150 тонн машинного мастила з Каховської ГЕС” [онлайн].

¹⁹ Мигаль, М. (2023), “Війна та екологія: чому природа стає жертвою збройного конфлікту” [онлайн], *Інститут аналітики та адвокації*.

²⁰ Вербовська, М. (2024), “Зрубати все. Росіяни знищили понад 60 тис. гектарів українських лісів вартістю більше 14 млрд грн” [онлайн], *NGL Media*.

мобільні військові лісопилні комплекси, а отриману деревину частково використовують для зведення фортифікацій, решту – реалізують у комерційних цілях. Попри масштаб проблеми, вона не набула значного резонансу в інших українських медіа, включно з екологічними.

Пожежі, спричинені обстрілами, негативно впливають не лише на ліси, а й на якість повітря. Інститут аналітики та адвокації окреслив низку чинників забруднення, серед яких – масове використання дизельних і бензинових генераторів бізнесом та домогосподарствами. Лише у 2022 році в Україну було ввезено близько 670 тисяч генераторів. За підрахунками експертів, один літр бензину згорає в генераторі в середньому за 40 хвилин і призводить до забруднення приблизно 15 кубічних метрів повітря.²¹ З огляду на масштаби використання такого обладнання, проблема потребує системного регуляторного підходу, адже вихлопні гази становлять пряму загрозу для здоров'я населення.

Екологічні катастрофи формують потужні інформаційні приводи, що виходять за межі національного медіапростору. Їхній міжнародний резонанс, зокрема висвітлення у *BBC*^{22, 23} та *The New York Times*^{24, 25} підкреслює не лише гуманітарну, а й політичну вагу цих подій. Документальний проєкт *Al Jazeera* «Ukraine: Ground Zero» (Україна: епіцентр трагедії)²⁶ додатково акцентував на глобальному впливі екологічних трагедій в Україні.

Водночас суспільно-політичні медіа здебільшого реагують лише на масштабні техногенні катастрофи, тоді як локальні екологічні проблеми – незаконні вирубки, забруднення водойм чи повітря – залишаються поза увагою масової аудиторії. Аналіз екологічних публікацій засвідчує, що такі теми переважно висвітлюються нішевими виданнями й часто ігноруються загальнонаціональними ресурсами, що підкреслює їхню роль як ключового джерела інформації про менш помітні, але системно важливі виклики²⁷.

Отже, саме нішеві медіа виконують функцію комплексного формування екологічного порядку денного та сприяють пошуку шляхів розв'язання проблем. Екоте-матичні редакції, зосереджені на питаннях довкілля, пропонують глибший аналіз і активно залучають експертні рекомендації. Сьогодні вони не лише інформують про екологічні загрози, а й стимулюють мобілізацію суспільних і національних ресурсів для їх подолання, підвищуючи рівень залученості громадськості до екологічних процесів.

Отримані результати свідчать про значущу роль вузькопрофільних екологічних медіаресурсів, які, в межах формування екологічного дискурсу, вдало контекстуалізують екологічні проблеми. Водночас, у спеціалізованих екологічних медіа,

²¹ Клерк, Л., Шлапак, М., Гасан-Заде, О. (2024), "Вплив російської війни в Україні на клімат" [онлайн], *ЕкоДія*.

²² *BBC News* (2023), "Ukraine dam: What we know about Nova Kakhovka incident" [онлайн].

²³ *BBC News* (2023), "Ukraine dam: Maps and before and after images reveal scale of disaster" [онлайн].

²⁴ *BBC News* (2023), "The Never-Ending Nightmare of Ukraine's Dam Disaster" [онлайн].

²⁵ Glanz, J. (2023), "Why the Evidence Suggests Russia Blew Up the Kakhovka Dam" [онлайн], *The New York Times*.

²⁶ *Al Jazeera* (2023), "Ukraine: Ground Zero. Documentary" [онлайн].

²⁷ Гаврилов, Г. (2025), "Екологічна тематика у вузькопрофільних нових медіа України" [онлайн], *Наукова бібліотека ЛНУ Імени Івана Франка*.

відбувається поступове утвердження журналістики рішень як одного з ключових підходів у висвітленні екологічної проблематики в умовах війни.

Загалом можна констатувати, що нішеві медіа виступають важливими ретрансляторами формування сучасного екологічного порядку денного, здатного поєднувати аналітичність, соціальну відповідальність і конструктивність. Їхня діяльність створює передумови для інтеграції екологічної тематики у ширший суспільно-політичний контекст та сприяє розвитку екологічної журналістики як інструменту підтримки процесів відновлення в умовах воєнного та післявоєнного періодів²⁸.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні аналізу жанрових і наративних стратегій екологічних матеріалів, розширенні кола аналізованих медіа, а також у застосуванні кількісних методів для вивчення впливу журналістики рішень на формування громадської думки та екологічної свідомості.

Висновки

Висвітлення російсько-української війни нішевими екотематичними медіа виходить за рамки простого інформування про екологічні наслідки. Вони активно формують власний екологічний порядок денний, використовуючи принципи журналістики рішень. Такий підхід дозволяє не лише інформувати суспільство про наявні екологічні проблеми внаслідок війни, а й затверджувати нові кроки відновлення та тримати чіткий суспільний фокус у розробці політичних рішень.

На відміну від суспільно-політичних медіа, які висвітлюють ці проблеми епізодично (лише після масштабних подій, що привертають глобальну увагу), спеціалізовані медіа здійснюють регулярний моніторинг ситуації.

За майже чотири роки повномасштабного вторгнення екологічні редакції сформували принципи та підходи, що ґрунтуються на високій відповідальності перед читачем. Сьогодні нішеві медіа не лише піднімають гострі та проблемні питання, але й пропонують збалансовані, неемоційні матеріали, зберігаючи високу компетентність. Ключовою перевагою нішевих медіа у контексті висвітлення війни є їхня довідкова аргументація з фокусом на важливості формування механізмів його захисту і збереження не після війни, а вже зараз.

Шляхом формування фактичних пропозицій щодо захисту довкілля внаслідок екоциду, питання війни в екоредакціях розгортається не лише в рамках його висвітлення, а й у розробці та представленні конкретних механізмів щодо його покращення. Це свідчить про здатність нішевих медіа протидіяти актуальному виклику війни, подолання якого є основоположним фактором для зміцнення національної безпеки та формування стратегічного політичного вектору країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербовська, М. (2024), “Зрубати все. Росіяни знищили понад 60 тис. Гектарів українських лісів вартістю більше 14 млрд грн” [онлайн], *NGL Media*, [Дата звернення: 18.12.2024]. Режим доступу: <https://ngl.media/2024/04/08/zrubati-vse/>
2. Василенко, Є. (2024), «Нікого немає, тільки лис контужений». У Серебрянському лісі практично не залишилося тварин через обстріли” [онлайн], *NV*, [Дата звернення: 18.12.2024].

²⁸ Там само.

- ня: 18.01.2025]. Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/u-serebryanskomu-lisi-praktichno-ne-zalishilosya-tvarin-50417000.html>
3. Гаврилов, Г. (2025), “Екологічна тематика у вузькопрофільних нових медіа України” [онлайн], *Наукова бібліотека ЛНУ Імені Івана Франка*, [Дата звернення: 19.12.2025]. Режим доступу: <https://www.lnlibrary.lviv.ua/resources/dspace-ua/>
 4. *Екополітика* (2023), “Дослідники порівняли наслідки підриву Каховської ГЕС до тактичної ядерної зброї” [онлайн], [Дата звернення: 18.12.2024]. Режим доступу: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/doslidniki-privnyali-naslidki-pidrivu-kahovskoi-ges-do-taktichnoi-yadernoi-zbroi/>
 5. *Екополітика* (2023), “Підрив Каховської ГЕС: попередні висновки і можливі наслідки” [онлайн], [Дата звернення: 18.12.2024]. Режим доступу: <https://ecoaction.org.ua/pidryv-kahovskoi-hes-poperedni-vysnovky.html?amp>
 6. *Екополітика* (2023), “Російські окупанти підірвали Каховську ГЕС” [онлайн], [Дата звернення: 18.12.2024]. Режим доступу: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/rosijski-okupanti-pidirvali-kahovsku-ges-3/>
 7. *Екополітика* (2023), “У річку Дніпро потрапило 150 тонн машинного мастила з Каховської ГЕС” [онлайн], [Дата звернення: 18.12.2024]. Режим доступу: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/u-richku-dnipro-potrapilo-150-tonn-mashinnogo-mastila-z-kahovskoi-ges/>
 8. Клерк, Л., Шлапак, М., Гасан-Заде, О. (2024), “Вплив російської війни в Україні на клімат” [онлайн], *ЕкоДія*, [Дата звернення: 19.12.2024]. Режим доступу: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/vpluv-ros-viyny-na-klimat2024s.pdf>
 9. Ключко, Д. (2024), «Серебрянський ліс настільки замінований, що після війни там не варто гуляти років п'ятдесят» – комбат бригади «Буревій» Володимир Жданов» [онлайн], *УНІАН*, [Дата звернення: 18.09.2025]. Режим доступу: <https://www.unian.ua/war/serebryanskiy-lis-nastilki-zaminovaniy-shcho-pislya-viyni-tam-ne-varto-gulyati-rokiv-pyatdesyat-kombat-brigadi-bureviy-volodimir-zhdanov-12709173.html>
 10. Конституція України (1996), *Стаття 50, офіційний текст* [онлайн], [Дата звернення: 24.09.2025]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
 11. Лицар, І. (2025), “Рештки мертвого лісу: у ЗСУ показали, як виглядає Серебрянський заказник” [онлайн], *GreenPost*, [Дата звернення: 18.09.2025]. Режим доступу: <https://greenpost.ua/news/reshtky-mertvogo-lisu-u-zsu-pokazaly-yak-vyglydaye-serebryanskyj-zakaznyk-foto-video-i86302>
 12. Машкова, Я. (2019). “Грета, електрокари та пластикові пакети: як пишуть про екологію онлайн-медіа” [онлайн], *Інститут масової інформації*, [Дата звернення: 20.09.2025]. Режим доступу: <https://imi.org.ua/monitorings/greta-elektrokary-ta-plastykovi-pakety-yak-pyshut-pro-ekologiyu-onlajn-media-i30067>
 13. Машкова, Я. (2024), “Екологія в тіні війни: українські медіа приділяють недостатньо уваги довкіллю” [онлайн], *Інститут масової інформації*, [Дата звернення: 15.09.2025]. Режим доступу: <https://imi.org.ua/monitorings/ekologiya-v-tini-viyny-ukrayinski-media-prydilyayut-nedostatno-uvagy-dovkillyu-doslidzhennya-imi-i64300>
 14. Мигаль, М. (2023), “Війна та екологія: чому природа стає жертвою збройного конфлікту” [онлайн], *Інститут аналітики та адвокації*, [Дата звернення: 20.12.2024]. Режим доступу: <https://iaa.org.ua/articles/vijna-ta-ekologiya-chomu-pryroda-staye-zhertvoyu-zbrojnogo-konfliktu/>

15. Міжнародний інститут міждисциплінарних інноваційних досліджень (2021), “Довкілля проблема в публічному інформаційному просторі України” [онлайн], [Дата звернення: 18.09.2025]. Режим доступу: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2021/10/dovkilliyeva-problematyka2021_dodanoposylannya.pdf
16. Погоріла, І. (2025), “Росіяни просунулись в Серебрянському лісі” [онлайн], УНІАН, [Дата звернення: 18.09.2025]. Режим доступу: <https://www.unian.ua/war/rosiyani-prosunulis-v-serebryanskomu-lisi-ta-hotili-zakripitis-v-torskomu-deepstate-13089768.html>
17. РБК-Україна (2024), “В поліції показали, як зараз виглядає Серебрянський ліс” [онлайн], [Дата звернення: 20.01.2025]. Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/politsiyi-pokazali-k-zaraz-viglyadae-serebryanskiy-1715514355.html>
18. ТСН (2024), “Серебрянський ліс палає – військові рятують заповідник” [онлайн], [Дата звернення: 10.01.2025]. Режим доступу: <https://tsn.ua/video/video-novini/serebryanskiy-lis-palaye-viyskovi-ryatuyut-zapovidnik.html>
19. Al Jazeera (2023), “Ukraine: Ground Zero. Documentary” [онлайн], [Дата звернення: 18.10.2025]. Режим доступу: <https://www.aljazeera.com/video/people-power/2023/8/17/ukraine-ground-zero>
20. BBC News Україна (2023), “Каховська ГЕС зруйнована. Україна заявила, що її підірвали росіяни” [онлайн], [Дата звернення: 15.01.2025]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-65818260>
21. BBC News Україна (2023), “Майбутнє Каховського водосховища. Відновити, покращити, залишити, як є” [онлайн], [Дата звернення: 15.01.2025]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cl7kdp5jp0o>
22. BBC News Україна (2023), “Чим загрожує підрив дамби Каховської ГЕС” [онлайн], [Дата звернення: 16.01.2025]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63342063>
23. BBC News (2023), “The Never-Ending Nightmare of Ukraine’s Dam Disaster” [онлайн], [Дата звернення: 08.01.2025]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65836103>
24. BBC News (2023), “Ukraine dam: Maps and before and after images reveal scale of disaster” [онлайн], [Дата звернення: 08.01.2025]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65836103>
25. BBC News (2023), “Ukraine dam: What we know about Nova Kakhovka incident” [онлайн], [Дата звернення: 08.01.2025]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65818705>
26. European Commission (2019), “The European Green Deal” [онлайн], [Дата звернення: 29.08.2025]. Режим доступу: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
27. Glanz, J. (2023), “Why the Evidence Suggests Russia Blew Up the Kakhovka Dam” [онлайн], *The New York Times*, [Дата звернення: 09.01.2025]. Режим доступу: <https://www.nytimes.com/interactive/2023/06/16/world/europe/ukraine-kakhovka-dam-collapse.html>

REFERENCE

1. Verbovska, M. (2024), “Zrubaty vse. Rosiiany znyshchyly ponad 60 tys. hektariv ukrainskykh lisiv vartisti bilshе 14 mlrd hrn [online], NGL Media, [Дата звернення: 18.12.2024]. Rezhyim dostupu: <https://ngl.media/2024/04/08/zrubati-vse/>

2. Vasylenko, Ye. (2024), «Nikoho nemaie, tilky lys kontuzhenyi». U Serebrianskomu lisi praktychno ne zalyshylosia tvaryn cherez obstrily» [online], *NV*, [Data zvernennia: 18.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/u-serebrianskomu-lisi-praktychno-ne-zalishilosya-tvarin-50417000.html>
3. Havrylov, H. (2025), «Ekolohichna tematyka u vuzkoprofilnykh novykh media Ukrainy» [online], *Naukova biblioteka LNU Imeni Ivana Franka*. [Data zvernennia: 19.12.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.lnlibrary.lviv.ua/resources/dspace-ua/>
4. *Ekopolityka* (2023), «Doslidnyky pryivniali naslidky pidryvu Kakhovskoi HES do taktichnoi yadernoi zbroi» [online], [Data zvernennia: 18.12.2024]. Rezhym dostupu: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/doslidniki-privnyali-naslidki-pidryv-kahovskoi-ges-do-taktichnoi-yadernoi-zbroi/>
5. *Ekopolityka* (2023), «Pidryv Kakhovskoi HES: poperedni vysnovky i mozhlyvi naslidky» [online], [Data zvernennia: 18.12.2024]. Rezhym dostupu: <https://ecoaction.org.ua/pidryv-kakhovskoi-hes-poperedni-vysnovky.html?amp>
6. *Ekopolityka* (2023), «Rosiiski okupanty pidirvaly Kakhovsku HES» [online], [Data zvernennia: 18.12.2024]. Rezhym dostupu: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/rosijski-okupanti-pidirvali-kahovsku-ges-3/>
7. *Ekopolityka* (2023), «U richku Dnipro potrapylo 150 tonn mashynnoho mastyla z Kakhovskoi HES» [online], [Data zvernennia: 18.12.2024]. Rezhym dostupu: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/u-richku-dnipro-potrapilo-150-tonn-mashinnogo-mastila-z-kahovskoi-ges/>
8. Klerk, L., Shlapak, M., Hasan-Zade, O. (2024), «Vplyv rosiiskoi viiny v Ukraini na klimat» [online], *EkoDii*, [Data zvernennia: 19.12.2024]. Rezhym dostupu: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/vpluv-ros-viyny-na-klimat2024s.pdf>
9. Kliuchko, D. (2024), «Serebrianskyi lis nastilky zaminovanyi, shcho pislia viiny tam ne varto huliaty rokiv piatdesiat» – kombat bryhady «Burevii» Volodymyr Zhdanov» [online], *UNIAN*, [Data zvernennia: 18.09.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.unian.ua/war/serebrianskiy-lis-nastilki-zaminovaniy-shcho-pislya-viyni-tam-ne-varto-gulyati-rokiv-p-yatdesyat-kombat-brigadi-bureviy-volodimir-zhdanov-12709173.html>
10. *Konstitutsiia Ukrainy* (1996), Stattia 50, ofitsiinyi tekst [online], [Data zvernennia: 24.09.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
11. Lytsar, I. (2025), «Reshtky mertvoho lisu: u ZSU pokazaly, yak vyhliadaie Serebrianskyi zakaznyk» [online], *GreenPost*, [Data zvernennia: 18.09.2025]. Rezhym dostupu: <https://greenpost.ua/news/reshtky-mertvogo-lisu-u-zsu-pokazaly-yak-vyglyadaye-serebrianskiy-zakaznyk-foto-video-i86302>
12. Mashkova, Ya. (2019), «Greta, elektrokary ta plastikovi pakety: yak pyshut pro ekolohiiu onlain-media» [online], *Instytut masovoi informatsii*, [Data zvernennia: 20.09.2025]. Rezhym dostupu: <https://imi.org.ua/monitorings/greta-elektrokary-ta-plastykovi-pakety-yak-pyshut-pro-ekologiyu-onlajn-media-i30067>
13. Mashkova, Ya. (2024), «Ekolohiia v tini viiny: ukraïnski media prydiilaiut nedostatno uvahy dovkilliu» [online], *Instytut masovoi informatsii*, [Data zvernennia: 15.09.2025]. Rezhym dostupu: <https://imi.org.ua/monitorings/ekologiya-v-tini-viyny-ukrayinski-media-prydilyayut-nedostatno-uvagy-dovkilliu-doslidzhennya-imi-i64300>
14. Myhal, M. (2023), «Viina ta ekolohiia: chomu pryroda staie zhertvoi zbroinoho kofliktu» [online], *Instytut analityky ta advokatsii*, [Data zvernennia: 20.12.2024].

- Rezhym dostupu: <https://iaa.org.ua/articles/vijna-ta-ekologiya-chomu-pryroda-staye-zhertvoyu-zbrojnogo-konfliktu/>
15. *Mizhnarodnyi instytut mizhdystsiynarnykh innovatsiinykh doslidzhen* (2021), “Dovkillieva problematyka v publichnomu informatsiinomu prostori Ukrainy” [online], [Data zvernennia: 18.09.2025]. Rezhym dostupu: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2021/10/dovkillieva-problematyka2021_dodanoposylannya.pdf
 16. Pohorila, I. (2025), “Rosiiany prosunulys v Serebrianskomu lisi” [online], *UNIAN*, [Data zvernennia: 18.09.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.unian.ua/war/rosiyani-prosunulis-v-serebrianskomu-lisi-ta-hotili-zakripitis-v-torskomu-deepstate-13089768.html>
 17. *RBK-Ukraina* (2024), “V politsii pokazaly, yak zaraz vyhlidaie Serebrianskyi lis” [online], *RBK-Ukraina*, [Data zvernennia: 20.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.rbc.ua/rus/news/politsiyi-pokazali-k-zaraz-viglyadae-serebrianskiy-1715514355.html>
 18. *TSN* (2024), “Serebrianskyi lis palaie – viiskovi riatuiut zapovidnyk” [online], *TSN*, [Data zvernennia: 10.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://tsn.ua/video/video-novini/serebrianskiy-lis-palaye-viyskovi-ryatuyut-zapovidnik.html>
 19. *Al Jazeera* (2023), “Ukraine: Ground Zero. Documentary” [online], *Al Jazeera*, [Data zvernennia: 18.10.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.aljazeera.com/video/people-power/2023/8/17/ukraine-ground-zero>
 20. *BBC News Ukraine* (2023), “Kakhovska HES zruinovana. Ukraina zaiavyla, shcho yii pidirvaly rosiiany” [online], [Data zvernennia: 15.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-65818260>
 21. *BBC News Ukraine* (2023), “Maibutnie Kakhovskoho vodoshkovysheha. Vidnovyty, pokrashchyty, zalyshyty, yak ye” [online], [Data zvernennia: 15.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cl7kdpx5jp0o>
 22. *BBC News Ukraine* (2023), “Chym zahrozuie pidryv damby Kakhovskoi HES” [online], [Data zvernennia: 16.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63342063>
 23. *BBC News* (2023), “The Never-Ending Nightmare of Ukraine’s Dam Disaster” [online], [Data zvernennia: 08.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65836103>
 24. *BBC News* (2023), “Ukraine dam: Maps and before and after images reveal scale of disaster” [online], [Data zvernennia: 08.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65836103>
 25. *BBC News* (2023), “Ukraine dam: What we know about Nova Kakhovka incident” [online], [Data zvernennia: 08.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65818705>
 26. *European Commission* (2019), “The European Green Deal” [online], [Data zvernennia: 29.08.2025]. Rezhym dostupu: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
 27. Glanz, J. (2023), “Why the Evidence Suggests Russia Blew Up the Kakhovka Dam” [online], [Data zvernennia: 09.01.2025]. Rezhym dostupu: <https://www.nytimes.com/interactive/2023/06/16/world/europe/ukraine-kakhovka-dam-collapse.html>

ECOLOGICAL DISCOURSE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: THE ROLE OF NICHE MEDIA IN AGENDA-SHAPING

Hlib Havrylov

Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: gavrilovcoop@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-9266-0534>

This article examines the formation of environmental discourse in the Ukrainian media landscape in the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine. The study focuses on niche media outlets specialising in environmental, sustainable development, and climate policy issues, emphasising their role in shaping solutions journalism. The purpose of the article is to identify the dominant narratives employed in media coverage of environmental issues during wartime and to analyse how major environmental losses since the beginning of the full-scale invasion are presented in specialised media.

The methodological framework of the study is based on a combination of discourse, content, and case analysis, which allows for a comprehensive examination of thematic, genre and value-oriented characteristics of environmental reporting. The findings indicate that niche media tend to construct a multifaceted environmental discourse that goes beyond the mere documentation of ecological damage. This discourse integrates narratives of environmental threat, attribution of responsibility, long-term ecosystem degradation, and the need for strategic and systematic environmental recovery.

A significant feature of the analysed materials is the gradual shift toward the principles of decision journalism. Specialised media increasingly emphasize expert perspectives, evidence-based assessments, and international best practices, as well as potential strategies for mitigating environmental damage and restoring ecosystems. This approach contributes to a more constructive and forward-looking public discussion of environmental issues, even under conditions of ongoing military conflict.

The study concludes that niche media act as important agents in the development of responsible environmental journalism during wartime. By combining analytical depth with a solutions-oriented perspective, these media outlets enhance public understanding of the environmental consequences of war and support the integration of environmental considerations into broader discussions on national security, sustainable development, and post-war reconstruction. The results of the research highlight the growing importance of decision journalism as a tool for fostering environmental awareness and encouraging long-term policy-oriented thinking in times of crisis.

Keywords: environmental discourse, war in Ukraine, niche media, solutions journalism, environmental journalism.

Отримано редакцією видання / Received: 24.12.2025

Прорецензовано / Revised: 29.12.2025

Схвалено до друку / Accepted: 30.12.2025

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 02.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 97–108 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13947>

УДК [070:316.75]:261.7:355.4

THE RELIGIOUS DIMENSION OF RASHISM PROPAGANDA BEYOND UKRAINE

Nataliya Hado

University of Missouri-St. Louis 1

University Blvd. 590 Lucas Hall St. Louis, MO 63121-4400

e-mail: nataliya.hado@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0665-573X>

The article analyzes the religious dimension of rashism propaganda outside Ukraine as a component of the Russian Federation's hybrid information warfare. Drawing on the author's previous research on rashism, anti-Ukrainian ideology, and religious communication, the study examines the mechanisms through which Christian rhetoric, quasi-theological narratives, and church institutions are employed to legitimize aggression, construct a positive image of Russia, and delegitimize Ukraine in the international arena, including its deliberate distortion and negation of Christian truth, which effectively places the Russian Orthodox Church outside the boundaries of Christian doctrine. Particular attention is paid to the activities of the Russian Orthodox Church and the dissemination of related narratives in European countries and North America.

Keywords: rashism, religious propaganda, russian orthodox church, hybrid warfare, anti-Ukrainian ideology, „Russian world“.

Introduction

Following the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation in 2022, the ideology of rashism acquired clearly defined features of a totalitarian system combining elements of imperial nationalism, anti-Ukrainian ideology, and sacralized statism. As demonstrated in the author's previous studies, rashism is not confined to political or military discourse but actively employs religious symbolism and theological concepts to justify violence and expansion.

The relevance of this study lies in the fact that outside Ukraine, the religious dimension of rashist propaganda is often perceived less critically than overtly political messages. This creates favorable conditions for the spread of disinformation among religious communities, academic circles, and society at large. Central to this discourse is the narrative of the so-called “persecuted Church.”

Theoretical and Methodological Framework

The methodological foundation of this article is an interdisciplinary approach that integrates theories of propaganda and information warfare, the concept of the

sacralization of politics, and the analysis of religious communication. This approach enables a comprehensive examination of the religious dimension of rashist propaganda as a phenomenon operating at the intersection of political ideology, mass communication, and sacral discourse.

Propaganda theory is applied to analyze mechanisms of loyalty formation, the legitimization of violence, and the construction of the enemy image under conditions of hybrid warfare. In this context, religious rhetoric is viewed as a tool for intensifying the emotional impact of propagandistic messages and reducing the level of critical perception among international audiences.

The concept of the sacralization of politics allows rashism to be interpreted as a quasi-religious ideology in which political power, the state, and military aggression acquire sacral meaning. Particular attention is given to the role of religious symbols, mythologized historical narratives, and appeals to a “divine calling” in the justification of the Russian Federation’s imperial policy.

The analysis of religious communication and Church media strategies is based on the author’s scholarly research on the functioning of religious institutions in the digital space, including studies of digital media strategies, the Church’s communication doctrine, and principles of audience engagement in online environments. This makes it possible to identify how religious structures affiliated with the Russian Orthodox Church use contemporary media to disseminate ideological messages beyond Ukraine, as well as to demonstrate the extent to which these messages diverge from Christian doctrine.

An important component of the study is a comparative analysis of the ideological mechanisms of Nazi antisemitism and contemporary anti-Ukrainian rashism. This approach makes it possible to trace common features of totalitarian propaganda, including the use of sacral motifs, the dehumanization of the “other,” and the construction of pseudo-religious justifications for violence. Methodologically, the study combines discourse analysis, media content analysis, and the comparative-historical method, ensuring the scholarly validity and systematic nature of the research.

A separate strand of the author’s research focuses on the “newspeak” of rashism, which surpasses the newspeak of classical fascism in its level of cynicism and dehumanization. Particularly revealing is its articulation by representatives of the upper hierarchy of the Russian Orthodox Church, which simultaneously contributes to removing Russian Orthodoxy and the Church institution itself from the Christian discursive field. In this study, the author presents a comparative analysis of the official rhetoric of the Russian Orthodox Church and the discourse it employs outside the Russian Federation.

Rashism as a Sacralized Ideology

One of the defining characteristics of rashism is the systematic sacralization of political ideology, within which state power, military aggression, and the figure of the political leader are endowed with pseudo-religious meaning. The political objectives of the Russian Federation are presented not as the outcome of rational geopolitical decision-making, but as manifestations of “divine providence,” allegedly possessing a supranational and transhistorical character.

Within this ideological construct, the state is portrayed as a sacral organism entrusted with a “special historical mission,” the army as an instrument of divinely sanctioned violence, and the political leader as the bearer of ultimate truth and the guarantor of the nation’s “spiritual unity.” War, in this framework, is interpreted not as a crime or an act of

aggression, but as a “sacred mission” aimed at defending mythologized “traditional values” and an alleged “canonical space.”

Such sacralization of politics performs a crucial propagandistic function: it removes moral and ethical constraints on the use of violence by transforming aggression into a form of “spiritual duty.” Within this discourse, any criticism of state policy or military actions is framed not merely as an attack on the state but as an assault on the sacral order itself, thereby rendering rational public debate virtually impossible. Language thus becomes an explicit instrument of power and, ultimately, of war, through the arbitrary substitution and distortion of key concepts¹.

A central role in this process is played by the Russian Orthodox Church, which, within the framework of rashist ideology, effectively loses its status as an autonomous religious institution and instead functions as an ideological partner of the state. Through sermons, official statements, public addresses, and various media channels, the Russian Orthodox Church provides theological and symbolic legitimation for the imperial project, cloaking violence in the language of religious tradition².

Beyond Ukraine, these narratives are disseminated through foreign parishes, religious media outlets, and digital platforms, contributing to the formation of a distorted perception of the war among segments of the international audience – one that frames it as a “spiritual confrontation” rather than a violation of international law. Consequently, the sacralized character of rashism becomes one of the key factors underlying its effectiveness in the international information space.

A recent documentary confirmation of this tendency can be found in the programmatic document “*The Present and Future of the Russian World*” (March 24, 2024). According to the head of the Russian Orthodox Church, Patriarch Kirill, “the directives consist of eight sections and address the Special Military Operation, the Russian World, foreign policy, family, demographic and migration policy, education and upbringing, as well as economic, spatial, and urban development... The primary task of these directives, as well as of the long-standing activity of the World Russian People’s Council as a whole, is the protection and strengthening of the Russian World. The division and weakening of the Russian people, the deprivation of their spiritual and vital forces, has always led to the weakening and crisis of the Russian state. Therefore, the restoration of the unity of the Russian people, as well as of their spiritual and vital potential, constitutes a key condition for the development of Russia and the Russian World in the twenty-first century”³.

However, the document sanctioned by the Patriarch and the hierarchs of the Moscow Patriarchate of the Russian Orthodox Church fundamentally contradicts the Gospel message, the Christian worldview, and Orthodox theology. Rather than reflecting Christian doctrine, it constitutes an explicit apologetics of anti-evangelical ideas, including the legitimation of violence, xenophobia, and genocidal practices⁴.

¹ Zwoliński, A. (2023), *Zepsucie języka jako źródło destrukcji kultury*, Kraków.

² Центр протидії дезінформації (2024), «Аналітичний звіт “Священна війна”: мілітарна діяльність РПЦ», 26 серп. URL: <https://cpd.gov.ua/reports/analytichnyj-zvit-svyashhenna-vijna-militarna-diyalnist-rpcz/>

³ Шумило, Сергій (2024), «Звичайний фашизм»: розбір тез про “священную войну” Росії проти України та Заходу, *Радіо Свобода*, 5 квітня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zvyachaynyy-fashyzm-rozbir-tez-pro-svyashchennuyu-voynu-rosiyi/32890534.html>

⁴ Там само.

In an official document of the Moscow Patriarchate of the Russian Orthodox Church, Russia's aggression against sovereign Ukraine is explicitly described as a "war," a "holy war," and as the "defense of the unified spiritual space of Holy Rus' and the world against the pressure of globalism and the victory of the West that has fallen into Satanism"⁵. Through such assertions, the Russian Orthodox Church places itself outside the core commandments of Christianity and thereby confirms that Russian Orthodoxy can no longer be classified as a Christian religion. Christian theology is fundamentally oriented toward the pursuit of peace and love; it does not justify aggression, does not glorify war, and certainly does not designate it as sacred. Such an understanding of war today is characteristic of pagan, fascist, and neo-Nazi movements. Fr. Prof. A. Zwoliński argues that Russians may have adopted this attitude toward war from the Mongol invaders⁶, who nevertheless continue to occupy a negative place in Russian historical memory. The very term "holy war," or "racial holy war" (Racial Holy War, RaHoWa), is widely used among contemporary neo-Nazi, anti-Christian movements of a pagan–occult orientation⁷.

In the subsequent paragraph, which defines the mission of the "Russian world" as the existence of a distinct Russian spiritual and cultural "civilization". It is further confirmed that the Russian Orthodox Church gravitates not toward Christian unity ("that they may all be one" (John 17, 21)), but toward claims of civilizational exclusivity and expansion over other "Orthodox" and non-Orthodox peoples alike. The proclaimed goal of restoring the "unity of the Russian people" and building a "millennial kingdom" reproduces a series of pseudo-Christian heretical teachings, as well as elements of the contemporary doctrine of Aleksandr Dugin, which represents a synthesis of occultism, paganism, fascism, and neo-Nazism.

The third paragraph of the "religious" document establishes Russia's future political course, once again confirming the status of the Russian Orthodox Church as a de facto state institution. Within the envisioned new world order articulated by representatives of the Moscow Patriarchate and the ruling Russian political elites, the right of Ukraine and the Ukrainian people to independent existence is entirely denied. Instead, the document proclaims a return to an obsolete and wholly anti-scientific Russian imperial-mythological "doctrine of the triune Russian people," according to which the Russian nation consists of Great Russians, Little Russians, and Belarusians as branches (sub-ethnic groups) of a single people, while the concept of "Rus'" is said to encompass all Eastern Slavs⁸. Subsequent paragraphs of the document contain ideas characteristic of German National Socialist ideology, including the concept of "blood and soil," the cult of childbirth and demographic expansion, and the modeling of the family as the basic cell of a "national society".

The Russian Orthodox Church increasingly employs religion as an instrument of propaganda, promoting Kremlin narratives through the sacral sphere. Churches, icons, and ecclesiastical interiors function to justify aggression and to create the illusion of a "sacred mission." The Russian Orthodox Church does not merely bless the war; it legitimizes

⁵ Там само.

⁶ Zwoliński, A. (2003), *Wojna. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo WAM, Kraków.

⁷ «Звичайний фашизм»: розбір тез про «священну війну» Росії проти України та Заходу. 05 квітня 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zvychnyy-fashizm-rozbir-tez-pro-svyashchennuyu-voynu-rosiyi/32890534.html>

⁸ Там само.

violence, helps to remove moral responsibility from soldiers, and prepares society for even greater bloodshed. For the Kremlin, the Church has become yet another tool of mobilization and control⁹.

Visual narratives promoted by the Russian Orthodox Church warrant separate scholarly examination, particularly the imagery that appears within Orthodox churches. For example, the Main Cathedral of the Armed Forces of Russia initially included project designs depicting Vladimir Putin and his inner circle, Stalin, and Soviet soldiers engaged in fictitious victorious battles whose very existence has been refuted by historians¹⁰. Additionally, on the grounds of the Valaam Monastery, a fresco appeared depicting a Russian terrorist marked with the symbol “Z” bandaging the head of a Ukrainian soldier, alongside an image of Christ Not Made by Hands.

Religious Narratives of Rashist Propaganda Beyond Ukraine

Beyond Ukraine, racist propaganda actively employs adapted religious narratives aimed at diverse target audiences – ranging from religious communities and diasporas to Western intellectual and pacifist circles. These narratives are characterized by a high degree of flexibility, shifting their emphases depending on cultural and confessional contexts while maintaining a shared ideological foundation.

In most cases, such materials and ideas originate not from independent journalism but from political statements and interviews, and they may present seemingly rational arguments supporting narratives of alleged persecution without verified evidence of systemic facts.

This, however, does not mean that disinformation spreads exclusively through official or institutional channels. It is also disseminated through local networks and interpersonal communication – including sermons, brochures, informal church gatherings centered on themes of the Soviet past, and youth conventions that more closely resemble motivational trainings or leadership schools. Within these settings, there is an active and systematic imposition of Kremlin political ideology, presented as the only correct and logical worldview and as the path to the future. In this framework, Orthodox youth are explicitly encouraged to disseminate these narratives globally¹¹.

To facilitate this strategy, a vast network of Orthodox parishes operates abroad. According to data published on the official website of the Russian Orthodox Church (ROC), there are 43 Orthodox parishes in the United States and Canada designated as canonical subdivisions of the ROC (Representation). The Ukrainian Orthodox Church of the Moscow Patriarchate, according to official reports of its Department for External Church Relations, has also been actively establishing parishes abroad, reaching a total of 84 by the end of 2023. In Europe, the Russian Orthodox Church Outside Russia (ROCOR) operates 489 parishes, with the largest concentration located in Germany¹².

Overall, the key narratives can be grouped into three main categories.

1. The Narrative of the “Defense of Traditional Christian Values”

⁹ Hado, N. (2022), „Rosyjska propaganda religijna podczas wojny w Ukrainie: historia powstania i mechanizmy oddziaływania”, *Media i Społeczeństwo*, 17(2), 44–50.

¹⁰ *BBC News. Україна* (2020), «Під Москвою відкрили головний пропагандистський храм російської армії. Як він виглядає», 14 червня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-53042400>

¹¹ *Аналізуй, блог* (2024), «Як працює церква Путіна за кордоном і до чого тут українські біженці?» URL: <https://analizuj.org/teksti/yak-pratsyuje-tserkva-putina>

¹² Там само.

One of the central instruments of international rashist propaganda is the appeal to the rhetoric of “traditional Christian values.” Within this discourse, Russia positions itself as the alleged last bastion of “true Christianity,” opposing the “morally degenerate West,” secularism, and liberal values. Ukraine is deliberately incorporated into the image of this “fallen West” or portrayed as a state that has allegedly lost its spiritual identity.

This rhetoric resonates with conservative religious groups in various countries and enables Russia to create an illusion of shared values, while masking the real nature of its aggressive policies and systematic violations of fundamental Christian moral principles.

Statistics show the exact opposite of what is declared: only 2 percent of believers come to Orthodox churches in Russia on Christmas and Easter¹³.

2. Discrediting Ukraine through Religious Disinformation

Another significant narrative involves the systematic discrediting of Ukraine through the dissemination of religious disinformation. Within the international information space, claims circulate about the “persecution of Orthodox Christians,” “repression of the Church,” “bans on faith,” or alleged “neo-Nazism” that supposedly threatens the Christian population of Ukraine.

American or English-language sources that have addressed – directly or indirectly – the theme of the “persecution of Orthodoxy / the UOC” in Ukraine are often highly biased. This includes, for example, Vadym Novynskyi’s appearance on *The Tucker Carlson Show*, where he claimed that the United States finances the persecution of the UOC, as well as interviews between Tucker Carlson and Robert Amsterdam, such as “*Bob Amsterdam: How USAID Is Helping Zelensky Destroy Christianity...*”, in which the host and an international lawyer discuss alleged “persecution of the Orthodox Church” in Ukraine. Other reports typically consist either of statements by politicians who have not sufficiently examined the issue or of interpretative reporting on meetings between U.S. representatives and Orthodox delegations. Some American politicians (e.g., Anna Paulina Luna) have publicly described Ukraine’s policy toward the UOC as “persecution of Christians.” Reports suggesting that the White House might be discussing the alleged persecution of the UOC with American church representatives generate secondary interpretations among readers, who then disseminate this information on social media. Examples include posts about “Christian persecution under Zelensky’s leadership” on Facebook/X, which circulate widely among conservative audiences.

In reality, the narrative of a “persecuted Church” in Ukraine emerged because of the activities of the Russian Orthodox Church in Ukraine as a de facto terrorist organization. Clergy members were repeatedly found in possession of anti-Ukrainian brochures promoting the idea of a “single people” and a “tsar-father,” as well as weapons, Russian passports, and awards for service to the Russian Federation. This raises serious questions as to how, during 35 years of Ukrainian independence, these individuals were not deported earlier. In 2023 alone, Ukraine’s Security Service exposed more than 60 clergy members affiliated with the Russian Orthodox Church¹⁴. Clergy recruited by the Russian Federal

¹³ Bojke, Arleta (2025), “KGB i miliardy. Podviine zhyttia Kyryla”, *Koniec Świata*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VVKzUkZPBgo>

¹⁴ Пустіва, Валентина (2023), «На співпраці з РФ викрито понад 60 кліриків УПЦ», *Кореспондент. нет*, 4 жовтня. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4628897-na-spivpratsi-z-rf-vykryto-ponad-60-klirykiv-upts>

Security Service transmitted information about Ukrainian military positions, observation posts, and troop movements to the enemy for the preparation of missile strikes, and in some cases reported pro-Ukrainian parishioners or refused to conduct funerals for Ukrainian soldiers killed in the war. In the fourth year of the war, a Russian-language school operates in the premises of an Orthodox church, where they openly teach to adore the values of the Soviet Union and sing the Russian anthem¹⁵.

Because Russian Orthodoxy within Ukraine previously enjoyed influential lobbyists within political institutions and even within the Security Service, investigations into its activities were largely ineffective and began in earnest only after 2022.

In the United States and Europe, the most frequent recent publications addressing alleged “persecution of Orthodox Christians” are fact-checking materials that identify such claims as part of Russian disinformation or political rhetoric.

3. Manipulation of Ecumenical and Peacebuilding Discourse

A separate group consists of narratives that exploit ecumenical and peacebuilding discourse. Representatives of rashist propaganda appeal to broadly Christian values of peace and reconciliation, calling for “dialogue without preconditions” and the “immediate cessation of the conflict.”

In practice, such rhetoric represents an attempt to legitimize the aggressor and to morally equate the victim with the perpetrator. It replaces the Christian understanding of peace as justice and responsibility with pseudo-peacemaking that avoids clear moral judgment of evil.

The Role of the Russian Orthodox Church in the International Sphere

The Russian Orthodox Church and its affiliated institutional structures play a key role in disseminating rashist ideology beyond the borders of the Russian Federation and Ukraine. Owing to its status as a religious actor, the Russian Orthodox Church has access to international religious platforms, ecumenical forums, theological discussions, and diaspora communities, which significantly expands its communicative reach.

Within diaspora contexts, the activities of the Russian Orthodox Church often extend beyond pastoral care and acquire a clearly ideological character. Through parish structures, cultural centers, and affiliated media outlets, narratives are transmitted that promote loyalty to the policies of the Russian Federation, justify aggression, and delegitimize Ukrainian statehood. Under such conditions, religious identity functions as a marker of political affiliation.

In theological circles and international religious organizations, the Russian Orthodox Church actively lobbies interpretations of the war and socio-political processes favorable to Russia. By appealing to the language of peace, traditional values, and the defense of Christianity, representatives of the Church attempt to impose a discourse in which responsibility for the war is blurred and the aggressor and the victim are presented as equivalent parties to a “conflict.”

Particularly problematic is the systematic substitution of theological discourse with political propaganda. Theological concepts such as “sin,” “repentance,” “peace,” and

¹⁵ *Слідство.Інфо* | Розслідування, репортажі, викриття (2025), «Діти вчать російську та співають гімн РФ: як у Києві працює підпільна школа при монастирі» [“Children Learn Russian and Sing the Anthem of the Russian Federation: How an Underground”, 06.01. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ht_PJXsOCgQ]

“unity” are employed outside their authentic theological meaning and transformed into instruments of ideological manipulation. As a result, religious language loses its ethical and transcendent dimension and becomes a means of legitimizing violence and imperial policy, incorporating key elements of the newspeak of rashism.

The danger of such activity lies in the fact that religious institutions traditionally enjoy a high level of public trust, especially in environments where religion is perceived as a moral authority. The instrumentalization of this trust for propagandistic purposes undermines not only international solidarity with Ukraine but also confidence in religious communication itself, creating long-term risks for interconfessional and intercultural dialogue.

Both media discourse and academic research still lack sufficient information to effectively counter rashist myths, particularly regarding the differences between the Russian Orthodox Church in Ukraine (ROC), the Ukrainian Orthodox Church of the Moscow Patriarchate (UOC–MP) – both of which supported Russia’s invasion of Ukraine as early as 2014 – and the Orthodox Church of Ukraine (OCU), recognized by the Ecumenical Patriarchate in 2018 and to which religious communities of the UOC–MP in Ukraine have been transferring en masse.

Russian Orthodoxy remains silent about the persecution of Christian churches within Russia itself and continues to resist any acknowledgment of the brutal persecution of the Ukrainian Greek Catholic Church during the Soviet period, culminating in the so-called Pseudo-Sobor of March 8–10, 1946, after which all UGCC properties were transferred to the Russian Orthodox Church, some of which it used until recently, including the Pochaiv Lavra, known today as an Orthodox center¹⁶.

There is also insufficient information about the connection between the ideology of the Russian world and the Russian Church. “This constitutes an Orthodox heresy, a conclusion confirmed this year by an appeal from prominent Orthodox theologians. Patriarch Kirill promises the remission of all sins to Russians who agree to go to the front. A new narrative has also emerged – ‘the liberation of Ukraine from Satanism’ – which represents a revised version of the concept of the ‘katechon.’ The katechon is an idea developed by Aleksandr Dugin, another ideologue of the Russian world. According to this concept, the Russian Federation is the last bulwark of the world against the devil, and Russia is saving humanity from Western godlessness and satanic decadence. In line with this concept, every Western city with a population exceeding 100,000 should host a Russian church – effectively a Russian outpost. One such center exists in Paris, adjacent to the country’s Ministry of Foreign Affairs”¹⁷.

Conclusions

The conducted study demonstrates that the religious dimension of rashist propaganda beyond Ukraine constitutes a systematic and structured phenomenon, operating at the intersection of political ideology, mass communication, and sacralized discourse. Rashism

¹⁶ Гадьо Н. (2012), «Сліди радянської пропаганди в релігійних виданнях?», *Медіакритика*, 5.07. URL: <https://mediakrytyka.lnu.edu.ua/za-scho-krytykuyut-media/manipuliacia-propahanda/slidy-radyanskoyi-propahandy-u-relihiynykh-vydannyakh.html>

¹⁷ «Матеріали круглого столу на тему: “Московський патріархат у російській війні проти України”» (2022), *Інститут зовнішньополітичних досліджень*, 17 листопада. URL: https://www.fpri.kiev.ua/news_view/post-reliz-kruglogo-stolu-na-temu-moskovskij-patriarhat-u-rosijskij-vijni-proti-ukraini/

emerges not merely as a political doctrine but as a quasi-religious ideology in which violence, aggression, and imperial ambitions are granted pseudo-theological justification.

One of the key mechanisms of the effectiveness of rashist propaganda is the sacralization of politics. Endowing the state, the military, and the political leader with the status of bearers of “divine providence” allows moral constraints regarding war to be removed, transforming it into a form of “spiritual duty.” Within this framework, aggression is presented as morally justified, while criticism of the war is framed as a denial of the sacred order, significantly impeding rational public discourse.

The analysis of the religious narratives of rashist propaganda in the international sphere reveals their adaptive character and orientation toward different target audiences. Appeals to “traditional Christian values,” manipulations of themes such as peace, the persecuted Church, and the “defense of spiritual heritage” are employed to legitimize the aggressor and undermine international solidarity with Ukraine. In this process, religious symbolism loses its ethical meaning and is transformed into a tool of ideological influence.

The religious narratives of rashist propaganda outside Ukraine constitute a complex system of ideological constructs that exploit Christian symbolism and language to manipulate international audiences and erode solidarity with Ukraine. These messages disregard the actual religious pluralism of Ukraine and are used to construct an image of the state as a violator of religious freedom. They are particularly effective in contexts where knowledge of the historical and confessional background of Eastern Europe is limited.

The Russian Orthodox Church plays a particularly significant role in disseminating these narratives, effectively functioning as an ideological partner of the state in the context of modern information warfare. Leveraging its status as a religious actor and the high level of trust vested in ecclesiastical institutions, the ROC and its affiliated structures influence public opinion within diaspora communities, international religious organizations, and theological circles, substituting theological discourse with political propaganda.

Thus, the religious component of rashist propaganda beyond Ukraine constitutes a serious challenge to international information security, interfaith dialogue, and professional journalism. Further research should focus on developing tools for the critical analysis of pseudo-sacred narratives, enhancing media literacy, and establishing ethical standards for religious communication in the context of hybrid warfare.

BIBLIOGRAPHY

1. “Матеріали круглого столу на тему: «Московський патріархат у російській війні проти України»” (2022), *Інститут зовнішньополітичних досліджень*, 17 листопада. https://www.fpri.kiev.ua/news_view/post-reliz-kruglogo-stolu-na-temu-moskovskij-patriarhat-u-rosijskij-vijni-proti-ukraini/
2. *BBC News. Україна* (2020), “Під Москвою відкрили головний пропагандистський храм російської армії. Як він виглядає”, 14 червня. <https://www.bbc.com/ukrainian/news-53042400>
3. Bojke, Arleta (2025), “KGB i miliardy. Podviine zhyttia Kyryla”, *Koniec Świata*. <https://www.youtube.com/watch?v=VVKzUkZPBgo>
4. Hado, N. (2022), „Rosyjska propaganda religijna podczas wojny w Ukrainie: historia powstania i mechanizmy oddziaływania”, *Media i Społeczeństwo*, 17(2), 44–50.

5. Hado, N. (2023), "The Role of the Russian Orthodox Church in the Propaganda and Development of the Ideology of Rashism", *Media i Społeczeństwo*, 19, 41–52.
6. Hado, N. (2023), „Koncepcja rasyzmu we współczesnym znaczeniu z uwzględnieniem przesłanek historycznych”, *Media i Społeczeństwo*, 18, 54–62.
7. Representation of the moscow patriarchate in the USA (2025). <https://ruschurchusa.org/en/>
8. *Ua.News* (2025), "Кремль активізував використання РПЦ для пропаганди, – ЦПД", 5 серпня. <https://ua.news/ua/war-vs-rf/kreml-aktivizuvav-vikoristannia-rpts-dlia-propagandi>
9. Zwoliński, A. (2003), *Wojna. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo WAM, Kraków.
10. Zwoliński, A. (2023). *Zepsucie języka jako źródło destrukcji kultury*. Kraków.
11. Zwoliński, A. (2024), *W cieniu wojny w Ukrainie*, Petrus, Kraków.
12. *Аналізуй, блог* (2024), "Як працює церква Путіна за кордоном і до чого тут українські біженці?" <https://analizuj.org/teksti/yak-pratsyuje-tserkva-putina>
13. Гадьо, Н. (2012), „Сліди радянської пропаганди в релігійних виданнях?”, *Медіакритика*, 5.07. <https://mediakrytyka.lnu.edu.ua/za-scho-krytykuyut-media/manipuliacia-propahanda/slidy-radyanskoyi-propahandy-u-relihiynykh-vydannakh.html>
14. Коваленко, М., Коздобіна, Ю. (2015), "Актуальний стан православних церков України в умовах війни: надії на об'єднання, утиски на Донбасі та суспільно-політична позиція", *УНЦПД*, №14/739, 28 липня. <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/aktualniy-stan-pravoslavnih-cerkov-ukra-ni-v-umovah-v-yni-nad-na-ob-dnannya-utiski-na-donbas-ta-susp-lno-pol-tichna-pozic-ya>
15. Пустіва, Валентина (2023), "На співпраці з РФ викрито понад 60 кліриків УПЦ", *Кореспондент.нет*, 4 жовтня. <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4628897-na-spivpratsi-z-rf-vykryto-ponad-60-klirykiv-upts>
16. *Релігійно-інформаційна служба України* (2000), "Основи соціальної концепції Російської Православної Церкви", 16 серп. https://risu.ua/osnovi-socialnoji-koncepciji-rosiyskoji-pravoslavnoji-cerkvi_n35628
17. *Слідство.Інфо | Розслідування, репортажі, викриття* (2025), "Діти вчать російську та співають гімн РФ: як у Києві працює підпільна школа при монастирі" ["Children Learn Russian and Sing the Anthem of the Russian Federation: How an Underground"], 06.01. https://www.youtube.com/watch?v=ht_PJXsOCgQ
18. *Центр протидії дезінформації* (2024), "Аналітичний звіт "Священна війна": мілітарна діяльність РПЦ", 26 серп. <https://cpd.gov.ua/reports/analitichnyj-zvit-svyashhenna-vijna-militarna-diyalnist-rpcz/>
19. Шумило, Сергій (2024), «Звичайний фашизм»: розбір тез про «священну війну» Росії проти України та Заходу, *Радіо Свобода*, 5 квітня. <https://www.radiosvoboda.org/a/zvychnyy-fashizm-rozbir-tez-pro-svyashchennuyu-voynu-rosiyi/32890534.html>

REFERENCES

1. "Materialy kruhloho stolu na temu: «Moskovskiy patriarkhat u rosiiskii viini proty Ukrainy»" (2022), *Instytut zovnishnopolitychnykh doslidzhen*, 17 lystopada. https://www.fpri.kiev.ua/news_view/post-reliz-kruglogo-stolu-na-temu-moskovskij-patriarhat-u-rosijskij-vijni-proti-ukraini/

2. *BBC News. Ukraine* (2020), “Pid Moskvou vidkryly holovnyi propahandystskyi khram rosiiskoi armii. Yak vin vyhladaie”, 14 chervnia. <https://www.bbc.com/ukrainian/news-53042400>
3. Bojke, Arleta (2025), “KGB i miliardy. Podviine zhyttia Kyryla”, *Koniec Świata*. <https://www.youtube.com/watch?v=VVKzUkZPBgo>
4. Hado, N. (2022), „Rosyjska propaganda religijna podczas wojny w Ukrainie: historia powstania i mechanizmy oddziaływania”, *Media i Społeczeństwo*, 17(2), 44–50.
5. Hado, N. (2023), “The Role of the Russian Orthodox Church in the Propaganda and Development of the Ideology of Rashism”, *Media i Społeczeństwo*, 19, 41–52.
6. Hado, N. (2023), „Koncepcja rasyzmu we współczesnym znaczeniu z uwzględnieniem przesłanek historycznych”, *Media i Społeczeństwo*, 18, 54–62.
7. Representation of the moscow patriarchate in the USA (2025). <https://ruschurchusa.org/en/>
8. *Ua.News* (2025), “Kreml aktywizuvav vykorystannia RPTs dla propahandy, – TsPD”, 5 serpnia. <https://ua.news/ua/war-vs-rf/kreml-aktivizuvav-vikoristannia-rpts-dlia-propagandi>
9. Zwoliński, A. (2003), *Wojna. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo WAM, Kraków.
10. Zwoliński, A. (2023), *Zepsucie języka jako źródło destrukcji kultury*, Kraków.
11. Zwoliński, A. (2024), *W cieniu wojny w Ukrainie*, Petrus, Kraków.
12. *Analizui, bloh* (2024), “Yak pratsiuie tserkva Putina za kordonom i do choho tut ukrain-ski bizhentsi?” <https://analizuj.org/teksti/yak-pratsyuye-tserkva-putina>
13. Hado, N. (2012), „Slidy radianskoi propahandy v relihiinykh vydanniakh?”, *Mediakrytyka*, 5.07. <https://mediakrytyka.lnu.edu.ua/za-scho-krytykuyut-media/manipuliacia-propahanda/slidy-radyanskoyi-propahandy-u-relihiynykh-vydannyakh.html>
14. Kovalenko, M., Kozdobina, Yu. (2015), “Aktualnyi stan pravoslavnykh tserkov Ukrainy v umovakh viiny: nadii na obiednannia, utysky na Donbasi ta suspilno-politychna pozytsiia”, *UNTSPD*, №14/739, 28 lypnia. <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/aktualniy-stan-pravoslavni-h-cerkov-ukra-ni-v-umovah-v-yni-nad-na-ob-d-nannya-utiski-na-donbas-ta-susp-lno-pol-tichna-pozic-ya>
15. Pustiva, Valentyna (2023), “Na spivpratsi z RF vykryto ponad 60 klirykiv UPTs”, *Korrespondent.net*, 4 zhovtnia. <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4628897-na-spivpratsi-z-rf-vykryto-ponad-60-klirykiv-upts>
16. *Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy* (2000), “Osnovy sotsialnoi kontseptsii Rosiiskoi Pravoslavnoi Tserkvy”, 16 serp. https://risu.ua/osnovi-socialnoji-koncepciji-ro-siyskoji-pravoslavnoji-cerkvi_n35628
17. *Slidstvo.Info | Rozsliduvannia, reportazhi, vykryttia* (2025), “Dity vchat rosiisku ta spivaiut himn RF: yak u Kyievi pratsiuie pidpilna shkola pry monastyri” [“Children Learn Russian and Sing the Anthem of the Russian Federation: How an Underground”, 06.01. https://www.youtube.com/watch?v=ht_PJXsOCgQ
18. *Tsentr protydii dezinformatsii* (2024), “Analitychnyi zvit “Sviashchenna viina»: militarna diialnist RPTs”, 26 serp. <https://cpd.gov.ua/reports/analitychnyj-zvit-svyashhen-na-vijna-militarna-diialnist-rpcz/>
19. Shumylo, Serhii (2024), «Zvychaiyny fashyzm»: rozbir tez pro «sviashchennuiu voinu» Rosii proty Ukrainy ta Zakhodu, *Radio Svoboda*, 5 kvitnia. <https://www.radiosvoboda.org/a/zvychaiyny-fashyzm-rozbir-tez-pro-svyashchennuyu-voynu-rosiyi/32890534.html>

РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІР ПРОПАГАНДИ РАШИЗМУ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ

Наталія Гадьо

Університет Міссурі Сент-Луїс

Університетський бульв. 590 Лукас Холл, Сент-Луїс, Міссурі 63121-4400

e-mail: nataliya.hado@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0665-573X>

Статтю присвячено аналізу ідеологічного та релігійного виміру сучасної гібридної війни Російської Федерації проти України. Дослідження зосереджується на механізмах трансляції адаптованих квазіхристиянських наративів у міжнародному контексті, зокрема за межами безпосередньої зони воєнних дій. Розглянуто використання релігійних мотивів, риторики «переслідуваної Церкви», апеляції до «традиційних цінностей» та сакралізації війни як інструментів легітимації російської агресії в західних суспільствах, релігійних спільнотах і діаспорах.

Показано, що зазначені наративи мають системний характер і є складовою державної інформаційної політики Російської Федерації, у межах якої Російська Православна Церква функціонує як ідеологічний інструмент. Проаналізовано адаптацію цих меседжів до різних культурних і конфесійних контекстів за умови збереження спільної імперської ідеологічної основи. Окреслено причини підвищеної ефективності релігійного компонента рашистської пропаганди за кордоном, зумовленої його менш критичним сприйняттям порівняно з відверто політичною риторикою.

У статті розкрито механізми поширення зазначених наративів через діяльність закордонних парафій, релігійні заходи, неформальні освітні ініціативи та медіаплатформи. Зроблено висновок, що релігійна складова рашистської пропаганди є важливим елементом сучасної інформаційної війни, яка ведеться не лише у військовій, а й у символічній, ціннісній та моральній площинах.

Ключові слова: рашизм, релігійна пропаганда, Російська Православна Церква, сакралізація війни, «русский мир», гібридна війна, антиукраїнська ідеологія.

Отримано редакцією видання / Received: 06.01.2026

Прорецензовано / Revised: 07.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 09.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 04.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 109–117 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13948>

УДК 070:316.774:008:32.019.5

СУЧАСНІ МЕДІА ЯК СУБ'ЄКТ І ОБ'ЄКТ «ЦИВІЛІЗАЦІЇ ВИДОВИЩА» МАРІО ВАРГАСА ЛЬЙОСИ

Тарас Лильо

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: taras.lylo@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1673-6648>

У статті проаналізовано основні есе Маріо Варгаса Льяоси, в яких автор розкриває призначення медіа та їхнє значення в утвердженні «цивілізації видовища». Особливий акцент зроблено на тому, чи медіа є винуватцями маргіналізації високої культури, чи жертвами цієї культурної маргіналізації, а також на ймовірних наслідках цього процесу для свободи у країнах Заходу.

Ключові слова: цивілізація видовищ, баналізація культури, медіа, свобода, розвага.

Постановка проблеми. Коли перуанський письменник і критик Хуліо Ортега називав творчість Маріо Варгаса Льяоси (1936-2025) «археологією зла»¹ (ісп. «una arqueología del mal»), то мав на увазі передовсім його романи, в яких автор розвінчував диктаторів, помсту, брехню, ницість, напади на свободу. Однак і як невтомний репортер, радіокореспондент, а особливо як автор есе на сторінках іспанської газети «El País» Льяоса був не менш безкомпромісний у бажанні називати речі своїми іменами й шукати джерела опору злу. У цьому контексті варто пригадати хоча б його «Трагедію України» – есе-відгук на книжку Енн Епплбом «Червоний голод. Війна Сталіна проти України». У ньому Льяоса говорить про «апокаліптичний вимір»² Голодомору 1932-1933 років в Україні. Згодом він назве Путіна «кровожерливим диктатором... з очевидними симптомами божевілля»³. У згаданому есе автор припускає, що від голоду померло щонайменше п'ять мільйонів українців і зауважує, що у фальсифікації даних про кількість жертв сталінської політики брала участь не лише комуністична преса, а й медіа країн Заходу – «через таких боягузливих і продажних

¹ Campo del Á. E. (2025), “Farewell to Mario Vargas Llosa, the end of an era for Latin America’s literary luminaries”, *The Conversation*, Apr. 14. URL: <https://theconversation.com/farewell-to-mario-vargas-llosa-the-end-of-an-era-for-latin-americas-literary-luminaries-254509> (accessed 04 January 2026).

² Vargas Llosa M. (2019), “La tragedia de Ucrania”, *El País*, March 3. URL: https://elpais.com/elpais/2019/03/01/opinion/1551443408_464331.html (accessed 29 December 2025).

³ Варгас Льяоса, М. (2022), «Путін – диктатор, кровожерливий», *Infobae*, Abr. 17. URL: <https://www.infobae.com/ua/2022/04/17/mario-vargas-llosa-putin-is-a-dictator-bloodthirsty/>, (accessed 27 December 2025).

журналістів, як огидний Волтер Дюранті, який в ті роки був кореспондентом «New York Times» і якого Сталін підкупив будинками й банкетами, і той, аби віддячитись, у своїх статтях, здавалося, написаних сучасним Понтієм Пилатом, представляв панораму нормального стану і спростовував перебільшення деяких свідчень, які доходили за кордон, про те, що справді відбувається в СРСР, а особливо в Україні»⁴.

Впродовж останнього періоду творчості Маріо Варгаса Льюси безпринципність, значення і призначення журналістики посідали важливе місце, особливо в контексті «цивілізації видовищ», якій письменник присвятив окрему працю. Він побоювався, що медіа стануть розвагою задля виживання журналістів поміж втраченої здатності читача знаходити час для осмислення корисних, але довгих текстів. Якісну журналістику Льюса ставив поряд зі своїми романами, зазначаючи, що її з літературою поєднує однакова мета – надавати правдиву інформацію, а різниця «обмеженість журналістики реальним світом»⁵. Саме ці погляди на медіа в контексті згаданої «цивілізації видовищ» є предметом пропонованого у цій статті дослідження, а об'єктом – праця «Цивілізація видовища» й есе (на тему медіа) Маріо Варгаса Льюси, які були публіковані на сторінках іспанської газети «El País».

Цивілізація видовищ. За Льюсою⁶ «цивілізація видовища» (ісп. *la civilización del espectáculo*) – це світ, в якому найбільше значення має розвага, характерні для загалу прагнення добре проводити час, уникати нудьги, а повагу сучасників викликають уже не ідеї, бездоганні манери, інтелектуальна відвага чи досягнення в галузі науки, суспільства або культури, а вміння привертати увагу та з'являтися на перших шпальтах газет, незалежно від того, чи єдиною заслугою цих «героїв» є кількість забитих м'ячів, витрачені на пишні бенкети мільйони, чи спричинені цим скандали.

Наслідком такого зміщення пріоритетів є баналізація культури, повсюдна легковажність і домінування безвідповідальної журналістики, що покладається на плітки. Основою для таких змін стало, по-перше, економічне зростання на повоєнному Заході і, як наслідок, збільшення добробуту громадян, їхнього вільного часу, чим одразу скористалася індустрія розваг. По-друге, демократизація культури, її доступність. Льюса вважає, що ця загалом позитивна філософія мала небажаний ефект: тривіалізацію і знецінення культурного життя, догоджання більшості на шкоду якості, що призвело до маргіналізації високої культури, яка за своєю суттю є справою меншості через свою складність та герметичний характер. «Культуру сьогодні почали трактувати лише в її антропологічному визначенні, тобто як усі без винятку прояви суспільного життя... Коли уявлення про культуру перетворюється на такий сплав, її неминуче починають сприймати лише як приємне проведення часу. Безумовно, культура може приносити задоволення, але якщо вона не є чимось великим, тоді сама ідея спотворюється і знецінюється: все, що входить у поняття культури стає однаковим і рівноцінним; опера Верді, філософія Канта, концерт Rolling Stones та вистава Cirque du Soleil мають однакову вартість»⁷. Для Маріо Варгаса Льюси та-

⁴ Vargas Llosa M. (2019), «La tragedia de Ucrania», *El País*, March 3. URL: https://elpais.com/elpais/2019/03/01/opinion/1551443408_464331.html (accessed 29 December 2025).

⁵ Wiles, A. (2010), «Mario Vargas Llosa and the relationship between politics and journalism», *Sounds and Colours*, Sept.10. URL: <https://soundsandcolours.com/articles/peru/mario-vargas-llosa-and-the-relationship-between-politics-and-journalism-2031/>, (accessed 15 December 2025).

⁶ Vargas Llosa M. (2013), *La civilización del espectáculo*, Alfaguara, Madrid, 232 p.

⁷ Там само, с. 177.

кий поворот мав радикальне значення: якщо у минулому культура була своєрідною совістю, яка заважала нам відвернутися від реальності, то тепер вона діє як механізм для відволікання та розваг.

Це «згасання культури» Льюїса також вважав наслідком великої технологічної революції в комунікації, яка й спричинила фривольність і баналізацію культури – культуру без суті, без ідей, на зміну якій сучасна цивілізація видовищ пропонує відео- чи телеобрази. «Книжку замінив екран. Результатом усього цього є те, що ми маємо демократичну культуру, тому що вона охоплює величезні верстви суспільства. Але те, що вона представляє, є поверховим, фривольним і банальним порівняно з тим, якою була культура в минулому»⁸. Для Льюїса ідеї важливіші за образи, бо просякнуте й освічене лише образами суспільство легко вражає маніпулятивний популізм. Для письменника заміна образів ідеями означає захист демократичних цінностей від фейкових новин, які пов'язані з домінуванням відеообразів у нашій культурі. Своє «Коротке слово про культуру» Маріо Варгас Льюїса завершує такими словами: «Я можу здатися песимістом, але маю враження, що з такою великою безвідповідальністю, як наша нездоланна схильність до гри і розваг, ми зробили з культури один із тих мальовничих, однак неміцних замків, збудованих на піску, що їх руйнує перший порив вітру»⁹.

«Епоха блазнів». Головним наслідком зведення шоу-культури на престол Льюїса вважав появу на перших ролях у суспільстві блазнів. Позитивно оцінюючи це благородне ремесло чи мистецтво з огляду на його призначення в минулому, він стверджує, що «коли суспільство, одержиме виставами і потребою розважатися, що є його основною ціллю, чинить тиск, який формує і потроху перетворює на штукарів його політиків, інтелектуалів, митців, журналістів... Через такі шоу багато що починає руйнуватися – наприклад, межі між правдою і брехнею, моральні цінності, мистецькі форми, природа інституцій і, звісно, політичне життя»¹⁰.

Характерно, що констатуючи безвідповідальність медіа, які тиражують скандальні образи заради розваги й високих рейтингів, Льюїса пропонує розділити відповідальність за «цивілізацію видовищ» зі споживачем інформації, який вимагає «новин, які виходили б за межі буденності, порушували щоденну рутину, які дивували б і бентежили, скандалізували, лякали і – головне – відволікали і розважали»¹¹. Він вважає, що для того, щоби мати право на існування і процвітання, засоби масової інформації тепер мусять не повідомляти новини, а показувати шоу, давати відомості, які через свою тональність, гумор, незвичайний, жорстоко-реалістичний, вульгарний стиль схожі на реаліті-шоу, де правда і брехня переплутані так само, як і в белетристиці.

⁸ Hurowitz, R. (2025), "Our conversation with Mario Vargas Llosa", *Octavian*, Apr. 15, URL: <https://octavian.substack.com/p/our-conversation-with-mario-vargas> (accessed 17 December 2025).

⁹ Варгас Льюїса, Маріо (2017), «Коротке слово про культуру», *Збруч*, 5 трав. URL: <https://zbruc.eu/node/65602> (останній перегляд 14 грудня 2025).

¹⁰ Варгас Льюїса, Маріо (2017), «Епоха штукарів», *Збруч*, 13 лип. URL: <https://zbruc.eu/node/68366> (останній перегляд 19 грудня 2025).

¹¹ Там само, с. 114.

У есе «Епоха шукачів»¹² Маріо Варгас Льюса згадує про маловідомого протестантського пастора Террі Джонса із Гейнсвілла (у штаті Флорида його парафія налічувала лише пів сотні вірян), який після розтиражованого в медіа наміру відзначити річницю терактів «Аль-Каїди» 11 вересня спаленням кількох примірників Корану перетворився на світову знаменитість, що ледь не спровокувала щонайменше серію нових терактів. Для автора це найбільш красномовний приклад шоу-цивілізації, відповідальність за яку він пропонує розділити кожному: «Джонс може бути фанатиком, божевільним чи попросту паяцом. Проте в кожному разі потрібно чітко усвідомлювати, що він діяв не сам. Ми всі були його співниками»¹³.

Відповідальність журналістики. У своїх есе Льюса шукає відповіді на питання, чи медіа брали участь у створенні цивілізації видовищ, а чи є її жертвою. Однак у цьому контексті Льюса все-таки більше акцентує на участі у згаданій цивілізації розваг саме журналістів, адже такі як пастор Джонс отримали шанс в результаті безпосередньої участі журналістів у розмиванні традиційної межі між серйозною журналістикою і тою, яка спрагла на сенсації, а також внаслідок перевороту у сфері інформації: «Новини стають важливими чи другорядними не через економічну, політичну, культурну чи громадську цінність, а насамперед тому, що вони нові, незвичайні, скандальні та видовищні. Без будь-якого свідомого наміру сьогодняшня журналістика, наслідуючи панівний культурний напрям, прагне подавати інформацію в цікавій формі, що неминуче веде до того, що преса через поступову трансформацію свого традиційного призначення стає приємною, несерйозною, поверховою та розважальною»¹⁴. Вина журналістики полягає зокрема у тому, що, як стверджує Льюса, перетворюючи інформацію на форму розваги, ми тим самим узаконюємо те, що раніше знаходило прихисток у маргінальних та майже підпільних виданнях: скандали, розголошення таємниць, плітки, порушення права на приватне життя, а у найгірших випадках – брехня та наклеп. «Задовольняючи вимоги своєї публіки, преса, сама того не бажаючи, більше за інших сприяє формуванню цієї «несерйозної» цивілізації, яка наділила легковажність найвищим статусом, який колись мали ідеї та творчість»¹⁵.

Для ілюстрації викривлених пріоритетів сучасних медіа Льюса звертається до однієї з останніх статей аргентинського письменника і журналіста Томаса Елоя Мартінеса «Жодного співчуття для Інгрід та Клари». У ній автор різко розкритикував жовту пресу за набір запитань до цих двох колумбійських жінок, яких щойно звільнили з шестирічного полону ліворадикального екстремістського угруповання ФАКР. Усі запитання зводилися до того, чи полонених гвалтували, чи вони бачили, як гвалтували інших бранок, чи намагалася Клара Рохас втопити дитину, котру народила від одного з партизанів. На думку Мартінеса, така журналістика насильно перетворює жертв на частину видовища, що має задовольнити викривлену цікавість споживачів інформації. «Ця жага до скандалу, сенсаційних подробиць і легковажно-

¹² Vargas Llosa, M. (2010), "La era del bufón", *El País*, Sept. 19, URL: https://elpais.com/diario/2010/09/19/opinion/1284847214_850215.html (accessed 5 Enero 2026).

¹³ Варгас Льюса, Маріо (2017), «Епоха шукачів», *Збруч*, 13 лип. URL: <https://zbruc.eu/node/68366> (останній перегляд 19 грудня 2025).

¹⁴ Vargas Llosa M. (2013), *La civilización del espectáculo*, Alfaguara, Madrid, 232 p.

¹⁵ Там само, с. 202.

сті – саме те, що зумовлює культурний тон нашого часу і створює нагальну потребу, яку має задовольняти вся преса – від серйозних видань до найбезсовісніших і найскандальніших»¹⁶. Такі медіа, за Льюїсою, перетворюють нас усіх на вуайеристів, а весь світ – на один величезний театр, або, точніше, на фільм. Маріо Варгас Льюїса не вважає таку поведінку медіа безпрецедентною, адже завжди існувала журналістика, яка підживлювалася з каналізаційної труби, але вона завжди була на маргінесі основної культури та пов'язаних з нею цінностей. Проблема у тому, що сьогодні такі медіа користають з прав, які закріплені в сучасній системі цінностей. У цьому контексті Льюїса не застосовує тотального підходу, тобто не виступає проти свободи, а протестує проти збоченого виродження, яке, коли його не зупинити, загрожує цю свободу знищити. Він протестує проти прийнятного для ЗМІ в усьому світі підходу, суть якого полягає у тому, що вартість переданої інформації залежить від масштабу скандалу, який вона може викликати, й застережливо іронізує: «Оскільки ми маємо справу з майже загальним визнанням права на втручання в приватне життя, мені цікаво, скільки часу мине, поки ЗМІ почнуть розважати знудьговану аудиторію сценами згвалтувань, тортур і вбивств, що відбуваються на наших очах?»¹⁷.

Загрози свободі. Проблема полягає ще й у тому, що суспільство щоразу вимагає більшого видовища, а це змушує медіа ігнорувати справжню, важливу інформацію, шукаючи резонансні теми. Таким чином, «одне з найбільших досягнень цивілізації – свободу слова та безперешкодне вираження власної думки – тепер використовують як привід, гарантію безкарності та виправдання порушення приватного життя людей, наклепів, пліток і схожих вчинків, на яких спеціалізується бульварна преса»¹⁸. Льюїса звертає увагу й на медіатизацію політики, тобто на підпорядкування політики сучасним медіапріоритетам, тобто усьому, що розважає. Тому виборчі кампанії та мітинги все рідше стають ареною протистояння різних ідей та політичних програм, а все більше перетворюються на медіаперформанси – видовища, під час яких кандидати та політичні партії намагаються спокусити, розбурхати та апелювати до найпримітивніших інстинктів виборців. «Легковажність і снобізм переважають, і куди б ми не глянули, поширюються нові форми глупоти та марновірства. Ось так ми зайшли в глухий кут, точніше, багато суспільних груп, які – за іронією долі – досягли найвищого рівня цивілізації завдяки культурі свободи, насолоджуються найкращими системами освіти, найбільшою безпекою та мають найбільше вільного часу»¹⁹.

Як ліберал, Льюїса вважає неприпустимим обмежувати свободу слова чи забороняти певні публікації у бульварних медіа, що було б рівнозначним запровадженню цензури і мало б трагічні наслідки для демократії, а для інформаційної сфери вони б стали більш фатальними, ніж її тривіалізація. Недоцільність таких заходів для нього зумовлена тим, що «джерело зла лежить не в механізмах, а в самій культурі, яка зробила розваги найвищою цінністю свого існування і на вівтар якої можна, без сумніву, принести в жертву такі старомодні цінності, як порядність, хороші манери, етичні якості та особисті права»²⁰. Водночас Льюїса застерігає, що межі цієї свободи-при-

¹⁶ Там само, с. 95.

¹⁷ Там само, с. 68.

¹⁸ Там само, с. 69.

¹⁹ Там само, с. 43.

²⁰ Там само, с. 37.

вілею можуть розширитися настільки, що заперечуватимуть саму свободу. Окрім того, він вважає, що жовта преса відіграла значну роль в утвердженні диктатури Фухіморі, під час якої влада використовувала сенсаційну пресу для залякування опозиції, погрожуючи їй представникам публікацією скандальної інформації про начебо їхнє приватне життя, а реально йшлося про вигадки, наклепи, щоб очорнити та дискредитувати опозиціонерів. Лйоса зобразив цю проблему в романі «П'ять кутів»²¹. Під час вручення найстарішої міжнародної журналістської нагороди – премії Кабота – він заявив, що «журналістика інформативна чи така, що ґрунтується на думках, – є найбільшим гарантом свободи, найкращим інструментом, який має суспільство, щоб викривати те, що зазнає невдач, сприяти справедливості та зміцнювати демократію»²². Найкращим детектором таких можливостей вільного слова, на думку перуанського письменника, є реакція тоталітарних режимів на волелюбних письменників і журналістів. У статті під промовистою назвою «Писане слово має особливу відповідальність»²³ він пропонує подивитися на злочинну кліку, яка править Нігерією та стратила Кена Саро-Віву; на тих, хто переслідував Тасліму Насрін у Бангладеші; на імамів, які оголосили фетву стосовно Салмана Рушді; на мусульманських фундаменталістів у Алжирі, які перерізали горло десяткам журналістів, письменників і театралів; на тих у Каїрі, хто фінансував напад, який міг коштувати життя Нагіба Махфуза; і на всі ті режими в Північній Кореї, Кубі, Китаї, Лаосі, Бірмі та інших країнах, де панує цензура, а в'язниці повні письменників. Маріо Варгаса Лйоса бентежила також сповідувана ЗМІ втеча від реальності у напрямку розваг. Він вважав, що це може спричинити зневіру громадянина, звільнити його від будь-якої відповідальності за реальний стан у суспільстві й утвердити переконання, що втручання в історію, сценарій якої вже написаний, поза межами його можливостей. «На цьому шляху ми цілком можемо скотитися у світ, де немає громадян, а лише глядачі, у світ, де, хоча формальна демократія може бути збережена, ми погодимося з тією летаргією, яку прагнуть утвердити диктатури»²⁴. На думку письменника, цю небезпеку посилює передовсім аудіовізуальна інформація, яка є за своєю природою швидкоплинною, ефектною, поверхневою і прирікає нас на стан пасивності, моральної нечутливості й психологічної інерції. Цей стан схожий з тим, який формується під впливом телепрограм, єдина мета яких – розважати.

Висновки. Маріо Варгас Лйоса був публічним інтелектуалом, який критично характеризував культуру нашого часу та її проникнення у медіасферу. Його спосіб пояснення глибоких понять доступною мовою та логічно зробив його одним із найвидатніших есеїстів сучасного світу. Він не толерував постмодерністський релятивізм, маргіналізацію високого мистецтва та зведення людського життя до розваги.

Різно критикуючи медіа за сприяння в утвердженні «цивілізації видовищ», Лйоса визнавав, що ЗМІ стали заручниками смаків аудиторії і, щоб вижити, вони

²¹ Vargas Llosa, M. (2016), *Cinco esquinas*, Alfaguara, Madrid, 314 p.

²² Magri, C. (2025), "Remembering Mario Vargas Llosa: A Life of Letters, Politics, and Provocation", *Columbia Global Center*, Apr. 25. URL: <https://globalcenters.columbia.edu/news/remembering-mario-vargas-losa-life-letters-politics-and-provocation> (accessed 8 January 2026).

²³ Vargas Llosa, M. (1997), "The written word has a special responsibility", *Prospect*, May 19. URL: <https://www.prospectmagazine.co.uk/opinions/55298/mario-vargas-losa-the-written-word-has-a-special-responsibility> (accessed 02 January 2026).

²⁴ Там само.

не можуть відкидати домінуючу культуру, що журналістика не здатна наодинці змінити цивілізацію розваг, яку вона допомогла створити і яка стала метою людського життя в країнах Заходу. Водночас в есеїстиці перуанського письменника нема відчаю, а є віра в те, що друкованим словом (в якісній літературі і журналістиці) можна протистояти негараздам, зокрема вказуючи на те, що людське життя – це не лише розваги, а й драма, страждання, тасмниця та розчарування. Автор сподівався, що завжди будуть медіа, які протистоятимуть тиску й не відмовлятимуться від традиційних принципів: серйозності, об'єктивності, точності і прихильності до правди, яка є передумовою і гарантом свободи.

P.S. У грудні 2023 року Маріо Варгас Лльоса опублікував свою останню колонку в «El País», на сторінках якої понад тридцять років друкував свої коментарі. «Талановиті журналісти шукають правди, як меч, який розсікає все. Брехати чи маніпулювати легко, але правда зрештою перемагає. Ті, хто захищає правду, служать своїм читачам та їхньому часу. Саме цього я смиренно прагнув досягти своєю колонкою «Piedra de Toque», – зазначив він, прощаючись із читачами іспанської газети.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Campo, del Á. E. (2025), “Farewell to Mario Vargas Llosa, the end of an era for Latin America’s literary luminaries”, *The Conversation*, Apr. 14. URL: <https://theconversation.com/farewell-to-mario-vargas-llosa-the-end-of-an-era-for-latin-americas-literary-luminaries-254509> (accessed 04 January 2026).
2. Hurowitz, R. (2025), “Our conversation with Mario Vargas Llosa”, *Octavian*, Apr. 15. URL: <https://octavian.substack.com/p/our-conversation-with-mario-vargas> (accessed 17 December 2025).
3. Magri, C. (2025), “Remembering Mario Vargas Llosa: A Life of Letters, Politics, and Provocation”, *Columbia Global Center*, Apr. 25. URL: <https://globalcenters.columbia.edu/news/remembering-mario-vargas-llosa-life-letters-politics-and-provocation> (accessed 8 January 2026).
4. Vargas Llosa, M. (2013), *La civilización del espectáculo*, Alfaguara, Madrid, 232 p.
5. Vargas Llosa, M. (2019), “La tragedia de Ucrania”, *El País*, March 3. URL: https://elpais.com/elpais/2019/03/01/opinion/1551443408_464331.html (accessed 29 December 2025).
6. Vargas Llosa, M. (1997), “The written word has a special responsibility”, *Prospect*, May 19. URL: <https://www.prospectmagazine.co.uk/opinions/55298/mario-vargas-llosa-the-written-word-has-a-special-responsibility> (accessed 02 January 2026).
7. Vargas Llosa, M. (2016), *Cinco esquinas*, Alfaguara, Madrid, 314 p.
8. Vargas Llosa, M. (2010) “La era del bufón”, *El País*, Sept. 19. URL: https://elpais.com/diario/2010/09/19/opinion/1284847214_850215.html (accessed 05 Enero 2026).
9. Wiles, A. (2010) “Mario Vargas Llosa and the relationship between politics and journalism”, *Sounds and Colours*, Sept. 10. URL: <https://soundsandcolours.com/articles/peru/mario-vargas-llosa-and-the-relationship-between-politics-and-journalism-2031/> (accessed 15 Desember 2025).
10. Варгас Лльоса, Маріо. (2022), «Путін – диктатор, кровожерливий», *Infobae*, Abr. 17, URL: <https://www.infobae.com/ua/2022/04/17/mario-vargas-llosa-putin-is-a-dictator-bloodthirsty/> (accessed 27 December 2025).

11. Варгас Лййоса, Маріо. (2017), «Епоха штукатурів», *Збруч*, 13 лип. URL: <https://zbruc.eu/node/68366> (останній перегляд 19 грудня 2025).
12. Варгас Лййоса, Маріо. (2017), «Коротке слово про культуру», *Збруч*, 5 трав. URL: <https://zbruc.eu/node/65602> (останній перегляд 14 грудня 2025).

REFERENCES

1. Campo, del Á. E. (2025), "Farewell to Mario Vargas Llosa, the end of an era for Latin America's literary luminaries", *The Conversation*, Apr. 14. URL: <https://theconversation.com/farewell-to-mario-vargas-llosa-the-end-of-an-era-for-latin-americas-literary-luminaries-254509> (accessed 04 January 2026).
2. Hurowitz, R. (2025), "Our conversation with Mario Vargas Llosa", *Octavian*, Apr. 15. URL: <https://octavian.substack.com/p/our-conversation-with-mario-vargas> (accessed 17 December 2025).
3. Magri, C. (2025), "Remembering Mario Vargas Llosa: A Life of Letters, Politics, and Provocation", *Columbia Global Center*, Apr. 25. URL: <https://globalcenters.columbia.edu/news/remembering-mario-vargas-llosa-life-letters-politics-and-provocation> (accessed 8 January 2026).
4. Vargas Llosa, Mario. (2017), «Epokha shtukariv», *Zbruč*, 13 lyp. URL: <https://zbruc.eu/node/68366> (ostannii perehliad 19 hrudnia 2025).
5. Vargas Llosa, Mario. (2017), «Korotke slovo pro kulturu», *Zbruč*, 5 trav. URL: <https://zbruc.eu/node/65602> (ostannii perehliad 14 hrudnia 2025).
6. Vargas Llosa, Mario. (2022), «Putin – dyktator, krovosherlyvyi», *Infobae*, Abr. 17. URL: <https://www.infobae.com/ua/2022/04/17/mario-vargas-llosa-putin-is-a-dictator-bloodthirsty/> (accessed 27 December 2025).
7. Vargas Llosa, M. (2013), *La civilización del espectáculo*, Alfaguara, Madrid, 232 p.
8. Vargas Llosa, M. (2019), "La tragedia de Ucrania", *El País*, March 3. URL: https://elpais.com/elpais/2019/03/01/opinion/1551443408_464331.html (accessed 29 December 2025).
9. Vargas Llosa, M. (1997), "The written word has a special responsibility", *Prospect*, May 19. URL: <https://www.prospectmagazine.co.uk/opinions/55298/mario-vargas-llosa-the-written-word-has-a-special-responsibility> (accessed 02 January 2026).
10. Vargas Llosa, M. (2016), *Cinco esquinas*, Alfaguara, Madrid, 314 p.
11. Vargas Llosa, M. (2010) "La era del bufón", *El País*, Sept. 19. URL: https://elpais.com/diario/2010/09/19/opinion/1284847214_850215.html (accessed 05 Enero 2026).
12. Wiles, A. (2010) "Mario Vargas Llosa and the relationship between politics and journalism", *Sounds and Colours*, Sept.10. URL: <https://soundsandcolours.com/articles/peru/mario-vargas-llosa-and-the-relationship-between-politics-and-journalism-2031/> (accessed 15 Desember 2025).

**MODERN MEDIA AS SUBJECT AND OBJECT
OF THE «CIVILIZATION OF THE SPECTACLE»
BY MARIO VARGAS LLOSA**

Taras Lylo

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine*

e-mail: taras.lylo@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1673-6648>

The article analyses the essays by one of the most prominent contemporary writers and essayists, Mario Vargas Llosa, in which he explores the role of the media and their importance in the emergence of the ‘civilization of the spectacle’. Particular attention is paid to whether the media are the drivers of the marginalisation of high culture or its victims, as well as to the implications of the ‘civilization of the spectacle’ for freedom in Western societies.

The article examines the main factors behind the emergence of the civilization of the spectacle, focusing in particular on the role played by the improvement of living standards in post-war Europe, the expansion of leisure time, the democratisation of culture, and the communication revolution. It also analyses how Llosa explains the paradox whereby one of civilization’s greatest achievements – freedom of speech and the unhindered expression of opinion – has come to be used as a shield for impunity and as an excuse for privacy violations, defamation, gossip, and other practices characteristic of the tabloid press.

The article also examines Mario Vargas Llosa’s arguments concerning the influence of the entertainment civilization on politics and the emergence of dictatorships, as well as the reasons why the Peruvian author rejected postmodern relativism, opposed the marginalisation of high art and the reduction of human life to entertainment, and argued that the written word carries a particular responsibility and is better suited to conveying truth than audiovisual media.

Keywords: the civilization of spectacle, banalization of culture, media, freedom, entertainment.

Отримано редакцією видання / Received: 11.01.2026

Прорецензовано / Revised: 12.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 12.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 04.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 118–126 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13949>

УДК 070.19:316.774:355.01:327.88(470+477)

PROXY VOICES: FOREIGN MEDIA FIGURES IN RUSSIAN PROPAGANDA

Iurii Melnyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine*

e-mail: melnykiurii@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2825-9925>

This article analyzes the role of foreign content producers from third countries within the Russian propaganda ecosystem during the Russo-Ukrainian war. It argues that these actors, often presenting themselves as independent journalists or commentators, perform a dual function: they are used by Russian media to demonstrate alleged international support for Russia, while simultaneously targeting audiences in their countries of origin to undermine trust in mainstream media. Focusing on Anne-Laure Bonnel as a case study, the article shows how cautious rhetoric, selective framing, and appeals to narrative complexity are used to relativize responsibility for Russian aggression and normalize pro-Kremlin interpretations of the war.

Keywords: Russian propaganda, information warfare, Russian-Ukrainian war, alternative media, Anne-Laure Bonnel, pro-Kremlin narratives.

Introduction

During the Russian-Ukrainian war, especially during the four years of the full-scale invasion, support for Ukraine in Western media became the mainstream position, and support for Russia became the alternative. Over the time of the full-scale invasion, the proportion between the two positions varied, with the pro-Ukrainian consensus significantly eroding over time, but pro-Russian sentiment never dominated.

In order to turn the situation around, the Russian information machine has been systematically recruiting marginal content creators from third countries, giving them exclusive access to the front lines on the Russian side and a platform to promote their names on Russian or Russia-controlled platforms. As a result, a whole category of pro-Kremlin content producers (media activists/ propagandists/ information warriors/ disinformation actors/ bloggers/ commentators, etc), who may or may not call themselves journalists, has emerged. Sonja van den Ende (Netherlands), Patrick Lancaster (USA), Russell Bentley (US), Graham Phillips (UK), Lu Yuguang (China), Anne-Laure Bonnel (France), Eva Bartlett (Canada), Vanessa Beeley (UK), Vittorio Rangeloni (Italy), Anne-Laure Bonnel (France), Lucas Leiroz (Brazil), Johnny Miller (UK), Robert Dissa (Mali), Adrien Bocquet (France), Andrea Lucidi (Italy), and many others. Most of them have been or regularly work

on the front lines of the Russian-Ukrainian war on the Russian side. Some of them have distinguished themselves by their extravagant positions on other highly salient issues, such as supporting and spreading conspiracy theories, taking an anti-vaccination stance during the Covid-19 pandemic, or supporting the Assad regime in Syria.

The purpose of the article is to recreate the mechanics of the functioning of pro-Russian content producers from third countries in the Russian propaganda system.

The dual role

Thanks to all of the content producers listed above, Russian media can systematically refer to them as external, unbiased commentators, foreign journalists who are unbiased observers of this war. For example, *Sputnik News* quotes Sonja van den Ende as saying: “The majority of the people whom I spoke with were very happy that the [Russian special] operation has started”, the Dutch journalist says. “Of course, nobody wants violence and war, but they have been suffering already eight years from the war, carnage and destruction by the Ukrainian forces. The worst were the Nazi battalions, who were fighting along with the regular army”¹. On the other hand, she actively works with the Dutch-speaking audience, in particular through her *YouTube* channel, as well as through resources that claim to be distributors of “alternative information”. For example, in *Fresuriah* she writes: “The Ukrainian army had taken up residence in the factory and sent the workers home or held them hostage and used them as human shields, as happens throughout Ukraine, particularly in Mariupol, where many supporters of the AZOV regiment can be found”. Vittorio Rangeloni released a documentary titled *Witnesses* about the Ukrainian attack on the Luhansk administration in June 2014, and organizing photo exhibitions in Italy. *La Nazione*, a mainstream, established Italian newspaper quotes him on this occasion: “Reporting on something that differs from conventional information is not easy”, explains Rangeloni. “The war in Donbass is a complex topic that in Italy is too often treated superficially, fomenting dangerous hatred rather than clarifying the situation. I am trying to publicize the research I have been conducting since 2015 into this scenario of civil war and geopolitical conflict”². Robert Disa from Mali recites Pushkin at the Mariupol Theater and organizes Russian-Malian Cultural Days in Mali³. Patrick Lancaster produced a report on “soldiers of the Ukrainian Armed Forces who joined the Russian Armed Forces” and also gave an interview to Tucker Carlson offering a pro-Russian interpretation of the war. That is, in almost all cases, Russian propaganda uses these people both for internal audience in Russia and for external audiences in the countries from which they come.

Anne-Laure Bonnel as a case study

Unlike many of the other media figures mentioned above, Anne-Laure Bonnel does not use pro-Russian rhetoric indiscriminately, but tries to moderate her position. Instead of

¹ Blinova, E. (2022), “Dutch Journo: ‘We are Here, in Donbass, to Awaken Westerners Deluded by MSM Propaganda’”, April 8, available at: <https://2cm.es/1mCo3> (visited January 8, 2026).

² Guidoni, S. (2024), “Mostra di foto sulla guerra in Donbass”, 15 dicembre, disponibile presso: <https://2cm.es/1hF98> (visitato l’8 gennaio 2026).

³ Peruchon, L. (2024), “Propaganda Machine: Russia’s information offensive in the Sahel”, *Forbidden Stories*, November 21, available at: <https://2cm.es/1hF8y> (visited January 8, 2026).

denying the fact of “Russia’s invasion of Ukraine”, she prefers to explain it in a way that is favorable to Russia.

This can be illustrated by her participation in an October 2024 talk show on the French far-right television channel *TVL*, where she adopted a cautious rhetorical strategy – avoiding categorical language while repeatedly stressing that explaining Putin’s perspective does not equate to justifying it: “Putin feels encircled. If you read Brzezinski’s *The Grand Chessboard*, it becomes clear... There is, after all, a strategy of using Ukraine as a buffer state to prevent the expansion and power of Russia, or the Soviet Union, and any rapprochement with European countries. It was a strategy”. Having said so, Bonnel sums up: “It is terrible what Russia did on February 24, 2022. It is terrible, but it was so predictable”⁴. This strategy of Anne-Laure Bonnel deserves closer consideration.

Two documentaries about Donbas

Anne-Laure Bonnel made an attempt to make a name for herself in France by releasing documentaries about Donbas in 2015 and 2022, which she shot from the Russian side of the front. Both films boil down to the same idea: Ukraine is bombing Ukrainian civilians.

The first documentary opens with a pseudo-quote from Ukrainian President Poroshenko, which has been widely circulated in Russian media. Poroshenko’s words are taken out of context in such a way as to make it appear that he is threatening the residents of Donbas with a lack of jobs, pensions, and opportunities for children to study⁵. Then, Bonnel travels through the territory controlled by the DPR, talking to people who talk about war crimes committed by the Ukrainian army: bombing of civilian homes, war crimes, executions, and bullying. The events in Odesa on May 2, 2014 are described in the biased manner in which Russian propaganda usually describes them: representatives of the Right Sector came to Odesa, drove pro-Russian activists into the trade union building, and set it on fire. An uninformed viewer would have the impression that the actors in this war are the Kyiv government on one side and the Russian-speaking residents of Donbas on the other. Russia as a state is mentioned twice:

- At the moment when white trucks from the “Russian humanitarian convoy” were shown for 32 seconds;
- At the end of the documentary, when a female protagonist says: “The biggest mistake is to believe that it is the Russian army that is making war here”. And her husband from behind her says: “if the Russian army had a war here, in a week we would have had peace”.

Bonnel’s documentary *Donbass, eight years later* was filmed in early March 2022. This film is also characterized by the typical vocabulary (“Pro-Russian population”, “referendums on self-determination in Donbas”) and typical accents (Victoria Nuland handing out cookies on the Maidan) of Russian propaganda. Then there are tendentiously selected quotes that would portray the Ukrainian side in an unattractive light. All of these are the prerequisites under which Russia launches its “special operation”, in the context of which this special operation, according to Bonnel, should look natural. Despite the fact that

⁴ *TVL* (2024), “Gaza/Ukraine: Galactéros sans interdits – Bistro Libertés”, disponible chez: <https://2cm.es/1mCmF> (consulté le 8 janvier 2026).

⁵ See about this fake: StopFake (2014), “Lies: Petro Poroshenko Promised that Children from Donbas would be Sitting in Cellars”, November 15, available at: <https://2cm.es/1hF83> (visited January 8, 2026).

Russia is conducting the special operation, Bonnel's documentary is entirely about how Ukraine in March 2022 kills civilians in Donbas, shelling apartment buildings and schools. The stories of victims and eyewitnesses testify to the "crimes of Ukraine". Unlike the first film about Donbas, Bonnel herself appears in the frame several times, especially when she shows corpses and pools of blood without blurring. At the end of the film, Bonnel crosses the demarcation line that has divided Donbas into two parts since 2015. In the territory that was until recently under the control of Ukraine, there are also a large number of buildings destroyed by artillery, but this time Bonnel does not try to explain to her viewers through the comments of local residents who is responsible for this destruction⁶.

Breakthrough into the mainstream media space

Bonnel's first notable success, a breakthrough into mainstream journalism, was her article in *Figaro* in March 2022 (later removed from the *Figaro*'s website): "The suburbs of Donetsk are in similar chaos. On Monday, February 28, the city was subjected to yet another shelling by the Ukrainian Armed Forces. One building was damaged. The streets are empty; people were evacuated several days ago. Exhausted people take cover as if on command, 'Get down!' and fall silent, as if this helps them escape a shell. Men of draft age, overcome with genuine anger at all this, have all gone to mobilization centers. Their patriotism is genuine. When a young soldier is asked why he went to the front, the answer comes naturally, from the heart: 'To protect the residents from the Nazis'. Here, everyone is unanimous in the opinion that the war is being waged against the 'Ukrainian aggressor.' Everyone unanimously condemns the 'growing influence of the American empire' in Europe, everyone criticizes NATO and Zelenskyy. Soldiers proudly pose for photos, weapons in hand"⁷. After the article was removed, Bonnel drew attention to this fact, showing it as an act of censorship by Ukrainian law enforcement agencies⁸.

Another notable information booster for Bonnel was a quote from Lavrov, the Russian Foreign Minister on March 3, 2022. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* referred to Anne-Laure Bonnel as "Heroine of Russian Truth". In an article dedicated to her, the German newspaper writes: "...Lavrov referred to a 'French journalist' and advised the French president to take note of what Anne-Laure Bonnel reported. 'She was in the Donbas and covered the destruction of a school. The murder of two teachers. She appeals to the West to face the truth': that, according to Lavrov's interpretation of the film, it wasn't Putin, but Ukraine that started the war. Western propaganda, however, refuses to acknowledge this. Lavrov catapulted Anne-Laure Bonnel into the headlines of the world press and social media as a 'French journalist being censored by Macron'"⁹.

⁶ YouTube (2022), "Donbas, huit ans après", disponible chez: <https://2cm.es/1mCmJ> (consulté le 8 janvier 2026).

⁷ Bonnel, A.-L. (2022), "Ukraine: dans le Donbas, là où tout a commence", *Le Figaro*, 4 mars, disponible chez: <https://2cm.es/1hF7t> (consulté le 8 janvier 2026).

⁸ YouTube (2022), "Journalists Anne Laure Bonnel being intimidated by Ukrainian police", available at: <https://2cm.es/1mCkP> (visited January 8, 2026).

⁹ Altwegg, J. (2022), "Heldin der russischen Wahrheit", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 11. März, erhältlich unter: <https://2cm.es/1hF5v> (Zugriff am 8. Januar 2026).

On March 3, 2022, an article dedicated to Bonnel was published by *La Libération*¹⁰. The article analyzed several important points about the journalist and her work.

– The nature of her documentary about Donbas: the passive role of a journalist who is being carried around Donbas by separatists, “False things, which have been debunked many times, fables concocted by Russian TV and which Anne-Laure Bonnel’s guides magically put under her nose” (a quote from *Twitter* by Benoît Vitkine, correspondant of *Le Monde*). Another case that suggests that Bonnel is not looking for stories herself, but is presented to her ready-made by the Russian side: the resonant video of a French journalist with two dead bodies in Donetsk on March 1, 2022, was filmed near the location about which a similar news story was covered by the Russian news agency TASS.

– The manipulation about 13,000 victims of the war in Donbas. This is an estimation made by the UN, but it includes victims on both sides of the front, mostly military. In her speeches, Bonnel repeatedly presents it in such a way that one can think about 13 thousand civilian victims as a result of the bombing of the civilian population by the Ukrainian army.

– The narratives that Bonnel promotes are picked up by Russian propaganda, using it as a lone “voice of truth” in a whirlpool of anti-Russian “disinformation”.

Bonnel’s key narratives about the Russian-Ukrainian war

A closer look at the video posted on *YouTube* on December 20, 2023 on the *Le Dialogue* channel will be helpful. For almost 45 minutes, Bonnel speaks mainly about the Russian-Ukrainian war and Ukraine, revealing her understanding of the most important aspects of the Russian-Ukrainian war.

Bonnel consistently refers to “information warfare” and emphasizes the manipulative role of the media in shaping coverage of the Russian–Ukrainian war. This is central to the alternative narratives she promotes, as she first needs to undermine trust in mainstream media and their dominant narratives before advancing her own interpretations. The journalist rejects accusations of pro-Russian bias, instead criticizing French media for relying on videos produced by the Ukrainian army, while emphasizing that she has consistently used her own footage.

The war in Donbas in 2014-2021 and the origins of the full-scale invasion.

According to Bonnel’s understanding, a civil war is going on in Ukraine during this period: “Donbass¹¹ was the trigger for the civil war in Ukraine and the continuation of it was the February 24 invasion, but what happened in Donbass in 2014 and should have been given more consideration: there was already strong tension between two parts of Ukraine”.

After Ukraine rejected the people of pro-Russian Donbas, it continued to treat it badly, isolating the region and not providing any humanitarian aid, having stopped paying salaries and pensions, bombing the region; fencing off Donbas with checkpoints through which people could neither leave nor enter without authorization from the Kyiv government. All this provoked, in her opinion, “the societal breakdown of these populations could no longer

¹⁰ Roche, M. et al. (2022), “CheckNews. Qui est la journaliste française Anne-Laure Bonnel, censurée, selon Moscou, pour son travail sur le Donbass?”, *Libération*, Mars 3, disponible chez: <https://2cm.es/1mCjv> (consulté le 8 janvier 2026).

¹¹ As most pro-Russian speakers, Bonnel uses Russian toponymy: “Donbass” instead of “Donbas”, “Odessa” instead of “Odesa”, “Dnieper” instead of “Dnipro”, and so on.

live together, especially in light of the Odessa massacres (50 people burned alive)... They no longer had a sense of belonging...”

Bonnel rejects the unambiguous interpretation of Russian-Ukrainian relations in the categories of “aggressor–victim”. Instead she prefers to describe it as: “It’s very complicated”. She continues: “And as in all wars, all conflicts, and all international relations, whatever they may be, nothing can be reduced to a simple division between a camp of good and a camp of evil...It is simply the management of national interests, which played out in the heart of Ukraine and which generated this storm and this terrible war today...”

This is followed by the idea that Ukraine has become a victim not of Russia, but of objective circumstances: “It’s a country that, unfortunately for it, is poorly positioned”. The country was divided within itself, the West of Ukraine aspired to Europe, while the East wanted to be close to Russia. That is, what happened to Ukraine next, follows from objective reality. The use of passive forms regarding the territories occupied by Russia is characteristic, for example: “Donetsk and Luhansk were lost earlier, as was Crimea”.

In addition to Ukraine’s destructive role, Bonnel notes the US contribution to the war. She suggests that Russia was provoked: NGO funding and election interference in Ukraine caused “a feeling of insecurity on the part of the Russians, who felt being surrounded”.

The role of France, Europe and the West. “Providing humanitarian support to a country under attack is perfectly legitimate. War is terrible, and Russia has not respected international law”, Bonnel admits, immediately balancing the negative assessment of Russia: “Although to my regret, the Minsk agreements were not implemented” (obviously, Ukraine did not implement them).

The strategy of France, Europe, and the West in the Russian-Ukrainian war is particularly manifested in anti-Russian sanctions, which, in Bonnel’s opinion, are ineffective and useless. “This sanctions policy was very perverse”, since China continues to cooperate with Russia. According to Bonnel, “everyone needs to learn to collaborate and stop their arrogant approaches, instead considering each other’s viewpoints. We can no longer afford, as we have for years, to define what constitutes the camps of good and evil; it no longer works, it no longer resonates, and that is the major shift: the loss of American and Western diplomatic influence”.

Who wins and who loses the war. Ukraine fell into its own trap, having invested in narratives supporting its victory. Bonnel says: “You mobilized a film festival to support you, you made announcements all over the world, you received a standing ovation; backing down is virtually impossible. Because you committed a country, you committed families, mothers, who believed, who sent their children... So how can you reverse course after a massive communication campaign?”

French media persistently “hammered” that Ukraine would win: “We sold an inflated hope”. This was a mistake: “We underestimated Russian capabilities... We made an arrogant bet that we were superior”. In other words: “The European Union...remained fixated on “we will win” and I think everyone wanted to believe it... I think everyone was honest in believing in the Russian defeat”.

Bonnel then resorts to romanticizing Russia (underestimated by the West in her opinion): “The Russians have the capacity for constant renewal. They have a heritage that we no longer possess. A heritage of historical awareness and a sense of war, and that largely

eludes us. I saw it firsthand when I went to Russia”. Bonnel recalls the memorials to the “Great War” and the “Second World War” that she saw in Russia, and then concludes: “It’s part of their DNA. They fight, they fight”.

Even when it comes to Russia’s failures, Bonnel claims that these failures are merely apparent: “The failure in Kherson... But we still need to find out if it was a failure, because I remind you that they retreated, dare we say it. It is terrible for the Ukrainians, because they [the Russians] knew that they would lose people, so they decided to regroup in another place, moved to the other bank of the Dnieper. And we sold it as a victory, and the whole world believed it”¹².

Conclusions

The analysis demonstrates that foreign content producers constitute a distinct and strategically important component of the Russian propaganda system during the Russian-Ukrainian war. Their value lies not in mass reach, but in symbolic capital: nationality, linguistic proximity to Western audiences, and the ability to present themselves as independent witnesses to the conflict. By leveraging these characteristics, Russian media can simulate pluralism and international legitimacy while advancing narratives that align with state interests.

The dual role performed by these actors – addressing both Russian domestic audiences and foreign publics – allows propaganda messages to circulate across information environments that would otherwise be resistant to overt state messaging. In this sense, foreign content producers function as intermediaries who translate Kremlin narratives into rhetorically acceptable forms for Western audiences.

The case study of Anne-Laure Bonnel illustrates that propaganda effectiveness does not necessarily depend on explicit falsehoods or aggressive rhetoric. Instead, strategies such as selective framing, contextual asymmetry, moral relativism, and the systematic questioning of mainstream media credibility can be equally powerful. By presenting the war as overly complex, inevitable, or driven by abstract geopolitical forces, responsibility for aggression is diffused and the agency of Russia as a state actor is minimized.

REFERENCES

1. Altwegg, J. (2022), “Heldin der russischen Wahrheit”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 11. März, erhältlich unter: <https://2cm.es/1hF5y> (Zugriff am 8. Januar 2026).
2. Blinova, E. (2022), “Dutch Journo: ‘We are Here, in Donbass, to Awaken Westerners Deluded by MSM Propaganda’”, April 8, available at: <https://2cm.es/1mCo3> (visited January 8, 2026).
3. Bonnel, A.-L. (2022), “Ukraine: dans le Donbass, là où tout a commence”, *Le Figaro*, 4 mars, disponible chez: <https://2cm.es/1hF7t> (consulté le 8 janvier 2026).
4. Guidoni, S. (2024), “Mostra di foto sulla guerra in Donbass”, 15 dicembre, disponibile presso: <https://2cm.es/1hF98> (visitato l’8 gennaio 2026).

¹² YouTube (2023), “Anne-Laure Bonnel: ‘Le Donbass a été le déclencheur de la guerre civile’”, disponible chez: <https://2cm.es/1mCoQ> (consulté le 8 janvier 2026).

5. Peruchon, L. (2024), “Propaganda Machine: Russia’s information offensive in the Sahel”, *Forbidden Stories*, November 21, available at: <https://2cm.es/1hF8y> (visited January 8, 2026).
6. Roche, M. et al. (2022), “CheckNews. Qui est la journaliste française Anne-Laure Bonnel, censurée, selon Moscou, pour son travail sur le Donbass?”, *Libération*, Mars 3, disponible chez: <https://2cm.es/1mCjv> (consulté le 8 janvier 2026).
7. StopFake (2014), “Lies: Petro Poroshenko Promised that Children from Donbas would be Sitting in Cellars”, November 15, available at: <https://2cm.es/1hF83> (visited January 8, 2026).
8. TVL (2024), “Gaza/Ukraine: Galactéros sans interdits – Bistro Libertés”, disponible chez: <https://2cm.es/1mCmF> (consulté le 8 janvier 2026).
9. YouTube (2022), “Donbass, huit ans après”, disponible chez: <https://2cm.es/1mCmJ> (consulté le 8 janvier 2026).
10. YouTube (2022), “Journalists Anne Laure Bonnel being intimidated by Ukrainian police”, available at: <https://2cm.es/1mCkP> (visited January 8, 2026).
11. YouTube (2023), “Anne-Laure Bonnel: ‘Le Donbass a été le déclencheur de la guerre civile’”, disponible chez: <https://2cm.es/1mCoQ> (consulté le 8 janvier 2026).

ПРОКСІ ГОЛОСИ: ІНОЗЕМНІ МЕДІЙНІ ФІГУРИ В РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДІ

Юрій Мельник

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,

e-mail: melnykiurii@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2825-9925>

У статті досліджено роль іноземних медійних фігур із третіх країн у системі російської пропаганди в контексті російсько-української війни. Починаючи з 2022 року, після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, проукраїнська позиція стала домінантною у провідних західних медіа. Водночас Росія зіткнулася з обмеженими можливостями впливу на західні інформаційні простори через втрату довіри до власних державних медіа. За цих обставин російська пропагандистська машина почала системно залучати іноземних медійників, – громадян США, країн ЄС, Канади, Латинської Америки, Африки та Азії, – які виробляють і поширюють інтерпретації, узгоджені з інтересами Кремля. Їхня діяльність позначена системною інтеграцією в російський інформаційний простір: вони часто працюють із російського боку фронту, їх активно цитують російські державні та напівдержавні медіа, використовуючи як «зовнішні голоси», покликані підтвердити правдивість російських наративів. З одного боку, ці медійні фігури виконують внутрішню функцію, слугуючи для російської аудиторії доказом того, що позицію Росії «розуміють» і «підтримують» на Заході. З іншого боку, вони орієнтуються на зовнішні аудиторії у країнах походження, де їхній статус «очевидців» війни використовують для підриву довіри до провідних медіа та легітимації альтернативних, проросійських інтерпретацій подій.

На окрему увагу заслуговує діяльність французької документалістки Анн-Лор Боннель. На відміну від багатьох інших проросійських медійних фігур, вона уникає грубої риторики та відкритого заперечення факту російської агресії. Натомість Боннель застосовує більш витончену комунікативну стратегію, яка ґрунтується на поясненні подій із вигідної Росії позиції, без формального виправдання її дій. На основі аналізу її документальних фільмів про Донбас, телевізійних виступів і публічних інтерв'ю показано, як за допомогою селективного добору фактів, асиметричного контекстуалізування та апеляції до «складності» конфлікту формується наратив, у якому відповідальність за війну розмивається.

Ключові слова: російська пропаганда, інформаційна війна, російсько-українська війна, альтернативні медіа, Анн-Лор Боннель, прокремлівські наративи.

Отримано редакцію видання / Received: 11.01.2026

Прорецензовано / Revised: 12.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 12.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 04.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 127–137 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13950>

УДК 070.15:77.044:316.774:355.01(477)

ЕТИКА ЗОБРАЖЕННЯ ЖЕРТВ ВІЙНИ В МАТЕРІАЛІ ‘1000 DAYS OF WAR IN UKRAINE CAPTURED IN IMAGES’ (AP)

Юлія Равлюк

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: leia.ukrainka@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-5686-2721>

У статті проаналізовано етичні параметри візуалізації війни у проєкті Associated Press ‘1000 days of war in Ukraine’ та досліджено деонтологічний конфлікт між глобальним принципом «свідчення» та «правом на приватність» (рекомендації КЖЕ) у питаннях публікації фотографій жертв російсько-української війни та можливості ідентифікації людей, зображених на знімках. У межах дослідження виявлено роль технологічної автентичності та контекстуалізації як запобіжників естетизації насильства, а також визначено умови збереження гідності суб’єкта зйомки та мінімізації ретравматизації аудиторії в системі воєнної фотожурналістики

Ключові слова: воєнна фотожурналістика, Associated Press, журналістська етика, Комісія з журналістської етики, естетизація насильства, десенситизація, ідентифікація жертви, візуальний наратив.

1. Постановка проблеми

Візуалізація людських страждань у медіа традиційно перебуває в центрі дискусій про те, де проходить межа між інформуванням аудиторії про трагедію та експлуатацією травми. У контексті російсько-української війни ці дискусії набувають особливої гостроти, оскільки цифрова епоха вимагає миттєвої та максимально відвертої візуалізації подій для підтримки світової уваги: повномасштабне російське вторгнення в Україну стало, фактично, прецедентом того, як у центрі Європи розгортається «війна у прямому ефірі». У цьому випадку фотографії війни перестають бути лише ілюстрацією до тексту – вони, як медіум, що не потребує перекладу та є зрозумілим і репрезентативним попри мовні й географічні бар’єри, трансформувалися в самостійний політичний та етичний акт, який посідає окреме місце у формуванні колективної пам’яті та уявлення про бойові дії та їхні наслідки.

Разом із цим масове тиражування образів насилля створює загрозу «десенситизації» глядача – поступового зниження емпатичного порогу через надмірну кількість шокуючого контенту. У цьому контексті вивчення етичних стратегій провідних світових агентств, зокрема Associated Press (AP), стає критично важливим для

розуміння того, як журналістика може документувати трагедію, не перетворюючи її на «порнографію насильства».

2. Аналіз досліджень та публікацій

Теоретичне підґрунтя статті базується на концепціях С. Зонтаг¹, яка розглянула питання моральної позиції глядача перед обличчям чужої смерті, відображеної, зокрема, в репортажній фотографії, у праці «Спостереження за болем інших». В українському науковому дискурсі проблему етики візуальної репрезентації війни досліджує Л. Лисенко², аналізуючи кризи етичних стандартів у фотожурналістиці, а також Н. Стеблина та К. Родигін³, фокусуючись на наративах війни у світових медіа (зокрема, в матеріалах The Guardian). Попри значну кількість розвідок щодо окремих знімків (наприклад, фото знищеного російськими військами Маріуполя чи світлин з «Азовсталі»), системний аналіз довготривалих ретроспективних проєктів, як-от *'1000 days of war in Ukraine captured in images'*, досі не був предметом окремого наукового вивчення.

3. Методологічні засади дослідження

Методологічну основу дослідження становить комплексний підхід, який базується на поєднанні методів візуального контент-аналізу та компаративістики.

У процесі дослідження застосовано деонтологічний аналіз для зіставлення стандартів і рекомендацій для журналістів Associated Press та Комісії з журналістської етики. Теоретичну рамку формує система «фотограф – фото – глядач», яку виводить у своєму дослідженні Л. Лисенко⁴: згадана концепція дозволяє дослідити взаємодію суб'єктів візуальної комунікації.

Окрім того, використано метод кейс-стаді для детальнішого аналізу етично неоднозначних світлин, що дало змогу перевірити теоретичні положення на практичному матеріалі.

Мета статті полягає у виявленні та аналізі деонтологічних принципів відображення жертв війни у фотопроекті агентства Associated Press за 1000 днів повномасштабного російського вторгнення в Україну. Дослідження передбачає розгляд балансу між документуванням, художньою естетизацією, суспільною вагомістю кадру та правом людини на приватність у моменти проживання трагедії та втрати. Також у статті не залишилось поза увагою питання дотримання фотожурналістом на практиці затверджених редакційних та загальноетичних стандартів при висвітленні війни.

Об'єктом аналізу є матеріал АР, який об'єднує роботи Євгена Малолетки, Мстислава Чернова, а також інших провідних фотографів, відомих знімками з місць

¹ Зонтаг, С. (2020), *Спостереження за болем інших*, пер. з англ. Назар Довжок, ist publishing, Київ, 144 с.

² Лисенко, Л. (2023), «Криза етики візуальної репрезентації війни (фотографічний вимір)», *Obraz*, вип. 3 (32), с. 37–46. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a08b53a8-a0d1-445d-8d62-9f8c0ceaa62b/content> (дата звернення: 23.12.2025).

³ Стеблина, Н., Родигін, К. (2025), «Наративи війни та газетна фотографія (сприйняття повномасштабного російського вторгнення в Україну газетою The Guardian)», *Актуальні питання масової комунікації*, № 38, с. 18–30. DOI: <https://doi.org/10.17721/CIMC.2025.38.18-30> (дата звернення: 23.12.2025).

⁴ Лисенко, Л. (2023), «Криза етики візуальної репрезентації війни (фотографічний вимір)», *Obraz*, вип. 3 (32), с. 37–46. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a08b53a8-a0d1-445d-8d62-9f8c0ceaa62b/content> (дата звернення: 23.12.2025).

російських воєнних злочинів (Костянтин та Влада Ліберови, Феліпе Дана тощо). Проєкт *'1000 days of war...'* сфокусований не лише на зборі документальних кадрів, на яких зафіксовані наслідки російських атак і зруйновані будівлі, а й на емоціях як окремих героїв, так і груп людей, переважно – постраждалих цивільних. **Предметом** дослідження є опубліковані кадри: від безпосередньої фіксації людей, котрі загинули в перші дні російського вторгнення до метафоричних портретів українців, які живуть у стані перманентної травми.

При аналізі опублікованих фотографій авторка спирається на принципи «trauma-informed journalism» (журналістики, що враховує травму). Головним завданням такого підходу є не тільки показ факту страждання, а передовсім збереження агентності жертви: права людини лишатися суб'єктом історії та бути не лише об'єктом жалю чи абстрактної ілюстрації травми. Особливу увагу в статті приділено тому, як автори АР використовують техніку «олюднення статистики» через деталізацію побуту та емоцій на тлі масштабних руйнувань.

4. Виклад основного матеріалу дослідження

Фундаментальним підґрунтям для розуміння етичних викликів репрезентації жертв війни в медіапроєктах загалом та вищезгаданому проєкті АР є тези, викладені в праці С. Зонтаг «Спостереження за болем інших»⁵. Авторка виділяє дихотомію шоку, котрий може стати когнітивним ударом, коли глядач стикається зі зображеннями трагедії вперше, та десенситизації (звикання), коли через надмірне тиражування жакхливих кадри «нормалізуються» – це стало більш поширеною проблемою з розвитком технологій та ростом популярності онлайн-медіа.

Дослідниця також вказує на психологічну амбівалентність: попри соціальну неприйнятність, видовище чужого болю може викликати в глядача похмуре зацікавлення, перетворюючи трагедію на об'єкт споглядання. Як приклад, С. Зонтаг наводить поширеність сюжетів, пов'язаних зі стражданнями, у світовому мистецтві й роздумує над тим, як композиційно вдалий репортажний кадр може здаватися «нереалістичним» і сприйматися як мистецький об'єкт, а не реальний документ про трагедію: «Якщо воєнна фотографія виглядає як кадр із фільму, то починає здаватися неавтентичною, навіть якщо в ній немає нічого постановочного»⁶.

Ці тези знаходять розвиток у дослідженні Л. Лисенко, яка наголошує на тому, що фотографії страждання завжди мають посилений ступінь значущості, а декодування їхніх сенсів перекладається безпосередньо на глядача. Важливість ролі останнього формується системою реакцій: від розуміння та відчуття до конкретної «дії у відповідь». Науковиця вводить поняття «гіпервидимості», яка активується як захисний механізм перед страхом невідомого. За відсутності видимої повноти зображеного у глядача виникає «відчайдушне бажання бачити ще більше», намагання певним чином «допрожити» побачене у власній уяві. В такому разі етичність фотографії потрапляє в поле множинних інтерпретацій, де межу між приватним і публічним розмивають цифрові технології. Лисенко наголошує на необхідності розглядати

⁵ Зонтаг, С. (2020), *Спостереження за болем інших*, пер. з англ. Назар Довжок, ist publishing, Київ, 144 с.

⁶ Там само.

етику через цілісну систему «фотограф – фото – глядач», де психоемоційний досвід кожного суб'єкта має бути врівноваженим⁷.

Окрім цього, Л. Лисенко зауважує необхідність враховувати межу між приватним досвідом горя та суспільно вагомим фактом. Як приклад, науковиця наводить світлини Влади та Костянтина Ліберових із похорону військового Дмитра Коцюбайла із позивним «Да Вінчі» – під час прощання із загиблим воїном фотографи фіксували не тільки загальні плани, а й емоції його близьких, що викликало дискусію в соцмережах щодо доречності подібних кадрів у моменти, коли рідні полеглих проживають горе – й водночас із цим масштаб події (як похорон досить відомого діяча) є таким, що її фіксація є документуванням суспільно вагомого моменту та частиною майбутньої колективної пам'яті. Про це також згадує історикиня мистецтва Олена Червоник у статті «Фотофіксація горя: кілька міркувань про етику і новий український мартиролог»⁸.

«Репрезентація – це соціальний клей, що створює спільноту. Нерепрезентоване вислизає з історичної пам'яті», – згадує дослідниця в матеріалі для медіа «Українська правда», відправною точкою якого є світлина Аліни Михайлової на похороні Дмитра Коцюбайла, зроблена подружжям Ліберових.

Трансформацію подібних процесів у часі деталізують Н. Стеблина та К. Родигін⁹. Дослідники підтверджують спостереження Зонтаг про нормалізацію війни, фіксуючи перехід від «жаху» перших днів до «символізації» на пізніших етапах. Вони виділяють кілька ключових рис сучасного візуального наративу, серед яких – пріоритет так званого «гуманітарного фокуса»: наративи про цивільних витісняють суто військові хроніки, а побут і страждання солдата як людини стають важливішими за самі бойові дії. Ще одним фактором, який описують вчені, є нівеляція суб'єктності протесту з боку громадян країни-агресора. Дослідники з'ясували, що на початку повномасштабного вторгнення РФ The Guardian намагалися виокремити російських протестувальників як героїв матеріалів; згодом вони зникли як активні суб'єкти, а увага медіа змістилася на жертв російської агресії – зокрема, цивільних жінок.

Межа між шоком, документуванням та нормалізацією болю є контекстом для матеріалу Associated Press. Етичність проєкту полягає не лише у виборі кадрів, а й у тому, як він артикулює досвід пам'яті та трагедії.

Огляд візуальної стратегії проєкту *'1000 days of war in Ukraine'* потребує окреслення нормативної бази, на якій ґрунтується робота фотокореспондентів – вона включає внутрішні стандарти Associated Press та рекомендації Комісії з журналістської етики щодо публікації фотографій людей, які загинули внаслідок бойових дій.

⁷ Лисенко, Л. (2023), «Криза етики візуальної репрезентації війни (фотографічний вимір)», *Obraz*, вип. 3 (32), с. 37–46. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a08b53a8-a0d1-445d-8d62-9f8c0ceaa62b/content> (дата звернення: 23.12.2025).

⁸ Червоник, О. (2023), «Фотофіксація горя: кілька міркувань про етику і новий український мартиролог», *Українська правда. Життя*, 14 березня. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/03/14/253331/> (дата звернення: 02.01.2026).

⁹ Стеблина, Н., Родигін, К. (2025), «Наративи війни та газетна фотографія (сприйняття повномасштабного російського вторгнення в Україну газетою The Guardian)», *Актуальні питання масової комунікації*, № 38, с. 18–30. DOI: <https://doi.org/10.17721/CIMC.2025.38.18-30> (дата звернення: 23.12.2025).

Згідно з внутрішніми стандартами АР, фотографам заборонено будь-яким чином ретушувати чи змінювати елементи кадру, що може суттєво вплинути на оригінальний вміст. Стандарти допускають мінімальні корекції – до прикладу, кадрування знімка. Також за згаданими регуляціями заборонено використовувати штучне розмиття чи затемнення фону для надання зображенню більшої «художності»¹⁰.

Такі стандарти потрібні для дотримання точності й достовірності в зображенні війни та мінімізації ризиків викривлення фактів, а також – уникнення «естетизації насильства», про які в різній формі говорять С. Зонтаг, Н. Стеблина та К. Родигін. Відмова АР навіть від усунення «ефекту червоних очей» підкреслює пріоритет документальності над візуальним комфортом та стилістикою кадру: це частково відповідає концепції шоку як когнітивного удару для глядача, про який писала С. Зонтаг¹¹.

На відміну від вимог АР, які загалом спрямовані на дотримання журналістських стандартів точності та правдивості, рекомендації Комісії з журналістської етики зосереджені на захисті честі та гідності людей – як загиблих внаслідок війни, так і людей, які проживають горе й втрату (наприклад, рідні та близькі під час похорону).

Коли мовиться про зображення загиблих, виникає етична дискусія щодо ідентифікації жертв війни. Так, стратегія АР часто передбачає оприлюднення імен та історій загиблих, щоби уникнути «анонімності статистики» – це можна побачити, зокрема, в стандарті з необхідністю максимально повно описувати фото для публікації. Натомість Комісія з журналістської етики вводить чітке обмеження: називати імена загиблих заборонено, доки про смерть офіційно не дізналися їхні родичі – порушення цього обмеження є втручанням у приватне життя людей та може спричинити додаткову травматизацію для близьких загиблого¹².

Такий етичний підхід базується на прагненні мінімізувати ретравматизацію: оскільки український глядач перебуває всередині травми, а не споглядає її як «нейтральний свідок», Комісія з журналістської етики рекомендує медіа бути обережними із великими планами загиблих¹³. Стандарти АР орієнтовані на зовнішнього глядача – кадри смертей та страждань використовують для більш повної документації наслідків війни та її репрезентації для іноземної аудиторії. Таким чином, у сучасній воєнній журналістиці можна простежити межу між «правом світу знати» і «правом на гідність та приватне прожиття трагедії».

Обидві системи регуляцій включають тези про важливість контексту. АР уникає використання «загальних» (generic) фото, щоби не створювати хибних асоціацій та неповного (отже, неправдивого) означення¹⁴. Комісія з журналістської етики, своєю чергою, наголошує на тому, що публікація шокowego контенту має бути ви-

¹⁰ The Associated Press: official website, "AP News Values and Principles. Telling the Story". URL: <https://www.ap.org/about/news-values-and-principles/telling-the-story/> (дата звернення: 02.01.2026).

¹¹ Зонтаг, С. (2020), *Спостереження за болем інших*, пер. з англ. Назар Довжок, ist publishing, Київ, 144 с.

¹² Комісія з журналістської етики: вебсайт (2022), «Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо публікації фотографій людей, які загинули внаслідок агресії РФ», Заява КЖЕ від 05.04. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-publikatsii-fotohrafii-liudey-ia-ki-zahynuly-vnaslidok-ahresii-rf/> (дата звернення: 02.01.2026).

¹³ Там само.

¹⁴ The Associated Press: official website, "AP News Values and Principles. Telling the Story". URL: <https://www.ap.org/about/news-values-and-principles/telling-the-story/> (дата звернення: 02.01.2026).

правдана «винятковою суспільною вагомістю»¹⁵ (як, наприклад, фіксація воєнного злочину). Разом із цим нині ні в етичних рекомендаціях, ні в законодавчому полі не існує чітких критеріїв, які б розмежували поняття суспільної вагомості та зловживання шоковим контентом.

КЖУ радить керуватися такими факторами при прийнятті рішення про публікацію того чи іншого матеріалу (включно з фотографіями та відеоконтентом): яким є внесок матеріалу в дискусію, що становить публічний інтерес; наскільки відома зображена людина; як зображена людина поводитись до публікації (за згаданими рекомендаціями, журналіст має враховувати, що людина в стані шоку не здатна дати чітку та свідому згоду на зйомку – якщо згодом такий герой просить прибрати фото чи коментар, це потрібно зробити). Також треба зауважити, якими були обставини знімання та спосіб отримання інформації, а також – яким буде остаточний зміст, форма й потенційні наслідки публікації¹⁶.

«Метою дій журналіста, який висвітлює наслідки злочинів Росії, має бути не видобування з аудиторії емоцій і не спонування її до будь-якої реакції, а повне і правдиве висвітлення події. Бути небайдужим до людського горя — нормально, але в журналістських матеріалах варто утриматись від оцінок, суб'єктивних тлумачень, нагнітання емоцій. Найкраще, коли факти говорять самі за себе, а коментарі належать ньюзмейкерам і свідкам події, а не авторові», – мовиться в рекомендаціях Комісії з журналістської етики¹⁷.

Це замикає комунікаційний ланцюг «фотограф – фото – глядач», який описала Л. Лисенко: подібні етичні регуляції та поради спрямовані на те, щоби перетворити «гіпервидимість» війни не на привід для споглядання шокового контенту, а на інструмент відповідальної дії та впливу на глядача¹⁸.

Матеріал про тисячу днів повномасштабного російського вторгнення розпочинається зі світлин біженців – попри те, що рекомендації АР закликають уникати «штучності» кадру, фотографи обирають композиційні рішення, які створюють зображення, здатне викликати емоцію. Прикладом цього є світлина біженців, які ховаються під розбитим мостом та намагаються перетнути річку Ірпінь, щоби покинути Київ – такий опис можна прочитати під фотографією. Згаданий кадр належить фотографу Емілію Моренатті та зроблений 5 березня 2022 року¹⁹ – й навіть без перекладу підпису глядач може зрозуміти бодай поверховий контекст.

Серед кадрів, що ввійшли до підбірки, є фотографія Євгена Малолетки від 9 березня 2022 року, на якій чоловіки в Маріуполі скидають тіло до масового похо-

¹⁵ Комісія з журналістської етики: вебсайт (2022), «Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо публікації фотографій людей, які загинули внаслідок агресії РФ», Заява КЖЕ від 05.04. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-publikatsii-fotografii-liudey-iaki-zahynuly-vnaslidok-ahresii-rf/> (дата звернення: 02.01.2026).

¹⁶ Там само.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Лисенко, Л. (2023), «Криза етики візуальної репрезентації війни (фотографічний вимір)», *Obraz*, вип. 3 (32), с. 37–46. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a08b53a8-a0d1-445d-8d62-9f8c0ceaa62b/content> (дата звернення: 23.12.2025).

¹⁹ *The Associated Press News* (2024), “AP photos: 1,000 days of war in Ukraine captured in images”, 16 November. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-1000-days-photos-9ac6ae1739e41d6d9c17aeced54266a15> (дата звернення: 22.12.2025).

вання²⁰. На світлині можливо роздивитися обриси тіл, але не видно обличчя чи інших ознак, за якими можна було б із точністю ідентифікувати особи загиблих людей – такий кадр можна назвати етичним, адже він водночас репрезентує наслідки трагедії та не посягає на гідність жертв.

Одразу після згаданої світлини в матеріалі є фото цього самого автора, зроблене того ж дня – на ньому зображена вагітна жінка Ірина Калініна, яку евакуюють із обстріляного російськими військами пологового будинку. Підпис під кадром повідомляє, що дитина Ірини Калініної народилася мертвою, а сама жінка померла через пів години після пологів²¹. Із погляду глобальної журналістики ця фотографія Євгена Малолетки є етично виправданою — вона певною мірою персоніфікує воєнний злочин, адже автор не просто зробив фото, а розповів про один із численних наслідків цього злочину через конкретну жертву й підкріпив історію візуально сильним кадром. Разом із цим, фотографія залишається етично проблематичною, оскільки порушує право людини на приватність – фотограф, імовірно, не мав змоги отримати активну згоду героїні на зйомку чи публікацію, хоча на світлині добре видно обличчя жінки.

Окремо варто розглянути кадри із похоронних церемоній, котрі редакція AP додала до матеріалу. Перший із них є ще одним взірцем межі між суспільною вагою та правом на приватне прожиття горя – мова про світлину з похорону чотирирічної Лізи, яка загинула через російську атаку на Вінницю в липні 2022 року. На знімку видно як тіло дитини, так і емоції її близьких та рідних²² – у цьому випадку питання про те, етичний такий кадр чи ні, є предметом дискусії. Подібні світлини доречно публікувати виключно з контекстним коментарем (як ілюстрацію-доказ воєнного злочину, внаслідок якого загинула дитина) – без пояснення вони не несуть у собі стільки ж візуальної інформації, скільки, до прикладу, згадана вище фотографія вагітної жінки в Маріуполі.

Ще одним прикладом фотографії, яка працює виключно в разі додавання контексту – портрет 26-річної Анастасії Охріменко, яка плаче на похороні свого загиблого на фронті чоловіка²³. Без підпису світлина має вигляд майже художнього кадру на межі з естетизацією трагедії – але у випадку цієї публікації підпис не дає повного контексту.

Так, інформацію про те, що чоловік героїні на фото – військовий, котрий загинув внаслідок бойових дій, можна дізнатися при додатковому пошуку імені Анастасії Охріменко, адже в підписі до кадру в матеріалі AP цього факту немає – історію Анастасії, її чоловіка та ще трьох друзів опублікувало медіа The Independent²⁴.

Таким чином, для глядача, для якого контекст саме цієї історії є невідомим, і котрий не здійснив додаткового пошуку, ім'я героїні в підписі та факт того, що знімок зроблений під час похорону її чоловіка, не дасть значного розуміння про те, хто зображений та чому цей кадр настільки важливий, що його долучили до вибірки з

²⁰ Там само.

²¹ Там само.

²² Там само.

²³ Там само.

²⁴ Kullab, Samya (2023), "In the lives of 5 friends, Ukraine's war story unfolds", *The Independent*, 16 February. URL: <https://www.independent.co.uk/news/ap-ukraine-bucha-people-russia-b2283409.html> (дата звернення: 02.01.2026).

усієї кількості фотографій, зроблених репортерами Associated Press за тисячу днів повномасштабної війни між Росією та Україною.

5. Висновки

За результатами розгляду окремих взірців фотографій від кореспондентів агентства Associated Press у ретроспективному матеріалі *'1000 days of war in Ukraine'* авторка дійшла до низки висновків. Першим із них є механізми адаптації аудиторії, застосовані в межах одного матеріалу, який містить значну кількість візуально виразного контенту.

Дослідження підтверджує теоретичні тези С. Зонтаг про трансформацію сприйняття мілітарного насильства – світлини в матеріалі демонструють як масштаби трагедії, так і особисті моменти прожиття горя й смерті окремими людьми (за нормальних, невоєнних обставин такі світлини не повинні були б існувати – такі зображення, на погляд Комісії з журналістської етики, є грубим втручанням у приватний простір людини). Тривалість війни та кількість щоденного шокowego контенту спричинила певну десенситизацію аудиторії – так журналісти після перших тижнів війни стали фокусуватися на історіях окремих героїв, таким чином «олюднюючи статистику».

У матеріалі, який є предметом розгляду, кадри масштабу трагедії перемежовані світлинами, де акцент – саме на емоціях зображених людей. Разом із цим етична ефективність таких кадрів прямо пов'язана з наявністю чи відсутністю повного контекстуального супроводу: коли інформація, яку глядач отримує «тут і зараз», без додаткового пошуку, є неповною, виникає ризик деконтекстуалізації – художня якість знімка починає превалювати над його цінністю як документа, що свідчить про воєнний злочин і трагедію.

Також під час аналізу матеріалу неодноразово зауважено таку проблему, як конфлікт ідентифікації та деонтологічних підходів. Зокрема, при аналізі рекомендацій для роботи журналістів від АР та Комісії з журналістської етики виявлено розбіжності між глобальною етичною моделлю АР та національними рекомендаціями КЖЕ – така різниця можлива тому, що питання на межі професійної та особистісно-людської етики не є врегульованими на рівні законів чи інших легальних приписів.

Глобальна журналістська практика, скерована на аудиторію «зовні конфлікту», допускає повну ідентифікацію жертви – у цьому вбачають спосіб надання їй суб'єктності та «олюднення» доказової бази воєнного злочину через персональну історію. Натомість рекомендації від української Комісії з журналістської етики спираються на принципи мінімізації ретравматизації. КЖЕ також ставить у пріоритет право людини на приватність і гідність: із цього погляду, одним із найбільш виважених варіантів репрезентації жертв, який можна побачити в матеріалі про тисячу днів війни, застосував Євген Малолетка при зйомці масового поховання у Маріуполі: автор обійшовся без візуальної ідентифікації облич, що дає змогу уникнути втручання в приватний простір загиблих.

В умовах сучасної війни функціонує концепція «гіпервидимості», про яку пише Л. Лисенко – вона включає цифрову прозорість і надмір візуального контенту, з яким щоденно стикається глядач (особливо той, хто є безпосереднім свідком та учасником травматичних подій). У таких умовах етичність кадру визначається рівнем відповідальності взаємодії глядача з контентом: наприклад, світлини з похоронних церемоній (окремо варто зауважити ті, на котрих видно обличчя загиблого), демонструють межу між суспільною значущістю та правом на приватне проживання горя. Без на-

лежного й повного текстового пояснення такі кадри втрачають значну частину ваги й можуть сприйматися як інструмент естетизації трагедії, тоді як наявність повного контексту є обов'язковою умовою збереження етичного балансу.

У підсумку, результати проведеного дослідження вказують на те, що етика візуальної репрезентації жертв російсько-української війни в проєкті Associated Press базується на поєднанні документальної безкомпромісності та пошуку нових форм олюднення трагедії. Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на вивчення впливу цих зображень на формування колективної пам'яті та правову оцінку подій у міжнародних інституціях, а також для аналізу фотографій періоду повномасштабного російського вторгнення в Україну з погляду етичних рекомендацій та журналістських стандартів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kullab, Samya (2023), "In the lives of 5 friends, Ukraine's war story unfolds", *The Independent*, 16 February. URL: <https://www.independent.co.uk/news/ap-ukraine-bucha-people-russia-b2283409.html> (дата звернення: 02.01.2026).
2. *The Associated Press News* (2024), "AP photos: 1,000 days of war in Ukraine captured in images", 16 November. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-1000-days-photos-9ac6ae1739e41d6d9c17aced54266a15> (дата звернення: 22.12.2025).
3. *The Associated Press: official website*, "AP News Values and Principles. Telling the Story". URL: <https://www.ap.org/about/news-values-and-principles/telling-the-story/> (дата звернення: 02.01.2026).
4. Зонтар, С. (2020), *Спостереження за болем інших*, пер. з англ. Назар Довжок, ist publishing, Київ, 144 с.
5. *Комісія з журналістської етики: вебсайт* (2022), «Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо публікації фотографій людей, які загинули внаслідок агресії РФ», Заява КЖЕ від 05.04. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-publikatsii-fotohrafii-liudey-iaki-zahynuly-vnaslidok-ahresii-rf/> (дата звернення: 02.01.2026).
6. Лисенко, Л. (2023), «Криза етики візуальної репрезентації війни (фотографічний вимір)», *Obraz*, вип. 3 (32), с. 37–46. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a08b53a8-a0d1-445d-8d62-9f8c0ceaa62b/content> (дата звернення: 23.12.2025).
7. Стеблина, Н., Родигін, К. (2025), «Наративи війни та газетна фотографія (сприйняття повномасштабного російського вторгнення в Україну газетою The Guardian)», *Актуальні питання масової комунікації*, № 38, с. 18–30. DOI: <https://doi.org/10.17721/CIMC.2025.38.18-30> (дата звернення: 23.12.2025).
8. Червоник, О. (2023), «Фотофіксація горя: кілька міркувань про етику і новий український мартиролог», *Українська правда. Життя*, 14 березня. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/03/14/253331/> (дата звернення: 02.01.2026).

REFERENCES

1. Kullab, Samya (2023), "In the lives of 5 friends, Ukraine's war story unfolds", *The Independent*, 16 February. URL: <https://www.independent.co.uk/news/ap-ukraine-bucha-people-russia-b2283409.html> (data zvernennia: 02.01.2026).
2. *The Associated Press News* (2024), "AP photos: 1,000 days of war in Ukraine captured in images", 16 November. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-1000-days-photos-9ac6ae1739e41d6d9c17aeed54266a15> (data zvernennia: 22.12.2025).
3. *The Associated Press: official website*, "AP News Values and Principles. Telling the Story". URL: <https://www.ap.org/about/news-values-and-principles/telling-the-story/> (data zvernennia: 02.01.2026).
4. Zontag, S. (2020), *Sposterezhennia za bolem inshykh*, per. z anhl. Nazar Dovzhok, ist publishing, Kyiv, 144 s.
5. *Komisiia z zhurnalistskoi etyky: vebseit* (2022), «Rekomendatsii Komisii z zhurnalistskoi etyky shchodo publikatsii fotohrafii liudei, yaki zahynuly vnaslidok ahresii RF», Zaiava KZhE vid 05.04. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-publikatsii-fotohrafii-liudey-iaki-zahynuly-vnaslidok-ahresii-rf/> (data zvernennia: 02.01.2026).
6. Lysenko, L. (2023), «Kryza etyky vizualnoi reprezentatsii viiny (fotohrafichni vymir)», *Obraz*, vyp. 2 (42), c. 55–61. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a08b53a8-a0d1-445d-8d62-9f8c0ceaa62b/content> (data zvernennia: 23.12.2025).
7. Steblyna, N., Rodyhin, K. (2025), «Naratyvy viiny ta hazetna fotohrafia (spryiniattia povnomasshtabnoho rosiiskoho vtorhnennia v Ukrainu hazetoiu The Guardian)», *Aktualni pytannia masovoi komunikatsii*, № 38, c. 18–30. DOI: <https://doi.org/10.17721/CIMC.2025.38.18-30> (data zvernennia: 23.12.2025).
8. Chervonyk, O. (2023), «Fotofiksatsiia horia: kilka mirkuvan pro etyku i novyi ukrainskyi martyroloh», *Ukrainska pravda. Zhyttia*, 14 bereznia. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/03/14/253331/> (data zvernennia: 02.01.2026).

THE ETHICS OF REPRESENTING WAR VICTIMS IN THE FEATURE '1000 DAYS OF WAR IN UKRAINE CAPTURED IN IMAGES' (AP)

Yuliia Ravliuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
49 Henerala Chuprynky St., 79044, Lviv, Ukraine,
e-mail: leia.ukrainka@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-5686-2721>*

The article analyzes the ethical parameters of war visualization within the Associated Press (AP) retrospective project '1,000 Days of War in Ukraine'. The study examines the complex deontological conflict between the global journalistic principle of "bearing witness" and the national legal framework regarding the right to privacy, as defined by the recommendations of the Commission on Journalistic Ethics. Special attention is paid to the ethical boundaries of victim identification and the photography of funeral ceremonies in a high-intensity conflict zone. The author identifies the role of technological authenticity—ensured by strict AP photo editing standards—and deep contextualization as primary safeguards against the aestheticization of violence and the desensitization of the global audience.

Methodologically, the work integrates visual content analysis with the "photographer–photo–audience" framework to evaluate how photographic signs function as evidence of war crimes while preserving the human dignity of the subjects. The research defines the necessary conditions for minimizing the re-traumatization of the audience and preventing voyeuristic consumption of tragedy. The findings suggest that the ethical value of war photography is determined not only by its visual impact, but by the narrative integrity provided through comprehensive captioning and respect for the subjects' privacy in moments of grief.

Keywords: war photojournalism, Associated Press, journalistic ethics, Commission on Journalistic Ethics, aestheticization of violence, desensitization, victim identification, visual narrative.

Отримано редакцією видання / Received: 10.01.2026

Прорецензовано / Revised: 10.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 12.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 04.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 58; 138–144 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13951>

УДК 070:004.774]:32.019.51

ОБРАЗ УКРАЇНИ В МАТЕРІАЛАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО АГЕНТСТВА “REUTERS”

Наталія Семен

Національний університет «Львівська політехніка»

вул. Князя Романа, 3, 79000, Львів, Україна

e-mail: natalia.f.semen@lpnu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4814-0198>

Російсько-українська війна вже давно стала топ-темою у світових засобах масової інформації. Велика Британія є активним партнером України і постійно виділяє чималу допомогу для того, аби наша країна наносила ефективну відсіч російським окупантам. Мас-медіа Великої Британії, зокрема інформаційне агентство “Reuters”, також регулярно висвітлюють тему російської агресії в Україні та інформують міжнародну спільноту про ці події.

Ключові слова: медіа; контент; війна; Україна; інформаційне агентство; імідж.

1. Постановка проблеми. Агенція “Reuters” входить у світову систему інформаційних агентств. Її клієнтами є державні установи, численні медіа як Великої Британії, так і світу. Це агентство активно та оперативно реагує на події в Україні та інформує світову аудиторію про них. На сайті ресурсу щодня з’являються новини про російсько-українську війну, для цього тут виокремили спеціальну рубрику “Ukraine and Russia at War” («Україна і Росія у війні»).

Варто зауважити, що, попри позицію підтримки, все ж таки “Reuters” часом демонструє доволі неоднозначне ставлення до ситуації в Україні, про що свідчать дослідження українських медійників. Наприклад, на сайті “Reuters” в особистому профілі користувача під назвою “My news” можна обрати теми для персональної розсилки і там рубрика про війну Росії проти України називається “Ukraine Crisis” («Українська криза»). Це помітив керівник Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки Ігор Соловей. За його словами, такі прийоми є неприпустимими для медіа країни, яка підтримує Україну, адже: «Таким чином відповідальність ніби перекладається на Україну, з якою «щось не так». Тим часом Росія, котра є джерелом проблем, залишається поза фокусом уваги. До того ж, «криза» – надто делікатний термін, який розмиває жакливу реальність геноцидальної російської агресії. Так само некоректно вживати формулювання «українська війна» (ніби її

розпочала Україна) або «війна в Україні» (ніби це суто наша внутрішня проблема)»¹.

Саме тому важливо регулярно і ретельно досліджувати наративи контенту про російсько-українську війну і способи його подачі, оскільки саме проукраїнська риторика, правдиве відтворення образу нашої країни допоможе підтримувати позитивний імідж на світовій арені, а це дасть змогу залучати більшу підтримку з боку наших іноземних партнерів, зокрема і з Великої Британії. У цьому і полягає *актуальність* теми цього дослідження.

Метою цієї роботи є дослідити, як зображають Україну в матеріалах британського інформаційного агентства “Reuters”. Щоб досягти мети, ми поставили перед собою такі *завдання*: 1. Проаналізувати наукові праці, що стосуються висвітлення інформації про російсько-українську війну в мас-медіа. 2. Розглянути матеріали інформаційного агентства “Reuters” про Україну та події російсько-української війни. 3. Виокремити групи образів, в яких зображується Україна в матеріалах “Reuters”. 4. На основі проаналізованих матеріалів “Reuters”, обґрунтувати образ України в контенті цього медіа. 5. Окреслити перспективні та проблемні моменти цієї тематики на ресурсі інформагентства “Reuters”.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема висвітлення російсько-української війни в медіа в останні роки стала об’єктом багатьох наукових досліджень. Серед них можна виділити праці Білоніжки І., Народовської О., Заболотської О., Ялової О., Савон К., Цурканової І. та інших.

Дослідники Білоніжка І. та Народовська О. аналізують засоби та складові елементи, які потрібні для створення іміджу України, також вони окреслюють саме поняття іміджу та його масштаби, опираючись на лексичні засоби у тревел-блогах на платформі YouTube. Виділяють характеристики цього поняття². Дослідниця Савон К. аналізує основні правові положення, що регулюють процес покращення іміджу України на світовій арені та безпосередньо в межах своєї території, окреслює проблемні та перспективні моменти сторін іміджу України, приділяє увагу різниці між розумінням іміджу в нашій країні та у світі³. Заболотська О. аналізує міжнародний імідж України через меми, карикатури, словесні засоби, пости в соцмережах тощо. Це дає змогу побачити, як сприймають Україну пересічні користувачі у різних країнах світу⁴. Цурканова І. розмірковує над важливістю правильно сформованого іміджу України і зазначає, що «рівень підтримки з боку міжнародних партнерів пов’язаний з іміджем країни та її лідера». Також науковиця детально опи-

¹ Мельник, Р. (2024), Сайт Reuters у профілі користувача досі називає російську агресію «українською кризою», *Детектор медіа*, 29 липня. URL: <https://detector.media/infospace/article/230199/2024-07-29-sayt-reuters-u-profil-korystuvacha-dosi-nazyvaie-rosiysku-agresiyu-ukrainskoyu-kryzoyu/>.

² Білоніжка, І. С., Народовська, О. М. (2020), «Лексичні засоби створення іміджу України (на основі аналізу відеоблогів на платформі “YouTube”)», *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, № 46, Том 1, с. 35 – 38.

³ Савон, К. В. (2019), «Міжнародний імідж України: сучасний стан та перспективи розвитку», *Актуальні проблеми політики*, Вип. 64, с. 180 – 193.

⁴ Заболотська, О. (2025), «Образ українця в російськомовних медіаконтентах», *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, Вип. 3 (214), с. 267 – 274.

сує державні заходи щодо створення і посилення правильного іміджу України на міжнародній арені⁵.

Однак в українському журналістикознавстві все ж таки не вистачає праць, у яких би досліджували саме конкретний образ України, її міжнародний імідж в медіа Великої Британії та інших країн світу. Переважно, чимало досліджень сфокусовані саме довкола поняття іміджу країни, його складових, або ж лінгвістичних засобів створення образу України, натомість існує потреба в дослідженнях самого контенту про нашу країну в закордонних медіа.

3. Методологічна основа дослідження. У цій роботі застосовані такі методи дослідження: контент-аналіз, описовий метод та узагальнення. За допомогою контент-аналізу був проаналізований контент на онлайн-ресурсі інформаційного агентства “Reuters” за період 2025 року. Завдяки описовому методу вдалось виокремити групи образів України в матеріалах “Reuters”. Цей метод дав змогу окреслити позитивні і негативні аспекти в подачі такого контенту на ресурсі “Reuters”. Також за допомогою описового методу вдалось сформулювати результати дослідження, провести огляд останніх досліджень та публікацій, що стосуються іміджу України у світовому медіапросторі. Метод узагальнення дав можливість сформулювати висновки, що матимуть прикладне значення для всіх, хто використовує світові медіаресурси як джерело отримання інформації.

4. Вклад основного тексту матеріалу дослідження. Інформаційне агентство “Reuters” має 197 кореспондентських бюро по всьому світу. В Україні власного бюро немає, проте є власні кореспонденти, які активно і оперативно інформують про події в Україні.

Події в Україні завжди були в полі інтересу цього медіа. Адже ще з 2014 року агенція активно висвітлювала події Революції Гідності, анексії Криму, в зоні АТО. На тлі цих подій, агентство “Reuters” зображало нашу країну як таку, що гідно тримає оборону і чинить опір російським окупантам. Аналізуючи матеріали цього медіа періоду 2013 р. по теперішній час, стає зрозуміло, що Велика Британія не визнає жодну з окупованих Росією українських територій, вважає Російську Федерацію країною-агресоркою, а її президента В. Путіна та військових ЗС РФ – воєнними злочинцями. Наприклад, у матеріалі під назвою “Ukraine identifies Russian commander as suspect in Bucha killings” мова йде про те, що українська сторона ідентифікувала чергового російського воєнного злочинця, який причетний до масових вбивств цивільного населення в м. Буча. Слідчі встановили цілий ланцюжок окупантів, що скоїли криваві вбивства місцевих жителів, а також підозру було вручено їхньому командирові. Як бекграунд до цього матеріалу, подана інформація про те, що інформаційне агентство “Reuters” також проводило власне розслідування, опубліковане в травні 2022 року, у ньому було висвітлено роль 76-ї десантно-штурмової дивізії РФ у подіях у Бучі⁶.

Після повномасштабної війни в матеріалах цього медіа часто наголошується на тому, що Росія порушує міжнародне право, посягаючи на суверенітет і територіальну

⁵ Цурканова, І. (2023), «Імідж України в умовах війни та міжнародна політична підтримка», *Грані. Політологія*, Том 26, №3, с. 87 – 93.

⁶ Deutsch, A. (2025), “Ukraine identifies Russian commander as suspect in Bucha killings”, available at: <https://www.reuters.com/world/ukraine-identifies-russian-commander-suspect-bucha-killings-2025-11-20/> (accessed 25 November 2025).

цілісність України. Відтак з такої риторики чітко зрозуміло, що міжнародна спільнота визнає Україну і вважає її серйозним політичним суб'єктом на карті світу. Наприклад, у матеріалі під назвою “EU’s von der Leyen, NATO’s Rutte join Ukraine talks in Berlin” мова йде про те, що мають відбутись переговори щодо укладення мирної угоди і на них мають бути присутні президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн та Генеральний секретар НАТО Марк Рютте, а також до переговорів у Берліні приєднуються як посадовці, так і лідери Великої Британії, Італії, Нідерландів, Польщі та Швеції. Це свідчить про численну підтримку України світовою спільнотою⁷.

Окремої уваги заслуговують матеріали, в яких демонструється стійкість і згуртованість українського суспільства. Часто героями матеріалів “Reuters” є цивільні, які постраждали від збройної агресії Росії, військовослужбовці, волонтери, лікарі, представники різних рівнів української влади. Саме вони є авторитетними джерелами інформації, які створюють ефект присутності в аудиторії. Особливо це помітно в жанрі репортажу, який не лише інформує аудиторію, а й часто документує воєнні злочини Кремля.

Також часто матеріали цього інформгентства базуються на опитуваннях громадської думки стосовно суспільно важливих питань. Наприклад, в основі матеріалу під назвою “Vast majority of Ukrainians reject major peace concessions, poll finds” є соціологічне опитування, проведене Київським міжнародним інститутом соціології. Результати свідчать про те, що 72% українців готові до угоди, яка заморозить нинішню лінію фронту та міститиме деякі компроміси. Однак 75% опитаних вважали, що дружній до Росії план, який передбачав би відмову України від території або обмеження чисельності її армії без отримання чітких гарантій безпеки, був «абсолютно неприйнятним».

Опитування проводилося з кінця листопада до середини грудня 2025 року, в ньому взяли участь 547 респондентів з усієї території, контрольованої Україною⁸.

Як бачимо за результатами цього опитування, попри усі можливі загрози та негативні сценарії, українське суспільство готове до запеклої та тривалої боротьби за свою країну.

Завдяки репортажам з місць бойових дій, зруйнованих міст і деокупованих територій, в матеріалах “Reuters” Україна часто постає як країна, що зазнає значних втрат, але не втрачає єдності та бойового духу, відваги у подальшій боротьбі.

Також “Reuters” формує образ України як частини європейського та демократичного світу. У матеріалах агентства часто порушуються теми євроінтеграції, військової та фінансової допомоги з боку США та ЄС, санкційної політики проти Росії. Україну зображають як країну, яка стримує Росію від майбутнього наступу на Європу. Тобто від нашої країни залежить безпека і стабільність в Європі. А це особливо важливо, оскільки світова спільнота має розуміти, що В. Путін не зупиниться лише в Україні, його колоніальна політика спрямована на загарбання значної частини світу.

⁷ Reuters (2025), “EU’s von der Leyen, NATO’s Rutte join Ukraine talks in Berlin”, available at: <https://www.reuters.com/world/europe/eus-von-der-leyen-natos-rutte-join-ukraine-talks-berlin-2025-12-15/> (accessed date 15.12.2025).

⁸ Peleshchuk, D. (2025), “Vast majority of Ukrainians reject major peace concessions, poll finds”, available at: <https://www.reuters.com/world/europe/vast-majority-ukrainians-reject-major-peace-concessions-poll-finds-2025-12-15/> (accessed 15 December 2025).

Наприклад, така риторика простежується в одному з матеріалів “Reuters” під назвою “UK military chief urges Britain to better prepare for Russia threat”, опублікованому як реакцію на можливі переговори між Росією та Україною, які ініціює США. У статті подана цитата головного маршала авіації Річарда Найтона, начальника штабу оборони, для аналітичного центру RUSI: «Російське керівництво чітко дало зрозуміти, що воно хоче кинути виклик, обмежити, розділити та зрештою знищити НАТО. Нашим союзникам зрозуміло, що ризик для НАТО та Великої Британії з боку Росії зростає...»⁹.

5. Результати і перспективи подальших досліджень обговорення. Проаналізувавши контент про події в Україні на ресурсі інформаційного агентства “Reuters”, можна стверджувати, що це медіа демонструє підтримку України і дотримується журналістських стандартів під час подачі інформації про події в нашій країні, особливо в контексті російсько-української війни. Важливо і надалі підтримувати проукраїнську риторичку в цьому та інших світових медіа. Ця місія покладена на сучасних журналістикознавців, медійників, які ретельно і регулярно досліджуватимуть зміст матеріалів про події в Україні. У разі виявлення неточностей та викривлень, потрібно швидко реагувати, публічно спростовувати фейки, залучаючи МЗС та усі можливі дипломатичні установи.

6. Висновок. Українська тематика на сторінках світових медіа є вкрай важливим аспектом для забезпечення проукраїнської риторички у світі. Від цього залежить бажання іноземних партнерів інвестувати у відбудову України, її економіку, і найважливіше – надавати нашій державі військову допомогу, аби вона могла наносити відсіч окупантам.

Інформаційне агентство “Reuters”, попри дуалізм думок у матеріалах і періодичні звинувачення в розмитості проукраїнської позиції у своєму контенті, все ж таки демонструє підтримку України. Важливо, щоб і надалі кількість матеріалів про Україну на ресурсі цього інформаційного агентства лише зростала і містила проукраїнську риторичку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоніжка, І. С., Народовська, О. М. (2020), «Лексичні засоби створення іміджу України (на основі аналізу відеоблогів на платформі “YouTube”)», *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, № 46, Том 1, с. 35 – 38.
2. Заболотська, О. (2025), «Образ українця в російськомовних медіаконтентах», *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, Вип. 3 (214), с. 267 – 274.
3. Ілюк, Т., Гетманенко, К. (2024), «Формування іміджу України в медіапросторі Іспанії (1991 – 2013 рр.)», *Український історичний журнал*, № 5 (578), с. 156 – 173.
4. Мельник, Р. (2024), «Сайт Reuters у профілі користувача досі називає російську агресію “українською кризою”», *Детектор медіа*, 29 липня. URL: <https://detector.media/infospace/article/230199/2024-07-29-sayt-reuters-u-profil-korystuvacha-dosi-nazyvaie-rosiysku-agresiyu-ukrainskoyu-kryzoyu/>.

⁹ Reuters (2025), “UK military chief urges Britain to better prepare for Russia threat”, available at: <https://www.reuters.com/world/uk/uk-military-chief-urges-britain-better-prepare-russia-threat-2025-12-15/> (accessed date 15.12.2025).

5. Савон, К. В. (2019), «Міжнародний імідж України: сучасний стан та перспективи розвитку», *Актуальні проблеми політики*, Вип. 64, с. 180 – 193.
6. Цурканова, І. (2023), «Імідж України в умовах війни та міжнародна політична підтримка», *Грані. Політологія*, Том 26, № 3, с. 87 – 93.
7. Чекалюк, В. (2015), «Принципи і закони творення державного іміджу у ЗМІ», *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи*, № 7 – 8 (6), с. 26 – 29.
8. Deutsch, A. (2025), “Ukraine identifies Russian commander as suspect in Bucha killings”, available at: <https://www.reuters.com/world/ukraine-identifies-russian-commander-suspect-bucha-killings-2025-11-20/> (accessed 25 November 2025).
9. Kunczik, M. (1997), *Images of nations and international public relations*, New Jersey, 346 p.
10. Peleshchuk, D. (2025), “Vast majority of Ukrainians reject major peace concessions, poll finds”, available at: <https://www.reuters.com/world/europe/vast-majority-ukrainians-reject-major-peace-concessions-poll-finds-2025-12-15/> (accessed 15 December 2025).
11. Reuters (2025), “UK military chief urges Britain to better prepare for Russia threat”, available at: <https://www.reuters.com/world/uk/uk-military-chief-urges-britain-better-prepare-russia-threat-2025-12-15/> (accessed date 15.12.2025).
12. Reuters (2025), “EU’s von der Leyen, NATO’s Rutte join Ukraine talks in Berlin”, available at: <https://www.reuters.com/world/europe/eus-von-der-leyen-natos-rutte-join-ukraine-talks-berlin-2025-12-15/> (accessed date 15.12.2025).

REFERENCES

1. Bilonizhka, I. S., Narodovska, O. M. (2020), “Lexical means of creating the image of Ukraine (based on the analysis of the videoblogs on the “YouTube” platform)”, *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Philology*, № 46, Vol. 1, p. 35 – 38.
2. Zabolotska, O. (2025), “The Image of a Ukrainian in Russian-Language Media Content”, *Scientific Notes. Series: Philological Sciences*, Issue 3 (214), p. 267 – 274.
3. Iliuk, T., Hetmanenko, K. (2024). “Formation of the Ukraine’s image in the media space of Spain (1991–2013)”, *Ukrainian Historical Journal*, № 5 (578), p. 156 – 173.
4. Melnyk, R. (2024). “Reuters website still calls Russian aggression “Ukrainian crisis” in user profile”, *Detector Media*, 29 July. URL: <https://detector.media/infospace/article/230199/2024-07-29-sayt-reuters-u-profilu-korystuvacha-dosi-nazyvaie-rosiysku-agresiyu-ukrainskoyu-kryzoyu/>.
5. Savon, K. (2019), “The international image of Ukraine: current condition and prospects for development”, *Current Political Problems*, Issue 64, p. 180 – 193.
6. Tsurkanova, I. (2023), “The image of Ukraine in the Conditions of War and International Political Support”, *Grani. Politology*, Vol. 26, № 3, p. 87 – 93.
7. Chekalyk, V. (2015), “The Principles and the Rules of Creation of a State’s Image”, *Mass communication: history, present, prospects*, № 7 – 8 (6), p. 26 – 29.
8. Deutsch, A. (2025), “Ukraine identifies Russian commander as suspect in Bucha killings”, available at: <https://www.reuters.com/world/ukraine-identifies-russian-commander-suspect-bucha-killings-2025-11-20/> (accessed 25 November 2025).
9. Kunczik, M. (1997), *Images of nations and international public relations*, New Jersey, 346 p.

10. Peleshchuk, D. (2025), "Vast majority of Ukrainians reject major peace concessions, poll finds", available at: <https://www.reuters.com/world/europe/vast-majority-ukrainians-reject-major-peace-concessions-poll-finds-2025-12-15/> (accessed 15 December 2025).
11. Reuters (2025), "UK military chief urges Britain to better prepare for Russia threat", available at: <https://www.reuters.com/world/uk/uk-military-chief-urges-britain-better-prepare-russia-threat-2025-12-15/> (accessed date 15.12.2025).
12. Reuters (2025), "EU's von der Leyen, NATO's Rutte join Ukraine talks in Berlin", available at: <https://www.reuters.com/world/europe/eus-von-der-leyen-natos-rutte-join-ukraine-talks-berlin-2025-12-15/> (accessed date 15.12.2025).

THE IMAGE OF UKRAINE IN THE MATERIALS OF THE NEWS AGENCY "REUTERS"

Natalia Semen

*Lviv Polytechnic National University
Knyazya Romana Str., 3, Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: natalia.f.semen@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4814-0198>*

The Russian-Ukrainian war has long been a top topic in the world media. Great Britain is an active partner of Ukraine and constantly allocates considerable assistance to ensure that our country effectively repels the Russian occupiers. The mass media of Great Britain, in particular the news agency "Reuters", also regularly covers the topic of Russian aggression in Ukraine and informs the international community about these events.

This study focuses on the analysis of materials about the Russian-Ukrainian war in materials "Reuters" and the isolation of content components that shape the image of Ukraine for the world community. Main objective of the study is to examine how Ukraine is portrayed in materials from the British news agency "Reuters". The methodology were used in this work: content analysis, description method, comparison, generalization.

Results. In order to support pro-Ukrainian rhetoric in the world media, modern journalism experts and media professionals need to carefully and regularly research the content of materials about events in Ukraine. In case of inaccuracies and distortions of information, promptly respond to this and publicly refute it, involving the Ministry of Foreign Affairs and all possible diplomatic institutions.

Conclusions. The news agency "Reuters", despite the dualism of opinions in the materials and numerous accusations of the vagueness of the pro-Ukrainian position in its content, still demonstrates support for Ukraine to a greater extent. And as is known, the media is the voice of the people and the country in which it operates.

Keywords: media; content; war; Ukraine; news agency; image.

Отримано редакцію видання / Received: 15.12.2025

Прорецензовано / Revised: 16.12.2025

Схвалено до друку / Accepted: 22.12.2025

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 04.02.2026

УДК 316.774:070:327.8(73+3)

ФЕЙКОВА ДЕМОКРАТІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ РЕАКЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ НА АРЕШТ НІКОЛАСА МАДУРО (ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ)

Сергій Смірнов

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: c.smirnov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1687-9537>

Приклад Ніколаса Мадуро, легітимність якого як керівника Венесуели заперечили (неодноразово) в багатьох країнах світу, цікавий для вивчення, як і виправдання силового варіанту його усунення, навіть із застосуванням війська інших країн. Автор статті досліджує світову реакцію на військові дії США із захоплення і вивезення Мадуро з Венесуели на суд до США. У дослідженні показано, наскільки важливим є інформаційне тло та розуміння ситуації, бо саме ці чинники зумовили основні реакції на цю подію. Тим паче, що ми маємо приклади, коли одразу кілька подібних узурпаторів являють себе світу як керівники країн з фейковою демократією, продовжуючи свою владу за допомогою псевдовиборів. Хоча важливими висновки будуть не тільки для них, а й для інших, хто за правильною формою прагне сховати обман.

Ключові слова: соціальні комунікації, пропаганда, медіа (ЗМІ), громадська думка, фейк, постправа, Мадуро, фейкові демократії, вибори.

Постановка проблеми. У ході дослідження «(Не)права в соціальних комунікаціях» було виявлено, що встановлення правди чи достовірності в соціальних комунікаціях не може опиратися виключно на методологію чи формальні процедури¹. Бажання обманути може легко хакнути систему, виконавши всі формальні вимоги. Складною, але зримою і, головне, небезпечною ситуацією, яка відтворює це в реальному житті, є фейкові вибори, які ґрунтуються на застосуванні стандартизованого підходу та на довірі до офіційних даних. Цим користувалися і користуються, наприклад, режими Мадуро, Лукашенка, Путіна, Орбана, тих, хто робить себе керівниками країн фейкової демократії, за якої зберігається суто формальна частина виборчого процесу, яка, по суті, не враховує і не відображає настрої населення. У такій змінній реальності узурпатори створюють для себе можливості залишатися

¹ Смірнов, С. А. (2025), *(Не)права в соціальних комунікаціях*, PhD diss., Львівський національний університет імені Івана Франка. URL: <https://lnu.edu.ua/thesis/smirnov-serhiy-anatoliyovych/> (дата звернення 12 січня 2026).

при владі максимально довго: протягом 26 років Путін керує РФ, понад 30 років керує Білоруссю Лукашенко, 13 років перебував при владі у Венесуелі Мадуро. Але, як показують подальші події, сумнівна легітимність може ставати підставою для заміщення в будь-який несподіваний спосіб.

Метод дослідження. Застосовано комплексний підхід, основу якого склали контент-аналіз медійних текстів, заяв політиків і громадських діячів, узагальнення для виявлення наративів та герменевтичний підхід – для розуміння подій у їхньому безпосередньому контексті.

У дослідженні було порівняно не/визнання країнами світу результатів президентських виборів у Венесуелі 2018 та 2024 років. Також здійснено порівняння цих даних з реакцією країн на дії США із захоплення Ніколаса Мадуро – для перевірки гіпотези стосовно того, що саме інформаційне тло і сприйняття несправжності підстав вважатися керівником дає можливість не вважати військову операцію проти нього іншою країною чимось цілком недопустимим.

Виклад основного тексту. Загалом результати виборів, в яких беруть участь від сотень до мільйонів людей, і учасники, і спостерігачі визнають як достовірні. Для цього достатньою умовою є дотримання кількох процедур: вільні соціологічні опитування, вільна участь кандидатів, можливість агітації та участь спостерігачів під час голосування і підрахунку голосів.

Таємність голосування та підрахунок знеособлених даних є ключовими умовами забезпечення вільного волевиявлення та легітимності виборчих результатів.

Проте є й інші приклади: вибори президента Білорусі 2020 року завершилися масовими протестами. Центральна виборча комісія оголосила результати голосування, згідно з якими діючий президент Лукашенко отримав 80% голосів виборців, а представник опозиції Тіхановська 10%. Сама ж Тіхановська і її штаб стверджували, що відбулися фальсифікації, бо «там, де голоси були правильно підраховані, вона отримала підтримку від 60% до 70%». Значна кількість країн світу не визнала результатів виборів. Їхня позиція була підсумована заявою представника ЄС із закордонних справ та політики безпеки Жозепа Борреля: «Так звана “інавгурація” 23 вересня 2020 року та новий мандат, на який претендує Олександр Лукашенко, не мають жодної демократичної легітимності»².

У січні 2025 року, на чергових фейкових «виборах президента Білорусі», у Лукашенка запитали про невизнання результатів виборів світом. «Від невизнання виборів у нас нічого не відбудеться. Визнаєте ви там в Євросоюзі (автор питання – представник британської Бі-Бі-Сі, а Британія станом на 2025 рік не є членом Євросоюзу) ці вибори, не визнаєте – це справа смаку. Мені фіолетово, чи визнаєте ви ці вибори. Мені основне, щоб білоруси визнали і щоб спокійно ці вибори завершилися, як почалися», – відповів Лукашенко з неприхованою саркастичною усмішкою на словах про визнання виборів білорусами³.

² *BBC News Україна* (2020), «Які країни не визнали інавгурацію Лукашенка. Список». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-54276978> (дата звернення 12 січня 2026).

³ Лукашенко відповідає на питання BBC про визнання результатів виборів в Європі. І не тільки (2025) [онлайн]. *YouTube BBC News*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XYsyf4e373A> (дата звернення 12 січня 2026).

У Російській Федерації вибори 2024 року завершилися повідомленням ЦВК про 87% голосів «за» Путіна, проте російська опозиція стверджує, що вибори були фальсифіковані: Путіну дописали щонайменше від 22 мільйонів до 31 мільйона голосів, що становить від третини до половини оголошених результатів. Голова дипломатії Європейського Союзу Жозеп Боррель знову був змушений пояснювати позицію невизнання виборів. «Вибори відбулися в умовах дедалі звужуваного політичного простору, що призвело до тривожного зростання порушень громадянських і політичних прав та позбавило участі багатьох кандидатів, у тому числі тих, хто виступає проти незаконної агресивної війни РФ, позбавило російських виборців можливості реального вибору та сильно обмежило їхній доступ до точної інформації... ЄС наголошує, що ніколи не визнає ані проведення так званих “виборів” на цих (окупованих РФ) територіях України, ані їхніх результатів. Вони є нікчемними і не можуть мати ніяких юридичних наслідків», – від імені ЄС Боррель висловив жаль щодо рішення РФ не запрошувати спостерігачів від ОБСЄ, що суперечить її зобов'язанням⁴.

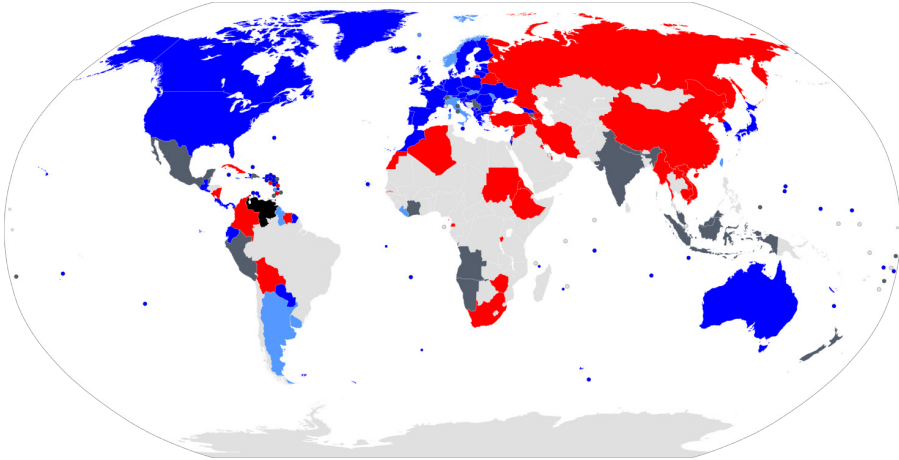
Тут доречно згадати Угорщину, виборча ситуація в якій стала предметом спеціального розгляду в ЄС, членом якого є Угорщина. Під час виступу з проміжним звітом щодо цього у вересні 2022 року від імені Комітету з громадянських свобод, юстиції та внутрішніх справ було констатовано: «у відповідь на занепокоєння щодо чесності виборів та заклики громадянського суспільства ОБСЄ вирішила направити повномасштабну міжнародну місію зі спостереження за виборами на загальні вибори та референдум, що відбулися 3 квітня 2022 року, що є рідкісним явищем для держав-членів ЄС; беручи до уваги, що у своїй подальшій заяві про попередні висновки та висновки, опублікованій 4 квітня 2022 року, Міжнародна місія ОБСЄ зі спостереження за виборами встановила, що вибори та референдум були добре організовані та професійно керовані, але були затьмарені відсутністю рівних умов гри; беручи до уваги, що учасники виборчої кампанії в основному мали змогу вести вільну передвиборчу кампанію, але хоча й була конкурентною, вона мала вкрай негативний тон і характеризувалася повсюдним збігом між правлячою коаліцією та урядом, тоді як відсутність прозорості та недостатній контроль за фінансуванням виборчої кампанії ще більше пішли на користь правлячій коаліції; беручи до уваги, що спосіб, у який багато виборчих спорів вирішувалися виборчими комісіями та судами, не забезпечував ефективного правового захисту»⁵.

З цих прикладів видно, як можна, нібито формально витримуючи всі виборчі процедури, проводити не справжні вибори, а, імітуючи їх, здійснювати ритуал пролонгації своєї влади. За аналогією з фейковими новинами (які дотримувалися всіх складників новин, щоб видати вигадку за факти і правду), можна констатувати, що маємо справу з фейковими виборами, коли, дотримуючись усіх обов'язкових процедур, відбувається фальшування результатів.

⁴ Кацімон, О., Собенко, Н. (2024), «“Нелегітимний фарс”: реакція світу на вибори президента Росії»[онлайн], *Суспільне Новини*. URL: <https://suspilne.media/707856-nelegitimnij-fars-reakcia-svitu-na-vibori-prezidenta-rosii/> (дата звернення 12 січня 2026).

⁵ Delbos-Corfield, G. (2022), “Interim report on the proposal for a Council decision determining, pursuant to Article 7 (1) of the Treaty on European Union, the existence of a clear risk of a serious breach by Hungary of the values on which the Union is founded”, *European Parliament*. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0217_EN.html (дата звернення 12 січня 2026).

Найпоказовіша ситуація склалася у Венесуелі. У 2018 році відбуваються президентські вибори, на яких оголошують перемогу діючого президента Ніколаса Мадуро. Це відбувається на тлі бойкоту з боку опозиції та повідомлень про масові порушення. У січні 2019 року Національна асамблея (парламент країни) визнає Ніколаса Мадуро узурпатором, констатує відсутність легітимної влади і оголошує виконувачем обов'язків Президента Венесуели Хуана Гуайдо, що спричинило політичну кризу та міжнародне визнання подвійної влади: частина країн підтримала Гуайдо як легітимного лідера, тоді як інші продовжували визнавати Мадуро.

Карта визнання результатів президентських виборів у Венесуелі 2019 року:

- Країни, що підтримують Гуайдо ■ Країни, що підтримують Національну асамблею
- Країни, що підтримують Ніколаса Мадуро ■ Нейтральні країни ■ Венесуела

Автор: ZiaLater – Власна робота, Суспільне надбання (Public Domain),

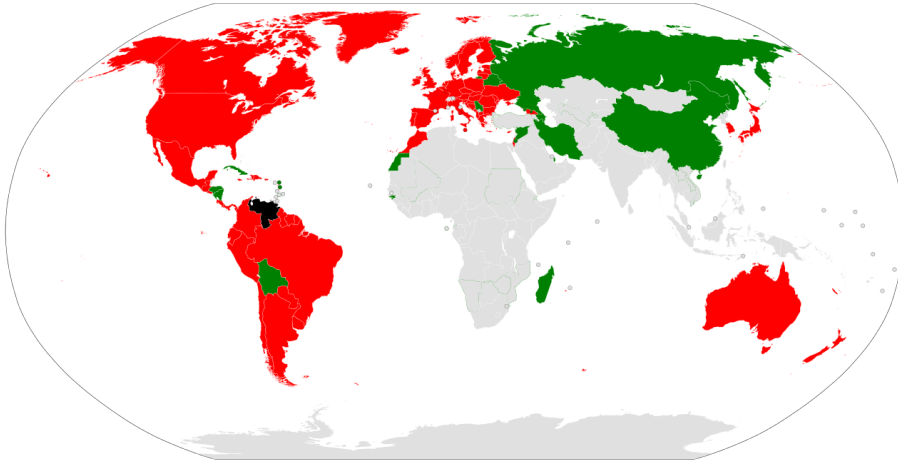
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=75890028>

У 2024 році відбуваються нові президентські вибори. Влада знову оголосила переможцем діючого президента Ніколаса Мадуро з 52% голосів проти 43% у його конкурента Едмундо Гонсалеса. Опозиція ж провела власний підрахунок і заявила, що «виграла вибори, отримавши 70% голосів, а Ніколас Мадуро набрав лише 30% голосів»⁶.

Сполучені Штати та Чилі стали першими країнами, які висловили свої сумніви щодо прозорості офіційного підрахунку влади, пізніше до них приєдналися Європейський Союз, Іспанія, Бразилія та Колумбія. Країни вимагали, щоб CNE під контролем уряду оприлюднив протоколи та їхні різні результати у виборчих центрах, розподілених по всій Венесуелі. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш закликав до повної прозорості підрахунку голосів: «Ми взяли до відома оголошення,

⁶ González, S. та Sanguino, J. (2024), “Elecciones en Venezuela: lo que se sabe sobre los resultados electorales y el triunfo de Nicolás Maduro”, *El País América*. URL: <https://elpais.com/america/2024-07-30/elecciones-en-venezuela-lo-que-se-sabe-sobre-los-resultados-electorales-y-el-triunfo-de-nicolas-maduro.html#?rel=mas> (дата звернення 12 січня 2026).

зроблене виборчими органами, а також занепокоєння, висловлене політичними діячами та членами міжнародного співтовариства. Гутерріш закликає до повної прозорості та заохочує своєчасне оприлюднення результатів виборів і розподілу за колегією виборців»⁷.

Карта визнання результатів президентських виборів у Венесуелі 2024 року:

Зелений колір – країни, що визнали вибори, червоний – не визнали.

Джерело: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:2024_Venezuelan_presidential_election_recognition_map.svg

Порівняння показує в основному послідовність позицій країн у ставленні до результатів фейкових виборів 2018 та 2024 років. Основне ядро (США, Канада, Австралія, більшість країн ЄС) не визнавали результати обох псевдовиборів. Політичні партнери режиму Мадуро (Росія, Китай, Іран, Куба) так само послідовно його підтримували, визнаючи вибори легітимними. Деякі зміни зафіксовано в Латинській Америці: на карті 2024 року помітно більше «сірих» або «поміrkованих» зон порівняно з 2018 роком. Наприклад, Бразилія та Колумбія стали більш обережними: у 2024 році, на відміну від 2019, вони не поспішали визнавати опозицію «офіційним урядом», але, як і раніше, не визнали Мадуро законно обраним переможцем.

На цьому фоні і в таких інформаційних умовах у січні 2026 року Сполучені Штати Америки після звинувачень на адресу влади Венесуели в причетності до наркоторгівлі, проводять силове захоплення Ніколаса Мадуро. Військові США проникають на територію Венесуели, захоплюють Мадуро і вивозять його на свою територію для здійснення власного суду.

Реакція світу на такі дії розділилася на кілька основних тез.

Наприклад, президент Франції Макрон написав, що «Венесуельський народ тепер вільний від диктатури Ніколаса Мадуро і може лише радіти. Захопивши владу та порушивши фундаментальні свободи, Ніколас Мадуро серйозно підірвав гідність власного народу. Майбутній перехід має бути мирним, демократичним і таким, що

⁷ Там само.

шанує волю народу Венесуели. Ми сподіваємося, що президент Едмундо Гонсалес Уррутія, обраний у 2024 році, зможе забезпечити цей перехід якомога швидше»⁸.

В такому ж дусі висловився і канцлер Німеччини Фрідріх Мерц: «Ніколас Мадуро привів свою країну до руїни. Останні вибори були сфальсифіковані. Тому, як і багато інших країн, ми не визнали його президентство. Мадуро відіграв проблематичну роль у регіоні»⁹.

При цьому в офіційній заяві Європейського Союзу, яку підтримали 26 з 27 держав-членів ЄС (прикметно, що країною, яка не підтримала заяву ЄС, стала Угорщина під керівництвом Віктора Орбана, до якого, як уже сказано вище, були свої зауваги стосовно проведення виборів та референдуму), зазначено: «ЄС неодноразово заявляв, що Ніколас Мадуро не має легітимності демократично обраного президента, та виступав за мирний перехід до демократії в країні під керівництвом Венесуели, з повагою до її суверенітету. Право венесуельського народу визначати своє майбутнє має бути поважане... ЄС поділяє пріоритет боротьби з транснаціональною організованою злочинністю та незаконним обігом наркотиків, які становлять значну загрозу безпеці в усьому світі. Водночас ЄС наголошує, що ці виклики необхідно вирішувати за допомогою сталої співпраці з повною повагою до міжнародного права та принципів територіальної цілісності та суверенітету»¹⁰.

Водночас МЗС КНР назвало затримання порушенням міжнародного права та Статуту ООН: Китай висловлює серйозне занепокоєння через насильницьке захоплення й вивезення з країни президента Н. Мадуро та його дружини, що здійснили США, дії США є явним порушенням міжнародного права, фундаментальних норм міжнародних відносин, а також цілей та принципів Статуту ООН. Китай закликає США забезпечити особисту безпеку президента М. Мадуро та його дружини, негайно звільнити їх, припинити повалення уряду Венесуели та врегулювати питання діалогом та переговорами¹¹. Аналогічно висловилися РФ, Куба, Іран, Нікарагуа. У своїй промові в ООН представник Куби Ернесто Соберон Гусман заявив: «Підступна агресія США проти Венесуели є злочинним діянням, порушенням міжнародного права та Статуту ООН, і являє собою небезпечну ескалацію військової кампанії, яку США роками ведуть проти цієї братньої країни»¹².

Стриману реакцію, яка одночасно заперечує легітимність Мадуро, але й висловлює незгоду з діями США, продемонстрували Бразилія, Мексика, Чилі.

⁸ Macron, E. [Emmanuel Macron] (2026), [*Le peuple vénézuélien est aujourd'hui...*] [X]. URL: <https://x.com/EmmanuelMacron/status/2007520035766509829> (дата звернення 12 січня 2026).

⁹ Merz, F. [Bundeskanzler] (2026), [*Nicolás Maduro has led his country into ruin...*] [X]. URL: <https://x.com/bundeskanzler/status/2007524830183096582> (дата звернення 12 січня 2026).

¹⁰ EEAS press team (2026), "Venezuela: Statement by the High Representative on the aftermath of the U.S. intervention in Venezuela". URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/venezuela-statement-high-representative-aftermath-us-intervention-venezuela_en (дата звернення 12 січня 2026).

¹¹ «Відповіді офіційного представника МЗС КНР на запитання кореспондентів про насильницьке захоплення США президента Венесуели Ніколаса Мадуро та його дружини» (2026). URL: https://www.fmprc.gov.cn/rus/mtfw/ce_cegw_chn/fyrbthdhdw/202601/t20260105_11806685.html (дата звернення 16 січня 2026).

¹² Redacción Internacional (2026), "Cuba condena en la ONU la doctrina de la paz por medio de la fuerza", *Granma.cu*. URL: <https://www.granma.cu/mundo/2026-01-05/cuba-condena-en-la-onu-la-doctrina-de-la-paz-por-medio-de-la-fuerza-05-01-2026-23-01-54> (дата звернення 12 січня 2026).

Врешті була опублікована спільна позиція Бразилії, Мексики, Чилі, Колумбії, Уругваю та Іспанії щодо подій у Венесуелі, де першим пунктом було висловлено «несхвалення військових дій, що здійснюються в односторонньому порядку на території Венесуели, що суперечать фундаментальним принципам міжнародного права, зокрема забороні застосування сили та погрози нею, а також повазі до суверенітету та територіальної цілісності держав, закріпленим у Статуті Організації Об'єднаних Націй». А останній пункт, на нашу думку, пояснював появу такої спільної заяви: «висловлюємо свою стурбованість щодо будь-яких спроб урядового контролю, управління або зовнішнього привласнення природних чи стратегічних ресурсів, що є несумісним з міжнародним правом»¹³.

Найпредметніше свої побоювання висловили у Панамі, де в 1990 році, рівно за 36 років, день у день, перед захопленням Мадуро, військові США заарештували тодішнього керівника Панами Ортегу. Докладно на цю тему висловились у виданні *Newsroom.Panama*: «Ключова паралель між Панамою 1990 року та Венесуелою 2026 року полягає не лише усунення авторитарного лідера, а й у вакуумі управління, який виникає після нав'язаної ззовні зміни режиму. Коли владу перехоплюють ззовні, внутрішні інституції намагаються утвердити свою владу, легітимність оскаржується, а відповідальність розсіюється саме тоді, коли потрібна ясність. Досвід Панами після Нор'єги показує, що, хоча втручання скинуло військову владу, демократична відбудова була повільною та нерівномірною; зовнішні сили не можуть створити інституційну злагодженість чи політичну довіру»¹⁴.

Результати та перспективи подальших досліджень.

Загалом можна констатувати, що реакція країн на операцію США щодо вивезення Мадуро в січні 2026 року на 90% збігається з картою ставлення до результатів виборів 2024 року, але має важливий юридичний нюанс.

Пряма кореляція властива країнам, які на карті 2024 позначені як такі, що не визнали легітимність перемоги Мадуро (США, Аргентина, Еквадор, Уругвай і т.д.), але днозначно назвали вивезення Мадуро «законним арештом». Їхня логіка: оскільки він не є легітимним президентом, на нього не поширюється дипломатичний імунітет, і він має постати перед судом як звичайний злочинець (наркоторговець).

Також пряма кореляція властива країнам, що визнали Мадуро законно обраним президентом у 2024 (РФ, Китай, Куба, Нікарагуа). Дії США вони назвали «міжнародним викраденням». Їхня позиція: Мадуро – чинний глава держави, а його вивезення – це акт піратства та агресії.

Окремо можна виділити групу країн (Бразилія, Мексика, Чилі), які продемонстрували розбіжність. Вони не визнали легітимність Мадуро після виборів 2024-го, але через повагу до принципу суверенітету відмовилися виправдовувати дії США, класифікуючи їх як незаконне затримання/викрадення, а не як законний арешт.

¹³ *NOTA À IMPRENSA* (2026), “Posição de Brasil, México, Chile, Colômbia, Uruguai e Espanha diante dos fatos ocorridos na Venezuela”, № 3. URL: https://www.gov.br/mre/pt-br/canais_atendimento/imprensa/notas-a-imprensa/posicao-de-brasil-mexico-chile-colombia-uruguai-e-espanha-diante-dos-fatos-ocorridos-na-venezuela (дата звернення 12 січня 2026).

¹⁴ *Newsroom Panama* (2026), “Panama’s Warning for a Post-Maduro Venezuela”. URL: <https://newsroompanama.com/2026/01/16/panamas-warning-for-a-post-maduro-venezuela/> (дата звернення 12 січня 2026).

Очевидно, для них це не питання легітимності влади, а питання суверенітету. Вони побоюються, що «прецедент Мадуро» дозволить США затримувати будь-якого латиноамериканського лідера, який їм не подобається. Для порівняння окремо з'ясували позицію країн, до яких в США з приходом до влади Дональда Трампа в 2025 році є претензії: Канади, якій президент США Дональд Трамп запропонував стати новим штатом США, та Данії, до якої Трамп висунув претензію на бажання отримати у власність США Гренландію.

Канада, яка послідовно не визнавала Мадуро після виборів 2019 та 2024 років, зайняла позицію «обережного схвалення». Міністерка закордонних справ Аніта Ананд заявила, що Канада підтримує прагнення венесуельського народу жити в демократичному суспільстві і закликала «всі сторони поважати міжнародне право».

Ситуація ж з Данією виявилася більш напруженою. Ларс Льюкке Расмуссен, міністр закордонних справ Данії сказав, що «Ми повинні зберігати повагу до міжнародних правил гри. Ситуація у Венесуелі є серйозною ескалацією... Американська інтервенція не відповідає міжнародному праву»¹⁵. Посол Данії в ООН Крістіна Маркус Лассен, виступаючи на екстреному засіданні Ради Безпеки ООН 5 січня 2026 року, заявила, що «жодна держава не повинна прагнути впливати на політичні результати у Венесуелі, застосовуючи силу чи погрози силою... Недоторканність кордонів не є предметом переговорів»¹⁶.

Такі коментарі і реакція дозволяють припустити, що версія про обережну позицію латиноамериканських країн, випадає з прямої кореляції саме через побоювання, що подібне може торкнутися їх самих. У подальших дослідженнях варто буде розглянути і порівняти ставлення країн світу до операції США з захоплення і вивезення Ніколаса Мадуро, з одного боку, та погроз Дональда Трампа на адресу Данії та Гренландії, з іншого.

Висновки

Загалом аналіз кореляції між трьома етапами (2019, 2024 та затриманням у 2026 році) на основі карт не/визнання виборів та актуальних подій можна згрупувати в такій таблиці:

Позиція щодо виборів 2019	Позиція щодо виборів 2024	Статус Мадуро для країни	Трактування подій 2026
Визнали опозицію	Не визнали результати	Узурпатор / Злочинець	Справедливий арешт
Не визнали оф. результати	Не визнали результати	Нелегітимний лідер	Прийнятне усунення (з акцентом на права людини)
Визнали результати	Визнали Мадуро	Законний президент	Злочинне викрадення
Не визнали результати	Не визнали результати	Нелегітимний лідер	Засудження методу (через страх перед інтервенцією США)

¹⁵ Xinhua (2026), "Norway, Denmark FMs urge respect for int'l law after U.S. attack on Venezuela" [онлайн], *English.news.cn*. URL: <https://english.news.cn/europe/20260104/02b6bf009eb5412096c05f9070327b48/c.html> (дата звернення 12 січня 2026).

¹⁶ Hale, E. (2026), "US critics and allies condemn Maduro's abduction at UN Security Council", *Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2026/1/6/us-critics-and-allies-condemn-maduros-abduction-at-un-security-council> (дата звернення 12 січня 2026).

Кореляція між політичним не/визнанням виборів і, як наслідок, не/легітимності керівника країни та підтримкою його усунення через силу військових іншої країни дуже висока. Для тих, хто вважав Мадуро узурпатором, не стало проблемою його усунення військовими США. Головна відмінність з'явилася у позиції деяких латиноамериканських країн та Данії, які, навіть не визнаючи Мадуро як президента, засудили операцію США як акт агресії проти суверенної держави. Пояснити це можна тим, що ставлення до виборів відійшло на другий план перед страхом щодо «нової ери втручання», яку продемонстрували США.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. «Відповіді офіційного представника МЗС КНР на запитання кореспондентів про насильницьке захоплення США президента Венесуели Ніколаса Мадуро та його дружини» (2026). URL: https://www.fmprc.gov.cn/rus/mtfw/ce_cegw_chn/fyrbthdhdw/202601/t20260105_11806685.html (дата звернення 16 січня 2026).
2. *BBC News Україна* (2020), «Які країни не визнали інавгурацію Лукашенка. Список». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-54276978> (дата звернення 12 січня 2026).
3. Delbos-Corfield, G. (2022), “Interim report on the proposal for a Council decision determining, pursuant to Article 7 (1) of the Treaty on European Union, the existence of a clear risk of a serious breach by Hungary of the values on which the Union is founded”, *European Parliament*. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0217_EN.html (дата звернення 12 січня 2026).
4. *EEAS press team* (2026), “Venezuela: Statement by the High Representative on the aftermath of the U.S. intervention in Venezuela”. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/venezuela-statement-high-representative-aftermath-us-intervention-venezuela_en (дата звернення 12 січня 2026).
5. González, S. & Sanguino, J. (2024), “Elecciones en Venezuela: lo que se sabe sobre los resultados electorales y el triunfo de Nicolás Maduro”, *El País América*. URL: <https://elpais.com/america/2024-07-30/elecciones-en-venezuela-lo-que-se-sabe-sobre-los-resultados-electorales-y-el-triunfo-de-nicolas-maduro.html#?rel=mas> (дата звернення 12 січня 2026).
6. Hale, E. (2026), “US critics and allies condemn Maduro’s abduction at UN Security Council”, *Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2026/1/6/us-critics-and-allies-condemn-maduros-abduction-at-un-security-council> (дата звернення 12 січня 2026).
7. Macron, E. [Emmanuel Macron] (2026), [*Le peuple vénézuélien est aujourd’hui...*] [X]. URL: <https://x.com/EmmanuelMacron/status/2007520035766509829> (дата звернення 12 січня 2026).
8. Merz, F. [Bundeskanzler] (2026), [*Nicolás Maduro has led his country into ruin...*] [X]. URL: <https://x.com/bundeskanzler/status/2007524830183096582> (дата звернення 12 січня 2026).
9. *Newsroom Panama* (2026), “Panama’s Warning for a Post-Maduro Venezuela”. URL: <https://newsroompanama.com/2026/01/16/panamas-warning-for-a-post-maduro-venezuela/> (дата звернення 12 січня 2026).

10. *NOTA À IMPRENSA* (2026), “Posição de Brasil, México, Chile, Colômbia, Uruguai e Espanha diante dos fatos ocorridos na Venezuela”, № 3. URL: https://www.gov.br/mre/pt-br/canais_atendimento/imprensa/notas-a-imprensa/posicao-de-brasil-mexico-chile-colombia-uruguai-e-espanha-diante-dos-fatos-ocorridos-na-venezuela (дата звернення 12 січня 2026).
11. *Redacción Internacional* (2026), “Cuba condena en la ONU la doctrina de la paz por medio de la fuerza”, *Granma.cu*. [URL: <https://www.granma.cu/mundo/2026-01-05/cuba-condena-en-la-onu-la-doctrina-de-la-paz-por-medio-de-la-fuerza-05-01-2026-23-01-54> (дата звернення 12 січня 2026).
12. *Xinhua* (2026), “Norway, Denmark FMs urge respect for int’l law after U.S. attack on Venezuela” [онлайн], *English.news.cn*. URL: <https://english.news.cn/europe/20260104/02b6bf009eb5412096c05f9070327b48/c.html> (дата звернення 12 січня 2026).
13. Кацімон, О., Собенко, Н. (2024), «“Нелегітимний фарс”: реакція світу на вибори президента Росії» [онлайн], *Суспільне Новини*. URL: <https://suspilne.media/707856-nelegitimnij-fars-reakcia-svitu-na-vibori-prezidenta-rosii/> (дата звернення 12 січня 2026).
14. Лукашенко відповідає на питання BBC про визнання результатів виборів в Європі. І не тільки (2025) [онлайн]. *YouTube BBC News*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XYsyf4e373A> (дата звернення 12 січня 2026).
15. Смірнов, С. А. (2025), *(Не)правда в соціальних комунікаціях*, PhD diss., Львівський національний університет імені Івана Франка. URL: <https://lnu.edu.ua/thesis/smirnov-serhiy-anatoliyovych/> (дата звернення 12 січня 2026).

REFERENCES

1. “Vidpovidi ofitsiinoho predstavnyka MZS KNR na zapytannia korespondentiv pro nasylnytske zakhoplennia SShA prezydenta Venesuely Nikolasa Maduro ta yoho druzhyny” (2026). URL: https://www.fmprc.gov.cn/rus/mtfw/ce_cegw_chn/fyrbthdhdw/202601/t20260105_11806685.html (data zvernennia 16 sichnia 2026).
2. *BBC News Ukraine* (2020), “Yaki krainy ne vyznaly inavhuratsiiu Lukashenka. Spysok”. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-54276978> (data zvernennia 12 sichnia 2026).
3. Delbos-Corfield, G. (2022), “Interim report on the proposal for a Council decision determining, pursuant to Article 7 (1) of the Treaty on European Union, the existence of a clear risk of a serious breach by Hungary of the values on which the Union is founded”, *European Parliament*. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0217_EN.html (data zvernennia 12 sichnia 2026).
4. *EEAS press team* (2026), “Venezuela: Statement by the High Representative on the aftermath of the U.S. intervention in Venezuela”. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/venezuela-statement-high-representative-aftermath-us-intervention-venezuela_en (data zvernennia 12 sichnia 2026).
5. González, S. & Sanguino, J. (2024), “Elecciones en Venezuela: lo que se sabe sobre los resultados electorales y el triunfo de Nicolás Maduro”, *El País América*. URL: <https://elpais.com/america/2024-07-30/elecciones-en-venezuela-lo-que-se-sabe-sobre-los-resultados-electorales-y-el-triunfo-de-nicolas-maduro.html#?rel=mas> (data zvernennia 12 sichnia 2026).

6. Hale, E. (2026), "US critics and allies condemn Maduro's abduction at UN Security Council", *Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2026/1/6/us-critics-and-allies-condemn-maduros-abduction-at-un-security-council> (дата звернення 12 січня 2026).
7. Macron, E. [Emmanuel Macron] (2026), [*Le peuple vénézuélien est aujourd'hui...*] [X]. URL: <https://x.com/EmmanuelMacron/status/2007520035766509829> (дата звернення 12 січня 2026).
8. Merz, F. [Bundeskanzler] (2026), [*Nicolás Maduro has led his country into ruin...*] [X]. URL: <https://x.com/bundeskanzler/status/2007524830183096582> (дата звернення 12 січня 2026).
9. *Newsroom Panama* (2026), "Panama's Warning for a Post-Maduro Venezuela". URL: <https://newsroompanama.com/2026/01/16/panamas-warning-for-a-post-maduro-venezuela/> (дата звернення 12 січня 2026).
10. *NOTA À IMPRENSA* (2026), "Posição de Brasil, México, Chile, Colômbia, Uruguai e Espanha diante dos fatos ocorridos na Venezuela", № 3. URL: https://www.gov.br/mre/pt-br/canais_atendimento/imprensa/notas-a-imprensa/posicao-de-brasil-mexico-chile-colombia-uruguai-e-espanha-diante-dos-fatos-ocorridos-na-venezuela (дата звернення 12 січня 2026).
11. *Redacción Internacional* (2026), "Cuba condena en la ONU la doctrina de la paz por medio de la fuerza", *Granma.cu*. [URL: <https://www.granma.cu/mundo/2026-01-05/cuba-condena-en-la-onu-la-doctrina-de-la-paz-por-medio-de-la-fuerza-05-01-2026-23-01-54> (дата звернення 12 січня 2026).
12. *Xinhua* (2026), "Norway, Denmark FMs urge respect for int'l law after U.S. attack on Venezuela" [online], *English.news.cn*. URL: <https://english.news.cn/europe/20260104/02b6bf009eb5412096c05f9070327b48/c.html> (дата звернення 12 січня 2026).
13. Katsimon, O., Sobenko, N. (2024), "'Nelehitymnyi fars': reaktsiia svitu na vybory prezidenta Rosii" [online], *Suspilne Novyny*. URL: <https://suspilne.media/707856-nelegitimnij-fars-reakcia-svitu-na-vibori-prezidenta-rosii/> (дата звернення 12 січня 2026).
14. Lukashenko vidpovidaie na pytannia BBC pro vyznannia rezultativ vyboriv v Yevropi. I ne tilky (2025) [online]. *YouTube BBC News*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XYsyf4e373A> (дата звернення 12 січня 2026).
15. Smirnov, S. A. (2025), (*Nepravda v sotsialnykh komunikatsiiakh*, PhD diss., Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. URL: <https://lnu.edu.ua/thesis/smirnov-serhiy-anatoliyovych/> (дата звернення 12 січня 2026).

“FAKE DEMOCRACY” AND ITS ROLE IN SHAPING THE INTERNATIONAL COMMUNITY’S RESPONSE TO THE ARREST OF NICOLÁS MADURO: THE INFORMATIONAL CONTEXT

Sergiy Smirnov

*Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: c.smirnov@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1687-9537>*

The article examines the phenomenon of ‘fake democracy’ and its impact on international perceptions of forceful leadership changes, using the arrest of Nicolas Maduro in 2026 as a primary case study. In the realm of social communications, establishing the truth often fails when formal procedures are manipulated to mask authoritarianism. The study explores how the systematic denial of election legitimacy in countries like Venezuela, Russia, and Belarus creates a specific information background that justifies external military interventions in the eyes of the global community.

Using a complex methodological approach, including content analysis of media texts and political statements, as well as hermeneutic analysis, the author compares international reactions to the 2018 and 2024 Venezuelan elections with the global response to the US military operation in January 2026. The findings reveal a high correlation (approximately 90%) between a country’s non-recognition of a leader’s democratic legitimacy and its acceptance of his or her forcible removal. For nations that considered Maduro as a ‘usurper’ or ‘criminal’, his capture was framed as a legitimate arrest rather than an act of aggression.

However, the research identifies a significant divergence among several Latin American nations (Brazil, Mexico, Chile) and European states (Denmark). These countries prioritise the principle of national sovereignty and territorial integrity over the issue of political legitimacy, expressing concern that the ‘Maduro precedent’ could enable future unilateral interventions. The study concludes that although ‘fake democracies’ diminish a leader’s international legal status, the resulting conflict between ‘sovereignty vs. legitimacy’ remains a central tension in modern social communications and international relations.

Keywords: social communications, propaganda, media, public opinion, fake, post-truth, Maduro, fake democracies, elections.

Отримано редакцією видання / Received: 13.01.2026

Прорецензовано / Revised: 13.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 14.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 05.02.2026

НОВІ МЕДІА

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 157–168 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13953>

УДК 070:004](100)"20"

ЕВОЛЮЦІЯ МЕДІАТРЕНДІВ (2015–2025 рр.): ЧИ ЗДАТНІ КЛАСИЧНІ ТЕОРІЇ ПОЯСНИТИ СУЧАСНІ НОВІ МЕДІА?

Наталка Габор

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,*

e-mail: nat.gabor@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6306-8326>

У статті досліджується динамічна еволюція світових медіатрендів у період 2015–2025 років. Автор аналізує якісні зміни в інформаційному просторі, спричинені стрімким розвитком технологій та зміною парадигми споживання контенту. Розглядається трансформація від явища «постправди» до сучасних викликів, як-от «фейковий армагедон», зумовлений поширенням ШІ-інструментів та технологій дипфейку.

Особлива увага приділяється кризі класичних комунікаційних моделей. Доведено, що традиційна теорія «воротарів» (Gatekeeping) трансформується: роль редакторів як фільтрів інформації перебирають на себе алгоритми соціальних платформ, які створюють персоналізовані «інформаційні бульбашки». Це призводить до сегментації суспільства на ідеологічні групи, які практично не взаємодіють між собою, що ілюструється прикладами суспільно-політичних розколів.

Автор досліджує феномен «емоєкратизації» – зміщення акцентів з раціонального аналізу фактів на емоційне маніпулювання. Водночас аналізуються нові формати залучення аудиторії: журналістика занурення через VR-технології та новинні ігри, котрі змінюють рівень емпатії споживача.

Як конструктивну альтернативу деструктивним медіапроцесам (наприклад, фейкам), у статті виокремлено розвиток пояснювальної журналістики та журналістики даних. Ці напрями розглядаються як інструменти відновлення суспільної довіри через контекстуалізацію та верифікацію масивів інформації. Запропоновано висновок, що попри технологічну складність сучасних медіа, ключовим викликом залишається збереження здатності до критичного аналізу в умовах алгоритмічного контролю та тотальної персоналізації порядку денного.

Ключові слова: медіатренди, нові медіа, алгоритмічний контроль, емоєкратизація, імерсивна журналістика, журналістика даних.

1. Постановка проблеми. Стрімкий розвиток медійних технологій останнього десятиліття призвів до фундаментальної трансформації світового інформаційного ландшафту. Поява ШІ-інструментів для створення дипфейків, перехід від раціонального до емоційного інформування різних видів, заміна людського редакційного контролю алгоритмічними фільтрами передбачають **актуальність** досліджень цих процесів та їхніх впливів як на професійну журналістику, так і на її аудиторію.

Новизна. У роботі вперше на основі порівняльного аналізу медіатрендів 2015–2025 років простежено еволюцію від явища «постправди» до технології «хайпу на гніві» (ragebait – контент, що розлючує), акцентовано на потребах змін у використанні традиційних моделей медіадосліджень через зміни, які привнесли цифрові медіа. Виявлено двоїсту природу впливу нейромереж, які одночасно виступають джерелом високотехнологічних фейків та засобом оптимізації журналістської праці.

Мета роботи – проаналізувати якісні зміни в сучасній журналістиці та медіаспоживанні упродовж 2015–2025 років, спричинені впровадженням нових технологій, та перевірити дієвість класичних теорій комунікації в умовах алгоритмізації та емократизації сучасного медіапростору.

Завдання дослідження:

1. Виявити основні медіатренди.
2. Проаналізувати вплив медіатехнологій на функціонування медіа та суспільну довіру до них.
3. Відстежити як класичні медіадослідження функціонують в екосистемі нових медіа.

2. Теоретичне підґрунтя. У дослідженні використано опубліковані звіти провідних медіаінституцій та аналітичних центрів, як-от Journalism.co.uk¹, Pew Research Center², Reuters Institute³, та інших, які фіксують цифрові тренди в реальному часі. Теоретичний фундамент дослідження базується на класичних концепціях масової комунікації, які проходять перевірку сучасними реаліями, як-от: Маршалла Маклюєна з концепцією «гарячих медіа» для пояснення вірального контенту, Курта Левіна з теорією «воротарів» (Gatekeeping), яку було сформульовано в рамках соціальної психології, а згодом концепція була адаптована для журналістських досліджень для пояснення того, як інформація проходить крізь редакційні фільтри, а також Максвелла МакКомбса та Дональда Шоу з теорією Agenda-Setting (Встановлення порядку денного).

У роботі використано **компаративний** (порівняльний) аналіз для порівняння медіатрендів у динаміці (2015–2025 рр.). Це дозволило простежити еволюцію медіатрендів за 10 років. А також було співставлено функції редактора-гейткіпера з машинним алгоритмом-гейткіпером. **Теоретичне моделювання** із залученням класичних теорій (М. Маклюєна, К. Левіна, М. МакКомбса та Д. Шоу) дало змогу проаналізувати дієвість усталених медіамоделей у реаліях сучасного цифрового світу.

¹ Reuters Institute for the Study of Journalism (2024), “Digital News Report 2024”. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024> (дата звернення: 18.11.2025).

² “The Rise of «Rage Bait» and Emotional Engineering in Digital Media: report” (2024), Journalism.co.uk, URL: <https://www.journalism.co.uk> (дата звернення: 21.11.2025).

³ Pew Research Center (2024), “Social Media and News Confidence Report”. URL: <https://www.pewresearch.org/journalism/> (дата звернення: 21.12.2025).

4. Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж останнього десятиліття світові видання та організації щороку аналізують тренди медіа загалом, нових зокрема, та роблять прогнози про перспективи та особливості їхнього розвитку. Серед медіановинок чимало таких, що стали можливими завдяки появі певних медійних технологій, і які, найімовірніше, короткотривалі. Проте є й такі, поява яких демонструє привнесені якісні зміни в суспільстві. Наприклад, поява VR-технології (занурення) змінює рівень емпатії. Людина більше не «читає про трагедію», а «перебуває всередині неї».

Нині суспільство переживає спалах зацікавлення журналістською професією як такою, яка не боїться поширювати правду, навіть коли це загрожує її носію, пояснювати незрозуміле, приносити користь через колективне обговорення суспільних проблем. Популярність та поширення серед населення новин із соціальних мереж, бум подкастів та відеострімінгу, використання можливостей смартфонів та месенджерів як сучасних новинних платформ, тексти громадянських журналістів, зрештою формування ними альтернативного порядку денного – усе це свідчить насамперед про величезний інтерес у суспільстві до явища журналістики. Водночас стає зрозуміло, що помітна кількість непрофесійних творців текстів та споживачів інформації не надають значення якості джерел, з яких отримують інформацію, як і їх перевірки. Вони самі нерідко поширюють отримані й неперевірені повідомлення. Принцип існування ЗМК – поширювати лише перевірену інформацію, а соцмереж – швидко опублікувати будь-яку інформацію, якщо вона зацікавлює громадськість. А якщо раптом щось не так, то інші в мережі поправляють, доповняють чи заперечать. Нерідко користувачі мереж довіряють один одному більше, ніж поважним ЗМК. Ці процеси часто породжують високий рівень суспільної недовіри до ЗМК, хоча насправді варто замислитись, чи у всіх названих прикладах йдеться про явище журналістики? Нині, часто не замислюючись, цим терміном називають всі можливі випадки суспільного текстотворення. Хоча часто про журналістику насправді, здебільшого, не йдеться. Іноді йдеться про тексти читачів в соцмережах, часом про приховану рекламу, нерідко – про свідомі фейки чи інформаційні «качки».

Як результат, за версією Оксфордського словника англійської мови, словом року 2016 стало «постправа», окрім того, слово «популізм» стало одним із найпопулярніших у світі у 2016 році⁴. У 2017 р. домінуючим терміном було обрано «фейк-нюз», а у 2018 р. – «токсичний», до того ж останній набув широкого вжитку в різних галузях: від політичної до соціально-побутової. У 2024 році той самий Оксфордський словник обрав словом року «brain rot» – гниття мозку, що означає погіршення розумового стану через використання соцмереж. А словом 2025 року цей словник назвав – «rage bait» («хайп на гніві»). Так називають провокаційні пости, єдина мета яких – викликати в читача обурення. Це професійна пастка для збору трафіку: що більше люті в коментарях, то популярнішим стає контент. Уже навіть сама послідовність появи домінуючих термінів демонструє реальну інфоситуацію цього десятиліття: спершу отримуємо потрібну вам версію правди, «правильну» її інтерпретацію. Далі, коли лише інтерпретації замало, панівними стають фейкові/псевдоновини, які впливають

⁴ Макміллан, Маргарет (2017), *Що таке популізм*. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/shcho-take-populizm-412114.html> (дата звернення: 11.10.2025).

на людський розум. Про спроби отримати й пояснити іншим інформацію й реальні факти та відділити їх від суджень тут не йдеться.

Неперевірені тексти в ЗМК чи так звані медійні «качки» існували упродовж всієї історії журналістики, у «жовтій пресі» зокрема. Проте завдяки розвитку та активному застосуванню етичних медійних норм та редакційних фільтрів їхня кількість ніколи не була такою великою, а отже й впливовою, як в національній, так і в міжнародній політиці. Уже згадувані медійні «качки», плітки, чутки, пропаганда, джінса, постправа, фейки – все це створює псевдореальність у головах багатьох людей. Люди отримують новини, скажімо, про «розіп'ятих» хлопчиків в Україні чи про «фашистів» на Заході України – і відповідно реагують. І вже не має значення, що потім хтось заперечить цю інформацію як неправдиву. Справу зроблено.

Спершу медіаексперти попереджали, що «фейковий армагедон» лише попереду, вказуючи на появу технології дїпфейк (deepfake). Згодом з'явилися ШІ-технології, котрі дали змогу конструювати сюжети, в яких реальні люди роблять чи говорять те, чого насправді ніколи не казали. Наприклад, з'явився сюжет з відеозверненням експрезидента Обами, який називає президента США «засранцем»⁵. Звісно, цієї промови ніколи не було. Але виявити, що таке відео є фейком, надзвичайно складно. У 2024 році в соцмережах набрав популярності інший реалістичний дїпфейк та його інструмент Deep-Live-Cam, що копіює чужі обличчя в реальному часі. Саме тому, як прогнозують, такого роду технології можуть бути використані як доволі небезпечна інформаційна зброя. Сьогодні технології дїпфейку дають змогу конструювати псевдореальність, що надзвичайно складно виявити⁶. Якщо раніше для створення переконливого фейку потрібні були потужні ресурси, то нині алгоритми уможливають генерування високоякісного відео- та аудіоконтенту за лічені хвилини на звичайному смартфоні.

Щоб критична маса споживання неперевіреного чи вмісне створеного фейкового інформаційного матеріалу не заставила споживачів остаточно втратити довіру до ЗМК, упродовж останніх років у демократичних країнах масово з'являються технології верифікації контенту. За кордоном є чимало організацій як-от: Factcheck.org, Politifact.com, FactCheckEU.org, які спеціалізуються на верифікації фактів. Проте, якщо раніше боти, як-от «Фатіма», розшукували вже виявлені фейки в мережі, то сучасні системи верифікації змушені змагатися з нейромережами, які постійно самонавчаються, щоб обходити ці фільтри. Однак, найцікавіше полягає в тому, що подібно до того, як хімічна сполука може слугувати і отрутою, і ліками, сучасні версії ChatGPT, Midjourney, Gemini демонструють подвійну природу свого впливу. Вони є одночасно і джерелом високотехнологічних фейків, і ефективним засобом оптимізації журналістської праці.

Упродовж останніх років на догоду різним читацьким смакам стали популярними журналістські тексти різні за стилем, обсягом та манерою подачі: твіт-журна-

⁵ “Технологія дїпфейку стане найсучаснішою інформаційною зброєю – *Associated Press*” (2018). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29345082.html> (дата звернення: 10.12.2025).

⁶ “Заміна облич у реальному часі. Інструмент DeepLiveCam стає дедалі популярнішим: як він працює” (2024). URL: texty.org.ua/fragments/113179/zamina-oblych-u-realnomu-chasi-instrument-deep-live-cam-staye-dedali-populyarnishym-yak-vin-pracyuye-video/ (дата звернення: 11.10.2025).

лістика⁷ для любителів лаконічних текстів та лонгріди⁸ для ґрунтовних та детальних публікацій, журналістика одного погляду, яка дає змогу вихопити суть, не заглиблюючись у текст, та пояснювальна журналістика з усіма її способами аргументувати й відповідати на питання громадян. Саме такою трендовою новинкою стала пояснювальна журналістика. (Хоча саме явище в журналістиці не нове, оскільки ще в 1985 р. з'явилась номінація Пулітцерівської премії за пояснювальну журналістику і називалась «Explanatory journalism»)⁹. Мода на пояснювальну журналістику повернулась разом з потребою допомогти людині зрозуміти світ та все, що відбувається довкола неї. Саме тому загальноєвропейський телеканал *Євроньюс* змінив свій слоган «Багато голосів – єдиний погляд» на «Новини в контексті» («news in context») і пообіцяв об'єктивно й багатосторонньо пояснювати події, а не просто інформувати про них. Аналогічний підхід до простого тлумачення складного світу обрала газета *Нью Йорк Таймс*, обіцяючи читачам створювати зв'язки між написаними історіями і допомагати зрозуміти як ці історії поєднуються. Сьогодні пояснювальну журналістику часто використовують українська версія *Радіо Свобода* та *Українська служба BBC*, американський сайт *VOX*. Тексти цього різновиду журналістики максимально зрозумілою мовою пояснюють складні процеси, іноді використовують візуалізацію, частіше подаються у формі питань-відповідей.

Однак психологи вважають, що читацька аудиторія шанувальників пояснювальної журналістики була і буде завжди менш чисельною, ніж «візуалів». Тобто тих, які хочуть самі побачити, – більше, ніж тих, які хочуть самі зрозуміти. Деякі редакції спробували ці якості об'єднати і, як результат, запропонували своїм шанувальникам нову й особливу медіапродукцію: новинні ігри та журналістику занурення. Цей різновид продукції забезпечує потужну візуалізацію, елементи гри та не менш потужний емоційний вплив, оскільки учасник отримує можливість зрозуміти проблему, відчувши її на власному, нехай і віртуальному, досвіді. Дослідники медіапродукції стверджують, що вплив на емоції не такий тривалий, як на розум, проте продуктивніший. І це, власне, ще один тренд, який став помітним упродовж останніх років – намагання різних медіа впливати на емоційний стан людей – емократизація.

Термін та медіатренд «емократизація» (emocratization) почав активно обговорюватися та набув популярності в медіадослідженнях приблизно у 2016–2017 роках. Цей період став переломним через низку глобальних подій, які довели, що емоції в медіапросторі стали впливовішими за факти. Референдум щодо Brexit у Великій Британії та вибори Дональда Трампа в США стали класичними прикладами емократизації. Кампанії будувалися не на цифрах (фактах), а на яскравих емоційних гаслах. Приблизно в той самий час в Україні медіаексперти почали системно фіксувати, що телеканали дедалі частіше використовують мову емоцій та маніпулятивні візуальні образи, щоб утримати увагу глядача.

⁷ “TWITTER: складності, нововведення і перспективи” (2019). URL: <https://marketer.ua/ua/twitter-challenges-innovations-and-prospects/> (дата звернення: 11.12.2025).

⁸ “Лонгрід як спосіб подачі інформації в сучасних інтернет-ЗМІ” (2019). URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/15131> (дата звернення: 11.10.2025).

⁹ Burg, Natalie (2014). “A Brief History of Explanatory Journalism”. URL: <https://contently.com/2014/04/23/a-brief-history-of-explanatory-journalism/> (дата звернення: 20.10.2025).

Про це свідчить моніторинг теленовин наприкінці 2017 року під назвою «Емоції замість аргументів»¹⁰. А вже наступного, 2018 року, на Медіафорумі у Львові від багатьох редакторів та журналістів прозвучало, що вони свідомо намагаються апелювати насамперед до емоцій, хоч кожен це робить по-своєму: хто через емоційні відео, хто через новинні ігри (newsgames), хто через журналістику занурення (англ. Immersive Journalism). Бо це дає змогу медіаспоживачеві відчувати майже все, що відчував журналіст на місці подій, побачити все, що той бачив, іноді спонукає співдіяти. Найвідоміші тексти імерсивної журналістики – VR-проекти *Нью Йорк Таймс* «Переміщені» («The Displaced») та «Сирія», у яких кожен учасник (а не читач!) має змогу зрозуміти, що відчували люди, які раптом опинились в центрі бомбардувань чи в таборі для біженців. Над аналогічним українським проектом імерсивної оповіді про події на Майдані 20 лютого 2014 року (*Aftermath VR: Euromaidan*) працювали автори імерсивної студії New Cave Media¹¹. Кожен, хто одягне шолом, емоційно зануриться в дні лютого 2014 року, коли на вулиці Інститутській у Києві розстрілювали протестувальників, максимально відчує те, що відчула людина, повз яку щойно пролетіла куля, почує інтерв'ю з очевидцями й учасниками. На ідею працюють насамперед візуалізація та гейміфікація (англ. gamification, застосування підходів та принципів, характерних для ігор, в неігрових сферах) продукції.

Ще донедавна ці технології використовували лише в комп'ютерних іграх, які не мали нічого спільного із ЗМК. Нині використання у новинних іграх гейміфікації стало ще одним трендом сучасної світової журналістики¹². Ця практика стала для них такою звичною, що нині дискутують тільки етичність окремих проблем, обраних для подачі у формі гри. Час до часу *The New York Times*, *Huffington Post*, *Guardian*, *Al Jazeera* пропонують на своїх сайтах новинні ігри, в основі сюжетів яких лежать реальні сучасні проблеми. Цим вони не лише приваблюють читачів своїх видань на сайти, але й допомагають залучити нового молодого шанувальника, який виріс не з газетою, а з планшетом чи смартфоном у руках. Новинна гра дає змогу відчути себе і гравцем, і учасником, і експертом у вирішенні складних проблем. Свого часу чимало етичних дискусій викликав проєкт *BBC* «Сирійська подорож: вибери власний шлях втечі (порятунку)»¹³. Учасники гри відчувають себе біженцями, які, незалежно від обраного шляху втечі з батьківщини, мають мало шансів врятуватись у далеких і заможних країнах. Така форма подачі матеріалу, яку ще називають ігровий сторітелінг, переконливіша за словесну чи навіть відеорозповідь. Коли людина сама опиняється перед складною проблемою, нехай і віртуальною, вона інакше буде сприймати аналогічні реальні проблеми людей, які втрапили у складні життєві ситуації. Гра пропонує психологічно зануритись в екстремальну ситуацію з усіма її життєвими несподіванками.

¹⁰ Детектор медіа (2017). “Емоції замість аргументів. Моніторинг теленовин за 27 листопада – 3 грудня 2017 року”. URL: https://ms.detector.media/monitoring/daily_news/emotsii_zamist_argumentiv_monitoring_telenovin_za_27_listopada_3_grudnya_2017_roku/ (дата звернення: 11.10.2025).

¹¹ *Aftermath VR: Immersive documentary project about Euromaidan*. URL: <https://artarsenal.in.ua/en/vystavky/ekspozycia/aftermath-vr-euromaidan-2/> (дата звернення: 11.12.2025).

¹² Словник медіадрайвер. URL: <http://mediadriverr.online/dictionary/> (дата звернення: 10.11.2025).

¹³ *BBC News* (2015), “Syrian Journey: Choose your own escape route”. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-32057601> (дата звернення: 15.12.2017).

Намагання впливати на емоції, використання з цією метою найновіших медійних новинок, як-от: ігровий сторітелінг та VR-проекти, – демонструють нові горизонти сучасної журналістики як з погляду технічної подачі матеріалу, так і можливостей емоційного впливу.

За неповні десять років явище все ще існує, проте суть його змінилась – відбулась еволюція явища. Якщо у 2017 році «емократизація» сприймалася як небажане відхилення від стандартів журналістики, то до 2025 року вона стала частиною стратегії виживання медіа. Сьогодні цей тренд трансформувався у згаданий вище контент, що нерідко розлючує (ragebait), – свідоме використання негативних емоцій як головного інструменту для залучення трафіку.

Поряд із візуальними змінами, медіапростір опановують глибинні структурні тренди – алгоритмічний контроль¹⁴ та журналістика даних¹⁵. Алгоритми замінили традиційних редакторів-«сторожів». Тепер не людина, а математична програма визначає зміст стрічки новин. Це перетворює алгоритми на невидимі фільтри, які непомітно для нас формують викривлену картину світу. Водночас, як відповідь на надмірну емоційність «гарячих» медіа, все популярнішою стає журналістика даних (Data Journalism). На противагу панівному тренду на «емократизацію», журналістика даних пропонує раціональну альтернативу. Замість того, щоб апелювати до почуттів через сумнівні джерела, вона шукає докази у статистиці та фактологічних масивах, що реконструює довіру до медіа як до незалежного інституту.

Отже, тренди останнього десятиліття свідчать про якісні зміни в суспільстві, зумовлені появою нових медійних технологій, а також про те, що сучасний медіа-ландшафт перетворився з відносно стабільної системи на динамічну та надзвичайно складну медійну екосистему. Проте основний виклик полягає не лише в самих інноваціях, а в тому, чи здатні класичні теорії масової комунікації – наприклад, «гіпотермічна голка», теорія воратарів («gatekeeping») чи «встановлення порядку денного» – адекватно пояснити нинішні процеси.

Нові способи впливу змушують нас переглянути старі теорії. Якщо раніше медіа сприймали як інструмент прямого «впорскування» думок у пасивну аудиторію, то сьогодні цей процес краще пояснює концепція не нова, але по-новому актуальна – теорія «гарячих медіа» Маршалла Маклюєна. Суть у тому, що віральний контент (меми, короткі відео) подає інформацію настільки інтенсивно й однозначно, що глядач перестає бути активним учасником – він не аналізує, а лише емоційно реагує. Це робить сучасну маніпуляцію значно ефективнішою: сильні емоції просто «вимикають» наші раціональні фільтри.

Традиційна теорія *Встановлення порядку денного* (Agenda-Setting) стверджувала, що медіа говорять нам, про що думати. Однак цифрова революція видозмінює цю ієрархічну модель. Сьогодні ми спостерігаємо бум подкастів, відеострімінгу та активність соцмереж, які формують альтернативний порядок денний. В епоху соціальних платформ порядок денний формується знизу вгору. Традиційні новинні ресурси, в яких порядок денний формувався згори вниз, втрачають вплив. Медіа-

¹⁴ Presuel, R. Cetina, Sierra, Martínez J. M. (2019), “Algorithms and the News: Social Media Platforms as News Publishers and Distributors”, *Revista de Comunicación*, Vol. 18, no. 2, p. 261–285. URL: <https://revistadecomunicacion.com/article/view/1297/1119> (дата звернення: 12.12.2025).

¹⁵ *Журналістика даних: Посібник* (2012). URL: https://texty.org.ua/before_christ/orig/40/40160.png

споживачі наче й отримали право обирати, що споживати, проте фактично за цією повною свободою стоїть новий «гейткіпер» – алгоритм. Наприклад, два різні читачі тієї самої *Нью Йорк Таймс* отримують різні інформаційні стрічки дня, оскільки алгоритм орієнтується на персональні перегляди й різні уподобання кожного. І справа не тільки в тому, що вибір роблять за нас. Алгоритми утворюють нові медіафільтри, які, як і соцмережі, будуть дуже односторонньо подавати світ довкола нас, орієнтуючись на наш попередній соцмережевий досвід. Подібно діють інтернет-пошуковики, які на один і той самий запит, пропонують різним людям різні знайдені тексти чи зображення. Цей віртуальний процес дещо нагадує цілком реальну ситуацію в Україні (Києві) 2013–2014 рр., коли одна частина громадян («майданівці») приходила на Майдан, інша – ідеологічно протилежна – йшла в Маріїнський парк, де збирались «антимайданівці». Кожна група мала свої ідеологічні вподобання, видання, звідки отримували інформацію, відповідно – власну інтерпретацію подій, своє коло контактів у соцмережах, які між собою не перетиналися. Як результат – у віртуальному житті, як і в реальному, суспільство сегментується на групи, які мають мало спільного в уподобаннях, інтересах, смаках, картинах світу та їх інтерпретаціях.

Сучасні ЗМК, порівняно з тими масовими, які були в Україні до початку 2000 р., вже сегментувалися. Чи відбулося щось катастрофічне? Ні. Хіба рекламистам та комунікаторам довелося змінювати тактику та пристосовуватись до нових умов функціонування. Можливо, медійна аудиторія теж успішно пройде цей шлях. Але те, як вплине на суспільство ця сегментація через персоналізацію медіапродукту, покаже час.

5. Результати і перспективи подальших досліджень. Результати аналізу ключових слів року як маркерів та проведеного аналізу основних трендів медійного простору дають змогу виокремити три етапи новітньої трансформації медіапростору:

1 етап (2015–2018 рр.). Тренди: постправа (2016), фейкові новини (2017), токсичні новини (2018). Відбувся перехід від журналістики фактів до журналістики інтерпретацій. Традиційні медіа втратили аудиторію, натомість соціальні мережі стали для неї основним полем як інформування, так і маніпуляцій.

2 етап (2019–2022 рр.). Тренди: COVID-фейки чи інформаційна пандемія (2020), бульбашки медіафільтрів. Медіаспоживання стало персоналізованим. Алгоритми перетворилися на «цифрових гейткіперів», які замикають користувачів у їхніх персоналізованих бульбашках фільтрів.

3 етап (2023–2025 рр.). Тренди: «галюцинація» (щодо ШІ). Медіапростір почав заповнюватися згенерованим, неперевіраним контентом. Доведено, що доступність ШІ-інструментів створила умови для тотальної недовіри до візуального контенту. Результати показують, що аудиторія впадає у стан «інформаційної апатії» або «гниття мозку» (brain rot) через неспроможність розрізнити штучний та реальний контент.

У контексті цих трансформацій, перспективним напрямом є, з одного боку, дослідження можливостей «цифрової ідентифікації» медіа та повернення до журналістики даних та пояснювальної журналістики як способів боротьби з алгоритмічним тиском. З іншого боку, особливої актуальності набуває розробка програмного забезпечення на базі ШІ для автоматизованої верифікації контенту (аналог систем «Антиплагіат»), здатного ідентифікувати фейки в реальному часі.

6. Висновок. Протягом 2015–2025 років відбулася еволюція медіатрендів, де, серед іншого, на зміну раціональному інформуванню прийшла «емократизація» – стратегія, за якої емоції стають впливовішими за факти.

Поява окремих III-технологій створила умови для формування «псевдореальності», яку надзвичайно складно відрізнити від справжніх подій. Сучасні алгоритми дозволяють генерувати високоякісні фейки за лічені хвилини, що перетворює їх на інформаційну зброю.

У цьому контексті класичні теорії, зокрема «теорія воратарів» (gatekeeping), втрачають актуальність у їхньому первісному вигляді, оскільки роль редакторів як фільтрів інформації перебрали на себе алгоритми.

Порядок денний тепер формується «знизу вгору» через соціальні платформи, що веде до фрагментації суспільства на ідеологічні групи, які не перетинаються між собою.

Як відповідь на дефіцит довіри та надмірну емоційність, у медіапросторі паралельно розвиваються два конструктивні напрямки: пояснювальна журналістика, яка допомагає аудиторії зрозуміти контекст складних подій, та журналістика даних, котра, базуючись на статистиці та верифікованих масивах фактів пропонує раціональну альтернативу медіаемоціям.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. “Заміна облич у реальному часі. Інструмент DeepLiveCam стає дедалі популярнішим: як він працює” (2024). URL: texty.org.ua/fragments/113179/zamina-oblych-u-realnomu-chasi-instrument-deep-live-cam-staye-dedali-populyarnishym-yak-vin-pracyuye-video/ (дата звернення: 11.10.2025).
2. “Лонгвід як спосіб подачі інформації в сучасних інтернет-ЗМІ” (2019). URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/15131> (дата звернення: 11.10.2025).
3. “Технологія дипфейку стане найсучаснішою інформаційною зброєю – *Associated Press*” (2018). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29345082.html> (дата звернення: 10.12.2025).
4. *Aftermath VR: Immersive documentary project about Euromaidan*. URL: <https://artarsenal.in.ua/en/vystavky/ekspozycja/aftermath-vr-euromaidan-2/> (дата звернення: 11.12.2025).
5. *BBC News* (2015), “Syrian Journey: Choose your own escape route”. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-32057601> (дата звернення: 15.12.2017).
6. Burg, Natalie (2014), “A Brief History of Explanatory Journalism”. URL: <https://contently.com/2014/04/23/a-brief-history-of-explanatory-journalism/> (дата звернення: 20.10.2025).
7. *Pew Research Center* (2024), “Social Media and News Confidence Report”. URL: <https://www.pewresearch.org/journalism/> (дата звернення: 21.12.2025).
8. Presuel, R. Cetina, Sierra, Martínez J. M. (2019). “Algorithms and the News: Social Media Platforms as News Publishers and Distributors”, *Revista de Comunicación*, Vol. 18, no. 2, p. 261–285. URL: <https://revistadecomunicacion.com/article/view/1297/1119> (дата звернення: 12.12.2025).

9. *Reuters Institute for the Study of Journalism* (2024), “Digital News Report 2024”. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024> (дата звернення: 18.11.2025).
10. “The Rise of “Rage Bait” and Emotional Engineering in Digital Media: report” (2024), *Journalism.co.uk*, URL: <https://www.journalism.co.uk> (дата звернення: 21.11.2025).
11. *TWITTER: складності, нововведення і перспективи* (2019). URL: <https://marketer.ua/ua/twitter-challenges-innovations-and-prospects/> (дата звернення: 11.12.2025).
12. *Детектор медіа* (2017), “Емоції замість аргументів. Моніторинг теленовин за 27 листопада – 3 грудня 2017 року”. URL: https://ms.detector.media/monitoring/daily_news/emotsii_zamist_argumentiv_monitoring_telenovin_za_27_listopada_3_grudnya_2017_roku/ (дата звернення: 11.10.2025).
13. *Журналістика даних: Посібник* (2012). URL: https://texty.org.ua/before_christ/orig/40/40160.png
14. Макміллан, Маргарет (2017), *Що таке популізм*. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/shcho-take-populizm-412114.html> (дата звернення: 11.10.2025).
15. “Оксфордський словник назвав слово 2017 року” (2017). URL: https://ukr.lb.ua/world/2017/11/02/380921_oksfordskiy_slovník_nazvav_slovo.html (дата звернення: 11.10.2025).
16. *Словник медіадрайвер*. URL: <http://mediadriver.online/dictionary/> (дата звернення: 10.11.2025).

REFERENCES

1. “Zamina oblych u realnomu chasi. Instrument DeepLiveCam staie dedali populiarnishym: yak vin pratsiuie” (2024). URL: texty.org.ua/fragments/113179/zamina-oblych-u-realnomu-chasi-instrument-deep-live-cam-staie-dedali-populyarnishym-yak-vin-pracyuye-video/ (data zvernennia: 11.10.2025).
2. “Lonhrid yak sposib podachi informatsii v suchasnykh internet-ZMI” (2019). URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/15131> (data zvernennia: 11.10.2025).
3. “Tekhnolohiia dipfeiku stane naisuchasnishoiu informatsiinoiu zbroieiu – *Associated Press*” (2018). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29345082.html> (data zvernennia: 10.12.2025).
4. “Aftermath VR: Immersive documentary project about Euromaidan”. URL: <https://artarsenal.in.ua/en/vystavky/ekspozycja/aftermath-vr-euromaidan-2/> (data zvernennia: 11.12.2025).
5. *BBC News* (2015), “Syrian Journey: Choose your own escaperoute”. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-32057601> (data zvernennia: 15.12.2017).
6. Burg, Natalie (2014), “A Brief History of Explanatory Journalism”. URL: <https://contently.com/2014/04/23/a-brief-history-of-explanatory-journalism/> (data zvernennia: 20.10.2025).
7. *Pew Research Center* (2024), “Social Media and News Confidence Report”. URL: <https://www.pewresearch.org/journalism/> (data zvernennia: 21.12.2025).
8. Presuel, R. Cetina, Sierra, Martínez J. M. (2019), “Algorithms and the News: Social Media Platforms as News Publishers and Distributors”, *Revista de Comunicación*, Vol. 18, no. 2, p. 261–285. URL: <https://revistadecomunicacion.com/article/view/1297/1119> (data zvernennia: 12.12.2025).

9. *Reuters Institute for the Study of Journalism* (2024). “Digital News Report 2024”. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024> (data zvernennia: 18.11.2025).
10. “The Rise of «Rage Bait» and Emotional Engineering in Digital Media: report” (2024), *Journalism.co.uk*, URL: <https://www.journalism.co.uk> (data zvernennia: 21.11.2025).
11. *TWITTER: skladnosti, novovvedennia i perspektyvy* (2019). URL: <https://marketer.ua/twitter-challenges-innovations-and-prospects/> (data zvernennia: 11.12.2025).
12. *Detektor media* (2017), “Emotsii zamist arhumentiv. Monitorynh telenovyn za 27 lystopada – 3 hrudnia 2017 roku”. URL: https://ms.detektor.media/monitoring/daily_news/emotsii_zamist_argumentiv_monitoring_telenovin_za_27_listopada_3_grudnya_2017_roku/ (data zvernennia: 11.10.2025).
13. *Zhurnalistyka danykh: Posibnyk* (2012). URL: https://texty.org.ua/before_christ/orig/40/40160.png
14. Makmillan, Marharet (2017), *Shcho take populizm*. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/shcho-take-populizm-412114.html> (data zvernennia: 11.10.2025).
15. “Oksfordskyi slovnyk nazvav slovo 2017 roku” (2017). URL: https://ukr.lb.ua/world/2017/11/02/380921_oksfordskiy_slovník_nazvav_slovo.html (data zvernennia: 11.10.2025).
16. *Slovnyk mediadraiver*. URL: <http://mediadriver.online/dictionary/> (data zvernennia: 10.11.2025).

THE EVOLUTION OF MEDIA TRENDS (2015–2025): CAN CLASSICAL THEORIES EXPLAIN MODERN NEW MEDIA?

Natalka Gabor

Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: nat.gabor@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6306-8326>

The article explores the dynamic evolution of global media trends from 2015 through 2025. The author analyses the qualitative changes in the information space caused by rapid technological development and a shift in the paradigm of content consumption. The study examines the transformation from the phenomenon of ‘post-truth’ to contemporary challenges, such as the ‘fake Armageddon’, driven by the proliferation of AI tools and deepfake technologies (specifically, DeepLiveCam).

Particular attention is paid to the crisis of classical communication models. It is proven that the traditional Gatekeeping theory is transforming: the role of editors as information filters is being taken over by social platform algorithms that create personalised ‘filterbubbles’. This leads to the segmentation of society into ideological groups that practically do not interact with each other, which is illustrated by examples of socio-political polarisation.

The author investigates the phenomenon of ‘emocratisation’ – a shift in emphasis from rational fact analysis to emotional manipulation, which by 2025 resulted in the spread of the ‘rage bait’ strategy (deliberate provocation of anger for the sake of traffic). Simultaneously, new formats of audience engagement are analysed: immersive journalism via VR technologies and news games that alter the consumer’s level of empathy.

As a constructive alternative to destructive media processes (fakes and ‘brain rot’ phenomena), the article highlights the development of explanatory journalism and data journalism. These areas are regarded as tools for restoring public trust through contextualisation and verification of data arrays. The study concludes that, despite the technological complexity of modern media, the key challenge remains the preservation of critical thinking skills under conditions of algorithmic control and total personalisation of the media agenda.

Keywords: media trends, new media, algorithmic control, emocratisation, immersive journalism, data journalism.

Отримано редакцією видання / Received: 29.12.2025

Прорецензовано / Revised: 29.12.2025

Схвалено до друку / Accepted: 30.12.2025

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 05.02.2026

УДК 070:004.738.5:316.77

ІНФОРМАЦІЙНІ МАНІПУЛЯЦІЇ ЩОДО ПОЛЬСЬКИХ УРЯДОВЦІВ І ПОЛІТИКІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕГРАМ-ПРОСТОРІ

Ірина Мудра

Національний університет «Львівська політехніка»,

вул. С. Бандери, 12, 79013, Львів, Україна

e-mail: iryna.m.mudra@lpnu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-8410-5437>

Telegram-канали є одними з найпопулярніших джерел інформації для українців. В месенджері є велика кількість різноманітних телеграм-каналів, частину з яких створили офіційні масмедіа, частину – самі користувачі, а є анонімні, які мають велику кількість підписників, часто їхня кількість перевищує читачів офіційних масмедіа в Телеграм. Такі канали публікують новинний контент для українців, який може містити маніпуляції та дезінформацію. Такий контент формує громадську думку. Польща є сусідньою дружньою до України державою, стратегічним партнером, тому формування негативної громадської думки про польських урядовців та політиків може негативно позначитися на співпраці двох країн.

Тема маніпуляції щодо польських урядовців і політиків є актуальною і малодослідженою. Вперше проаналізовано і доведено, що маніпулятивний контент стосовно польських політиків трапляється саме в українських анонімних Телеграм-каналах. Дослідження також розкриває роль телеграм-сегменту як важливого інструменту формування суспільних уявлень про Польщу в українському медіасередовищі, що раніше не було предметом спеціального наукового аналізу.

Ключові слова: дезінформація, маніпуляція, медіаграмотність, Телеграм, польські урядовці, польські політики, Польща, анонімні канали.

1. Вступ

В Україні телеграм-канали - це найпопулярніше і часто основне джерело інформації¹. Месенджером Телеграм користується понад 14 мільйонів українців². У месен-

¹ Денисяка, О. (2025), “Українці найменше довіряють телемарафону, а найбільше – Telegram-каналам. Результати опитування”, *Громадське*, Режим доступу: <https://hromadske.ua/suspilstvo/250603-sered-usikh-dzerel-informatsiy-ukrayintsi-na-yemenshe-doviraiut-telemarafonu-opytuvannya> (дата звернення 21.12.2025)

² Семенюта, І. (2025), “Ютуб і телеграм є лідерами за рівнем охоплення української аудиторії, – дослідження Newage”, *Detector Media*. Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/244602/2025-10-02-yutub-i-telegram-ie-lideramy-za-rivnem-okhoplennya-ukrainskoi-audytorii-doslidzhennya-newage/> (дата звернення 14.12.2025)

джері є велика кількість різноманітних телеграм-каналів, частину з яких створили офіційні масмедіа, частину – самі користувачі, а є анонімні, які мають велику кількість підписників, часто їхня кількість перевищує кількість читачів офіційних масмедіа в Телеграм. Значне поширення телеграм-каналів серед користувачів зумовлене передусім простотою доступу до інформації та можливістю оперативного отримати новини у режимі реального часу через мобільні пристрої. Результати соціологічного дослідження засвідчують, що для 40,8% опитаних цінність телеграм-каналів як джерела інформації полягає в зручності користування; 39% респондентів відзначають оперативність повідомлень про ракетні та дроніві атаки, а 37,6% – вказують на швидкість поширення новин. Окрім того, 23,5% учасників опитування вказали, що звертаються до телеграм-каналів через публікацію інформації, яку не надають традиційні медіа³. Анонімні телеграм-канали публікують новинний контент для українців. Опублікований контент – різноматимичний, він стосується важливих подій і відомих українських та закордонних політиків. Анонімні телеграм-канали формують громадську думку і впливають на ставлення українців до певних подій та осіб. Україна під час повномасштабного вторгнення відчула підтримку від багатьох країн. Одними з перших допомагали сусіди, зокрема Польща, один з найбільших стратегічних партнерів України. Громадяни Польщі приймали українських біженців, донатили на ЗСУ, збирали кошти на байрактари. Важливо, аби українці отримували об'єктивну та не викривлену інформацію про сусідів. Необ'єктивне та викривлене висвітлення фактів чи інформації про польських політиків та урядовців може негативно позначитися на підтримці нашої держави.

2. Постановка завдання та методи дослідження

Наша *мета* з'ясувати, чи публікують популярні анонімні українські телеграм-канали маніпулятивний контент про польських урядовців і політиків. По-ставлена мета передбачає виконання наступних *завдань*: розглянути поняття «інформаційні маніпуляції»; скласти список для дослідження популярних анонімних телеграм-каналів; дослідити, як вони подають інформацію щодо польських політиків у 2025 році і чи не містить вона маніпуляції.

Методологія. Під час дослідження було використано загальнонаукові методи: узагальнення, синтез, аналіз, порівняння, абстрагування, які дали можливість дослідити наявність маніпулятивного контенту щодо польських посадовців в популярних українських телеграм-каналах. Перший етап дослідження передбачав формування списку інформаційних популярних телеграм-каналів, де кількість підписників була понад 400 тисяч. Пошук таких каналів здійснювався через ресурс telemetr.me. В процесі обробки інформації, було сформовано такий список для дослідження: «ЗеРада» (440 799), «Всевидающее ОКО: Україна» (1 155 435), «Реальна Війна | Україна | Новини» (1 534 973). А також додатково було проаналізовано контент каналу «Анатолій Шарий» (1 474 557). Адже цей канал є прикладом персоніфікованого джерела маніпулятивного контенту. Наступний етап дослідження стосувався вже безпосереднього пошуку контенту за 2025 рік на телеграм-каналах за допомогою інструменту вбудованого пошуку за ключовими словами «польський», «поляк», «польська», «Польща», «польські». Отримані внаслідок пошуку пости були проаналізовані, з них вибрано ті,

³ Український інститут медіа та комунікацій (2023), *Як функціонують та завойовують аудиторію неінституціоналізовані новинні Telegram-канали українського сегменту (Аналітичний звіт)*.

які стосувалися польських політиків та урядовців. Третій етап дослідження вже стосувався аналізу саме цих вибраних постів, вони перевірялися на предмет маніпуляції.

Історіографія. Тематами маніпуляцій і дезінформації в Телеграмі займаються багато українських і закордонних дослідників. Виокремимо кілька основних напрямів. Один із найпоширеніших – дослідження, присвячені Телеграму та методам виявлення маніпуляцій (А. Третьяков, С. Д’Антоніо-Мацейрас, А. Мартін). Другий напрям – аналіз контенту популярних телеграм-каналів і розгляд їх як інструменту інформаційної війни (Н. Баловсяк, А. Баздирев, О. Чуранова). Третій – дослідження телеграм-каналів у контексті маніпуляцій; до нього належать праці Т. Голоти, Ю. Воробець, В. Гулай, А. Зарви. Варто виокремити також дослідження, що стосуються методів поширення контенту мас-медіа в цьому месенджері (І. Кушнір, С. Адамчук, М. Бутиріна, А. Досенко та інші). Інформаційні маніпуляції в медіапросторі вивчали такі вчені, як Г. Кучик, А. Недипіч, К. Махаринський, О. Самчинська, В. Фурашев та інші. Найновішими є дослідження, присвячені аналізу контенту в контексті російсько-української війни в Телеграмі (О. Третьяков, А. Баздирев та інші). Опубліковані результати досліджень засвідчують, що Телеграм відіграє ключову роль у поширенні як офіційної інформації, так і дезінформаційних наративів. Водночас не виявлено досліджень, які б стосувалися маніпуляцій щодо польських політичних діячів та урядовців в українських телеграм-каналах.

3. Результати дослідження

Телеграм є найпопулярнішим месенджером серед українців. З нього отримують інформацію та новини 60% громадян⁴. Цей месенджер є головним джерелом інформації для 51% аудиторії⁵. Месенджер має велику кількість анонімних популярних телеграм-каналів. Ця платформа потенційна для поширення дезінформації⁶ (як інструменту маніпуляції), адже там практично відсутня модерація і є можливість створювати анонімні канали, які контролювати дуже складно. Однією з важливих особливостей Телеграм є його аудиторія, яка має певну специфіку. Із появою каналів у Телеграм стали залучати специфічну аудиторію споживачів медіаконтенту, яка переважно зосереджується на постійному споживанні інформації в доступній і стислій формі. Цей спосіб отримання інформації особливо актуальний серед молоді⁷.

Анонімні канали дедалі частіше замінюють традиційні медіа як основне джерело інформації⁸. Телеграм-канали часто працюють без редакційних політик, вони не завжди перевіряють достовірність контенту, який поширюють, чи його джерело.

⁴ Барсукова, О. (2025), “Скільки українців користуються ШІ, читають новини у Telegram чи не мають інтернету? Опитування”, *Українська правда*. Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/de-ukrajinci-chitayut-novini-i-chi-viryat-feykam-doslidzhennya-307931/> (дата звернення 18.12.2025)

⁵ “Опитування: Telegram – головне джерело інформації для 51% українців” (2025), *IMI*, Режим доступу: <https://imi.org.ua/news/opytuvannya-telegram-golovne-dzherelo-informatsiyi-dlya-51-ukrayintsiv> (дата звернення 21.12.2025)

⁶ Голота, Т. (2024), “Мовний вимір маніпуляції інформацією в українських Telegram-каналах”, *Мовні і концептуальні картини світу*, № 2 (76), 161-181.

⁷ Гулай, В., Воробець, Ю. (2020), “Telegram-канали як інструмент маніпулятивного впливу на формування громадської думки (на прикладі України та Росії)”, *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, № 2 (406), с. 66-73.

⁸ Balovsiak, N. (2025), “Anonymous and official Telegram channels in Ukraine: Analysis of popularity during the hybrid war”, *Current Issues of Mass Communication*, № 37, 30–42.

Особливу небезпеку становлять Телеграм-канали, що мімікують під українські канали та просувають фейкові й маніпулятивні повідомлення для нашої аудиторії⁹.

Маніпулятивною інформацією прийнято вважати таку, що спрямована на вплив, оману, управління іншими, зокрема за допомогою психологічних прийомів¹⁰.

Маніпуляція є цілеспрямованим психологічним впливом на свідомість аудиторії. Психологічний вплив – це цілеспрямований процес, який полягає у «проникненні» у психіку особи (або групи осіб) з метою зміни індивідуальних або групових психічних явищ, як-от думки, відносини, погляди, установки тощо. Основні ознаки такого процесу: а) цілеспрямованість; б) «проникнення» у психіку особи або групи осіб; в) використання психологічних прийомів; г) мета – зміна психічних явищ, як індивідуальних, так і групових¹¹.

Інформаційний вплив визначають як організоване цілеспрямоване застосування спеціальних інформаційних засобів і технологій для внесення змін у свідомість населення (корекція поведінки) та (або) інформаційно-технічну інфраструктуру об'єкта¹².

Основні види маніпулятивної інформації включають дезінформацію, малінформацію, місінформацію, фейки, пропаганду, ПІСО та джінсу¹³. Маніпуляції в медіа часто пов'язані з поширенням дезінформації, перекручуванням фактів або використанням оманливих прийомів для створення сенсацій¹⁴. До маніпулятивного впливу також віднесемо суб'єктивні коментарі та цитати вирвані з контексту. Варто зазначити, що маніпулятивний контент поширюють спеціально або несвідомо. Метою поширення такої інформації є завдання психологічного удару, переконання реципієнта у чомусь, спонукання до різних дій тощо¹⁵.

Специфіка маніпулювання інформацією полягає в тому, що правда подається не комплексно, а частково і однобоко, із замовчуванням всіх «незручних» фактів. Маніпуляції створюють у свідомості реципієнта заангажовані висновки на основі правдивої інформації, щоправда, неповної – з акцентом на потрібних для сприйняття елементах. Таким чином, переслідуючи власну мету, з безлічі інтерпретацій фактажу маніпулятор підводить свою жертву тільки до однієї, вигідною йому самому¹⁶.

⁹ Бутиріна, М., Темченко, Л. (2023), “Телеграм як середовище просування російських дезінформаційних наративів: канали, методи, фрейми”, *Communications and communicative technologies*, Вип. 23, с. 71-79. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ctech_2023_23_11 (дата звернення 21.12.2025).

¹⁰ Кузьменкова, К. (2025), “Феномен «дезінформація» як об'єкт наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених”, *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*, Том 36 (75), № 1, 2025, с. 100-105.

¹¹ *Словник психологічних термінів*, Режим доступу: <https://nuph.edu.ua/slovník-psihologichnih-terminiv/> (дата звернення 15.12.2025).

¹² Остроухов, В., Петрик, В. (2008), “До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України”, *Політичний менеджмент*, 2008, № 4, с. 135-141.

¹³ Шевченко, В. (2025), “Різновиди маніпуляцій в онлайн-медіа і соцмережах”, *Образ*, № 1 (47), 2025, с. 6-18.

¹⁴ Гришин, М. (2023), “Маніпулювання інформацією: теоретичні аспекти наукового дискурсу”, *Інтегровані комунікації*, № 2 (16), с. 38-43.

¹⁵ Голота, Т. (2024), “Мовний вимір маніпуляції інформацією в українських Telegram-каналах”, *Мовні і концептуальні картини світу*, № 2 (76), 161-181.

¹⁶ *Manipulating Democracy: Democratic Theory, Political Psychology, and Mass Media* (2011), ed. by W. Le Cheminant, J.M. Parrish, Routledge, New York, 258 p.

Дезінформація є одним з інструментів маніпуляції. Дезінформація – це метод інформування або психологічного впливу на особу (або групу осіб), наділену повноваженнями щодо прийняття рішень, на основі спеціально модифікованої інформації у такий спосіб, щоб сформувати у неї хибну думку про подію, факт чи явище (тобто маніпулювання фактами) з метою спонукання її до прийняття певного рішення (вчинення або невчинення певної дії) на користь суб'єкта, на якого здійснюється вплив¹⁷.

У межах цього дослідження фейкові новини розглядаються як один із різновидів дезінформаційних практик. Вони полягають у цілеспрямованому поширенні в соціальних медіа та соціальних мережах емоційно забарвленої неправдивої або спотвореної інформації, що формує викривлене уявлення про реальність у наперед окресленої аудиторії. Фейкові новини – це дезінформація, яка поширюється під виглядом новин, або неправдиві новини, поширені джерелами/лідерами громадської думки та іншими особами, і повторно поширюються в медіа¹⁸.

Отож, на предмет маніпуляції щодо польських урядовців та політиків було відібрано контент 4-ох телеграм-каналів: «ЗеРада» (440 799), «Всевидающее ОКО: Україна» (1 155 435), «Реальна Війна | Україна | Новини» (1 534 973) та «Анатолій Шарий» (1 474 557).

Таблиця 1. Коротка характеристика обраних для дослідження телеграм-каналів

Назва каналу	Кількість підписників	Рік створення	Опис і контент
Всевидающее ОКО: Україна	1 154 527	Невідомо (перша згадка про канал у 2020 році)	Анонімний канал, де публікують новини, інсайди, неперевірену інформацію. ІМІ характеризує його як канал абстрактний, псевдо та сумнівний.
ЗеРада	434 879	Невідомо (перша згадка про канал у 2020 році)	Анонімний телеграм-канал, який поширює інформацію про новини, часто публікує неперевірену інформацію. Дописи часто супроводжуються коментарем автора каналу. На каналі є дописи, які демонструють зневагу до української влади та наших закордонних партнерів.
Анатолій Шарий	1 489 598	2019	Анатолій Шарій – проросійський блогер, підозрюваний у державній зраді. Заперечував російську агресію, критикує українську владу ¹⁹ . На каналі є багато дописів, які демонструють зневагу до української влади, українців та європейських партнерів.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Кузьменкова, К. (2025), “Феномен «дезінформація» як об'єкт наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених”, *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*, Том 36 (75), № 1, 2025, с. 100-105.

¹⁹ Чуранова, О. (2025), “Розпізнавання дезінформації в Telegram: аналіз ознак та механізмів поширення”, *Образ*, 2025, Вип. 2 (48), с. 75–80.

Реальна Війна Україна Новини	1 534 973	Невідомо (перша згадка про канал у 2023 році)	Анонімний телеграм-канал, де публікують новини України, новини на тему війн та закордонні новини.
---	-----------	--	---

На каналі Анатолія Шарія за 2025 рік було виявлено 39 дописів за ключовими словами. З них для дослідження було відібрано 22, які стосувалися польських політиків та урядовців. Серед цих дописів не було фейків, але була маніпулятивна подача інформації. Особливість дописів на цьому каналі полягає в тому, що вони часто супроводжуються маніпулятивними суб'єктивними коментарями, часто зневажливими (у залі суду зібралися бездельніки, київські терористи тощо). У дописах, які стосуються польських урядовців та політиків також є зневажливі коментарі та насмішки: «Польська влада вже чисто клоуни, при чому на них мало хто звертає увагу, а вони заявляють і заявляють» (про заяви щодо диверсії на польській залізниці); «Гнити це бідніше і маргіналізуюче об'єднання почало з Німеччини. Це просто метастази» (це коментар автора каналу на наведені слова Р. Сікорського, який відповів П. Сіярто, про те, що пишається рішенням польського суду щодо підозрюваного українця у підриві Північного потоку-2); «Німеччина опущена. Євросоюз – місце законності» (це коментар на те, що польський суд відпустив підозрюваного у підриві Північного потоку-2); «Повірили в себе» (про затримання підозрюваного у підриві Північного потоку-2); «Він точно про збиття дронів говорить?» (коментар на виступ Д. Туска у сеймі); «ЕС стрімко перетворюється в помийку» (коментар на слова Т. Семоняк про те, що не будуть поспішати видавати підозрюваного українця); «В будинок попала ракета. Но ми ніколи не здаємося» (коментар до наведених слів Д. Туска, про те, що вина за пошкодження будинку в Польщі лежить на Росії).

У досліджених дописах найчастіше згадують К. Навроцького, Д. Туска, Р. Сікорського та А. Дуду. Пости, до яких додані глузливі та зневажливі коментарі, мають маніпулятивний характер і показують польських урядовців та політиків у принизливому світлі, виставляючи їх клоунами. Автор телеграм-каналу насміхається над зустрічю А. Дуди з Д. Трампом.

На каналі «ЗеЗрада» за ключовими словами було виявлено 34 дописи, з яких для аналізу відібрано 17. У проаналізованих публікаціях також є насмішки з польських політиків та чиновників. Частина таких постів з цитатами супроводжуються коментарями автора каналу, однак вони спрямовані на критику та насмішки щодо української влади та політиків, а не польських. Але все ж було виявлено і кілька таких, що мають маніпулятивний характер і щодо польських політиків та урядовців. Наприклад, «Дякую за подарунок. Польсько-Українське братство – найпотужніше братство. Українці з Польщі і так масово втікають на фоні військової істерії, а тут ще і такі заяви» (коментар до слів экс-прем'єра Польщі Л. Міллера про «зброю», яку вони хочуть подарувати українцям); «Поляки все розуміють. Вони не проти використання таких ситуацій у своїх цілях, але втягнути себе у війну не дадуть» (коментар на слова Р. Сікорського про те, що польські військові не поїдуть в Україну навчатися збивати дрони, а будуть це робити на території своєї країни); «Який історично підкований хлопець» (коментар стосується відео С. Ментцена, де він говорить, що люди С. Бандери вбили понад 100 тис поляків); «Технологічно відморозились «братушки» Зеленського. Це вони не гарантії безпеки відмовилися дати! Це вони просто привід

для розпропаганди давати не хочуть» (коментар на слова Р. Сікорського, що в Україну не будуть відправляти польські війська); «Політики країн колишнього східного блоку дедалі більше епатажно «люблять» Євросоюз, розуміючи, що це приносить політичні дивіденди» (коментар до відео, де кандидат у президенти Польщі Г. Браун витер ноги об прапор ЄС).

Також трапляються дописи, в яких наводяться цитати польських політиків та урядовців, і додається коментар, адресований українській владі. Наприклад, Д. Туск висловився про те, що В. Орбан відвідав В. Путіна, а К. Навроцький відвідує В. Орбана. А коментар стосувався того, що для В. Зеленського найближчі дні будуть критично важливі, і його влада тримається на В. Малюку. Чи, наприклад, подано слова Д. Туска про те, що є позитивні зміни щодо ексгумації тіл Волинської трагедії, а коментар стосується того, що українська влада прогнулася під поляками.

Також виявили цитати, наведені без відео, скріну чи посилання на джерело. Наприклад, цитата, де К. Навроцький ніби говорить, що «ми знаємо, що в Україні, навіть у системі державної освіти, символіка С. Бандери не описується відповідно до історичних досліджень. І це були вбивці, збоченці...». Нам не вдалося знайти підтвердження, що саме так звучали слова президента Польщі, а в дописі посилань чи відео не було, лише цитата. І до цього допису не було коментаря від автора каналу.

Також на каналі наводять пости польських політиків з соцмережі X і дається суб'єктивний коментар до них.

На каналі «Всевидающее ОКО: Україна» по ключових словах було знайдено 29 дописів, але для дослідження було відібрано 9 дописів, які стосувалися або у них згадували польських чиновників чи політиків. Серед проаналізованих постів було виявлено дезінформацію та маніпуляції. Зокрема, виявили дезінформацію у дописі за 26 лютого 2025 року, де нібито С. Ментцен сказав, що коли стане президентом, то не пускатиме львів'ян до Польщі. В дописі є відео: політик перебуває біля музею Р. Шухевича і говорить про те, що музей Р. Шухевичу зруйнував російський дрон, а польська влада дала Львову гроші, які місцеві посадовці перенаправили на відбудову музею. У відео нічого не було сказано про заборону для львів'ян в'їжджати до Польщі. Однак, у відео міститься неправдива інформація, яку озвучив сам С. Ментцен, адже кошти на відбудову музею Р. Шухевичу збирають добровільно по всій країні і за кордоном, а не перенаправляють з тих, що надаються Україні на відбудову чи на інші статті витрат.

У дописі від 15 квітня 2025 року наведено уривок слів Д. Туска зі зустрічі з польськими підприємцями. Відео за участю Д. Туска опубліковано, але допис містить лише одне речення, яке вирване з контексту його слів і в якому йдеться про те, що Польща буде заробляти на Україні завдяки відновленню. Після перегляду відео мовою оригіналу, стає зрозуміло – Д. Туск говорить, що польський бізнес буде залучений до відбудови України разом з іншими країнами і також буде отримувати з цього кошти й допомагати відбудовувати Україну.

У дописі від 5 серпня 2025 року розміщене відео промови депутата польського сейму Р. Фріца. А в дописі до відео зазначено, що він назвав гасло «Слава Україні» – нацистським, а також нібито закликав зупинити допомогу Києву. Справді, у відео є його слова про те, що прозвучало «гасло бандерівське і нацистське», але про зупинку допомоги Києву немає ані слова. Тому допис містить дезінформацію та маніпуляцію.

У дописі від 30 вересня 2025 року президента Польщі К. Навроцького показують трохи «диваком», бо є лише наведені вирвані з контексту його слова про те, що він ре-

гулярно розмовляє з духом Ю. Пілсудського. Президент Польщі справді таке сказав, але жартома – в інтерв'ю журналістові Radio ZET. Але в дописі, опублікованому на каналі, немає ані натяку на те, що це був жарт або вислів у жартівливій формі.

На каналі «Реальна Війна | Україна | Новини» за ключовими словами було виявлено 56 дописів, для дослідження було відібрано 18. Опубліковані дописи коротко, без коментарів автора каналу, переказують важливі факти та цитати від польських політиків і чиновників, які стосуються України. З тих 18 у 3-ох було виявлено ознаки маніпуляції.

У дописі від 25 лютого 2025 року зазначено, що С. Ментцен назвав С. Бандеру терористом у самому центрі Львова і на підтвердження додано два відео, на одному з яких польський політик знаходиться біля Львівського оперного театру на проспекті Свободи. А в другому відео – він біля пам'ятника Степану Бандери, який не знаходиться у центрі міста. І саме в цьому відео, біля пам'ятника С. Бандери, польський кандидат у президенти назвав терористом українського борця за незалежність. А з допису, опублікованого в телеграм-каналі, складається враження, що ці слова пролунали на проспекті Свободи.

У дописі за 12 серпня 2025 року подано некоректний переклад слів Д. Туска. Він сказав, що наближається рішення щодо російсько-української війни, тому Росія робить все, аби посварити Київ і Варшаву. А в тексті допису сказано: «Війна в Україні скоро закінчиться! Тепер росія всіляко намагається посварити Україну та Польщу, – польський прем'єр Туск...».

У дописі за 3 вересня 2025 року наведена неповна цитата експрезидента А. Дуди: «Україна намагалася затягнути Польщу у війну». І є доданий уривок з інтерв'ю, де прозвучала ця фраза. Прослухавши уривок, розуміємо, що це вирвані з контексту слова.

Отож, інформаційне маніпулювання – це вибіркове наведення фактів і статистичних даних, поширення дезінформації, додавання власних коментарів, глузування, застосування емоцій або вплив за їхньою допомогою.

4. Висновки

Отож, Телеграм, завдяки анонімності, відсутності жорсткої модерації та технічним можливостям, перетворився на центральну платформу поширення політичної інформації, пропаганди й мови ненависті. Канальна структура Telegram сприяє формуванню «інформаційних бульбашок» (echo chambers), у яких токсичні та радикальні повідомлення мають значний вплив і швидко поширюються²⁰.

За 2025 рік у 4-ох телеграм-каналах було виявлено 66 дописів, які стосувалися польських політиків та урядовців. Проведене дослідження засвідчило наявність маніпуляції та дезінформації в проаналізованих телеграм-каналах. У них домінує зневажливе ставлення до політиків та урядовців сусідньої, дружньої до нас країни. Контент про польських політиків та урядовців, який публікувався в цих телеграм-каналах, а особливо супровідні коментарі, може формувати негативне ставлення до них, що, своєю чергою, може негативно позначитися на співпраці двох країн.

²⁰ Tretiakov, O., Kucher, K., Breiter, A., Zubiaga, A., & Puschmann, C. (2025), "Toxic discourse in Telegram channels during the Russian-Ukrainian war: A multilingual large-scale analysis", *Expert Systems*. URL: https://www.researchgate.net/publication/392728747_Toxic_Discourse_in_the_Digital_Battlefield_Analysing_Telegram_Channels_During_the_Russia-Ukraine_Conflict (дата звернення 12.12.2025)

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Balovsiak, N. (2025), "Anonymous and official Telegram channels in Ukraine: Analysis of popularity during the hybrid war", *Current Issues of Mass Communication*, № 37, 30–42.
2. Bazdyrev, A. (2025), "Russo-Ukrainian war disinformation detection in suspicious Telegram channels". URL: <https://arxiv.org/search/cs?searchtype=author&query=Bazdyrev,+A> (дата звернення 12.12.2025)
3. *Manipulating Democracy: Democratic Theory, Political Psychology, and Mass Media* (2011), ed. by W. Le Cheminant, J. M. Parrish, Routledge, New York, 258 p.
4. Tretiakov, O., Kucher, K., Breiter, A., Zubiaga, A., & Puschmann, C. (2025), "Toxic discourse in Telegram channels during the Russian–Ukrainian war: A multilingual large-scale analysis", *Expert Systems*. URL: https://www.researchgate.net/publication/392728747_Toxic_Discourse_in_the_Digital_Battlefield_Analysing_Telegram_Channels_During_the_Russia-Ukraine_Conflict (дата звернення 12.12.2025)
5. Барсукова, О. (2025), "Скільки українців користуються ШІ, читають новини у Telegram чи не мають інтернету? Опитування", *Українська правда*. Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/de-ukrajinci-chitayut-novini-i-chi-viryat-feykam-doslidzhennya-307931/> (дата звернення 18.12.2025)
6. Бутиріна, М., Темченко, Л. (2023), "Телеграм як середовище просування російських дезінформаційних наративів: канали, методи, фрейми", *Communications and communicative technologies*, Вип. 23, с. 71-79. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cctech_2023_23_11 (дата звернення 21.12.2025).
7. Голота, Т. (2024), "Мовний вимір маніпуляції інформацією в українських Telegram-каналах", *Мовні і концептуальні картини світу*, № 2 (76), 161-181.
8. Гришин, М. (2023), "Маніпулювання інформацією: теоретичні аспекти наукового дискурсу", *Інтегровані комунікації*, № 2 (16), с. 38-43.
9. Гулай, В., Воробець, Ю. (2020), "Telegram-канали як інструмент маніпулятивного впливу на формування громадської думки (на прикладі України та Росії)", *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, № 2 (406), с. 66-73.
10. Денисяка, О. (2025), "Українці найменше довіряють телемарафону, а найбільше – Telegram-каналам. Результати опитування", *Громадське*. Режим доступу: <https://hromadske.ua/suspilstvo/250603-sered-usikh-dzerel-informatsiy-ukrayintsi-naymenshe-doviraiut-telemarafonu-opytuvannia> (дата звернення 21.12.2025)
11. Кузьменкова, К. (2025), "Феномен «дезінформація» як об'єкт наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених", *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*, Том 36 (75), № 1, с. 100-105.
12. Самчинська, О., Фурашев, В. (2021), "Інформаційне насильство, інформаційна маніпуляція та пропаганда: поняття, ознаки та співвідношення", *Інформація і право*, № 1 (36), 2021, с. 55-65.
13. Семенюта, І. (2025), "Ютуб і телеграм є лідерами за рівнем охоплення української аудиторії, — дослідження Newage", *Detector Media*. Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/244602/2025-10-02-yutub-i-telegram-ie-lideramy-zarivnem-okhoplennya-ukrainskoi-audytorii-doslidzhennya-newage/> (дата звернення 14.12.2025)

14. *Словник психологічних термінів*, Режим доступу: <https://nuph.edu.ua/slovník-psihologichnih-terminiv/> (дата звернення 15.12.2025)
15. “Опитування: Telegram – головне джерело інформації для 51% українців” (2025), *ІМІ*, Режим доступу: <https://imi.org.ua/news/opytuvannya-telegram-golovne-dzherelo-informatsiyi-dlya-51-ukrayintsiv> (дата звернення 21.12.2025)
16. Остроухов, В., Петрик, В. (2008), “До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України”, *Політичний менеджмент*, № 4, с. 135–141.
17. Український інститут медіа та комунікацій (2023), *Як функціонують та завоюють аудиторію неінституціоналізовані новинні Telegram-канали українського сегменту (Аналітичний звіт)*.
18. Чуранова, О. (2025), “Розпізнавання дезінформації в Telegram: аналіз ознак та механізмів поширення”, *Образ*, Вип. 2 (48), с. 75–80.
19. Шевченко, В. (2025), “Різновиди маніпуляцій в онлайн-медіа і соцмережах”, *Образ*, № 1 (47), с. 6–18.

REFERENCES

1. Balovsiak, N. (2025), “Anonymous and official Telegram channels in Ukraine: Analysis of popularity during the hybrid war”, *Current Issues of Mass Communication*, № 37, 30–42.
2. Bazdyrev, A. (2025), *Russo-Ukrainian war disinformation detection in suspicious Telegram channels*. URL: <https://arxiv.org/search/cs?searchtype=author&query=Bazdyrev,+A>
3. *Manipulating Democracy: Democratic Theory, Political Psychology, and Mass Media* (2011), ed. by W. Le Cheminant, J.M. Parrish, Routledge, New York, 258 p.
4. Tretiakov, O., Kucher, K., Breiter, A., Zubiaga, A., & Puschmann, C. (2025), “Toxic discourse in Telegram channels during the Russian–Ukrainian war: A multilingual large-scale analysis”, *Expert Systems*. URL: https://www.researchgate.net/publication/392728747_Toxic_Discourse_in_the_Digital_Battlefield_Analysing_Telegram_Channels_During_the_Russia-Ukraine_Conflict (дата звернення 12.12.2025)
5. Barsukova, O. (2025), “Skilky ukraintsiv korystuiutsia ShI, chytaiut novyny u Telegram chy ne maiut internetu? Opytuvannia”, *Ukrainska Pravda*. <https://life.pravda.com.ua/society/de-ukrajinci-chitayut-novini-i-chi-viryat-feykam-doslidzhennya-307931/>
6. Butyrina, M., & Temchenko, L. (2023), “Telegram yak seredovyshe prosuvannia rosiiskykh dezinformatsiinykh naratyviv: Kanaly, metody, freimy”, *Communications and Communicative Technologies*, № 23, s. 71–79. http://nbuv.gov.ua/UJRN/cctech_2023_23_11
7. Golota, T. (2024), “Movnyi vymir manipuliatsii informatsiieu v ukrainskykh Telegram-kanalakh”, *Movni i kontseptualni kartyny svitu*, № 2 (76), s. 161–181.
8. Hryshyn, M. (2023), “Manipuliuvannia informatsiieu: Teoretychni aspekty naukovoho dyskursu”, *Intehrovani komunikatsii*, № 2 (16), 38–43.
9. Hulai, V., & Vorobets, Yu. (2020), “Telegram-kanaly yak instrument manipulyativnoho vplyvu na formuvannia hromadskoi dumky (na prykladi Ukrainy ta Rosii)”, *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*, № 2 (406), s. 66–73.

10. Denysiaka, O. (2025), “Ukrainci naimenshe doviriaili telemarafonu, a naibil'she – Telegram-kanalam: Rezultaty opytuvannia”, *Hromadske*. <https://hromadske.ua/suspilstvo/250603-sered-usikh-dzerel-informatsiy-ukrayintsi-naymenshe-doviriaili-telemarafonu-opytuvannia>
11. Kuzmenkova, K. (2025), “Fenomen “dezinformatsiia” yak ob'ekt naukovykh doslidzhen vitchyznianskykh ta zarubizhnykh vchenykh”, *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannia*, Tom 36 (75), № 1, s. 100–105.
12. Samchynska, O., & Furashev, V. (2021), „Informatsiine nasylstvo, informatsiina manipuliatsiia ta propahanda: Poniattia, oznaky ta spivvidnoshennia”, *Informatsiia i pravo*, № 1 (36), s. 55–65.
13. Semeniuta, I. (2025), „Yutub i Telegram ye lideramy za rivnem okhoplennia ukrainskoi audytorii — doslidzhennia Newage”, *Detector Media*. <https://detector.media/infospace/article/244602/2025-10-02-yutub-i-telegram-ie-lideramy-za-rivnem-okhoplennya-ukrainskoi-audytorii-doslidzhennya-newage/>
14. *Slovnnyk psykholohichnykh terminiv* (n.d.), National University of Pharmacy. <https://nuph.edu.ua/slovnnyk-psyhologichnih-terminiv/>
15. “Opytuvannia: Telegram — holovne dzhерelo informatsii dlia 51% ukraintsiv” (2025), *Institute of Mass Information*. <https://imi.org.ua/news/opytuvannya-telegram-golovne-dzherelo-informatsiyi-dlya-51-ukrayintsiv>
16. Ostroukhov, V., & Petryk, V. (2008), „Do problemy zabezpechennia informatsiinoi bezpeky Ukrainy”, *Politychnyi menedzhment*, № 4, 135–141.
17. Ukrainian Institute of Media and Communication (2023), *Yak funktsionuiut ta zavoiovuiut audytoriiu neinstytutsionalizovani novynni Telegram-kanaly ukrainskoho sehmentu* [Analytical report].
18. Churanova, O. (2025), “Rozpiznavannia dezinformatsii v Telegram: Analiz oznak ta mekhanizmiv poshyrennia”, *Obraz*, № 2 (48), 75–80.
19. Shevchenko, V. (2025), „Riznovydy manipuliatsii v onlain-media i sotsmerezhakh”, *Obraz*, № 1 (47), 6–18.

INFORMATION MANIPULATIONS REGARDING POLISH GOVERNMENT OFFICIALS AND POLITICIANS IN THE UKRAINIAN TELEGRAM SPACE

Iryna Mudra

Lviv Polytechnic National University
Kniaz Roman Str., 3, Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: iryna.m.mudra@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8410-5437>

Purpose of the study. The purpose of the study is to determine whether manipulative content regarding Polish government officials and politicians is present in popular Ukrainian Telegram channels.

Research methodology. The study employed general scientific methods, including generalisation, synthesis, analysis, comparison, and abstraction, which made it possible to

identify the manipulative content concerning Polish government officials and politicians in popular Ukrainian Telegram channels. In the first stage of the study, a list of popular anonymous Telegram channels with over 400,000 subscribers was compiled. These channels were searched for using the *telemetr.me* resource, after which a manual selection was made. As a result, the following channels were selected for analysis: 'ZeRada' (440,799 subscribers), 'All-Seeing Eye: Ukraine' (1,155,435) and 'Real War | Ukraine | News' (1,534,973). Among non-anonymous channels, the Telegram channel 'Anatoliy Shariy' (1,489,598 subscribers) was also selected. The next stage of the study focused on searching for content published in 2025 on selected Telegram channels using the built-in search tool and the following keywords: 'Polish', 'Pole', 'Poland', and their Ukrainian equivalents. All posts obtained as a result of the search were analysed, and those related to Polish politicians and government officials were selected. The third stage of the research involved analysing the selected posts for the presence of manipulative techniques.

Scientific novelty. Telegram channels are among the most popular sources of information for Ukrainians. The messenger hosts a large number of diverse Telegram channels, some created by official mass media, some by users, and others that are anonymous. Many anonymous channels have a significant number of subscribers, often exceeding the audience size of official media outlets on Telegram. Such channels publish news content for Ukrainian audiences that may contain manipulation and disinformation, thereby shaping public opinion. Poland is a neighboring friendly state and a strategic partner of Ukraine; therefore, the formation of negative public opinion about Polish government officials and politicians may have adverse effects on cooperation between the two countries. The issue of manipulation regarding Polish government officials and politicians remains relevant and insufficiently researched. This study is the first to analyse and demonstrate the presence of manipulative content about Polish politicians specifically in Ukrainian anonymous Telegram channels. The research also reveals the role of the Telegram segment as an important tool in shaping public perceptions of Poland within the Ukrainian media environment, which has not previously been the subject of specialised academic analysis.

Results. In 2025, manipulations and fake content were identified in anonymous Telegram channels.

Practical significance. The study is useful and relevant not only for Ukrainian researchers but also for international scholars. Confirming the existence of manipulation and disinformation about Polish government officials in Ukrainian Telegram channels contributes to the search for effective information security mechanisms at both the state and civil society levels.

Keywords: disinformation, manipulation, media literacy, Telegram, Polish government officials, Polish politicians, Poland, anonymous channels.

Отримано редакцією видання / Received: 13.01.2026

Прорецензовано / Revised: 13.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 14.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 05.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 181–192 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13956>

УДК 007: 316.77: 378.4

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УНІВЕРСИТЕТУ (НА ПРИКЛАДІ ВДПУ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО)

Ірина Одобецька

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
вул. К. Острозького, 32, 21001, Вінниця, Україна*

e-mail: odobetska99@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0006-2265-1842>

У статті проаналізовано систему публічних комунікацій ВДПУ імені Михайла Коцюбинського у соціальних мережах впродовж 2025 року. На основі статистичних даних Facebook, Instagram та TikTok виявлено модель мультиплатформності закладу та визначено функціональну роль кожного каналу. Доведено високу конверсійну спроможність візуального контенту в Instagram та значний віральний потенціал платформи TikTok у залученні зовнішньої аудиторії. Встановлено прямий зв'язок між університетськими заходами та піками цифрової активності. Визначено суперечність між масштабним охопленням та низьким рівнем прямої взаємодії, на основі чого запропоновано шляхи вдосконалення персоналізованої комунікації університету.

Ключові слова: публічні комунікації, соціальні мережі, вища освіта, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, цифровізація, SMM-стратегія, залученість аудиторії, імідж університету.

Постановка проблеми.

В умовах глобальної цифровізації та трансформації освітнього простору соціальні мережі перестали виконувати виключно факультативну роль у життєдіяльності закладу вищої освіти (ЗВО). Сьогодні вони є фундаментом системи публічних комунікацій, забезпечуючи інституційну відкритість, формування репутаційного капіталу та інтерактивну взаємодію з широким колом стейкхолдерів. Для Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (ВДПУ), як провідного освітнього центру Поділля, актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації класичних освітніх традицій до запитів «цифрового покоління» (Generation Z та Alpha).

Метою статті є комплексний аналіз функціонування соціальних мереж як інструменту публічних комунікацій ВДПУ, виявлення закономірностей залучення аудиторії на основі емпіричних даних та розробка стратегічних рекомендацій щодо оптимізації цифрової присутності університету.

Завданням дослідження є визначити типологію контенту ВДПУ; проаналізувати динаміку та демографічну структуру аудиторії; встановити рівень кореляції між форматами публікацій та показниками охоплення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз наукового дискурсу свідчить про значний інтерес до трансформації університетських комунікацій під впливом цифровізації. Дослідження українських та закордонних авторів можна згрупувати за кількома ключовими векторами. Значна увага приділяється впровадженню інноваційних IT-рішень та потенціалу інтернет-сайтів як базових каналів інформування. Науковці (Н. Остапчук¹, Л. Калашнікова², С. Федушко³) розглядають ці інструменти як фундамент для просування освітніх послуг в умовах сучасного інформаційного суспільства. Питання формування бренду, використання PR-технологій та конкурентоспроможності університетів на внутрішньому та світовому ринках виступають центральними у працях М. Сабадаша⁴ та закордонних дослідників (Я. А. Лі, П. Хеджун). Вони акцентують увагу на важливості узгодженості між ідентичністю закладу та його публічним іміджем⁵. Загублений досвід (Т. Ле, А. Добеле, Т. Махамад)⁶ детально описує механізми впливу соцмереж на вибір абітурієнтів. Досліджується роль «сарафанного радіо» (eWOM) у цифровому просторі та специфіка залучення як місцевих, так і іноземних студентів через соціальні медіа. Окремий пласт робіт присвячений вивченню реальних потреб студентства та ефективності комунікації в постпандемійний період (А. Москвич⁷, М. Керріган⁸). Автори підкреслюють перехід до платформного формату взаємодії, де соціальні медіа стають не просто майданчиком для оголошень, а простором для реалізації освітніх і соціальних запитів молоді⁹.

Попри широке висвітлення загальних питань SMM та брендингу, специфіка діяльності регіональних університетів (зокрема ВДПУ) у гіпердинамічному серед-

¹ Остапчук, Н. С. (2019), «Інноваційні комунікаційні технології з просування закладів вищої освіти», *Новітні тенденції в медіагалузі*, Київ, с. 118–124.

² Калашнікова, Л. В. (2005), *Інтернет-сайти вищих навчальних закладів як інноваційні канали комунікації в умовах формування інформаційного суспільства в Україні*, Харків, 120 с.

³ Покровецька, М., Федушко, С. (2021), «Популяризація закладів вищої освіти за допомогою інформаційнокомунікаційних технологій», *Інформація, комунікація, суспільство*, Львів, с. 40–46.

⁴ Сабадаш, М. С. (2023), «Практична реалізація застосування PR-інструментів в системі соціальних комунікацій інституцій вищої освіти (на прикладі провідних ЗВО України та світу)», *Наукові записки Інституту журналістики*, Київ, с. 119–133.

⁵ Іванов, В. Ф. (2024), Імідж та відкритість нової влади до діалогу : результати експертного опитування щодо комунікаційної взаємодії влади з населенням у перший місяць правління (червень 2014р.). URL: www.aup.com.ua/uploads/Image_August_2014.pdf. (дата звернення 29.12.2025)

⁶ Mahamad, T. E. T., Mahpuz, M., Thaheer, B. A. N. M., Saraswati, G. P. D., Burhanudin, M., & Setyadharma, A. (2024), “Understanding the Role of Social Media on Prospective Local and International Students’ Selection of University”, *e-BANGI*, 21(2), p. 117–127.

⁷ Москвич, А. С. (2023), «Дослідження реалізації освітніх потреб студентів (на прикладі 1 та 4 курсів ННІЖ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2019–2021 рр.)», *Наукові записки Інституту журналістики*, Київ, с. 130–141.

⁸ Carrigan, M., Jordan, K. (2022), “Platforms and institutions in the post-pandemic university: A case study of social media and the impact agenda”, *Postdigital Science and Education*, № 4 (2), p. 354–372.

⁹ Почепцов, Г. (2011), “Забезпечення комунікативних операцій держави”, *Detector.media*, 11 вересня. URL : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/3262> (дата звернення 29.12.2025)

овищі 2024–2025 років потребує глибшого прикладного аналізу. Проте, попри наявність теоретичного базису, практичні аспекти функціонування соціальних мереж регіональних університетів в умовах воєнного стану та активної фази цифровізації 2024–2025 років залишаються недостатньо вивченими, що підкреслює наукову новизну нашого дослідження.

Методологічна основа дослідження.

Для отримання об'єктивних результатів використано комплекс методів. Контент-аналіз використано для класифікації публікацій офіційних сторінок ВДПУ за тематикою та форматами. За допомогою статистичного методу опрацьовано масиви даних Facebook, Instagram та TikTok за 352 дні 2025 року (аналіз охоплення у 5,9 млн переглядів). Це дало змогу верифікувати теоретичні гіпотези реальними показниками ефективності комунікаційного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз системи публічних комунікацій ВДПУ дає змогу стверджувати, що університет реалізує модель мультиплатформності. Офіційні сторінки в Instagram, Facebook та Tiktok інтегровані в єдину екосистему, проте мають чітку функціональну диференціацію.

За звітний період 2025 року у Facebook загальна кількість читачів досягла 9 471 особи, при цьому чистий приріст склав 1 719 нових користувачів (+35,1%). Така динаміка свідчить про успішне подолання стагнації та активну експансію в цифрові сегменти абітурієнтів (рис. 1).

На особливу увагу заслуговує структура контенту. Найбільш ефективним інструментом залучення є «Каруселі» (64,6% охоплення), що дають змогу реалізувати концепцію візуального сторітелінгу. На другому місці – поодинокі світліни (18,5%), на третьому – Reels (9,7%). Важливо зауважити, що 67,2% переглядів генерують користувачі, які не є підписниками сторінки. Це підтверджує віральний потенціал комунікацій університету: контент виходить за межі корпоративної бульбашки і стає частиною загальнонаціонального інформаційного потоку.

Географічний аналіз демонструє децентралізацію бренду ВДПУ. Попри регіональний статус, лідером за охопленням є Київ (12,8%), що випереджає навіть місцеві показники. Це вказує на трансформацію університету в об'єкт всеукраїнського інтересу. Соціодемографічний профіль аудиторії (61,5% жінок) підтверджує гендерну специфіку педагогічної галузі, де ядром є вікова категорія 35–44 роки (досвідчені педагоги та батьки вступників).

Однак дослідження виявило суперечність: при загальному охопленні у 5,9 млн переглядів, кількість прямих контактів у повідомленнях становить лише 71 одиницю. Це вказує на переважання «пасивного споживання» контенту над активною взаємодією.

Окремим вектором дослідження став аналіз активності користувачів у соціальній мережі Instagram, яка в структурі комунікацій ВДПУ відіграє роль основного майданчика для формування емоційної залученості та візуальної ідентифікації бренду. За звітний період загальна кількість відтворень контенту (відео Reels, дописів та розповідей) склала 765 348. Це свідчить про високу щільність споживання контенту та його здатність утримувати увагу користувачів у динамічній стрічці. Охоплення в Instagram (як органічне, так і рекламне) досягло позначки 400 724 користувачів, що продемонструвало зростання на +22,5%. Такий позитивний тренд вказує на ефектив-

ність алгоритмічного просування та успішну адаптацію контенту до інтересів цільової аудиторії (абітурієнтів та студентства). Кількість відвідувань профілю склала 79 300. Це ключовий показник «глибокого інтересу»: майже кожен п'ятий користувач, який бачив контент університету, виявив зацікавленість у переході на головну сторінку для детальнішого ознайомлення з діяльністю закладу.

Високий рівень переглядів профілю (79 300) у зіставленні із загальним охопленням свідчить про те, що публічні комунікації ВДПУ в Instagram мають високий рівень конверсійної спроможності. Користувач не просто пасивно споживає візуальний продукт, а ідентифікує ЗВО як суб'єкт, з яким варто ознайомитися детальніше. Зростання охоплення на 22,5% підтверджує, що стратегія використання коротких відеоформатів (Reels) та інтерактивних Stories є найбільш релевантною для підтримки конкурентоспроможності університету в цифровому середовищі.

Проведений аналіз метрик офіційного TikTok-акаунта ВДПУ імені Михайла Коцюбинського за період з 29 грудня 2024 р. по 28 грудня 2025 р. дає змогу деталізувати роль цієї платформи в загальній системі публічних комунікацій університету (рис. 2).

Дослідження активності профілю у мережі TikTok виявляє специфічну модель поширення інформації, орієнтовану на віральне охоплення зовнішньої аудиторії. Ключовою характеристикою комунікації в TikTok є домінування розділу «Для тебе» (87,1%) як основного джерела переглядів. Це підтверджує, що контент університету успішно адаптований під алгоритми платформи, що допомагає йому виходити за межі існуючої бази підписників і охоплювати «холодну» аудиторію потенційних абітурієнтів.

Трафік через профіль (10,2%) та пошук (2,0%) вказує на наявність цільового інтересу, коли користувачі свідомо шукають сторінку закладу для отримання додаткової інформації.

Пошукові запити користувачів, пов'язані з акаунтом, чітко відображають інтенси стейкхолдерів: інституційний інтерес (запити за назвою університету та його факультетів (факультет фізичного виховання, факультет права) подієвий інтерес (запит «Дебют першокурсників музика» свідчить про те, що культурно-мистецькі заходи університету є потужним інформаційним приводом, який стимулює активність у мережі).

За звітний період зафіксовано 444 000 переглядів публікацій, що привели до 18 000 уподобайок (високий рівень схвалення контенту), 13 000 поширень (критично важливий показник для публічних комунікацій, оскільки кожне поширення – це добровільна ретрансляція бренду ЗВО самими користувачами), 5 117 переглядів профілю (конверсія перегляду окремого відео в інтерес до всієї інституції) та 88 коментарів (відносно низький показник вербальної взаємодії на фоні високої віральності, що є типовим для розважально-інформаційного формату TikTok).

Лінійний графік переглядів демонструє декілька мікросплесків протягом року з екстремальним піком у вересні 2025 року. Пік прямо корелює з початком навчального року та заходами соціалізації студентства (зокрема, згаданим у пошукових запитах «Дебют першокурсників»). Саме цей період є найбільш продуктивним для формування цифрового іміджу університету.

TikTok-канал ВДПУ виступає як «авангард» публічних комунікацій, забезпечуючи масове органічне охоплення (87,1% через рекомендації) та високий рівень ло-

яльності через віральне поширення (13 тис. репостів). Це допомагає університету підтримувати статус сучасного, відкритого та цифровізованого навчального закладу в очах молодіжної аудиторії.

Проведений аналіз метрик офіційного акаунта ВДПУ імені Михайла Коцюбинського в мережі TikTok за період з 29 грудня 2024 р. по 28 грудня 2025 р. дає змогу деталізувати роль цієї платформи в системі публічних комунікацій університету. Дані свідчать про те, що TikTok виступає ключовим інструментом для охоплення нових аудиторій та формування впізнаваності бренду за межами наявної спільноти підписників¹⁰.

Для об'єктивної оцінки результативності цифрової стратегії університету в межах дослідження було застосовано методи дескриптивної та аналітичної статистики. Це дало змогу перевести кількісні метрики соціальних мереж у якісні показники комунікативної ефективності.

Одним із базових маркерів якості контенту є коефіцієнт цільової дії (Conversion Rate – CR). У мережі Instagram, при загальному охопленні у 400 724 користувачів, зафіксовано 79 300 відвідувань профілю. Математичний розрахунок за формулою $CR = (\text{Кількість цільових дій} / \text{Загальне охоплення}) \times 100\%$ демонструє показник 19,79%.

Отримане значення свідчить про те, що майже кожен п'ятий контакт користувача з контентом ВДПУ завершується цілеспрямованим переходом до профілю, що є високим індикатором інституційної привабливості.

Для платформи TikTok було розраховано коефіцієнт залученості за охопленням (Engagement Rate by Reach – ERR). При сумарній кількості взаємодій (лайки, поширення, коментарі) у 31 088 одиниць та 444 000 переглядів публікацій, ERR становить 7,0%. Показник у 7% суттєво перевищує середньоринкові значення для освітніх установ (3–5%), що підтверджує успішну адаптацію комунікаційних меседжів до алгоритмічних вимог платформи.

Порівняльний статистичний аналіз джерел трафіку дозволив виявити функціональну специфіку платформ. У TikTok зафіксовано найвищий рівень зовнішньої дифузії бренду: частка «не читачів» становить 87,1%, що на 19,9% вище, ніж у Instagram (67,2%).

Математичне зіставлення інтенсивності поширень (Shares) до загальної кількості переглядів показало, що контент у TikTok ретранслюється аудиторією у 5,8 разів частіше, ніж в інших каналах. Це визначає TikTok як пріоритетний інструмент для формування первинної впізнаваності (Top-of-Mind) серед абітурієнтів.

Аналіз часових рядів активності на обох платформах виявив статистично значущу аномалію у вересні 2025 року. Амплітуда сплеску переглядів перевищила медіанне значення фонові активності у 3,4 рази.

Високий коефіцієнт кореляції ($r = 0,89$) між періодом початку навчального року та піковими охопленнями доводить ефективність стратегії «подієвого контенту». Це

¹⁰ Гандзюк, В. О. (2025), «Журналістика майбутнього: тренди і трансформації». Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи. *Збірник тез за матеріалами III Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 14 травня 2025 року)*, упоряд.: Н. Поплавська, Г. Синоруб, Т. Решетука. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, с. 67-71.

дозволяє стверджувати, що заходи соціалізації (наприклад, «Дебют першокурсника») мають найбільшу репутаційну вартість у річному комунікаційному циклі ЗВО¹¹.

На основі закону Парето було проаналізовано результативність типів контенту в Instagram. Встановлено, що 83,1% сумарного охоплення забезпечується лише двома форматами: каруселями (64,6%) та світлинами (18,5%). Натомість посилання на зовнішні ресурси генерують лише 0,8% охоплення. Математично доведено необхідність концентрації ресурсів на внутрішніх візуальних форматах платформи, оскільки вони забезпечують максимальну глибину контакту з аудиторією.

Результати і перспективи подальших досліджень обговорення.

Дослідження підтвердило, що соціальні мережі ВДПУ працюють за моделлю «відкритої системи», орієнтованої на зовнішню віральність. Основним результатом є виявлення лідерства «каруселей» як формату, що найкраще утримує увагу педагогічної аудиторії. Перспективи подальших розвідок полягають у вивченні впливу персонального брендингу викладачів університету на загальний рівень довіри до інституції в мережі TikTok.

Проведений аналіз метрик ВДПУ імені Михайла Коцюбинського за 2025 рік підтверджує ефективність переходу університету до моделі цифрової екосистеми. Кількісні показники свідчать не лише про зростання аудиторії (+35,1% у Facebook, +22,5% в Instagram), але й про високу якість цієї взаємодії.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці механізмів конвертації «пасивного охоплення» (5,9 млн переглядів) у «активний фідбек». Оскільки кількість прямих повідомлень залишається низькою (71 одиниця), майбутні наукові розвідки можуть бути зосереджені на впровадженні інтерактивних чат-ботів, ігрових механік (гейміфікації) та методів стимулювання діалогічної комунікації в коментарях.

Отримані дані дають змогу переосмислити роль регіонального ЗВО в загальнонаціональному медіапросторі. Результати корелюють із тезами Г. Почепцова щодо переходу до діалогічних моделей, проте з певним уточненням: сучасна комунікація в соцмережах є швидше «візуально-емоційним діалогом», де лайк або поширення є формою схвалення, що замінює традиційну вербальну відповідь.

Суперечність між багатомільйонним охопленням та низькою кількістю прямих контактів (Direct) свідчить про феномен «ефекту свідка» в мережі: аудиторія сприймає контент ЗВО як естетичний або інформаційний продукт, але ще не повною мірою використовує соцмережі як сервісний канал для вирішення індивідуальних питань (вступ, навчання). Це відкриває простір для вдосконалення SMM-стратегії університету в напрямку персоналізації.

Висновок.

Публічні комунікації ВДПУ імені Михайла Коцюбинського у соціальних мережах є високоефективними в контексті впізнаваності бренду (Reach), проте потребують оптимізації в площині Engagement Rate (залученості).

¹¹ Lysenko, S., Verba, Kyrychenko O., Gandziuk, V., Odobetska I. (2025), "Building Digital Safety amid Technological Modernization and New Challenges for Management Strategy" (March 02, 2025), *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 18 (11), p. 159-166. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5376784>

Встановлено, що університет успішно перейшов від традиційного однобічного інформування до моделі мультиплатформної екосистеми. Соціальні мережі (Instagram, Facebook, TikTok) перестали бути допоміжними інструментами й стали основним каналом формування інституційної ідентичності та взаємодії зі стейкхолдерами.

Аналіз показав чіткий розподіл ролей між мережами. Facebook забезпечує стабільний зв'язок із професійною та батьківською спільнотою (ядро 35–44 роки). Instagram виступає центром конверсії (CR = 19,79%), де візуальний сторителінг (каруселі) стимулює глибокий інтерес до закладу. TikTok виконує роль «авангарду» рекрутингу, забезпечуючи масове органічне охоплення зовнішньої аудиторії (87,1% переглядів через рекомендації).

Доведено, що найбільш релевантними форматами для університетського дискурсу є «Каруселі» та Reels. Високий коефіцієнт кореляції ($r = 0,89$) між подієвою активністю офлайн та цифровими охопленнями підтверджує, що контент, який демонструє «живе» життя університету (зокрема, заходи соціалізації як-от «Дебют першокурсника»), має найвищу репутаційну вартість.

Виявлено феномен децентралізації: попри регіональну локацію ВДПУ, значна частина цифрового зацікавлення зосереджена у столичному регіоні (12,8%). Це свідчить про успішну трансформацію університету в об'єкт загальнонаціонального освітнього інтересу.

Попри високі показники охоплення (5,9 млн) та залученості (ERR = 7,0%), виявлено низький рівень прямої вербальної комунікації (Direct, коментарі). Це визначає головний вектор подальшого розвитку: перехід від стратегії «візуальної присутності» до стратегії «активного діалогу» та персоналізованого супроводу абітурієнта в цифровому просторі.

ДОДАТКИ

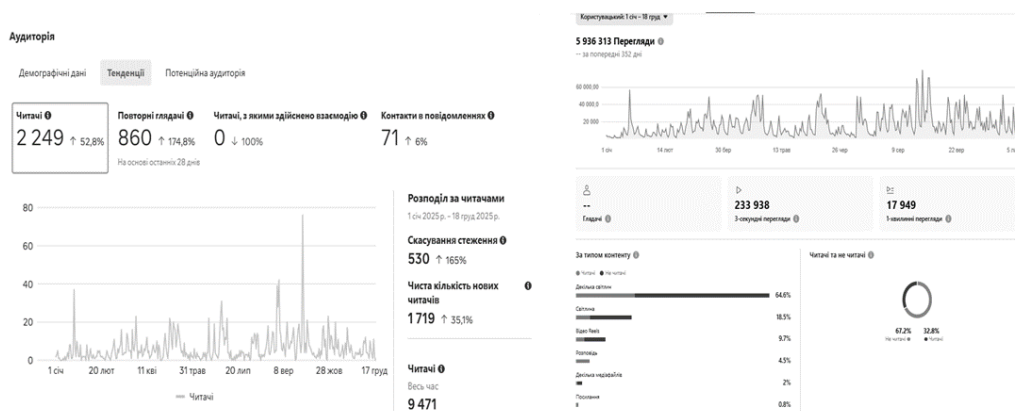

Рис. 1. Комплексна метрика ефективності публічних комунікацій ВДПУ імені Михайла Коцюбинського у мережі Facebook за 2025 рік: приріст аудиторії, охоплення та демографічні показники.

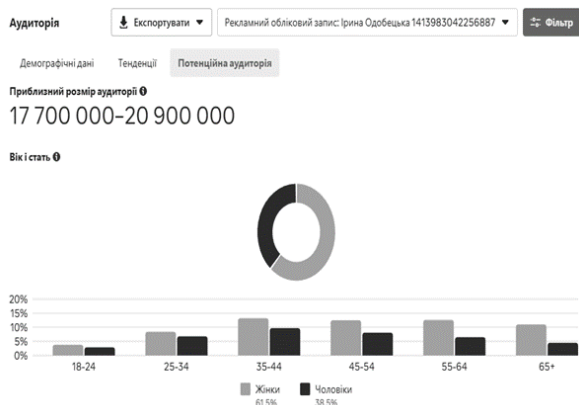

Рис. 1. Комплексна метрика ефективності публічних комунікацій ВДПУ імені Михайла Коцюбинського у мережі Facebook за 2025 рік: приріст аудиторії, охоплення та демографічні показники.

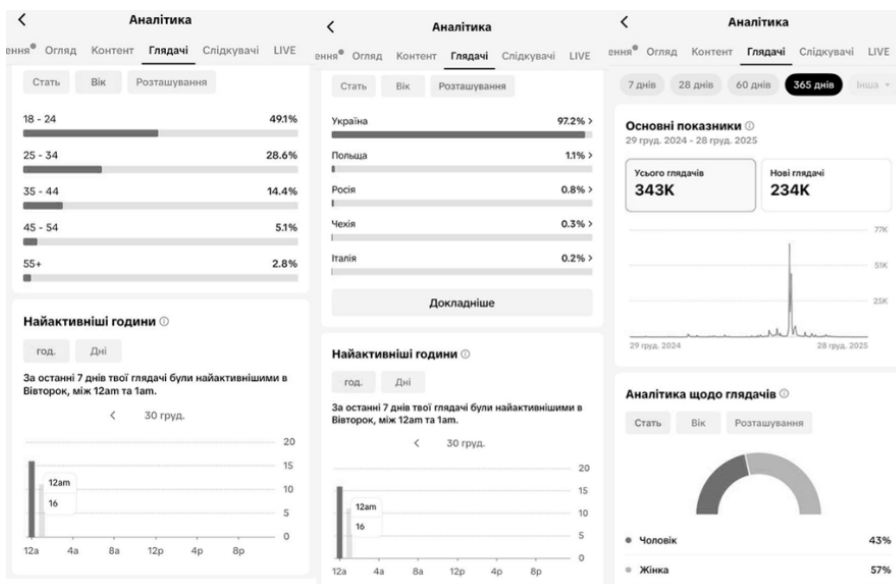

Рис. 2. Статистика віральності та джерел трафіку TikTok-каналу ВДПУ: моніторинг переглядів, взаємодій та активності в період вступної кампанії та освітнього сезону.

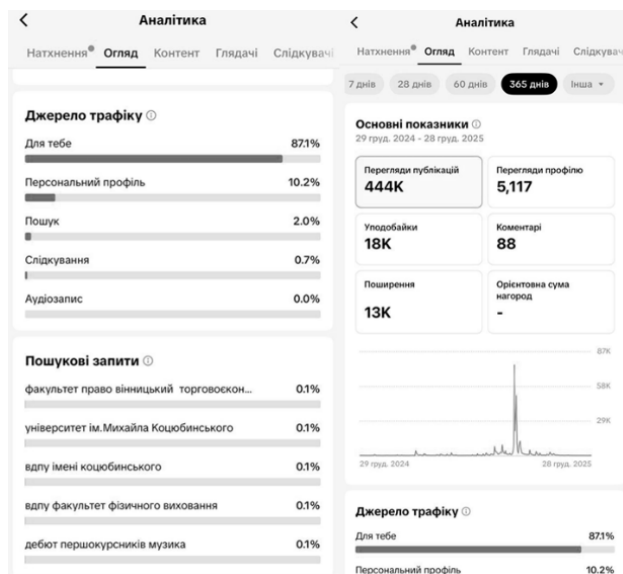

Рис. 2. Статистика віральності та джерел трафіку TikTok-каналу ВДПУ: моніторинг переглядів, взаємодій та активності в період вступної кампанії та освітнього сезону.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Гандзюк, В. О. (2025), «Журналістика майбутнього: тренди і трансформації». Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи, *Збірник тез за матеріалами III Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 14 травня 2025 року)*, упоряд.: Н. Поплавська, Г. Синоруб, Т. Решетука, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, с. 67-71.
- Іванов, В. Ф. (2024), «Імідж та відкритість нової влади до діалогу: результати експертного опитування щодо комунікаційної взаємодії влади з населенням у перший місяць правління (червень 2014 р.)», *Академія Української Преси*. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Image_August_2014.pdf (дата звернення 29.12.2025)
- Калашнікова, Л. В. (2005), *Інтернет-сайти вищих навчальних закладів як інноваційні канали комунікації в умовах формування інформаційного суспільства в Україні*, Харків, 120 с.
- Москвич, А. С. (2023), «Дослідження реалізації освітніх потреб студентів (на прикладі 1 та 4 курсів ННІЖ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2019–2021 рр.)», *Наукові записки Інституту журналістики*, Київ, с. 130–141.
- Остапчук, Н. С. (2019), *Інноваційні комунікаційні технології з просування закладів вищої освіти. Новітні тенденції в медіагалузі*, Київ, с. 118–124.
- Покровецька, М., Федушко, С. (2021), «Популяризація закладів вищої освіти за допомогою інформаційнокомунікаційних технологій», *Інформація, комунікація, суспільство*, Львів, с. 40–46.

7. Почепцов, Г. (2011), “Забезпечення комунікативних операцій держави”, *Detector media*, 11 вересня. ULR : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/3262> (дата звернення 29.12.2025)
8. Сабадаш, М. С. (2023), «Практична реалізація застосування PR-інструментів в системі соціальних комунікацій інституцій вищої освіти (на прикладі провідних ЗВО України та світу)», *Наукові записки Інституту журналістики*, Київ, с. 119–133.
9. Carrigan, M., Jordan, K. (2022), “Platforms and institutions in the post-pandemic university: A case study of social media and the impact agenda”, *Postdigital Science and Education*, № 4 (2), p. 354–372.
10. Lysenko, S., Verba, O., Kyrychenko, V., Gandziuk, V., Odobetska, I. (2025), “Building Digital Safety amid Technological Modernization and New Challenges for Management Strategy”, March 02, *OIDA International Journal of Sustainable Development*, № 18 (11), p. 159-166. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5376784>
11. Mahamad, T. E. T., Mahpuz, M., Thaheer, B. A. N. M., Saraswati, G. P. D., Burhanudin, M., & Setyadharma, A. (2024), “Understanding the Role of Social Media on Prospective Local and International Students’ Selection of University”, May, *e-Bangi Journal of Social Science and Humanities*, № 21(2), p. 117–127. Available at SSRN: <https://doi.org/10.17576/ebangi.2024.2102.11>

REFERENCES

1. Handziuk, V. O. (2025), “Zhurnalistyka maibutnoho: trendy i transformatsii. Sotsialni komunikatsii v umovakh hlobalizatsiinykh protsesiv: stan, tendentsii, perspektyvy”, *Zbirnyk tez za materialamy III Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (m. Ternopil, 14 travnia 2025 roku)*, uporiad.: N. Poplavska, H. Synorub, T. Reshetukha, Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka, Ternopil, s. 67-71.
2. Ivanov, V. F. (2024), “Imidzh ta vidkrytist novoi vlady do dialohu: rezultaty ekspertnoho opytuvannia shchodo komunikatsiinoi vzaiemodii vlady z naselenniam u pershyi misiats pravlinnia (cherven 2014r.)”, *Akademiiia Ukrainskoi Presy*. ULR: https://www.aup.com.ua/uploads/Image_August_2014.pdf (data zvernennia 29.12.2025)
3. Kalashnikova, L. V. (2005), *Internet-saity vyshchykh navchalnykh zakladiv yak innovatsiini kanaly komunikatsii v umovakh formuvannia informatsiinoho suspilstva v Ukraini*, Kharkiv, 120 s.
4. Moskvych, A. S. (2023), “Doslidzhennia realizatsii osvitnikh potreb studentiv (na prykladi 1 ta 4 kursiv NNIZh KNU im. Tarasa Shevchenka, 2019–2021 rr.)”, *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, Kyiv, s. 130–141.
5. Ostapchuk, N. S. (2019), *Innovatsiini komunikatsiini tekhnolohii z prosuvannia zakladiv vyshchoi osvity. Novitni tendentsii v mediahaluzi*, Kyiv, s. 118–124.
6. Pokrovetska, M., Fedushko, S. (2021), “Populiaryzatsiia zakladiv vyshchoi osvity za dopomohoiu informatsiinokomunikatsiinykh tekhnolohii”, *Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo*, Lviv, s. 40–46.
7. Pocheptsov, H. (2011), “Zabezpechennia komunikatyvnykh operatsii derzhavy”, *Detektor media*, 11 veresnia. ULR: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/3262> (data zvernennia 29.12.2025)

8. Sabadash, M. S. (2023), “Praktychna realizatsiia zastosuvannia PR-instrumentiv v systemi sotsialnykh komunikatsii instytutu vyshchoi osvity (na prykladi providnykh ZVO Ukrainy ta svitu”, *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, Kyiv, s. 119–133.
9. Carrigan, M., Jordan, K. (2022), “Platforms and institutions in the post-pandemic university: A case study of social media and the impact agenda”, *Postdigital Science and Education*, № 4 (2), p. 354–372.
10. Lysenko, S., Verba, O., Kyrychenko, V., Gandziuk, V., Odobetska, I. (2025), “Building Digital Safety amid Technological Modernization and New Challenges for Management Strategy”, March 02, *OIDA International Journal of Sustainable Development*, № 18 (11), p. 159–166. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5376784>
11. Mahamad, T. E. T., Mahpuz, M., Thaheer, B. A. N. M., Saraswati, G. P. D., Burhanudin, M., & Setyadharma, A. (2024), “Understanding the Role of Social Media on Prospective Local and International Students’ Selection of University”, May, *e-Bangi Journal of Social Science and Humanities*, № 21(2), p. 117–127. Available at SSRN: <https://doi.org/10.17576/ebangi.2024.2102.11>

**SOCIAL MEDIA IN THE SYSTEM
OF UNIVERSITY PUBLIC COMMUNICATIONS
(A CASE STUDY OF VINNYTSIA MYKHAILO KOTSIUBYNSKYI
STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY)**

Iryna Odobetska

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Kniaz Ostrozkyi Str., 32, Vinnytsia, Ukraine, 21001

e-mail: odobetska99@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0006-2265-1842>

The main objective of the study is a comprehensive analysis of the functioning of social networks as a fundamental tool for public communications of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (VSPU). The research aims to identify patterns of audience engagement based on empirical data and to develop strategic recommendations for optimising the digital presence of a regional pedagogical university in the context of global digitalisation and the current socio-political challenges of 2024–2025.

To achieve objective results, a complex methodological approach was applied. The study is based on the analysis of statistical data from the official pages of VSPU on Facebook, Instagram, and TikTok over a period of 352 days in 2025. Content analysis was used to classify publications by theme and format, while descriptive and analytical statistics were used to process a data array of 5.9 million views. This allowed the testing of theoretical hypotheses regarding communication performance using real-time performance metrics. Content analysis was used to classify publications by topic and format, while descriptive and analytical statistics were used to process a data array of 5.9 million views. This allowed the testing of theoretical hypotheses regarding communication performance using real-time performance metrics.

The analysis confirms that the university has successfully implemented a multi-platform ecosystem model with clear functional differentiation. Facebook serves as a stable link with the professional and parental communities. Instagram acts as a primary center for conversion,

where visual storytelling through the 'Carousel' format proves to be the most effective tool for deep audience engagement. TikTok functions as a 'vanguard' for recruitment, providing massive organic reach among the younger generation through algorithmic recommendations. A significant correlation was established between offline university events, such as the 'Freshman Debut', and digital peaks in engagement. However, a contradiction was identified between high reach and a relatively low level of direct verbal interaction (messages and comments).

The study proves that VSPU has transformed from a traditional information model to an open digital system with a decentralised brand that attracts interest far beyond its region, including the capital. The significance of this research lies in its practical value for the higher education sector: it provides a roadmap for regional universities to build a competitive image in the national information space. The findings emphasise the need to shift from a strategy of 'visual presence' to a strategy of 'active dialogue' and personalised support for prospective students. This work contributes to the development of social communication theory by defining the specific characteristics of university branding in the post-pandemic and wartime digital environment of Ukraine.

Keywords: public communications, social media, higher education, VSPU, digitalisation, SMM strategy, audience engagement, institutional image, recruitment.

Отримано редакцією видання / Received: 02.01.2026

Прорецензовано / Revised: 02.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 05.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 06.02.2026

МЕДІАДОСЛІДЖЕННЯ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 193–203 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13957>

УДК 070:94(477):316.77

THE IMAGE OF THE HERO IN MODERN UKRAINIAN JOURNALISM: ETHICS, MEMORY, NARRATIVE

Viktoriia Viter

*Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: vikaviter1@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-9871-8355>*

Nataliia Voitovych

*Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: nataliya.voytovych@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9466-0787>*

The article analyses the peculiarities of covering the phenomenon of heroism in modern Ukrainian journalism in the context of full-scale war. Heroism is considered as a sociocultural and communicative phenomenon that shapes national memory and moral guidelines for society. Using a series of articles about the Heroes of Lviv Region as an example, the article outlines ethical principles, genre features, and the role of journalists in preserving the humanity and dignity of heroes.

Keywords: heroism, memory journalism, national identity, journalism ethics, media narrative, war journalism.

Statement of the problem. In the 21st century, Ukraine's information space is seen as a multifunctional environment that, along with its communicative role, participates in the processes of shaping national memory and historical identity. In the context of Russia's full-scale war against Ukraine, the importance of journalism as an institutional mechanism for disseminating verified information that influences the formation of public opinion and social assessments of events is growing. In the current environment, journalists focus on documenting events and recording people's life stories. In this context, memory journalism plays an important role. Such materials not only inform but also shape the moral guidelines of modern Ukrainian society. Preserving the memory of Ukrainian defenders is an important task for journalists. However, it should be remembered that working with the topic of war

requires special ethical sensitivity, because journalists must not only convey the truth, but also preserve the dignity of heroes and families, avoiding speculation, stereotypes, and unnecessary drama. In wartime, journalists become chroniclers of the times and witnesses, so it is through documentary and artistic-journalistic texts that the stories of the people who have become the faces of the struggle are preserved.

Analysis of recent studies and publications. In scientific studies by I. Krasnodemska, S. Gubskiy, N. Bondarenko, and I. Isakova, heroism is considered a value-driven phenomenon associated with moral consciousness and responsibility to society. In psychology, researchers Z. Franko, F. Zimbardo, A. Cohen, E. Kinsella, and S. Ellison focus on the typology of heroic behavior and the set of traits that determine readiness for risk and self-sacrifice. The cultural and philosophical dimension of the problem is presented in the works and statements of O. Zabuzhko, where heroism is understood as a bearer of collective values and national memory.

Methodological basis of the study. The study uses an analytical method to examine sources and media texts, a comparative method to compare Ukrainian journalist's approaches to covering the war, and content analysis.

Presentation of the main research material. One of the major topics in the Ukrainian media right now is heroism, which is covered in stories about defenders, volunteers, medical workers, rescuers, and citizens who show resilience and self-sacrifice. A hero in a journalistic text is a manifestation of heroism, a symbol of a certain moral ideal, the embodiment of national spirit, dignity, and humanity. The theoretical foundations of covering heroism in journalism involve understanding the phenomenon of the hero as a sociocultural phenomenon. In society, the hero acts as a moral guide, and the journalist acts as an intermediary between the hero and the audience, not simply providing factual information, but also creating a deeper emotional and ethical context. In the Ukrainian information space, the issue of heroism takes on new meanings: it ceases to be an exceptional manifestation of people and becomes a key element of public discourse, a symbol of identity, a narrative of memory and resilience.

The concept of 'heroism' (from French *héroïsme*; ancient Greek *ἥρω* – warrior, hero) is defined by scholars Krasnodemska I. and Gubsky S. as 'a state in which a highly moral person with strong values demonstrates their best qualities, extraordinary courage and self-sacrifice, the ability to act courageously in critical circumstances; ... a willingness to give their life for their ideals'¹. Researchers Franko Z. and Zimbardo F.² proposed dividing heroic deeds into two large groups: physical-risk heroism and social heroism. The first category includes actions associated with immediate physical danger – participation in combat, saving lives, intervention in extreme situations. The second category includes actions for the sake of ideas and principles that can have serious social consequences: loss of work, isolation, pressure, repression. In this sense, heroism is more about moral risk, loneliness, and unwillingness to remain silent. This definition emphasises two main aspects of heroism: as a moral quality of a person and as an act that goes beyond everyday

¹ Краснодемська, І., Губський, С. (2025), «Геройзм українських воїнів в умовах сучасної російської агресії проти України як чинник формування патріотичної свідомості молоді», *Українознавство*, № 1 (94).

² Franco, Z., Blau, K., and Zimbardo, P. (2011), «Heroism: A Conceptual Analysis and Differentiation between Heroic Action and Altruism», *Review of General Psychology*, Volume 15, Issue 2.

experience. Researcher Cohen A. believes that ‘a hero is a person who is aware of their vulnerability and mortality, but still takes serious risks or overcomes great difficulties for the sake of principle’³. In his article, public figure D. Bloshchynsky noted that all the heroes of his materials were ordinary Ukrainians, but when he talked to them, he realised that they could not have acted differently⁴. He notes: ‘After talking to them, I had a strange feeling that they were suited to the drama they had gone through. Not because these trials had to fall on this particular person, but because in retrospect, living through their memories, you looked into the eyes of these people and understood that they could not have acted differently. They couldn’t leave, they couldn’t not help their friends in the military, they couldn’t not save lives, they couldn’t not bake bread, carry water, take care of animals, look for medicine, or evacuate people’⁵.

From a philosophical point of view, heroism is considered a form of ethical maximalism, where a person acts not out of obligation, but on the basis of inner moral conviction. As Skovoroda wrote, heroism lies in the willingness to defend one’s homeland, which is the highest honor. In contrast, Bloshchynskyi argues that ‘the world of free people needs the protection of true heroes – those who have already looked into this mirror and found themselves in it’⁶.

In the social dimension, heroism is a way of reproducing collective values, because heroes become bearers of behavioral models that society uses to mark its ideals. Zabuzhko O. writes that ‘true heroes are those who do not seek glory, but simply do their job’.

Kinsella E. and her colleagues identified 12 core traits of heroism, which are: courage, moral purpose, conviction, valor, self-sacrifice, protection, honesty, selflessness, decisiveness, rescue of others, inspiration, and usefulness⁷. Ellison, S. and colleagues found evidence of the ‘eight major traits’ of heroes, which are wisdom, strength, resilience, reliability, charisma, caring, selflessness, and the ability to inspire. They also identified four main functions of heroism. In their view, heroes provide wisdom, improve us, provide moral modeling, and offer protection⁸.

In journalism, the theme of heroism has a dual nature: it is both documentary (recording an event or fact) and communicative (creating meaning, forming a narrative). Thus, journalism about heroism becomes as much part of a process of creating public memory as it is a story about an exceptional person. As Bondarenko N. notes, ‘heroism sets moral and value guidelines for society. Without satisfying the demand for heroism, victory in this war is impossible’⁹. In other words, heroic stories in the media not only inform, but also

³ Kohen, A. (2013), *Untangling heroism: Classical philosophy and the concept of the hero*, 1-191.

⁴ Блощинський, Д. (2023), «Кого ми побачимо в дзеркалі після перемог?», *NV*, 20 червня, URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viyna-v-ukrajini-shcho-formuye-gerojizm-ukrajinciv-novini-ukrajini-50333105.html> (останній перегляд 9.01.2026)

⁵ Там само.

⁶ Там само.

⁷ Kinsella, E., Ritchie, T., & Igou, E. (2015), «Zeroing in on Heroes: A prototype analysis of hero features», *Journal of Personality and Social Psychology*, 108 (1), 114-127. doi:10.1037/a0038463

⁸ Allison, S. & Goethals, G. (2011), *Heroes: What They Do & Why We Need Them*, Oxford University Press. ISBN 9780199739745

⁹ Бондаренко, Н., Косянчук, С. (2024), «Феномен українського патріотизму: переосмислення, збагачення, трансформація», *Національна наука і освіта в умовах війни РФ проти України та сучасних цивілізаційних викликів : матеріали V Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції*, с. 299-313

educate and contribute to the ethical consolidation of society. This is especially important in wartime, when every heroic act has not only current but also memorial significance – it becomes part of a collective narrative that supports public unity and belief in victory. For quality journalism, this means that material about a hero must include context explaining why this action or person became significant, what circumstances contributed to this, what risks were involved, and what the price was. At the same time, modern journalism draws attention to the transformation of the concept of heroism: it no longer necessarily means only military exploits – it can manifest itself in civilian life, in volunteering, in civic activism.

Forbes magazine cites five stories of young people who, despite their age, dreams, and plans, went to war to defend Ukraine as examples of heroism¹⁰.

The first hero, Myroslav Oliinyk, 24, said that he does not know what he will do after the war ends. ‘I know how to conduct reconnaissance, climb into the gray zone, dig in, shoot back – what will I do with all this in civilian life? What have I learned besides how to fight?’ The next heroine is Nika Chernyavska, 19, who joined the Hospitallers, a volunteer paramedic organisation, as soon as she turned 18. The girl said that she was one of the first volunteers to arrive in Irpin and Bucha to clear the rubble. That’s when she realised she wanted to do something that would bring change here and now. Maksym Hromov, 26, is the next hero of the story. ‘When Maksym got a call from the Lviv Academy of Land Forces in August 2014 saying that he had passed his external independent testing with flying colors and was expected to start training, the 17-year-old Hromov was defending Savur-Mohyla as part of the Crimea volunteer unit – a hill that Russian artillery had razed to the ground in the summer of 2014. Maksym could have chosen university instead of war – he was a minor. So, when he joined the volunteer unit, he lied¹¹. The young man says that he would not change his decision now because, in his opinion, war embodies the qualities he values in himself: patriotism, maximalism, and romanticism. 20-year-old Oksana Rubanyak dreamed of becoming Ukraine’s first female president, but when full-scale war broke out, she joined a volunteer unit and is now a machine gunner in one of the units of the 72nd Brigade named after the Black Cossacks. She is spending her youth on the front lines because she wants her family, including her future family, to never know what war is. Yegor Shapovalov, 21, is a soldier who was in a coma for over a year due to a blind shrapnel wound and damage to his brain stem. Before that, he lived a normal but very interesting civilian life and was actively involved in public affairs. He went to the military registration office on the first day of the full-scale invasion. His father said that ‘Yegor didn’t understand a lot of things in the army; he was upset by the chaos, the lack of well-thought-out logistics, and the older men who could drink and had no interest in the world’¹².

In the modern context, heroism is just courage in the context of struggle, conflict, and risk. A journalistic approach to this topic should take into account:

- the hero’s internal motivation and moral position;
- the circumstances and risks of the act;

¹⁰ Курико, В. (2023), П’ять історій молодих українців, які пішли на фронт, *Forbes.ua Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії*. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/viyna-i-molodist-chim-nadikhayutsya-ta-yak-prozhivayut-svoyu-molodist-v-okopakh-yuni-geroi-ukraini-29092023-16356> (останній перегляд 9.01.2026)

¹¹ Там само.

¹² Там само.

- the connection to the values of the community or nation;
- a form of presentation that allows the audience to experience the story, not just state the facts;
- an ethical approach that preserves the power of example.

At the same time, it is important to remember that excessive heroization can distort reality, turning heroes into idealised symbols devoid of human traits. Journalism must strike a balance between emotional impact and credibility, between respect for the feat and critical thinking about its context.

Lviv journalist Viktoria Viter created a series of articles about the Heroes of Lviv Region. It became both a journalistic experience and a deeply personal one, combining her professional mission with her human duty to remember. The idea for this series arose as a response to an inner need to preserve the stories of those who gave their lives for Ukraine, as well as to tell the stories of those who continue to fight, risking their lives every day for the sake of peace. 'In the course of my work, it became clear that journalism on such topics is not just a recording of facts, but a form of service to the truth and a mission to comprehend heroism through the prism of humanity' (Viktoria Viter).

The materials in this series cover two key groups of stories. The first is stories about the fallen defenders of Lviv region, who left their mark not only on the battlefield, but also in the hearts of their relatives, friends, comrades, and community. The journalist sought to tell their stories in a way that would touch the hearts of readers, to show the inner world of our fallen heroes and that they were all ordinary people who sacrificed themselves for us at a certain point in their lives. Talking about them means not allowing them to disappear from collective memory, so that their faces do not become mere statistics of losses.

The second group of materials consists of stories of those who are still fighting, who remain on the front lines or return home briefly only to return to where the fate of the country is being decided. These stories reveal another aspect of heroism – one that is everyday, yet full of dignity and strength.

When preparing her materials, Viktoria Viter used a comprehensive approach that combines methods of reportage, documentary, and interview journalism. Each story required in-depth prior research: searching for contacts among family members or friends, analyzing social media posts, reviewing photo archives, and communicating with people who could reconstruct the hero's life and tell his true story. It was important not just to gather information, but to build trust, to give interviewees a sense of security and understanding that the journalist was not exploiting their pain, but helping to preserve it in a dignified manner. While working on stories about fallen defenders, ethical challenges constantly arose. How to talk about death without traumatizing the family? What details should be included and what should be omitted so that the text does not become sensationalist or emotionally shocking? The answer was the principle of sensitivity and respect. Each piece was built not around the circumstances of death, but around life – childhood, hobbies, profession, relationships with loved ones. It is through these fragments that the image of a living person emerges, not just a soldier. It is this perspective that allows the reader not only to sympathize, but to feel a connection with the hero, to realize that the history of war is the history of each of us.

The other part of the series – stories about those who continue to defend the country – proved to be no less difficult. These interviews required tact, because journalists must understand that they are dealing with people who live in a reality of constant danger, loss,

and responsibility. Often, the subjects of these stories did not seek publicity. They spoke about their comrades, about the daily routine at the front, about how the war had changed their attitude to life. For the author of these texts, it was important to create a space where soldiers could speak honestly, without fear that their words would be taken out of context. Each meeting, each interview with the military became not only professional work, but also an act of ethical interaction. Often, after talking with them, there was a feeling of empathy, because it is impossible to hear these stories and remain indifferent. However, it is through them that we come to understand that true journalism is not about sensational headlines, but about honesty, attentiveness, and trust. The author paid special attention to the language of the texts during the creation of the series. It had to be simple, sincere, devoid of artificial pathos, and most importantly, remain human. After all, true heroism does not need embellishment – it manifests itself in details, in ordinary words and deeds. In each piece, it was important to maintain a tone of respect, not reducing the hero to a symbol, but leaving them as a person with emotions, fears, hopes, and dreams.

When working on her stories, the journalist always tried to strike a balance between objectivity and emotion. It is impossible to talk about loss without sympathy, but one cannot allow empathy to replace the analytical component. Therefore, each text was constructed as a combination of facts and emotional context. In my opinion, this allows one to preserve the authenticity of the story and at the same time achieve depth of perception. Communication with the families of the heroes was an equally important part of this work. Often, they became co-authors of the materials, providing photos, memories, and personal notes. In such conversations, the journalist acts not only as a mediator between the private and the public, but also as a psychologist, because it was important for the relatives to be listened to and understood.

Two articles from the series about Heroes of Lviv Region deserve special attention: «He was the man who gave me wings» – wife of Hero Bohdan Holub» and «A year for her beloved and nine days for her father: the story of a Lviv woman who joined the Armed Forces of Ukraine for her dearest men.»

The publication «He was the man who gave me wings» – wife of Hero Bohdan Holub»¹³. – is the story of Bohdan Holub, a soldier who died defending Ukraine. It is based on the memories of his wife Natalia and daughter Maria. This text tells of a loss that remains forever, but at the same time becomes a source of light, memory, and love. The main purpose of the material is to show not only the death of a soldier, but also the life he lived, his humanity, and his devotion to his family and homeland. The material is structured into several meaningful parts that recreate the hero's life through the prism of his family's memories. The introduction provides a brief portrait of Bohdan – his age, profession, life circumstances, and decision to go to the front despite health problems. The story then shifts to the emotional testimony of his wife: her memories of how they met, their married life, their shared dreams, and the pain of loss. The following parts are the stories of his daughter Maria, who talks about her father's love, upbringing, relationships, and experiences after his death. The finale has a philosophical and civic tone, with the

¹³ Вітер, В. (2025), «Він був людиною, яка мені дарувала крила» – дружина Героя Богдана Голуба, Львівська мануфактура новин – свіжі новини Львова та області. 15 травня. URL: <https://www.lmn.in.ua/project/vin-buv-liudynoiu-iaka-meni-daruvala-kryla-druzhyna-heroia-bohdana-holuba/> (останній перегляд 9.01.2026)

family's reflections on memory, conscience, and the moral responsibility of those who remained behind.

In terms of genre, the publication is an emotionally charged interview-monologue with elements of a portrait sketch. It is based on the vivid testimonies of the wife and daughter, who convey the depth of loss, but also the power of love. This form allows us to talk about war through personal stories rather than statistics, creating an effect of presence and empathy. In this text, the author sought to avoid pathos or formality – instead, the emphasis is on sincerity, the silence of pain, and the naturalness of emotions. The quotes are presented without stylistic embellishment in order to preserve the authenticity of the wife and daughter's voices. Their words sound like a direct appeal to the reader, which enhances the emotional impact.

The theme of loss is explored through contrast – memory versus oblivion, life before and after the war, the warmth of love and the coldness of absence. Particularly significant are the wife's words about how she picks up her husband's old phone during times of anxiety as a symbol of the presence of someone who is no longer there. Such details create an image of grief, image of undying love that turns into memory.

An important element is the ethical balance in the depiction of pain. The text does not exploit the tragedy, but rather honors it. The main emotion is not pity, but dignity. The focus is not on death, but on people learning to live with it. This is what gives the story its universal resonance – it is about every Ukrainian family that has paid the highest price for freedom. The final part of the material is particularly significant, where Bohdan's wife talks about memorial plaques and the phrase «Heroes never die.» These words convey not only pain, but also a moral message: memory should not only be symbolic, but also alive; it should awaken conscience and responsibility.

Thus, the text not only honors the memory of one hero, but also performs a social and educational function, reminding us of the price of freedom.

Another publication, «A year for her beloved and nine days for her father: the story of a Lviv woman who joined the Armed Forces of Ukraine for her dearest men»¹⁴, is one of the most emotional texts in the series about the Heroes of Lviv Region. It tells the story of 25-year-old Yaryna Chuchman-Minyo from Lviv, who lost two of her dearest people – her beloved Ivan and her father – but, despite her incredible pain, found the strength to continue living and joined the army. This story is more a testament to the great strength of spirit of Ukrainian women who transform their pain into action than just an example of personal loss.

The main focus of the article is on the heroine's inner transformation. Yaryna appears not only as a daughter and bride who has lost her loved ones, but also as a woman who has decided to devote her life to serving her country in order to continue the path of her men and honor their memory. Her decision to join the army is not an emotional impulse, but a conscious and deeply symbolic one. This article shows how pain can become a driving force and memory the foundation for a new goal. An important part of the text is the contrast between dreams of a «peaceful» life and the harsh reality of war. Before the invasion,

¹⁴ Вітер, В. (2025), «Рік за коханим і 9 днів за батьком: історія львів'янки, яка пішла в ЗСУ за найдорожчих чоловіків», *Львівська мануфактура новин – свіжі новини Львова та області*, 1 жовтня. URL: <https://www.lmn.in.ua/project/rik-za-kokhanym-i-9-dniv-za-batkom-istoriia-lviv-ianky-iaka-pishla-v-zsu-za-najdorozhchychk-cholovikiv/> (останній перегляд 9.01.2026)

Yaryna planned to open her own tattoo studio, start a family, and develop her creativity. But the war destroyed these plans, and the girl found herself in a different world – one of discipline, fatigue, constant danger, and loss. This contrast allows the reader to more deeply feel the price that a generation of young Ukrainians is paying for freedom.

The material is built on an emotional balance between narrative and reflection. Yaryna's quotes convey sincerity and pain, but also awareness, strength, and wisdom. She does not romanticize war or use slogans; her words are simple and very honest. Her phrase, «It is difficult not for those who died, but for those who remained,» is particularly striking. It is a kind of moral axis of the entire material, revealing the depth of the experience and how war changes the perception of life and death. A separate emotional layer of the text is devoted to the heroine's adaptation after her service. Yaryna shares her pain from society's indifference, from the fact that civilians forget that there is a war going on. Her words convey disappointment, but there is also a call to learn to think, feel, and be aware. Her criticism of indifference sounds not like condemnation, but like a request not to turn away from the war, because it affects everyone. The final part of the material is structured as Yaryna's reflections on victory. For her, this is not just a military term, but the internal state of the nation, which begins with language, consciousness, and responsibility. Her words that «victory is when even the smallest children will know who the russians are» become a powerful conclusion to the story.

The main purpose of this article is to show that true strength is not always manifested in weapons or combat. Sometimes it lies in a woman's ability to endure unspeakable pain and continue to live, serve, and remind others of the value of human life. Through Yaryna's story, journalist Viktoria Viter wanted to give readers a sense that Ukrainian resilience is not only the courage of soldiers on the front lines, but also the steadfastness of those who have lost loved ones but have not been broken.

Conclusion. The modern interpretation of heroism in Ukrainian journalism has a deeply sociocultural character. Heroism appears not only as a manifestation of exceptional courage or self-sacrifice, but as a complex communicative phenomenon formed at the intersection of personal history and social interpretation. Journalistic materials are becoming important elements of contemporary cultural heritage, because it is through them that the experience of struggle and resistance will be perceived in the future.

Journalists strive to show not only the feat, but also the path, circumstances, doubts, values, and motivation. This approach fosters a deeper identification of the audience with the heroes, promotes emotional and civic engagement of society, and strengthens social cohesion. At the same time, journalists may experience emotional exhaustion when working with such material. Each piece required not only time and effort, but also considerable emotional resources. After talking to people who have lost loved ones or soldiers who have seen death, journalists need a period of recovery. That is why, in the process of preparing publications, it is important to take care of one's own psychological balance, maintaining empathy but not allowing pain to completely consume oneself. This aspect once again underscores the importance of ethical and emotional readiness to work with military topics.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Блощинський, Д. (2023), «Кого ми побачимо в дзеркалі після перемог?», *NV*, 20 червня, URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viy-na-v-ukrajini-shcho-formuye-gerojizm-ukrajinciv-novini-ukrajini-50333105.html> (останній перегляд 9.01.2026)
2. Бондаренко, Н., Косянчук, С. (2024), «Феномен українського патріотизму: переосмислення, збагачення, трансформація», *Національна наука і освіта в умовах війни РФ проти України та сучасних цивілізаційних викликів: матеріали V Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції*, С. 299-313.
3. Вітер, В. (2025), «Він був людиною, яка мені дарувала крила» – дружина Героя Богдана Голуба», *Львівська мануфактура новин – свіжі новини Львова та області*, 15 травня. URL: <https://www.lmn.in.ua/project/vin-buv-liudynoiu-i-aka-meni-daruv-la-kryla-druzhyna-heroia-bohdana-holuba/> (останній перегляд 9.01.2026)
4. Вітер, В., (2025), «Рік за коханням і 9 днів за батьком: історія львів'янки, яка пішла в ЗСУ за найдорожчих чоловіків», *Львівська мануфактура новин – свіжі новини Львова та області*, 1 жовтня. URL: <https://www.lmn.in.ua/project/rik-za-kokhanym-i-9-dniv-za-batkom-istoriia-lviv-ianky-i-aka-pishla-v-zsu-za-najdorozhchikh-cholovikiv/> (останній перегляд 9.01.2026)
5. Краснодемська, І., Губський, С. (2025), «Героїзм українських воїнів в умовах сучасної російської агресії проти України як чинник формування патріотичної свідомості молоді», *Українознавство*, № 1 (94).
6. Курико, В. (2023), П'ять історій молодих українців, які пішли на фронт, *Forbes.ua Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії*. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/viy-na-i-molodist-chim-nadikhayutsya-ta-yak-prozhivayut-svoyu-molodist-v-okopakh-yuni-geroi-ukraini-29092023-16356> (останній перегляд 9.01.2026)
7. Allison, S. & Goethals, G. (2011), *Heroes: What They Do & Why We Need Them*, Oxford University Press. ISBN 9780199739745
8. Franco, Z., Blau K., & Zimbardo P. (2011), «Heroism: A Conceptual Analysis and Differentiation between Heroic Action and Altruism», *Review of General Psychology*, Volume 15, Issue 2.
9. Kinsella, E., Ritchie, T., & Igou, E. (2015), «Zeroing in on Heroes: A prototype analysis of hero features», *Journal of Personality and Social Psychology*, 108 (1), 114-127. doi:10.1037/a0038463
10. Kohen, A. (2013), *Untangling heroism: Classical philosophy and the concept of the hero*, 191 p.

REFERENCES

1. Bloshchynskyi, D. (2023), «Koho my pobachymo v dzerkali pislia peremoh?», *NV*, 20 chervnia, URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viy-na-v-ukrajini-shcho-formuye-gerojizm-ukrajinciv-novini-ukrajini-50333105.html> (accessed 9.01.2026)
2. Bondarenko, N. & Kosianchuk, S. (2024), «Fenomen ukraïnskoho patriotyizmu: pereosmyslennia, zbahachennia, transformatsiia», *Natsionalna nauka i osvita v umovakh viiny RF proty Ukrainy ta suchasnykh tsyvilizatsiinykh vyklykiv: materialy V Vseukraïnskoi mizhhaluzevoi naukovo-praktychnoi onlain-konferentsii*, S. 299–313.

3. Viter, V. (2025), «Vin buv liudynoiu, yaka meni daruvala kryla» – druzhyna Heroia Bohdana Holuba, *Lvivska manufaktura novyn – svizhi novyny Lvova ta oblasti*, 15 travnia. URL: <https://www.lmn.in.ua/project/vin-buv-liudynoiu-iaka-meni-daruvala-kryla-druzhyna-heroia-bohdana-holuba/> (accessed 9.01.2026)
4. Viter, V. (2025), «Rik za kokhanym i 9 dniv za batkom: istoriia lviv'ianky, yaka pishla v ZSU za naidorozhchyykh cholovikiv», *Lvivska manufaktura novyn – svizhi novyny Lvova ta oblasti*, 1 zhovtnia. URL: <https://www.lmn.in.ua/project/rik-za-kokhanym-i-9-dniv-za-batkom-istoriia-lviv-ianky-iaka-pishla-v-zsu-za-naidorozhchyykh-cholovikiv/> (accessed 9.01.2026)
5. Krasnodemska, I. & Hubskeyi, S. (2025), «Heroizm ukraïnskykh voïniv v umovakh suchasnoi rosiiskoi ahresii proty Ukrainy yak chynnyk formuvannia patriotychnoi svidomosti molodi», *Ukrainoznavstvo*, № 1 (94)
6. Kuryko, V. (2023), “Piat istorii molodykh ukrainsiv, yaki pishly na front”, *Forbes.ua Biznes, miliardery, novyny, finansy, investysii, kompanii*, URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/viyna-i-molodist-chim-nadikhayutsya-ta-yak-prozhivayut-svoyu-molodist-v-okopakh-yuni-geroi-ukraini-29092023-16356> (accessed 9.01.2026)
7. Allison, S. & Goethals, G. (2011), *Heroes: What They Do & Why We Need Them*, Oxford University Press. ISBN 9780199739745
8. Franco, Z., Blau K., & Zimbardo P. (2011), «Heroism: A Conceptual Analysis and Differentiation between Heroic Action and Altruism», *Review of General Psychology*, Volume 15, Issue 2.
9. Kinsella, E., Ritchie, T., & Igou, E. (2015), «Zeroing in on Heroes: A prototype analysis of hero features», *Journal of Personality and Social Psychology*, 108 (1), 114-127. doi:10.1037/a0038463
10. Kohen, A. (2013), *Untangling heroism: Classical philosophy and the concept of the hero*, 191 p.

ОБРАЗ ГЕРОЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ: ЕТИКА, ПАМ'ЯТЬ, НАРАТИВ

Вікторія Вітер

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: vikaviter1@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-9871-8355>

Наталія Войтович

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: nataliya.voytovych@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-9466-0787>

Статтю присвячено аналізу образу героя в сучасній українській журналістиці як важливого елемента воєнного медіадискурсу та механізму формування національної пам'яті. В умовах повномасштабної війни росії проти України журналістські тексти про героїв виконують не лише інформаційну, а й ціннісно-орієнтаційну функцію, впливаючи на суспільні уявлення про відповідальність, жертвність, гідність і громадянську позицію. У цьому контексті героїзм осмислюється як соціокультурний і комунікаційний феномен, що формується на перетині особистого досвіду, колективних цінностей і журналістської інтерпретації.

У статті простежено еволюцію поняття героїзму в журналістиці воєнного часу – від зосередження на винятковому подвигу до акценту на повсякденному героїзмі, що проявляється у волонтерстві, служінні, цивільній стійкості та моральному виборі.

Методологія дослідження базується на застосуванні аналітичного, порівняльного методів і контент-аналізу. Емпіричним матеріалом слугує цикл публікацій про Героїв Львівщини, у яких поєднано елементи портретного нарису, інтерв'ю та документальної розповіді. Проаналізовано жанрові особливості текстів, наративні стратегії, способи персоналізації героїв і роль емоційних деталей у формуванні ефекту співпереживання.

Окрему увагу зосереджено на етичному вимірі журналістської роботи з воєнною тематикою. Підкреслено значення принципів делікатності, поваги до приватного болю, уникнення пафосу та надмірної героїзації. Наголошено, що журналіст у таких матеріалах виступає не лише фіксатором подій, а співтворцем наративу пам'яті, відповідальним за збереження людяності й гідності героя. Зазначено, що образ героя в сучасній українській журналістиці є важливим чинником суспільної консолідації та культурного осмислення війни. Журналістські наративи героїзму формують моральні орієнтири, закріплюють досвід спротиву та стають частиною національної пам'яті.

Ключові слова: героїзм, журналістика пам'яті, національна ідентичність, етика журналістики, медіанаратив, воєнна журналістика.

Отримано редакцією видання / Received: 11.01.2026

Прорецензовано / Revised: 12.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 12.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 06.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 204–215 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13958>

УДК: 303.6:32.022(075.8):327.56

ДИСКУРС МІКРОПОДІЙ ВІЙНИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ФРАГМЕНТАРНІСТЬ МЕДІАСПОЖИВАННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПОТРЕБ

Олена Зіненко

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
Майдан Свободи, 4, 61022, Харків, Україна
IFHV, Ruhr University Bochum, Massenbergstr. 11 44787 Bochum Germany
e-mail: odzinenko@karazin.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2368-3970>*

Сучасне медіаспоживання в умовах війни є фрагментарним, емоційно насиченим і динамічним. У статті проаналізовано дискурс мікроподій війни на основі моделі відкриття дискурсу публічних подій, що виокремлює п'ять фаз: пресупозицію, експлікацію, демонстрацію, дискусію та евалюацію. Емпіричною базою дослідження є база моніторингу обговорення війни в соціальних медіа (Facebook, Telegram, TikTok, YouTube та X), що здійснюється командою CAT-UA¹ з 24 лютого 2022 року ($n \approx 1$ млн).

Ключові слова: фрагментоване медіаспоживання, дискурс війни, афективна комунікація, соціальні медіа, комунікаційні потреби, подвійна медіатизація.

Сучасне медіаспоживання відбувається в умовах радикальної множинності джерел інформації, відсутності чітких просторово-часових меж комунікації та постійної трансформації медіасистем. Інформація більше не засвоюється як цілісний наратив, а постає у вигляді окремих смислових фрагментів, що перевстановлюють зв'язки між елементами повідомлення та змінюють логіку його інтерпретації. Зміст дедалі частіше поступається формі та емоційному впливу, а афективна комунікація заміщує раціональне осмислення фактів. Особливо загострюються ці процеси в ситуації війни. В умовах швидкоплинного розвитку і урізноманітнення медіа відхилення значення повідомлення при його поширенні або руйнування змісту спричиняє відміну або заперечення існування фактів. Стимулами реакцій в медіа більше не є інформація, її заміщують емоції, що конструюються через медіаповідомлення. Зв'язок та поширення інформації забезпечує не зміст, а афективна комунікація². Це передбачав Маклюен в своїй «Механічній нареченій»: коли раціональне прийняття рішень блокується емоційним стимулом, особливої ваги при цьому набуває форма

¹ CAT-UA. Сайт. Communication Analysis Team. URL: <https://cat-ua.org/category/nashi-doslidjennja/>

² Papacharissi, Z. (2015), *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*, Oxford University Press, Oxford.

подачі інформації³. Стан «незадоволеності» в масовому споживанні забезпечується не стільки диктатом «капіталістичної економіки» корпоративних медіа, скільки урізноманітненням доступу до медіатехнологій та низьким порогом набуття позиції медіума.

Фрагментарність сучасного медіаспоживання описують ситуативно в контексті різних концепцій – журналістичнознавчих, медіакомуніаційних, семіотичних та семантичних теорій. Модель перцепції, яку запропонував Томаш Гобан-Клас, поєднує розуміння медіа як політичного і семіотичного феномена⁴. Зв'язок між подією та її медійною репрезентацією дедалі більше ґрунтується на емоційній резонансності, а не на когнітивній узгодженості. Як показує Зізі Папахаріссі, у цифровому публічному просторі саме афект, а не інформаційна повнота, забезпечує циркуляцію повідомлень і формування колективних реакцій⁵. У цьому сенсі когнітивне поле розуміння є невід'ємною частиною медіакомунікації, а не її похідним ефектом. Норман Ферклаф наголошує, що дискурс формується через конкретні соціальні практики, що визначають, які елементи реальності стають видимими, а які – маргіналізуються⁶. В умовах фрагментованих медіасистем це призводить до множинності часткових інтерпретацій, що одночасно ускладнює досягнення консенсусу й відкриває простір для альтернативних прочитань подій.

Український медіапростір у цьому контексті демонструє унікальне поєднання фрагментарності, людиноцентричної журналістики та стійкості до деструктивних наративів, що потребує окремої теоретичної рефлексії. Про амбівалентність дискурсу українських медій зазначає соціолог Володимир Кулик, коли говорить, що виробництво контенту не тільки визначає, але й формує простір медіа⁷. Простір медіа є ширшим, ніж ефекти взаємодії людини та технології, він включає когнітивне поле розуміння та в українському контексті реалізує специфічну соціокультурну комунікаційну модель^{8, 9}. Сучасні медіадискурси функціонують не лише як канали інформування, але як моральні й емоційні рамки. У цьому контексті культурні продукти виконують роль альтернативних платформ публічної артикуляції, посилюючи афективну залученість аудиторії¹⁰.

У цій ситуації фрагментарність в поширенні інформації в медіа, з одного боку, посилює проблему і є загрозою для поширення достовірної перевіреної інформації, а, з іншого боку, є запобіжником дезінформації, бо надає доступ до альтернатив-

³ McLuhan, M. (1951), *The mechanical bride: Folklore of industrial man*, The Vanguard Press, New York.

⁴ Goban-Klas, T. (2015), *Media i Komunikowanie Masowe. Teorie i Analizy Prasy, Radia, Telewizji i Internetu*, Warszawa.

⁵ Papacharissi, Z. (2015), *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*, Oxford University Press, Oxford.

⁶ Fairclough, N. (2010), *Critical discourse analysis: The critical study of language*, 2nd edn., Routledge, London.

⁷ Кулик, В. (2010), *Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки*, Критика, Київ.

⁸ Житарюк, М. Г. (2008), *Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство*, Львів, 416 с.

⁹ Потятиник, Б. (2004), *Медіа: ключі до розуміння*, PAIS, Львів.

¹⁰ Dyczok, M. (2014), 'Ukraine's Media in the Context of Global Cultural Convergence', *Demokratyzatsiya*, 22 (2). Available at: http://demokratyzatsiya.pub/archives/22_2_FUW271337N0VJIG4.pdf [Accessed 7 April 2021].

них джерел, надає можливість осмислити картину дійсності більш повно, вийти за рамки емоційних тригерів звичних наративів і непередбачувано переструктурувати сприйняття подій. У соцмережевому спілкуванні споживачі фрагментарно обговорюють події дійсності, невимушено поєднують в подієвих дискурсах інформаційні повідомлення з офіційних джерел, меседжі російської пропаганди, свої особисті думки та спеціально сконструйовані повідомлення інфлюенсерів різної спеціалізації. Оприявлені комунікаційні потреби в дискурсі соцмереж корелюють із потребами, що має людина насправді (від базових до самореалізації). Останні є стимулами комунікаційної дії, відповідно до розуміння потреби в концепції Маслоу¹¹.

Питаннями цієї статті є: Як у фрагментованому дискурсі війни в соціальних медіа артикуляція комунікаційних потреб користувачів змінюється залежно від фази розвитку дискурсів мікроподій війни?

Методологія. Спостереження за обговоренням війни в соціальних медіа здійснюється командою CAT-UA з 24 лютого 2022 року та охоплює близько 1 млн повідомлень. Це дає змогу розглядати дискурс війни як сукупність розрізнених повідомлень, на основі яких події війни інтерпретуються крізь призму комунікаційних потреб людини в умовах кризи. У статті проаналізовано показові кейси з цього масиву. Війна концептуалізується як публічна лонгітюдна макроподія, дискурс якої формується через множину дискурсів мікроподій. Аналіз здійснюється на основі моделі відкриття дискурсу публічних подій¹² (Зіненко, 2024), що поєднує концептуальний і порівняльний аналіз з елементами наративного аналізу та враховує позатекстові контексти інтерпретації. Ядром аналізу є повідомлення про подію, зміни яких відстежуються в часі та просторі їхнього поширення. У межах моделі виокремлюють п'ять фаз дискурсу – пресупозиція, експлікація, демонстрація, дискусія та евалюація.

Основною задачею збору даних на початку моніторингу дискурсу війни на початку повномасштабного вторгнення було з'ясувати питання – як люди обговорюють війну. Відповідно, було організовано парсинг даних за допомогою програми Youscan з добором повідомлень з 5 платформ – facebook, telegram, TikTok, youtube та X¹³. Уже в перші місяці моніторингу відкриттям стало те, що в зібраних повідомленнях виділяються наративи, які не стосуються безпосередньо війни, тобто військових дій або політичних рішень щодо ведення війни. Так, в дискурсі війни вже в перші місяці повномасштабного вторгнення стали проявлятися наративи, які команда означила як «життя триває» – де людина описує свою життєву рутину як здатність до опору і прагнення відновлення попри обставини війни. З розгортанням ситуації війни репертуар наративів життя під час війни розширився. Динаміка дискурсу показує постійну присутність таких наративів. У цих наративах, як і в суто воєнних, прояв-

¹¹ Maslow, A. H. (1954), *Motivation and personality*, Harper & Row, New York.

¹² Zinenko, O. (2024), *The public events discourse in Ukrainian media (1991–2021)*, Jagiellonski University. Available at: <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/324437> [Accessed 2024].

¹³ Zakharchenko, A., Luzan, Y., Zakharchenko, O., Rohalov, O., Zinenko, O., Maksimtsova, Y., Sysoyeva, Y., Fursenko, M., Yefimchuk, I., Fedushko, S., Syerov, Y. & Zinenko, O. (2026), 'Communication Activism Versus Propaganda Machine: How the Ukrainians Confront Russia on the Information Battleground', in Štarchoň, P., Fedushko, S. & Gubiniova, K. (eds), *Developments in Information and Knowledge Management Systems for Business Applications, Studies in Systems, Decision and Control*, vol. 602. Cham: Springer. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-031-95955-4_26 [Accessed 12 December 2025].

лялися як політичні диспозиції – «проукраїнські/проросійські», що були виділені як основні в моніторингу, так і персональні («все одно п'ю каву на своїй кухні»), соціальні (відео про одеситів під час блекауту у дворі багатоквартирного дому), спатіотемпоральні («світло перемагає темряву»). Повідомлення про ці дії відтворюються в різній локалізації по всій Україні і є проявом горизонтальної колективної поведінки. В них проявляються такі альтернативні диспозиції: міфологічна – «життя та смерті» (життя – як опір для проєкції майбутнього, а смерть – як насильницька вимога відмови від ідентичності та підкорення агресору), соціальна – як «культура проти антикультури» (це стає обґрунтуванням дегуманізаційної риторики щодо ворога). Медіаповедінка показує, що ці диспозиції інструменталізуються споживачами для посилення коннективності завдяки художній образності вербальних, візуальних та аудіовізуальних кодів, що використовуються споживачами для конструювання повідомлень в соцмережах (цитати, хештеги, меми).

Розглянемо окремі кейси комунікації мікроподій війни в соцмережах пофазно. Фаза пресупозиції, де людина в повідомленнях більше приділяє увагу контексту події та констатації стану – психологічного, соціального, спатіотемпорального. Фаза пресупозиції в дискурсі війни на початку повномасштабного вторгнення показує комунікаційну потребу користувачів соцмереж в узгодженні реальностей у зверненні до концептів колективної пам'яті. Залежно від впливу події на людину та її контексту дистанція пам'яті може варіюватися. Типовим повідомленням пресупозиції початку повномасштабного вторгнення є актуалізація диспозиції «вірю – не вірю в можливість великої війни». Це порівняння думок людини з дистанції дня, тижня, місяця-двох до повномасштабного вторгнення («я так і думав/думала», «я не вірив/вірила», «я попереджав/попереджала», «я був готовий/готова ще тоді-то»).

Показовим в обговоренні є кейс блекауту 10 жовтня 2022 року. Мікроподія – масована атака на енергетичну мережу. Типове повідомлення пресупозиції: «так це ж уже було». В обговоренні люди згадують блекауту 1990-х років, які були шантажем РФ проти України під час президентства Леоніда Кучми; окремі автори дописів дістають свічки, які ховали в шухлядах із тих часів.

Фаза експлікації є станом дискурсу, за якого в ньому з'являються версії осмислення дійсності у поясненні причин подій та спроби прогнозування їхніх наслідків. У дискурсі війни ця фаза формує галерею експертів – від фахових (психологів, громадських діячів, науковців) до «народних» (цілителів, астрологів, ворожок та інших заспокійливих персонажів). Оскільки кібератаки, здійснені проти більшості офіційних сайтів ЗМІ та державних установ, змусили перевести офіційну комунікацію в соціальні мережі, зокрема й потенційно небезпечні (Telegram), у соцмережах опинилися не лише альтернативні комунікатори, а й усі, хто перебував в інформаційному просторі. Експерти діагностують стан людини в суспільстві, розпізнають біль і намагаються його «вилікувати», надаючи поради, коментарі тощо. Комунікаційна потреба в узгодженні реальностей задовольняється завдяки мережевому поширенню пояснень як через уже наявні зв'язки, спільноти й групи в соціальних мережах, так і через формування нових. Показовим є кейс психолого-політолога Арестовича як заспокійливого голосу на початку повномасштабного вторгнення, що тривав від двох–трьох тижнів до двох–трьох місяців у різних соціальних бульбашках; і це лише одна крапля в загальному інформаційному шумі. Окрім таланту переконання, він мав доступ до медійних ресурсів як радник Пре-

зидента (до серпня 2022 року). Окремо варто зазначити, що внесок професійних психологів у кризову комунікацію під час війни важко переоцінити; це детально розглянуто в дослідженні обговорення психологічних станів у воєнний час¹⁴. Голоси науковців, зокрема з університетів атакованих та окупованих міст (Херсон, Чернігів, Суми, Харків), відіграли значну роль в інформуванні про воєнні загрози та злочини агресора. Основними комунікаційними інструментами науковців були соціальні мережі, електронна пошта та телефонний зв'язок¹⁵. Наявність експертів у соціальних медіа у 2022–2023 роках є результатом їхньої особистої ініціативи, а не системного впровадження державних комунікаційних політик. Це спілкування забезпечило реалізацію функції інформування, дозволило як представникам державної влади, так і пересічним громадянам гуртуватися, розробляти сценарії взаємодії та ухвалювати поінформовані рішення перед лицем кризи.

Фаза демонстрації є перформативним поворотом в дискурсі публічної події. В ній оприявнюється лідер комунікації із ціннісною пропозицією, як сценарієм розв'язання ситуації зміни в зв'язку із подією. Фаза демонстрації наявна в дискурсі або як синхронізація фрагментарного експертного обговорення на фазі експлікації (спільні думки, як діяти в ситуації, висловлюються в незв'язаних бульбашках), або як централізоване повідомлення від лідерів в суспільстві (Президент, популярна персона, герой або героїня події, в т. ч. жертва). Такі агенти мають довіру своїх аудиторій та достатній доступ до комунікаційних ресурсів в суспільстві, щоб бути переконливими/прийнятними для більшості. Повідомлення в цій фазі подаються як пропозиція рішення щодо дій стосовно події, а той, хто його промовляє, стає героєм або героїнею в дискурсі. Так, фраза «я тут, я залишаюся в Україні» від президента Зеленського в перші дні війни була і детермінантою і відображенням інтенцій українців в ситуації повномасштабного вторгнення. Він не був першим з інфлюенсерів, експертів, популярних персон в соцмережах, хто так висловився, але мав більший вплив через свою владну позицію та вплинув на рішення інших популярних осіб, в тому числі його колег за цехом та прихильників його творчості як коміка. Зв'язаність комунікатора із активними агентами попередніх фаз не є обов'язковою, хоча вона може проявлятися на семантичному рівні. Ця фаза проявляє функцію мобілізації суспільства як потребу приналежності до спільної справи.

Фаза дискусії є логічним продовженням перформансу попередньої фази. Вона виявляє лінії розмежування, підтримку або ігнорування ціннісної пропозиції суспільного лідера. Підтримка виражається у невимушеному відтворенні подібних меседжів у різних інтерпретаціях і в різних соціальних бульбашках, здебільшого з емоцією схвалення лідера. Критика ж актуалізує диспозиції в інформаційному полі, окреслює протагоністів і антагоністів, дихотомії «правда – неправда» тощо. Повідомлення цієї фази є не просто емоційними реакціями, а інтерпретаціями попередніх повідомлень, які формують суспільне розуміння та впливають на

¹⁴ Zinenko, O., Zakharchenko, A., Stochinska, Y., Machula, A., & Fursenko, M. (2023), 'The Mental Health Discourse in Social Media as a Factor of Information Resistance of Ukrainians', *SCIA 2023, CEUR Workshop Proceedings*, 3608, pp. 91–107. *Social Communication and Information Activity in Digital Humanities 2023*, Vol-3296.

¹⁵ Зіненко, О., Галата, С., Грушецький, Б., Коритнікова, Н., та Фей, О. (2024), «Адвокація науки в небезпеці». Біла книга. Available at: <https://scienceatrisk.org/uk/whitepaper/advokatsiia-nauky-v-nebezpetsi> [Accessed 2024].

подальші комунікаційні рішення. Показовим є кейс обговорення миру в дискурсі війни. По-перше, це обговорення демонструє фрагментарність у розумінні самого поняття миру. Так, мир, який пропонує агресор, ґрунтується на відмові від ідентичності або її заміщенні (наративи російської пропаганди про «денацифікацію» та «демілітаризацію» України). Натомість для українців мир ототожнюється з самим життям – домом, стосунками з близькими, повсякденністю, зруйнованою агресором. Парадоксом осмислення миру в перші роки повномасштабного вторгнення є відмова українців використовувати поняття «мир» як мету завершення війни, оскільки «руський мир» сприймається як синонім капітуляції та поразки справедливості. У 2024 році в дискурсі соціальних мереж, з подачі українських політиків, з'являється поняття «справедливого миру», яке в такому словосполученні починає активно поширюватися серед користувачів соцмереж. По-друге, визначення миру, закріплене в документах міжнародного права як «стану між війнами», є недостатнім і неприйнятним для людей, які проживають своє життя під час війни, зокрема в умовах постійних обстрілів. Саме тому ситуація мирних переговорів як мікроподії в дискурсі війни супроводжується тривалою критичною дискусією. Найбільш характерними й промовистими повідомленнями, що виражають позиції користувачів соцмереж, стають мему як форма комунікації. Так, у мемі, створеному на основі епізоду з відомого фільму за участю Леонардо Ді Капріо, з'являється діалог: «Що це так бахнуло?» – запитує герой. «Так гупає перемир'я», – відповідає співрозмовник. На цій фазі в дискурсі актуалізується потреба в інформації, що проявляється або в загостренні диспозицій, або в затуханні обговорення. Коментарі щодо процесу перемир'я між Україною та РФ свідчать про недовіру запропонованих рішень, посилення невизначеності; отже, така комунікація не реалізує функцію інформування, а навпаки – створює нові лакуни. Це сприяє фрагментації дискурсу, поглиблює розриви між комунікативними бульбашками та підриває суспільну консолідацію (мобілізацію).

Фаза оцінки репрезентує судження, що формуються як підсумки фази дискусії. У повідомленнях цієї фази виявляється нова сталість комунікаційної структури, стає помітною зміна ролей і ціннісних орієнтирів. Той, хто раніше давав надію (наприклад, новообраний президент Трамп), у процесі обговорення синхронізується з новою оцінкою – як зрадник. Оцінки формують підґрунтя для реакцій на подальші мікроподії в дискурсі війни. Ця фаза демонструє, наскільки в соціумі наявні комунікаційні умови для подолання або, навпаки, посилення фрагментації в розумінні подій дійсності.

Пофазний аналіз дискурсів мікроподій війни показує, як у цій комунікації «всіх з усіма» проявляється нова якість медіаефектів – як у їхній функціональності, так і в дисфункціях. Типологію функцій і дисфункцій комунікації в дискурсі публічних подій узагальнено в таблиці, створеній на основі досліджень функцій публічних подій у медіа та дисфункцій, визначених Райтом в його теорії масової комунікації¹⁶.

¹⁶ Wright, C. R. (1974), *Functional Analysis and Mass Communication. Revisited*, University of Pennsylvania. The uses of mass communications (pp. 197-212), SAGE Publications, Beverly Hills, Inc. Available at: http://repository.upenn.edu/asc_papers/8.

**Таблиця. Типологія функцій та дисфункцій медіакомунікації
(за матеріалами особистих спостережень та інформації з відкритих джерел)**

Функції	Комунікаційна потреба	Дисфункції
Інформування	Поінформованість та обмін знанням	Поширення панічних настроїв, пригнічення психічного стану споживача медіа до постійної тривоги; Припущення можливості дестабілізації державного устрою; Поширення апатичних настроїв; Дискредитація або підлив авторитету певних груп людей; Розмивання панівної у суспільстві культури; Наділення особливим статусом певних осіб.
Узгодження	Публічна згода, громадська думка	Підвищення рівня конформізму, пасивності, зниження здатності до критичного мислення; Закріплення стереотипів; Дезінформація.
Спадкоємності	Зв'язок між минулим і сьогоденням, орієнтація	Вибіркове транслявання у медіа певних (шкідливих) норм та цінностей; Знецінення певних агентів соціалізації, культивування радикальних альтернатив; Сприяння зменшенню варіативності субкультур через перевагу транслявання панівної.
Розважання	Зменшення соціальних напружень	Зниження якості змісту з мотивацією більшого охоплення; Знецінення автентичної культури суспільства на користь норм більшості, “популярних” культурних наративів; Відволікання уваги суспільства від актуальних проблем; Рниження соціальної активності індивідів; Промоція практик ескапізму.
Мобілізації	Інтеграція в суспільство та приналежність	Порядок денний; Стигматизація, мова ворожнечі; Розділення; Інструменталізація потреб; Подвійна медіатизація

Спостереження показують, що в дискурсі мікроподій війни спостерігаються дві функціональні особливості. Перша – пріоритетизація функції мобілізації, що затримує розвиток дискурсу у фазі демонстрації. Такий стан комунікації виснажує суспільство, виставляє вимоги до героїзації людини, що говорить публічно та знецінює голоси тих, хто не відповідає героїчному образу. Героїчний образ твориться й підкріплюється за рахунок ресурсів медіа та компетентностей ініціаторів комунікаційної дії у фазі демонстрації, що оточують героїв. На соціотехнологічному рівні героєм є той, кого визнає суспільство, інструментально – той, хто має доступ до ресурсів та прихильність аудиторій. Популярні персони, маючи великий соціальний капітал, в ситуації кризи демонструють громадянську позицію, що сприймається споживачами як геройська поведінка. Наприклад, поп-діва Ольга Полякова, яка співала довгий час російською мовою, переходить на українську мову, телеведучий, волонтер та громадський діяч Сергій Притула, оголошує мільйонний збір на дрони.

Їхня позиція стає популярною, що непогано, але герої не завжди мають достатнє концептуальне підґрунтя для розвитку патріотичного наративу. Попередній досвід та компетентності популярних осіб визначають їхню здатність залишатися лідерами опору чи повернутися до своїх особистих справ. Мобілізоване суспільство швидко розчаровується в героях, втрачає цікавість до важливих тем, втомлюється та демонструє потребу у розвантаженні. Популярні персони є тими, хто передовсім здатний задовольнити, розважити публіку. Тримавши на собі увагу, популярні персони перебирають на себе функцію медіа. Зв'язок із прихильниками створює ситуацію, коли ЗМІ не можуть обійтися без популярних персон і в реалізації інших функцій медіа – інформування, узгодження та спадкоємності. Підтримка героїського образу потребує ресурсів, і розвиток дискурсу залежить від того, якою є інтенція героя – мобілізувати суспільство для підтримки своєї популярності чи для позитивної зміни в інтересах суспільного блага. Остання може змістити фокус з самого героя та дати простір для обговорення проблеми, для залучення інших агентів, колег або представників інших галузей. Для з'ясування інтенцій героїв дискурсу важливим стає розпізнавання ще однієї дисфункції, яку можна назвати подвійною медіатизацією.

Подвійна медіатизація – така дисфункція медіа, коли зміст повідомлення каналізує увагу не до людини, що має потребу, а до того, хто її артикулює. Ефект подвійної медіатизації не новий, але в дискурсі війни в соцмережах проявилися з новою силою, тому потребує особливого визначення. Так, наприклад, каналізуються хештеги про збори на армію в рекламних повідомленнях, про допомогу в евакуації людям похилого віку або людям з інвалідністю в повідомленнях політичних діячів або популярних персон (Більше прикладів розглянуто в моніторингу потреб людей з інвалідністю). Ключовим механізмом подвійної медіатизації є інструменталізація потреб людини, яка необхідна в умовах війни та будь-якої кризи, бо забезпечує видимість тих агентів та проблем, які не проявляються через ефекти порядку денного. Стимулом інструменталізації є емоція, яка забезпечує афективну, а не інформативну комунікацію. Ефект подвійної медіатизації у фрагментованому дискурсі забезпечує афективну зв'язаність акторів, які не є ані семантично, ані функціонально близькими. Це сприяє викривленню розуміння дійсності та формуванню коннективності агентів впливу, що можуть нести інформаційну та фізичну загрозу для користувачів медіа. Зловживання подвійною медіатизацією характерне для комунікації окупаційної влади на захоплених РФ територіях України. Трапляється подвійна медіатизація і в рекламній комунікації, контрольованій через маркування та умови забезпечення свободи вибору споживача медіа. Рішенням щодо запобігання загроз в умовах подвійної медіатизації є диверсифікація популярності експертів та створення умов доступу експертів різних галузей знань в суспільстві до ресурсів медіа. І це потребує розробки міжгалузевих комунікаційних політик та міждисциплінарних теоретичних досліджень медіа.

Застосування пофазового аналізу дискурсу дає змогу подолати обмеження лінійних і статичних моделей аналізу медіакомунікації, які не враховують динамічний, фрагментований і афективно насичений характер сучасного інформаційного простору. Розгляд війни як публічної лонгітюдної макроподії, що конструюється через множину мікроподій і комунікативних актів, створює можливість простежити не лише зміну наративів, а й трансформацію комунікаційних потреб, ролей акторів і функцій медіа в часі. Важливим результатом застосування пофазового аналізу є ви-

явлення функціональних зсувів у комунікації, зокрема домінування мобілізаційної логіки, яка, з одного боку, забезпечує соціальну згуртованість у кризових умовах, а з іншого – може призводити до стагнації дискурсу, героїзації окремих фігур і звуження простору для критичної рефлексії. Саме в цій точці пофазовий аналіз дозволяє зафіксувати феномен подвійної медіатизації, коли афективна увага концентрується не на змісті чи потребах, а на медійній репрезентації суб'єкта мовлення. Пофазовий аналіз дискурсу виступає не лише аналітичним інструментом опису, а й методологічною рамкою, що дозволяє уникнути редукції дискурсу до пропагандистських або суто інформаційних моделей і натомість розглядати його як складну, багатовимірну форму соціальної взаємодії.

Висновки. Дискурс війни в соціальних медіа є відкритим, динамічним і багаторівневим. Він формується через мікроподії, що проходять п'ять фаз дискурсивного розвитку, кожна з яких відповідає окремим комунікаційним потребам – від узгодження реальностей до оцінювання та переосмислення. Фрагментарність у сучасному медіаспоживанні перестає бути наслідком суто технологічних змін і постає як фундаментальна умова функціонування інформаційного простору. Вона трансформує логіку інтерпретації подій, руйнує лінійні наративи та підсилює роль афективної комунікації. Дослідження показало, що медіаспоживання в умовах війни є формою поведінки, яка відображає реакції не стільки на самі події, скільки на комунікаційні потреби людини, пов'язані з цими подіями. Істиною події стає її медіаінтерпретація, що формується в процесі горизонтальної взаємодії користувачів.

Домінування мобілізаційної функції затримує розвиток дискурсу, сприяє героїзації окремих акторів і виснажує суспільство, знецінюючи альтернативні голоси та складні рефлексивні позиції. Подвійна медіатизація інструменталізує потреби людини через афективні механізми, каналізуючи увагу до суб'єкта висловлювання, а не до самої проблеми. Це створює ризики викривлення дійсності та маніпулювання коннективністю в медіапросторі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Dyczok, M. (2014), 'Ukraine's Media in the Context of Global Cultural Convergence', *Demokratyzatsiya*, 22 (2). Available at: http://demokratyzatsiya.pub/archives/22_2_FUW271337N0VJIG4.pdf [Accessed 7 April 2021].
2. Fairclough, N. (2010), *Critical discourse analysis: The critical study of language*, 2nd edn., Routledge, London.
3. Goban-Klas, T. (2015), *Media i Komunikowanie Masowe. Teorie i Analizy Prasy, Radia, Telewizji i Internetu*, Warszawa.
4. Lasswell, H. D. (1948), 'The structure and function of communication in society', in Bryson, L. (ed.), *The communication of ideas*, Harper & Brothers, New York, pp. 37–51.
5. Maslow, A. H. (1954), *Motivation and personality*, Harper & Row, New York.
6. McLuhan, M. (1951), *The mechanical bride: Folklore of industrial man*, The Vanguard Press, New York.
7. McLuhan, M. (1964), *Understanding media: The extensions of man*, McGraw-Hill, New York.
8. Papacharissi, Z. (2015), *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*, Oxford University Press, Oxford.

9. Wright, C. R. (1974), *Functional Analysis and Mass Communication. Revisited*, University of Pennsylvania. The uses of mass communications (pp. 197-212), SAGE Publications, Beverly Hills, Inc. Available at: http://repository.upenn.edu/asc_papers/8.
10. Zakharchenko, A., Luzan, Y., Zakharchenko, O., Rohalov, O., Zinenko, O., Maksimtsova, Y., Sysoyeva, Y., Fursenko, M., Yefimchuk, I., Fedushko, S., Syerov, Y. & Zinenko, O. (2026), 'Communication Activism Versus Propaganda Machine: How the Ukrainians Confront Russia on the Information Battleground', in Štarchoň, P., Fedushko, S. & Gubíniová, K. (eds), *Developments in Information and Knowledge Management Systems for Business Applications, Studies in Systems, Decision and Control*, vol. 602. Cham: Springer. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-031-95955-4_26 [Accessed 12 December 2025].
11. Zinenko, O. (2024), *The public events discourse in Ukrainian media (1991–2021)*. Jagiellonski University. Available at: <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/324437> [Accessed 2024]. DOI: 10.13140/RG.2.2.11778.70087.
12. Zinenko, O., Yasenovska, M., Luzan, Y., Maksimtsova, Y., Koval, O., Machula, A. & Zakharchenko, A. (2024), 'Mediatization of needs of people with disabilities in war discourse in Ukrainian social media', *3rd International Workshop on Social Communication and Information Activity in Digital Humanities (SCIA 2024), Vol-3851, Lviv, Ukraine, 31 October 2024*. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3851/> [Accessed 12 December 2025].
13. Zinenko, O., Zakharchenko, A., Stochinska, Y., Machula, A., & Fursenko, M. (2023), 'The Mental Health Discourse in Social Media as a Factor of Information Resistance of Ukrainians', *SCIA 2023, CEUR Workshop Proceedings*, 3608, pp. 91–107. *Social Communication and Information Activity in Digital Humanities 2023*, Vol-3296.
14. Житарюк, М. Г. (2008), *Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство*, Львів, 416 с.
15. Зіненко, О., Галата, С., Грушецький, Б., Коритнікова, Н., та Фея, О. (2024), *Адвокація науки в небезпеці. Біла книга*. Available at: <https://scienceatrisk.org/uk/whitepaper/advokatsiia-nauky-v-nebezpetsi> [Accessed 2024].
16. Кулик, В. (2010), *Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки*, Критика, Київ.
17. Потятиник, Б. (2004), *Media: ключі до розуміння*, PAIS, Львів.

REFERENCES

1. Dyczok, M. (2014), 'Ukraine's Media in the Context of Global Cultural Convergence', *Demokratizatsiya*, 22 (2). Available at: http://demokratizatsiya.pub/archives/22_2_FUW271337N0VJ1G4.pdf [Accessed 7 April 2021].
2. Fairclough, N. (2010), *Critical discourse analysis: The critical study of language*, 2nd edn., Routledge, London.
3. Goban-Klas, T. (2015), *Media i Komunikowanie Masowe. Teorie i Analizy Prasy, Radia, Telewizji i Internetu*, Warszawa.
4. Lasswell, H. D. (1948), 'The structure and function of communication in society', in Bryson, L. (ed.), *The communication of ideas*, Harper & Brothers, New York, pp. 37–51.
5. Maslow, A. H. (1954), *Motivation and personality*, Harper & Row, New York.

6. McLuhan, M. (1951), *The mechanical bride: Folklore of industrial man*, The Vanguard Press, New York.
7. McLuhan, M. (1964), *Understanding media: The extensions of man*, McGraw-Hill, New York.
8. Papacharissi, Z. (2015), *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*, Oxford University Press, Oxford.
9. Wright, C. R. (1974), *Functional Analysis and Mass Communication. Revisited*, University of Pennsylvania. The uses of mass communications (pp. 197-212), SAGE Publications, Beverly Hills, Inc. Available at: http://repository.upenn.edu/asc_papers/8.
10. Zakharchenko, A., Luzan, Y., Zakharchenko, O., Rohalov, O., Zinenko, O., Maksimtsova, Y., Sysoyeva, Y., Fursenko, M., Yefimchuk, I., Fedushko, S., Syerov, Y. & Zinenko, O. (2026), 'Communication Activism Versus Propaganda Machine: How the Ukrainians Confront Russia on the Information Battleground', in Štarchoň, P., Fedushko, S. & Gubiniova, K. (eds), *Developments in Information and Knowledge Management Systems for Business Applications, Studies in Systems, Decision and Control*, vol. 602. Cham: Springer. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-031-95955-4_26 [Accessed 12 December 2025].
11. Zinenko, O. (2024), *The public events discourse in Ukrainian media (1991–2021)*, Jagiellonski University. Available at: <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/324437> [Accessed 2024]. DOI: 10.13140/RG.2.2.11778.70087.
12. Zinenko, O., Yasenovska, M., Luzan, Y., Maksimtsova, Y., Koval, O., Machula, A. & Zakharchenko, A. (2024), 'Mediatization of needs of people with disabilities in war discourse in Ukrainian social media', *3rd International Workshop on Social Communication and Information Activity in Digital Humanities (SCIA 2024)*, Vol-3851, Lviv, Ukraine, 31 October 2024. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3851/> [Accessed 12 December 2025].
13. Zinenko, O., Zakharchenko, A., Stochinska, Y., Machula, A., & Fursenko, M. (2023), 'The Mental Health Discourse in Social Media as a Factor of Information Resistance of Ukrainians', *SCIA 2023, CEUR Workshop Proceedings*, 3608, pp. 91–107. *Social Communication and Information Activity in Digital Humanities 2023*, Vol-3296.
14. Zhytariuk, M. H. (2008), *Sotsiokulturna model zhurnalistyky: tradytsii i novatorstvo*, Lviv, 416 s.
15. Zinenko, O., Halata, S., Hrushetskyi, B., Korytnikova, N., ta Feia, O. (2024), *Advokatsiia nauky v nebezpetsi. Bila knyha*. Available at: <https://scienceatrisk.org/uk/whitepaper/advokatsiia-nauky-v-nebezpetsi> [Accessed 2024].
16. Kulyk, V. (2010), *Dyskurs ukraïnskykh medii: identychnosti, ideolohii, vladni stosunky*, Krytyka, Kyiv.
17. Potiatynyk, B. (2004), *Media: kliuchi do rozuminnia*, PAIS, Lviv.

MICRO-EVENTS OF WAR IN SOCIAL MEDIA DISCOURSE: FRAGMENTATION OF MEDIA CONSUMPTION AND TRANSFORMATION OF COMMUNICATION NEEDS

Olena Zinenko

V. N. Karazin Kharkiv National University,

Svoboda Square 4, Kharkiv Ukraine, 61022

IFHV, Ruhr University Bochum, Massenbergstr. 11, 44787, Bochum, Germany

e-mail: odzinenko@karazin.ua

<https://orcid.org/0000-0002-2368-3970>

Contemporary media consumption takes place under conditions of radical plurality of information sources, blurred spatio-temporal boundaries of communication, and continuous transformation of media systems. Information is no longer perceived as a coherent narrative but rather as fragmented semantic units that restructure relations between message elements and alter interpretative logics. Content increasingly yields to form and emotional impact, while affective communication displaces rational evaluation of facts. These processes become particularly intensified in the context of war, where emotional resonance, rather than informational completeness, drives the circulation of messages.

Drawing on theories of modularity, fragmented perception, affective publics, and critical discourse analysis, the article conceptualises fragmentation as a structural condition of contemporary media rather than a mere dysfunction. Within the Ukrainian media context, fragmentation coexists with people-centered journalism and relative resilience to destructive narratives, creating an ambivalent but analytically productive media environment.

The study examines how communication needs are articulated in the fragmented discourse of war in social media and how they change across different phases of micro-event discourses. Methodologically, the research is based on long-term monitoring conducted by the CAT-UA team since February 24, 2022, and analyses approximately one million social media messages collected from Facebook, Telegram, TikTok, YouTube, and X. War is conceptualised as a longitudinal public macro-event composed of multiple interconnected micro-events. The analysis applies the model of public event discourse opening (Zinenko, 2024), which identifies five phases: presupposition, explication, demonstration, discussion, and evaluation.

The findings demonstrate that media communication during war is driven primarily by human communication needs – from reality synchronisation to mobilisation and evaluation – rather than by events themselves. The dominance of mobilisation function in social media communication often leads to discursive stagnation, heroisation of individual actors, and social exhaustion. The article introduces the concept of double mediatisation to describe a dysfunction in which affective attention is redirected from human needs to those who articulate them. The phased discourse approach enables a dynamic understanding of war communication as a multi-dimensional form of social interaction rather than a linear informational or propaganda process.

Keywords: fragmented media consumption, war discourse, affective communication, social media, communication needs, double mediatisation.

Отримано редакцією видання / Received: 04.01.2026

Прорецензовано / Revised: 05.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 05.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 06.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 216–223 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13959>

УДК 007:304:004.9

CONCEPTS OF INFOTAINMENT AND POLITAINMENT: SHOWMEN IN MEDIA AND POLITICS

Borys Potyatynyk

*Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str. 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: borys/potyatynyk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7828-036X>*

This study examines the relationship between popular media and populism. It demonstrates how entertainment-oriented content fosters anti-elite sentiment and polarisation. Media formats that combine information with spectacle are capable of actively propelling populist leaders and ideologies. The research concludes that media formats blending information with spectacle serve as key mechanisms for propelling populist leaders and ideologies.

Keywords: audience, communication, dialogism, media, infotainment, politainment, populism, showman.

Relevance and Problem Statement. The nexus between media – specifically infotainment – and the rise of populism in politics can be viewed as a hypothesis requiring verification. The proliferation of information as entertainment correlates with a mass influx of showmen into politics. There is a noticeable series of cases involving the successful election of comedians, clowns, and professional jokers to the highest state offices. This is not merely a Ukrainian electoral phenomenon of 2019, but a global trend. This article attempts to trace this connection. Thus, the study of the concepts of *infotainment* and *politainment*, and their link to the emergence of entertainer-politicians, is extremely relevant for understanding modern mediatised politics.

The Purpose of This Article. The purpose of the study is to examine the relationship between the concepts of infotainment and politainment and the phenomenon of electing professional showmen to high political positions, as well as to systematise scholarly perspectives on this issue.

To achieve this goal, the following tasks have been defined:

1. To conduct a review of scientific literature dedicated to the connection between infotainment and politainment.
2. To investigate the genealogy and etymological aspects of terms such as ‘infotainment’, ‘politainment’, ‘edutainment’, and similar derivatives.
3. To analyse key cases where comedians and entertainers have become high-level politicians.

Methodology. The research is based on an interdisciplinary approach, using the following methods: Theoretical analysis (to study the concepts of *infotainment* and *politainment*, and to review scientific literature). Content analysis and case study (to examine and compare the political careers of showmen in different countries). Comparative-historical method (to trace the chronology of the emergence of the term *infotainment* and its derivatives).

Main Body of the Research. Literature Review. Let us consider fundamental works dedicated to this topic. One such work is Benjamin Moffitt's book '*The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*' (2016). Moffitt reinterprets populism not as a fixed ideology, but as a performative political style that flourishes in media-saturated environments. He argues that populists exploit new media technologies to create divisions between 'the people' and 'the elite', turning politics into a spectacle. This performance is amplified by infotainment, where emotional appeals and dramatic narratives dominate, making populism ubiquitous in an era of crisis and global media convergence. Moffitt's analysis draws on examples from around the world, showing how media penetrates political life, allowing populists to embody authenticity through unregulated, entertaining displays¹ (Moffitt, 2016).

The article by Michael Higgins, '*Mediated populism, culture and media form*' (2017), delves into cultural aspects, highlighting how participatory and entertainment media facilitate populism. Higgins links populism to weak party structures and non-traditional relationships with the media on both the left and right spectrums. He identifies a shift toward emotionality in media – anger, outrage, and empathy – as key drivers, with infotainment genres such as talk radio and satirical shows blending politics with popular culture. The brevity and interactivity of social networks encourage simplified, emotional language, legitimising populist rhetoric. Higgins warns of the 'fake news' trope as a tool for discrediting elites, while simultaneously calling on media to cultivate inclusive emotional engagement to counter the rise of populism².

It is worth noting separately how the author interprets the concept of 'participatory', as for him, this word holds a deeper meaning than simply 'media involving audience participation'. It is not about democracy in its pure form, but about media formats that create the illusion of direct involvement of 'ordinary people' in the process. Traditional news (e.g., the evening broadcast on the BBC in the 1980s) was 'lecturing': the expert spoke, and the viewers listened. This is an elitist model. Participatory media (talk shows, reality shows, social networks, radio with call-ins) break down this wall. They say: 'Your opinion matters', 'Vote', 'Write a comment'. According to Higgins, this creates ideal ground for the populist who says: 'I hear you, while the elites do not'.

This also involves the validation of 'common sense'. Participatory formats often place the opinion of the 'person on the street' on the same level (or even higher) than the opinion of an expert. If a professor of economics sits in the studio, but a viewer calls in and says,

¹ Moffitt, B. (2016), *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*, Stanford University Press, Stanford. Available at: https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Moffitt%2C%20The%20Global%20Rise%20of%20Populism%20_%20Performance%2C%20Political%20Style%20%28Stanford%20University%20Press%29.pdf (Accessed: 1 December 2025).

² Higgins, M. (2017), 'Mediated populism, culture and media form', *Palgrave Communications*, 3, article number 3. Available at: <https://doi.org/10.1057/s41599-017-0005-4> (Accessed: 12 December 2025).

‘I don’t feel any improvement, prices are rising!’, then in participatory infotainment, the viewer’s emotional truth prevails. Populism feeds on this. It uses such media to show that the ‘wisdom of the crowd’ (*vox populi*) is more important than the complex theories of technocrats.

Finally, it concerns the aesthetics of reality TV. Michael Higgins frequently draws attention to the fact that politics borrows the rules of reality shows (which are the quintessence of participatory culture). In such shows (like *The X Factor* or *Big Brother*), the audience has power: they judge, evict, or save television characters. The populist plays by these rules: he behaves not as a boring administrator, but as a show participant appealing to the jury (the people) over the heads of the hosts (journalists/elites), asking for support.

When a politician reads tweets during a broadcast or answers aggressive questions from the audience, he demonstrates his ‘accessibility’. This is a performative act. It shows: ‘Look, I am not afraid to be among you’. This contrasts sharply with ‘cabinet’ politicians who avoid direct, uncontrolled contact. Thus, ‘participatory media’ according to Higgins is a mechanism that transforms the political process into an interactive spectacle, where emotional reaction and the personal experience of the audience (*the people*) become the main criterion of truth, displacing professional expertise (Higgins, 2017).

Further in the research, we will analyse works dedicated to the relationship between media infotainment and the growth of political populism over the last five years (2020–2025).

In the article ‘*The American Viewer: Political Consequences of Entertainment Media*’ (2024) Eunji Kim and Shawn Patterson Jr. investigate how ostensibly apolitical entertainment media build parasocial bonds, using Donald Trump’s *The Apprentice* as an example. Through content analysis, surveys, and geographic variations in TV ratings, they demonstrate that exposure to such infotainment fosters trust in populist figures, branding them as competent leaders. This causal link increased the vote share for Trump in the 2016 Republican primaries, illustrating how entertainment media allow non-traditional politicians to bypass traditional channels and cultivate voter loyalty in primaries lacking strong partisan cues³.

Finally, the article by Florian Arendt et al. ‘*Popcorn politics: Entertainment appraisals predict support for populism*’ (2025), positions populism as ‘popcorn politics’, where entertainment value strongly predicts support for populist leaders over non-populists. Through experiments, they show how infotainment appraisals – fun, excitement – drive voter preferences, treating populism as a consumerist spectacle that entertains amidst political disillusionment. These works collectively highlight the role of infotainment in democratising but also polarising politics, allowing populists to leverage media for emotional, performative gains. They call for vigilant media practices to mitigate risks to democracy⁴.

Etymological Aspect (Genealogy of the Term). The concept of ‘infotainment’ is quite widely used in media circles. However, it is useful to clarify the chronology of its

³ Kim, E. and Patterson, S. (2024), ‘The American Viewer: Political Consequences of Entertainment Media’, *American Political Science Review*. Available at: DOI: <https://doi.org/10.1017/S0003055424000728> (Accessed: 11 December 2025).

⁴ Arendt, F. et al. (2025), ‘Popcorn politics: Entertainment appraisals predict support for populism’, *PubMed Central*. Available at: doi: [10.1111/bjop.12791](https://doi.org/10.1111/bjop.12791) (Accessed: 1 December 2025).

emergence and application. The first isolated cases of use are recorded in the mid-70s of the last century, specifically at a meeting of the association of university and college radio stations in the USA in 1974. Thus, this neologism is the work of students. A few years later, in 1980, as internet searches attest, the term surfaced at a joint conference of ASLIB (Association for Information Management) and the Library Association in Sheffield, UK, where it was defined as a *nexus* (from Latin – that which binds) between information and entertainment. And so, from 1983, almost a decade after its first appearance, the term ‘infotainment’ began to gain widespread use – as a synonym for ‘soft news’ in communication theory.

This occurred against the backdrop of television’s intensive efforts to actively blend informational content with entertainment formats. A group of British information scientists who called themselves ‘The Infotainers’ staged comedy shows at professional conferences between 1980 and 1990. Notably, in the early stages, the term often carried a negative connotation, as it implied a rejection of ‘lightened’ journalism by proponents of ‘serious’ media.

The reader may also notice some abuse of word formation based on the concept of infotainment over the last two decades. Here are the terms that have been identified:

- **Edutainment** (education + entertainment) – education as entertainment;
- **Advertainment** (advertising + entertainment) – advertising in the form of entertainment;
- **Docutainment** (documentary + entertainment) – documentary films with entertainment elements;
- **Sportainment** (sport + entertainment) – sport as show business.
- Among the less common, one can mention:
- **Retailtainment** (retail + entertainment) – shopping with entertainment elements;
- **Eatertainment** (eating + entertainment) – restaurants as entertainment venues;
- **Brandtainment** (brand + entertainment) – branding through entertainment;
- **Politainment** (politics + entertainment) – politics as entertainment, political talk shows.

There are also **Shockumentary** (shock + documentary) – shocking documentary programs, and **Mockumentary** (mock + documentary) – parodies of documentary films. As we can see, based on the *information + entertainment* model, a whole family of similar terms has been created, combining various spheres with entertainment. This trend reflects a general desire to turn almost everything into fun. In this sense, *politainment* is a completely logical consequence of the intensification of the aforementioned trend.

Case Studies of Politicians. As mentioned above, this concerns a global trend, not just the Ukrainian electoral phenomenon of 2019. While the latter is vivid, it somewhat fades against the background of similar cases in various countries around the world. The Ukrainian case is generally well known to our readers. Therefore, it makes sense to move immediately to other countries. The first that comes to mind is the political career of Donald Trump.

From Reality Show Boss to the White House – or How ‘You’re Fired!’ Became a Political Slogan. Imagine a billionaire sitting at a massive desk in a luxurious hall, surrounded by ambitious job applicants, and with a stone face uttering the phrase that became a meme: ‘You’re fired!’ This scene was the core of the show *The Apprentice* – a reality program that helped transform Donald Trump from a New York developer into a national TV star, and eventually into the US President. Born in 1946 in Queens, Trump always loved show business: from tabloid scandals in the 1980s to cameo roles in movies

like *Home Alone 2*. However, the real breakthrough happened in 2004 when NBC launched *The Apprentice*, a show where contestants competed in business tasks for a chance to work in the Trump Organisation. Trump was not just the host; he played the role of the all-powerful boss – stern, decisive, with an impeccable instinct for success. The show ran for 15 seasons, gathering millions of viewers and making Trump a symbol of the American dream: ‘I’m rich, smart, and can fire anyone’.⁵

In 2015, Trump launched his first presidential campaign, and it is likely that the mentioned show played a key role. Similar to the series *Servant of the People* in the case of Volodymyr Zelensky, it formed his image as a ‘winner’ who is not afraid of tough decisions.

Other Famous Showmen

Al Franken began as a writer and comedian on the legendary show *Saturday Night Live* (NBC), where he mocked politicians for their lies and hypocrisy, parodying conservatives and religious zealots. And then he became one of them – a US Senator. Even during parliamentary committee meetings, Franken displayed his signature humor, interrogating witnesses with comedic precision and turning boring hearings into a show. However, eight years later, in 2017 – just as the #MeToo wave was rising – eight women accused him of unwanted touching and kissing. Franken denied everything, but pressure from Democrats forced him to resign.

Now, let us move to Central America, specifically to Guatemala.

Jimmy Morales began his career as a TV clown and actor in a popular show. His characters were simple people fighting bureaucracy and corruption. In this role, Morales became a public favorite. And so, in 2015, when Guatemala was boiling over with scandals involving President Otto Pérez Molina, our comedian thought: why not turn a joke into reality? With the slogan ‘Neither corrupt, nor a thief’, he ran for president and won sensationally, promising to clean up the country. By the following year, 2016, he – seemingly an outsider with no political experience – was the newly elected president of the country (I hope the reader will draw the necessary parallels with Ukraine themselves). However, the comedian who promised ‘no corruption!’ eventually became its symbol, and his political career turned into a farce. Already in the following year, 2017, the activities of the anti-corruption commission were supported by the UN: Morales was accused of illegal campaign financing worth millions of dollars, bribes from the army, and abuse of power. Thousands of Guatemalans took to the streets with hashtags #FueraMorales (#OutWithMorales). The question remains open: who is Morales – a naive comedian ‘eaten’ by the system, or a cunning populist swindler?

Finally, the Italian politician Beppe Grillo. From the perspective of his supporters, Italy is a country where politics has always been a circus. So, why shouldn’t a new political party (Five Star Movement – M5S) be started by a stand-up comic with his explosive tirades against corruption, banks, and elites, with profanity and satire that made the audience laugh and think? Being banned from TV only added to his popularity as a blogger. Following this, the idea arose to create an anti-establishment party promising direct democracy through online voting, promoting environmental themes, and fighting corruption. As a result, M5S became the largest party in parliament in 2018.

⁵ Brockenbrough, M. (2019), *Unpresidented: A Biography of Donald Trump*, Feiwei and Friends. Available at: <https://socialjusticebooks.org/unpresidented-a-biography-of-donald-trump/> (Accessed: 1 December 2025).

However, the ‘guarantor’ of the party, Grillo, causing a whole chain of public scandals, soon turned into the Achilles’ heel of this movement. This included comparing immigrants to ‘rats’ and the controversial defense of his son, Ciro Grillo, accused of group rape. At an elite resort in Sardinia, he and three friends raped a 19-year-old girl of Italian-Norwegian origin, Silvia. After some time, all four received significant prison sentences. However, social networks, particularly Italian feminist movements, were outraged by the politician-father’s attempt to exonerate his son: ‘Why didn’t she go to the police immediately? Why did she wait eight days? If you are raped, you go and report it immediately! And she even went kitesurfing the next day!’ Grillo hinted that Silvia was raped with her consent, and the court case was a ‘farce’.

This was perceived as victim-blaming – feminist activists organised protests throughout Italy, coming out with placards ‘I believe Silvia’ and hashtags #IStandWithTheVictim and #GrilloShame. This put an end to the political career of Grillo, from whom the party he created distanced itself.

In conclusion, it is worth mentioning the case of the President of Ukraine, Volodymyr Zelensky.

Simon Shuster, in his book *The Showman: Inside the Invasion That Shook the World and Made a Leader of Volodymyr Zelensky* (2024), depicts the transformation of the charismatic showman Volodymyr Zelensky from a comedian to a national leader. The author, a Time journalist who has known Zelensky since 2019, focuses on his evolution but also pays attention to the early periods: the comedy career before his election (until April 2019) and the first years of his presidency before the start of the full-scale invasion (February 2022). Shuster highlights how the actor’s skills – from slapstick comedy to the ability to ‘play’ to the audience – became the foundation of his political success, but also exposes naivety and mistakes.

Shuster begins with Zelensky’s roots in entertainment, portraying him as a ‘slapstick actor’ – a comedian who entertained audiences in variety shows full of ‘slapstick, jokes, standup, dancing, and musical numbers’. This is not just background: the author shows how Zelensky, starting in the 1990s, built an entertainment empire through the ‘Kvartal 95’ studio, where he mocked corruption and elites in satirical sketches. Most interesting is the backstage view: in 2019, during the premiere of a comedy show, Zelensky is nervous due to ‘stage fright’ and a fake bomb threat, pacing back and forth, while his team relaxedly drinks and eats in a chaotic, festive atmosphere. Shuster paints him as a ‘happy-go-lucky charmer’ – a carefree magician, optimist, and naive idealist, whom friends call by the school nickname ‘Volodya’. He creates a ‘chill’ environment around himself where everyone is equal, and even asks for advice about Donald Trump because he is ‘not familiar with international politics’. The 2019 campaign appears as a ‘blank slate’ onto which voters projected their dreams, inspired by the series *Servant of the People*, where Zelensky plays an honest teacher who becomes president and eradicates corruption. The author emphasizes the irony: this ‘clean-cut funnyman’ enters a world of ‘cynics, oligarchs and thugs’ who perceive him as easy prey.

He played the history teacher Vasyl Holoborodko, who unexpectedly becomes president. The series became a cultural phenomenon and created the ideal image of an ‘anti-politician’, which Zelensky then used in the real campaign. He built a multi-million dollar media business (*Kvartal 95*) on political satire and humorous shows, which prepared him for working with mass media and shaping public opinion. He was the star of a series of

popular New Year comedies, which made his face recognisable to millions of Ukrainians and contributed to the creation of the ‘regular guy’ image.

Simon Shuster argues that it was precisely the skills Zelensky acquired as a showman that became decisive after the start of the full-scale war. He characterises Zelensky not as a strong executive or commander in peacetime, but as a genius of information battles – a person who knows how to ‘sell images from the stage’. According to Simon Shuster, his mastery of communication, ability to hold himself before cameras, and ability to be a symbol proved key to mobilising global support for Ukraine after February 24, 2022⁶.

Conclusions: Results and Perspectives. In summary, we can state a correlation between the massive growth of information as entertainment and the influx of showmen into politics. This concerns a whole series of cases of successful elections to parliaments of various countries, as well as to the posts of presidents or prime ministers, of comedians, clowns, and professional jokers. This refers not only to the unprecedented success of ‘Kvartal’ politicians in Ukraine in 2019 (referring to the group of politicians who started their careers in Volodymyr Zelensky’s entertainment project ‘Kvartal-95’), but also to a global trend.

However, regardless of successful or not entirely successful political fortunes, the phenomenon of comedians in politics remains a vivid feature of mediatisation and the influence of infotainment on a society conditioned to seek entertainment in everything. Admittedly, such a desire often ends in a dramatic finale – both for political actors and for society itself. Theoretical analysis confirms that the convergence of *infotainment* and *populism* is not merely a stylistic shift, but a structural transformation of political communication that prioritises performance over policy. Future research should focus on the long-term institutional consequences of ‘politainment,’ specifically whether democratic institutions can withstand the pressure of constant spectacle without losing their functional efficacy.

REFERENCES

1. Moffitt, B. (2016), *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*, Stanford University Press, Stanford. Available at: <https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Moffitt%2C%20The%20Global%20Rise%20of%20Populism%20%20Performance%2C%20Political%20Style%20%28Stanford%20University%20Press%29.pdf> (Accessed: 1 December 2025).
2. Higgins, M. (2017), ‘Mediated populism, culture and media form’, *Palgrave Communications*, 3, article number 3. Available at: <https://doi.org/10.1057/s41599-017-0005-4> (Accessed: 12 December 2025).
3. Kim, E. and Patterson, S. (2024), ‘The American Viewer: Political Consequences of Entertainment Media’, *American Political Science Review*. Available at: DOI: <https://doi.org/10.1017/S0003055424000728> (Accessed: 11 December 2025).
4. Arendt, F. et al. (2025), ‘Popcorn politics: Entertainment appraisals predict support for populism’, *PubMed Central*. Available at: doi: [10.1111/bjop.12791](https://doi.org/10.1111/bjop.12791) (Accessed: 1 December 2025).

⁶ Shuster, S. (2024), *The Showman: Inside the Invasion That Shook the World and Made a Leader of Volodymyr Zelensky*, HarperCollins. Available at: https://books.google.com.ua/books/about/The_Showman.html?id=0PybEAAQBAJ&authuser=2&redir_esc=y (Accessed: 11 December 2025).

5. Brockenbrough, M. (2019), *Unpresidented: A Biography of Donald Trump*, Feiwei and Friends. Available at: <https://socialjusticebooks.org/unpresidented-a-biography-of-donald-trump/> (Accessed: 1 December 2025).
6. Shuster, S. (2024), *The Showman: Inside the Invasion That Shook the World and Made a Leader of Volodymyr Zelensky*, HarperCollins. Available at: https://books.google.com.ua/books/about/The_Showman.html?id=0PybEAAQBAJ&authuser=2&redir_esc=y (Accessed: 11 December 2025).

КОНЦЕПТИ ІНФОТЕЙМЕНТУ І ПОЛІТЕЙМЕНТУ: ШОУМЕНИ В МЕДІА ТА ПОЛІТИЦІ

Борис Потятиник

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: borys/potyatynik@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7828-036X>

У статті досліджується взаємозв'язок між стрімким розвитком розважальних медіа та глобальним зростанням політичного популізму. Автор аналізує, як медійний контент, орієнтований на видовищність та емоційне залучення, посилює антиелітні настрої, сприяє поляризації суспільства та створює сприятливий ґрунт для популістських лідерів. Метою роботи є вивчення концептів «інфотейнмент» (infotainment) та «політейнмент» (politainment) як теоретичного ключа до розуміння феномену масового приходу професійних шоуменів на вищі державні посади.

Методологічну основу дослідження становить теоретичний аналіз праць провідних західних науковців (зокрема, Б. Моффітта та М. Хігінса), етимологічний огляд термінології та порівняльний аналіз конкретних кейсів (case study). У роботі детально розглянуто генеалогію терміна «інфотейнмент» та його похідних. Особливий акцент зроблено на специфіці «партисипативних медіа», які, створюючи ілюзію прямої демократії та близькості до народу, валідують «буденне знання» і ставлять емоційну реакцію вище за раціональну фахову експертизу.

На прикладі політичних кар'єр Дональда Трампа та Ела Франкена (США), Джиммі Моралеса (Гватемала), Бeppe Грілло (Італія) та Володимира Зеленського (Україна) простежується, як навички сценічного перформансу та медійна впізнаваність конвертуються в реальний політичний капітал. Автор доходить висновку, що злиття політики та розваг є не локальним феноменом, а структурною трансформацією політичної комунікації. Сучасний популізм постає як перформативний стиль, що використовує механізми шоу-бізнесу, перетворюючи виборчий процес на інтерактивне видовище та підміняючи політичні програми сценічними образами.

Ключові слова: аудиторія, діалогізм, інфотейнмент, медіа, комунікація, політейнмент, популізм, шоумен.

Отримано редакцією видання / Received: 22.12.2025

Прорецензовано / Revised: 12.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 13.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 06.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 224–234 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13960>

УДК 070:82-94:141.82(477)

ІДЕЙНО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ГЕРОЯ УКРАЇНИ ТАРАСА МАТВІЙВА

Андрій Яценко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

e-mail: andrij-jacenko@i.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7137-8305>

Аліна-Ангеліна Штемпель

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

e-mail: alinashtempel@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-0028-9786>

У статті проаналізовано творчість Героя України Тараса Матвійва на основі його двотомника «Мої думки. Проза» та «Мої думки. Ритмопроза», який видали батьки після героїчної смерті сина. Розкрито особистість Героя України крізь його тексти. Визначено ідейно-концептуальні засади його творчості, зацентовано на світоглядних орієнтирах: Україна, війна, любов, свобода. З'ясовано особливості творчого стилю автора.

Ключові слова: творчість; двотомник; Бог; Любов; свобода; Україна.

Постановка проблеми. Їм відкривають меморіальні дошки, присвячують вечори, пишуть про них у книгах, хоча авторами книг часто могли б стати й самі вони – наші Герої. У час російсько-української війни за волю України борються її найкращі доньки і сини. Журналісти, поети, викладачі, лікарі, юристи, програмісти, фізики, математики, філологи і навіть актори. Найбільший біль проймає від того, що вони віддають свої молоді життя у цій багатовіковій боротьбі за свободу.

Одним з тих, хто став на захист України і віддав найдорожче, що мав, своє молоде життя, є Тарас Матвійв. Він – талановитий журналіст, публіцист, поет, громадський діяч, волонтер і військовий. Дослідження творчості – важливий елемент у розумінні його світогляду та світосприйняття. У цій науковій статті ми вирішили дослідити творчість Героя, аби познайомитись з його особистістю та зрозуміти головне повідомлення, яке Тарас хотів донести до суспільства. Сьогодні нам дуже важливо знати своїх захисників, тих, які борються, і тих, які віддали свої життя у цій боротьбі. Те, чим вони займалися протягом свого життя, чим жили, – важливий чинник, аби зрозуміти їх як особистість. Творчість Тараса Матвійва є яскравим від-

битком його життя і дороговказом для майбутніх поколінь. У текстах він не лише порушує важливі проблеми, описує власні переживання, а й навчає, мотивує та надихає нові покоління. Окрім цього, він став яскравим прикладом того, яким має бути справжній український журналіст: і за світоглядною позицією, і за вчинками. Цим зумовлена **актуальність наукової статті**.

Мета статті – визначити головні ідейно-світоглядні орієнтири життя Тараса Матвіїва, з'ясувати особливості його творчості.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- 1) дослідити творчу особистість Тараса Матвіїва;
- 2) проаналізувати тексти, які увійшли до двотомника «Мої думки. Ритмопроза», «Мої думки. Проза»;
- 3) розкрити особливості творчості Автора.

Теоретичне підґрунтя. До проблеми творчості Героя України Тараса Матвіїва ми звертаємося у своїй статті вперше. Проблему творчості загалом порушували Платон, Аристотель, Дж. Бруно, Б. Спіноза, Кант, Г.-В.-Ф. Гегель, Ф.-В. Шеллінг, Г. Сковорода, А. Бергсон, С. Рубінштейн, А. Пуанкаре. Над дослідженням поняття «журналістська творчість» працював С. Кость.

Якщо акцентувати на творчості Тараса Матвіїва, то її першими дослідниками – авторами рецензій на перший том двотомника Тараса Матвіїва «Мої думки. Ритмопроза» були Г. Яценко¹, І. Павлюк² та Н. Данчишин³.

Методологічна основа дослідження.

У дослідженні використано такі основні **методи**: метод узагальнення, індукції, дедукції. Під час аналізу особистості Тараса Матвіїва використовували метод синтезу. Метод якісного контент-аналізу застосовували під час ознайомлення з двотомником та вивчення текстів Автора. Для визначення ідейно-світоглядних орієнтирів ми використовували метод класифікаційного аналізу. Особливості творчості Автора визначали за допомогою методу індукції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Тарас Матвіїв – Герой України, учасник Революції Гідності, активний громадський діяч, журналіст, волонтер та військовий. Він загинув 10 липня 2020 року під Троїцьким, що на Луганщині. Ціною власного життя врятував від смерті двох побратимів, витягнувши їх із охопленого вогнем бліндажу.

Народився Тарас 18 лютого 1989 року у селі В'язівне, Любешівського району (нині Камінь-Каширського району) Волинської області, але з дитинства мешкав у місті Жидачів, на Львівщині. У 2011 році завершив навчання на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. У 2019 закінчив курси лідерства Національної академії сухопутних військ імені Петра Сагайдачного

¹ Яценко, Г. (2023), «Філософія любові Тараса Матвіїва (за мотивами книги «Мої думки）」, доступно за адресою: <https://chytay-ua.com/blog.php?id=1271> (дата звернення 12 грудня 2025 року).

² Павлюк, І. (2023), «Заплющіть очі і згадайте маки в житі», доступно за адресою: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2023/01/13/131524.html> (дата звернення 9 грудня 2025 року).

³ Матвіїв, Т. (2023), *Мої думки. Проза*, Колір ПРО, Львів, 2023, с. 21-24.

за спеціалізацією «Управління діями підрозділів механізованих військ» та отримав офіцерське звання⁴.

У школі Тарас був дуже здібним хлопцем. Багато читав та володів ораторським мистецтвом. Він був ведучим різних творчих та національно-патріотичних заходів у садочку й школі. Завжди виступав на різних святах чи тематичних дійствах. У дитинстві мріяв стати спортивним журналістом.

Тарас дуже цікавився історією і пишався тим, що він з Волині. Майже усе своє свідоме життя він прожив у Жидачеві, що на Львівщині, але завжди з гордістю говорив, що він волинянин. Особливо цінним для нього стало те, що саме на Волині зародилася УПА. Історичні та світоглядні книги стали важливим елементом формування його як особистості та свідомого Українця. Він дуже багато читав, аналізував, розмислював та робив власні висновки. Тарас мріяв про власну велику бібліотеку.

Ще з ранніх років Тарас був не за роками дуже мудрим, вираженим і рішучим. Пані Валентина зазначає, що коли уже Тарас подорослішав, вони з чоловіком часто говорили синові: «Таке враження, що не ми тебе виховали, а ти нас виховуєш!»⁵.

У Тарасові дуже гармонійно поєдналися гени обох батьків: мами-поетеси та тата-офіцера. Мама Тараса Валентина Павлівна Матвіїв – учителька української мови та літератури, письменниця, тато Тарас Григорович Матвіїв – офіцер Міністерства внутрішніх справ, нині на заслуженому відпочинку. Тарас же здобув освіту журналіста і був дуже розважливим та надзвичайно ерудованим у своїй роботі.

Після закінчення навчання у Львівському університеті Тарас працював журналістом у львівських та київських медіа, працював кореспондентом ТРК «Ера» (2011–2012) та телеканалу TVi (2012–2013), був блогером у низці видань, зокрема, «Дивись. Інфо», LB.ua, «Львівська мануфактура новин».

Усе свідоме життя Тарас присвятив боротьбі за Україну, її волю та незалежність, але разом з тим ніколи не полишав творчого пера. Хоча, починаючи з подій Майдану і до свого останнього подиху, він все менше і менше знаходив часу для творчості. Саме в цей період життя у його подорожньому рюкзаку почали з'являтися книги на військову тематику: стратегія ведення бою, тактика та інше. Очевидно, уже тоді Тарас готувався до військової справи. Уже у 2018 році він твердо вирішив, що мусить поставити на паузу творчість та журналістську діяльність, бо на часі щось важливіше за це – боротьба!

Тарас мав 51 мрію, і перша з-поміж них – це перемога. Другою була збірка власних творів. Батьки Тараса, пані Валентина та пан Тарас, здійснили другу мрію сина уже після його героїчної смерті. Вони не знали про поетичні проби Тараса та його філософські тексти. Лише після героїчної смерті сина мама, пані Валентина, знайшла у нього в столі зелену папку з підписом «Тарас Матвіїв. Мої думки». Саме у ній були твори, які лягли в основу двотомника «Мої думки. Ритмопроза», «Мої думки. Проза».

⁴ Український інститут національної пам'яті (2024), «1989 – народився Тарас Матвіїв, Герой України (померло)», доступно за адресою: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lyutyu/18/1989-narodyvsya-taras-matviyiv-geroy-ukrayiny-posmertno> (дата звернення 7 грудня 2025 року).

⁵ Говорить Великий Львів (2023), «Життя і чин мами Героя (зустріч з Іриною Фаріон) – відео», доступно за адресою: <https://www.youtube.com/watch?v=rlpxnfyG2F8> (дата звернення 7 грудня 2025 року).

«Мої думки. Ритмопроза», «Мої думки. Проза» – двотомник Тараса Матвіїва. Він побачив світ уже після того, як його Автор народився для неба. Це зібрання – довга клопітка праця багатьох людей, які по краплинах збирали перли Тарасового слова.

Роботу над двотомником батьки Тараса почали у 2021 році. Упорядницею та літературною редакторкою книг стала мама Героя Валентина Матвіїв, художньою і технічною редакторкою – Оксана Панчишин, асистенткою упорядниці Ірина Берник-Данилець, коректоркою Анна-Марія Волосацька та Валентина Матвіїв. Усі використані в книзі світлини взяті з фотоархіву автора. Перший том вийшов 10 липня 2022 року накладом 2000 примірників. Другий том побачив світ 10 липня 2023 року, наклад – 1000 примірників. 10 липня – зовсім не випадкова дата. У день, коли Тарас народився для неба, світ побачив його книги.

Пані Валентина розповідає: «Коли ми чекали тіло сина зі сходу, тато поїхав до Києва, де відбулось нагородження Золотою зіркою, я банально не знала, куди себе подіти. Від болю. Я лежала на підлозі, і тут мій погляд раптом впав на Тарасиків робочий стіл і там була ця зелена канцелярська папка з творами. Я потягнулась до неї, бо ж я собі цього не дозволяла раніше. Таке ще й виховання у нас: кожен мав свій особистий простір, і ми його не порушували. А тут моя рука потягнулася до цієї папки, і я побачила, що там Тарасові ліричні речі. Я була дуже вражена. На той час я ще не знала, що у нього був список із 51 мрії, пізніше дівчина Тараса Оля знайшла це в його ноутбучі. Але тоді я одразу подумала – це треба видати! І коли Оля знайшла список мрій, першою серед них була «Перемога: Крим і Донбас», другою – «Видати книгу, збірку, спогади»⁶.

У двотомнику поетичні проби Тараса, його публіцистика, роздуми сучасної молоді людини над сенсом буття, відверте зізнання в коханні, взаємини з Богом і спроби віднайти свою місію на землі, порушення гострих соціальних і громадянських тем. Майже усі тексти у двотомнику – дореволюційні, довоєнні. У 2023 році буктрейлер на двотомник Тараса переміг у Міжнародному студентському конкурсі «Видавнича журналістика», авторка Аліна Штемпель, науковий керівник Андрій Яценко⁷.

Творчість Тараса Матвіїва будувалася навколо ключового словосполучення – незалежна Україна, яке стало першоосновою його суспільно-політичних поглядів та онтологічним імперативом творчості. Українське суспільство, на його думку, мусило збагнути найважливішу річ – за цю незалежність треба боротися усім без винятку. Ніхто не має стояти осторонь. Виховання свідомого суспільства – запорука подальшої успішної боротьби!

У першому томі двотомника знаходимо такі слова: «Україна – загадка і моя печаль. Крізь мене твої віки величі й страждань пройшли за грань життя. Навіть у пеклі я – українець, ти – моя мати»⁸.

⁶ *Говорить Великий Львів* (2023), «Життя і чин мами Героя (зустріч з Іриною Фаріон) - відео», доступно за адресою: <https://www.youtube.com/watch?v=rlpxnfyG2F8> (дата звернення 7 грудня 2025 року).

⁷ *Пресцентр Львівського національного університету імені Івана Франка* (2024), «Студентка Університету Аліна Штемпель – переможниця Міжнародного студентського професійного творчого конкурсу «Видавнича журналістика», доступно за адресою: <https://lnu.edu.ua/studentka-universytetu-alina-shtempel-peremozhnytsia-mizhnarodnoho-studentskoho-profesiynoho-tvorchoho-konkursu-vydavnycha-zhurnalistyka/> (дата звернення 7 грудня 2025 року).

⁸ Матвіїв, Т. (2022), *Мої думки. Ритмопроза*, Колір ПРО, Львів, 2022, с. 11.

У цих словах яскраво пломеніє особистість Тараса – справжнього патріота та борця, козака й воїна. Україна для нього загадка, яку досі ніхто не розгадав, і печаль, яка болить в серці. Віки величі й страждань, про які пише автор, знаменують собою перемоги і поразки, безупинну боротьбу та прагнення свободи. Вони пройшли за грань життя, бо ж де та грань, коли на терезах знову нова сторінка історії, нова боротьба за незалежність?! Тарас настільки любить Україну, що навіть у пеклі називає себе українцем, а Україну – матір'ю своєю. Лише вдумайтесь: «Навіть у пеклі я – українець!» Наскільки неосяжною має бути любов до країни, аби написати такі слова. Готовність пройти заради неї будь-які випробування, хіба це не варто найвищого визнання?! Але що у розумінні Тараса Матвіїв Україна?!

Тарас пише про Україну як про свою рідну землю, землю своїх дідів-прадідів, тих, які боролися за її волю десятикі і сотні років тому. Україна – це не політична організація суспільства чи інститут влади. Україна – це історія, культура, її минуле, теперішнє і майбутнє, борці за її незалежність та визначні талановиті особистості. Україна – це земля, рідна і дуже багатогранна. Важливе завдання, яке ставить перед собою автор, – виховати освічене суспільство, яке боротиметься за цю державу і розбудовуватиме її.

Тарас Матвій зазначає: «Відчуваю – моє покоління буде добрим гумусом для нащадків. З нас виросте щось міцне і горде, а не абияке сухотрав'я...»⁹.

У цих рядках захована і віра у своє покоління, і великі сподівання на наступне. Та все ж мета зберігається одна і та ж – вільна незалежна Україна, яку творили, творять і творитимуть люди. Крізь призму любові до Батьківщини розкривається мистецтво визвольної війни ХХІ століття.

«Війна – чудове насправді місце для спілкування з Богом. Тут гулко лунає молитва, а кожен постріл приносить Його відповідь»¹⁰. Тут Тарас розмірковує над важливою роллю Бога у часі війни та Його присутність на полі бою. Гулко лунає молитва у той час, коли вилітають кулі, кожен постріл – відповідь. Тут теж заховано щось дуже сакральне і непорушне, війна триває за Україну і її незалежність.

Разом зі словом «Україна» у душі Тараса тісно поєдналися ще два – «Бог» і «Любов», які теж своєю чергою взаємодоповнюють одне одного. Філософія життя Тараса Матвіїв – це філософія любові. Справжньої, чистої, широкій, безкорисливій любові. У одному зі своїх текстів він пише: «Так, я вірю у любов, що для Любові! Бо правдива “любов ніколи не промине!”»¹¹.

Крізь тексти Тарас пропускає свою душу, а разом з тим – мрії і сподівання, які ґрунтуються на дотриманні Божих заповідей та законів милосердя й справедливості. Бога Тарас називає Батьком і чітко усвідомлює, що тільки високодуховне суспільство, яке товаришує з Богом і визнає Його над собою, може досягнути успіху та справжнього щастя. Думки про смерть теж мають місце у цьому вимірі. Бо «життя скінченне, і смерть тебе не омине», – пише Тарас. Але, зазначає автор, після смерті – зустріч з Батьком.

Автор розглядає любов як конечну мету свободи людини. І через любов інтерпретує цю свободу. У свободі як одному з ідейно-світоглядних орієнтирів поєднали-

⁹ Там само, с. 11.

¹⁰ Там само, с. 178.

¹¹ Там само, с. 68.

ся два попередніх – Бог і Любов. Бог створив усіх людей рівними, вільними, тобто такими, яким свобода притаманна від народження.

Тарас Матвіїв був дуже свободолюбивою особистістю. Ще з дитинства право зробити власний вибір було для нього дуже важливим. Він з радістю дослухався до порад, але не любив, коли його змушували. Тарас мав дуже сильний характер, свобода для нього була надважливою. «Вищий прояв свободи – це відмова від неї», – у одному з текстів зазначає Тарас. Що ж тут він має на увазі?! Тарас переконаний, що свобода як абсолют неможлива в системі широкого суспільства. Автор наголошує, що свобода – це шлях правди, дорога праведника. Тобто справжня свобода полягає не стільки у тілесному, скільки у внутрішньому, духовному. Він застерігає від того, аби свобода не перетворилася на символ всездозволеності і, найголовніше, збайдужіння¹².

Дати своєму читачеві настанови, допомогти йому, навчити – важливе завдання, яке ставить перед собою Автор. Він максимально чесний і відвертий зі своїм читачем. Чесність – це та рідкісна у наш час чеснота, яка стала лейтмотивом усього життя Тараса.

У другому томі двотомника читаємо «Поради на щодень». Тарас пише: «Осердям змін є наполегливість і терпіння. Болить – терпи, *одна поразка зробить тебе вдесятеро сильнішим*. Образили – *не уподібнюйся винуватцю, віддяч йому усмішкою*. Втім, завше тримайся своїх корінних ідей та поглядів: *компроміс можливий, але тільки не з совістю*»¹³.

Таким чином, Тарас намагається навчити свого читача, максимально відверто і щиро, тих принципів, за якими живе сам. У його словах простежуємо і християнські мотиви, і власні філософські роздуми.

Тарас завжди прагнув виховати у собі справжню Людину і передати це виховання іншим. Однозначно, він нею був! «І насамкінець пам'ятай: усі зусилля спрямовані на досягнення однієї великої мети – стати ЛЮДИНОЮ зі своїм обличчям»¹⁴, – пише автор.

В індивідуальному стилі Тараса Матвіїва вирішальну роль відіграв його глибокий світогляд. Усе, що виливалося словами на папір – ніщо інше як стан його чистої і світлої душі Автора, його бентежні хвилювання та роздуми. Він писав дуже трепетно, але разом з тим гостро й чесно.

Тарас зазначає: «Усе, що пишу, – недосконале втілення думок. Досконале лишилось потаємним...»¹⁵. Очевидно, що потаємне – це і є душа, її голос. На папері слова – недосконалі, бо передати надземне словами неможливо, це можна лише відчувати. Саме в цьому головна особливість прочитання текстів Тараса. Для того, аби досягнути усю силу слова, треба його відчувати, пропустити крізь свою душу. Для того, аби відчувати, треба відкрити «своє серце любові, а розум – сумніву».

Важливою ознакою творчості Автора була різножанровість. Тарас писав і прозу, і публіцистику, і навіть поезію. У кожному з жанрів він втілював свої бентежні поривання.

¹² Матвіїв, Т. (2023), *Мої думки. Проза*, Колір ПРО, Львів, 2023, с. 38.

¹³ Там само, с. 67.

¹⁴ Там само, с. 67.

¹⁵ Матвіїв, Т. (2022), *Мої думки. Ритмопроза*, Колір ПРО, Львів, 2022, с. 52.

Свої вірші Він писав у формі верлібру. Їхня особливість полягає у тому, що, навіть незважаючи на відсутність рими, – вони залягають у пам'яті.

«Герої не вмирають!

а не герої?

той хто виповз на світ і обшпарився?

той хто не витримав ноші і впав?

той хто шукав але не там і не те?»¹⁶.

Цей вірш Тарас присвятив усім загиблим добровольцям, хто тримав зброю в Пісках, Первомайську, Водяному, Мар'янці і по всьому фронту. Уже у час війни Тарас почав писати про те, що боліло, – війну, проблеми на фронті, друзів-побратимів.

У його поезії немає однотипності. Кожен з віршів не схожий на інший, але кожен – впізнаваний. Ознайомившись з творчістю Тараса, можна віднайти його вірш серед тисячі інших. Бо у ньому – автентика і особливі порухи пера.

По-особливому своє світобачення Тарас описує в образах.

Словник образів:

- очі монахині – дзеркальця добра;
- очі хлопця-прохача – невимовна туга і розчарування;
- померла голубка – «голубки не вмирають»...
- молода сосна – пнеться до неба, тримаючись на скелі одним корінням. А знизу – водоспад-провалля;
- гроші – замітник туалетного паперу у скрутній ситуації);
- журавель-самітник стоїть на гілці висохлого дуба;
- священник окроплює могилу бабусі-патріотки свяченою водою із пляшки з-під горілки;
- паламар обкурює хату померлого в затишку із самокрутною файкою;
- надломлене дзеркало у кімнаті – зламані двері до невидимого світу;
- глибокий піснеспів церковного хору на похороні рідної тітки;
- екстаз від музики Д. Ласта «Концерт гітар»;
- плач ночі, сльози очищення нездійсненого кохання;
- полуденне просвітління і мить Божого осяяння.

Насолода Господньої присутності

- вранішня пустка: чужі очі, чуже тіло, затверділе серце;
- лист до коханої побачив перші промені сонця опісля ночі написання¹⁷.

Особливість журналістської творчості Тараса Матвіїва – максимально проста, але, на жаль, не надто розповсюджена серед сучасних журналістів. Принципи! Тарас ніколи не писав на теми, які не відповідали його цінностям просто тому, що не міг зрадити їх. Цього ж вчив і свого читача. У журналістських роботах Тараса – цінності, які він поділяв. Власна позиція, гідність і справедливість. Ці цінні риси були дуже важливими у журналістській творчості Тараса Матвіїва. «Мої вчинки – ось моя філософія», – зазначає Тарас. Він був Людиною, у якої слова ніколи не розходилися з вчинками, а тексти – з цінностями.

¹⁶ Там само, с. 164.

¹⁷ Матвіїв, Т. (2023), *Мої думки. Проза*, Колір ПРО, Львів, 2023, с. 97.

Результати і перспективи подальших досліджень обговорення.

У науковій статті ми вперше провели аналіз творчості Героя України Тараса Матвіїва на основі двотомника «Мої думки. Ритмопроза», «Мої думки. Проза».

Цінність роботи полягає в можливості застосувати результати дослідження під час написання нових праць і статей із вивчення творчості Героя України Тараса Матвіїва. Її основні положення та висновки можуть бути використані в університетських практичних і теоретичних курсах з журналістських дисциплін й стати основою для формулювання нових ідейних стандартів сучасного журналіста та українця загалом. Перспективи подальших досліджень полягають у сенсах, які несуть такі дослідження. Творчість наших захисників, які віддали найдорожче – своє молоде життя за нашу свободу, має стати дороговказом для майбутніх поколінь.

Висновки.

Отже, у дослідженні нам вдалося з'ясувати, що творчість Героя України Тараса Матвіїва багатогранна та глибока. Вона ґрунтувалася на таких двох важливих засадах, як наполеглива праця та свобода. Продуктом творчості Тараса став двотомник «Мої думки. Ритмопроза», «Мої думки. Проза», який видали батьки уже після його героїчної смерті.

Ми з'ясували, що в основу двотомника лягли тексти, які Тарас сам впорядкував ще за життя. Мама Тараса пані Валентина знайшла зелену папку у нього в столі з підписом «Тарас Матвіїв. Мої думки». Саме у ній були твори, які лягли в основу двотомника «Мої думки. Ритмопроза», «Мої думки. Проза». Окрім цього, до двотомника увійшли тексти з блокнотів, зошитів та навіть записи зі звичайних паперових серветок, які знайшли батьки десь між сторінками книг, які читав Тарас.

Ми визначили та сформували ідейно-світоглядні орієнтири Тараса Матвіїва: Бог, Любов, Свобода, Україна. Усі вони взаємодоповнюють одне одного.

Заглибившись у біографію Автора, з'ясували важливі чинники, які впливали на його творчість уже в дорослому віці. З ранніх років Тарас дуже багато читав і саме це формувало його як особистість з власним глибоким та особливим світоглядом. Важливою книгою в житті Автора завжди була Біблія.

У двотомнику «Мої думки. Ритмопроза», «Мої думки. Проза» – сам Тарас, його душа, світла і вразлива водночас, шлях від романтичного юнака до мужнього воїна. Роботу над станом своєї душі Тарас Матвіїв вважав одним із головних завдань людини. Бо «тільки душа повністю належить людині». Читаючи тексти Автора – проникали у глибини його світлої і чистої душі, співпереживали разом з ним, розмірковували, торкалися теми сенсу життя людини та її призначення у світі. Тарас – військовий за покликанням та лірик у душі. У ньому гармонійно поєдналися гени обох батьків: мами – поетеси Валентини Матвіїв та батька – офіцера Тараса Матвіїва.

Після уважного прочитання текстів Тараса Матвіїва ми дійшли висновку, що головна характерна риса усіх його творів – це чесність. Автор дуже чесний зі своїм читачем у кожному з текстів. Може, тому, що писав у шухляду, але найімовірніше по-іншому просто не вмів. Тарас навчав свого читача, мотивує та надихає.

Ми окреслили важливий орієнтир – вірність власним принципам. Тарас не брався за тексти, які не відповідали його морально-етичним цінностям. За уся свою журналістську кар'єру Тарас завжди був відданий собі і своїм переконанням. Його сюжети, публікації, колонки – завжди були відгомонам його думок.

Після аналізу великої кількості текстів ми дійшли висновку, що Тарас Матвіїв – людина з дуже глибоким світоглядом та особливим поглядом на світ і на все, що відбувається довкола. Ми переконані, що він точно написав би текстів ще не на одну книгу і здійснив би усі свої мрії, якби час не покликав до бою. Навіть у списку мрій на перше місце Тарас поставив «Перемогу: Крим і Донбас». Усе інше він відклав на потім. Тарас Матвіїв – живий, бо його думки досі живуть і житимуть у його читачів, «спраглих шукачів свободи»! Він став прикладом того, яким має бути український журналіст та людина загалом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Говорить Великий Львів* (2023), «Життя і чин мами Героя (зустріч з Іриною Фаріон) – відео», доступно за адресою: <https://www.youtube.com/watch?v=rlpxnfyG2F8> (дата звернення 7 грудня 2025 року).
2. Матвіїв, Т. (2022), *Мої думки. Ритмопроза*, Колір ПРО, Львів, 2022, 182 с.
3. Матвіїв, Т. (2023), «*Мої думки. Проза*», Колір ПРО, Львів, 2023, 264 с.
4. Павлюк, І. (2023), «Заплющіть очі і згадайте маки в житті», доступно за адресою: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2023/01/13/131524.html> (дата звернення 9 грудня 2025 року).
5. *Пресцентр Львівського національного університету імені Івана Франка* (2024), «Студентка Університету Аліна Штемпель – переможниця Міжнародного студентського професійного творчого конкурсу “Видавнича журналістика”», доступно за адресою: <https://lnu.edu.ua/studentka-universytetu-alina-shtempel-peremozhnytsia-mizhnarodnoho-studentskoho-profesiynoho-tvorchoho-konkursu-vydavnycha-zhurnalistyka/> (дата звернення 7 грудня 2025 року).
6. Терещук, Г. (2023), «Після загибелі сина ми вибрали один шлях: живу пам'ять про нього – батьки Героя України Тараса Матвіїва», доступно за адресою: https://www.radiosvoboda.org/a/vijna-zagybel-heroy-ukrayinytaras_matviyiv/32529177.html (дата звернення 7 грудня 2025 року).
7. *Український інститут національної пам'яті* (2024), «1989 – народився Тарас Матвіїв, Герой України (помертньо)», доступно за адресою: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lyuty/18/1989-narodyvsya-taras-matviyiv-geroy-ukrayiny-posmertno> (дата звернення 7 грудня 2025 року).
8. Чебелюк, О. (2021), «“Будьте гідними ранкового сонця”. Тарас Матвіїв», доступно за адресою: <https://www.prostir.ua/?library=budte-hidnymy-rankovoho-sontsya-taras-matviyiv> (дата звернення 17 грудня 2025 року).
9. Яценко, Г. (2023), «Філософія любові Тараса Матвіїва (за мотивами книги “Мої думки”», доступно за адресою: <https://chytay-ua.com/blog.php?id=1271> (дата звернення 12 грудня 2025 року).

REFERENCES

1. *Hovoryt Velykyi Lviv* (2023), «The life and mission of a Hero's mother (meeting with Iryna Farion) – video», available at: <https://www.youtube.com/watch?v=rlpxnfyG2F8> (accessed 7 December 2025).
2. Matviiv, T. (2022), *My thoughts. Rhythmic prose*, Kolir PRO, Lviv, 182 p.

3. Matviiv, T. (2023), *My thoughts. Prose*, Kolir PRO, Lviv, 264 p.
4. Pavliuk, I. (2023), «Close your eyes and remember poppies in the rye», available at: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2023/01/13/131524.html> (accessed 9 December 2025).
5. *Press Centre of Ivan Franko National University of Lviv* (2024), «University student Alina Shtempel – winner of the International student professional creative competition “Publishing journalism”», available at: <https://lnu.edu.ua/studentka-universytetu-alina-shtempel-peremozhnytsia-mizhnarodnoho-studentskoho-profesiynoho-tvorchoho-konkursu-vydavnycha-zhurnalistyka/> (accessed 7 December 2025).
6. Tereshchuk, H. (2023), «After the death of our son, we chose one path: living memory of him – parents of Hero of Ukraine Taras Matviiv», available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/vijna-zagybel-heroy-ukrayiny-taras-matviyiv/32529177.html> (accessed 7 December 2025).
7. *Ukrainian Institute of National Memory* (2024), «1989 – Taras Matviiv, Hero of Ukraine (posthumously), was born», available at: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lyuty/18/1989-narodyvsya-taras-matviyiv-geroy-ukrayiny-posmertn> (accessed 7 December 2025).
8. Chebeliuk, O. (2021), «“Be worthy of the morning sun”. Taras Matviiv», available at: <https://www.prostir.ua/?library=budte-hidnymy-rankovoho-sontsya-taras-matvijiv> (accessed 17 December 2025).
9. Yatsenko, H. (2023), «The philosophy of love of Taras Matviiv (based on the book “My thoughts”)», available at: <https://chytay-ua.com/blog.php?id=1271> (accessed 12 December 2025).

IDEOLOGICAL AND CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF THE CREATIVE LEGACY OF TARAS MATVIYIV, HERO OF UKRAINE

Andriy Yatsenko

Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str. 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: andriy.yatsenko@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7137-8305>

Alina-Anhelina Shtempel

Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str. 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: alinashtempel@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-0028-9786>

The article examines the creative legacy of Hero of Ukraine Taras Matviiv. It explores the two-volume collection ‘My Thoughts. Rhythmic Prose. Prose’, published by the author’s parents after his heroic death. The two-volume work embodies Taras himself, his personality and inner world, vivid and vulnerable at the same time, and reflects his path from a romantic young man to a courageous warrior. It has been established that Taras Matviiv considered

conscious work on his inner spiritual state as one of the fundamental tasks of human existence. The article examines his biography and identifies the factors that influenced his creative activity in adulthood. The Bible is a text of paramount importance in the author's intellectual and spiritual formation.

The process of compiling the two-volume edition 'My Thoughts' is considered. It is stated that the edition is based on texts that Taras Matviiv had personally selected and systematised during his lifetime. His mother, Valentyna Matviiv, discovered a green folder labeled Taras Matviiv. 'My Thoughts' in her son's desk. It contained the works that later became the basis of the two-volume collection. The edition was further supplemented with texts from the author's field notebooks and personal notes. The study highlights two fundamental principles on which the author's work was based: hard work and freedom. Taras Matviiv's ideological and worldview guidelines are defined as God, Love, Freedom, and Ukraine, which form the interconnected system of values. The defining feature of all his texts is honesty; the author remains uncompromisingly sincere, while simultaneously educating, motivating, and inspiring his reader. An important guiding principle of his work is fidelity to personal moral and ethical values. Taras Matviiv avoided creating texts that contradicted his moral convictions. Throughout his journalistic career, he remained true to himself and his beliefs. All of his reports, publications and columns always reflected his own worldview. Taras Matviiv emerges as a person with a profound worldview and a distinctive perception of reality and ongoing social processes. If his life had not been cut short by the war, he would undoubtedly have written many more texts and fulfilled his aspirations. Significantly, his list of dreams was topped by 'Victory: Crimea and Donbas', pushing all other ambitions into the background. Taras Matviiv lives intellectually and morally, as his ideas continue to live on in his readers – 'thirsty seekers of freedom'. He has become an exemplar of a Ukrainian journalist and, more broadly, of a Human individual.

Keywords: Taras Matviiv, creative legacy, journalism, God, Love, freedom, Ukraine.

Отримано редакцію видання / Received: 11.01.2026

Прорецензовано / Revised: 12.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 12.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 06.02.2026

МЕДІАОСВІТА

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 235–251 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13961>

УДК 070:377+378

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗК, СК І ПРН В ОПП З ЖУРНАЛІСТИКИ: МІЖ ПРАКТИКООРІЄНТОВАНІСТЮ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЮ ТРАДИЦІЄЮ

Мар'ян Житарюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5690-5701>*

У статті здійснено критичний аналіз освітніх стандартів зі спеціальності 061 “Журналістика” на рівнях фахової передвищої та вищої освіти з акцентом на співвідношення загальних (ЗК), спеціальних (СК) компетентностей і програмних результатів навчання (ПРН) у контексті домінування дискурсу практикоорієнтованості. Актуалізовано проблему зміщення акцентів в університетській підготовці журналістів у бік надмірної технологізації та інструменталізації освітнього процесу на шкоду світоглядній, аналітичній і теоретичній складовим. Метою дослідження є виявлення логіки наступності, рівневої диференціації стандартів освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” (фаховий молодший бакалавр, бакалавр, магістр), а також оцінка їхньої відповідності університетській традиції підготовки журналіста як інтелектуального публічного діяча. Методологічну основу дослідження становлять порівняльний, структурно-функціональний, нормативно-аналітичний методи, а також елементи дискурс-аналізу освітньої політики.

Ключові слова: журналістська освіта, освітні стандарти, загальні компетентності, спеціальні компетентності, програмні результати навчання, практикоорієнтованість, університетська традиція, європейський досвід.

1. Постановка проблеми

Упродовж останнього десятиліття практикоорієнтованість декларується як одна з ключових домінант реформування вищої освіти в Україні, зокрема у сфері підготовки журналістів. Вона фігурує як універсальна відповідь на виклики ринку праці, цифровізації медіа та запит роботодавців на «готового до роботи» випускника. Водночас у дискурсі освітньої політики та в реальній практиці університетського навчання дедалі частіше спостерігається тенденція до абсолютизації практичного компонента, що призводить до зміщення акцентів із фундаментальної, світоглядної

та аналітичної підготовки здобувачів вищої освіти, породжує низку принципових запитань щодо місії університету як інституції, покликаної не лише готувати фахівця-виконавця, а й формувати критично мислячого інтелектуала, здатного до аналізу складних соціальних процесів і відповідального впливу на публічну сферу.

Особливо виразно ця проблема проявляється в освітніх програмах з журналістики вищого рівня акредитації, де університетська модель освіти дедалі більше зближується з моделлю фахової передвищої освіти. Надмірне розширення обсягу практик, формалізація їхнього проходження, а також редукція теоретичних і міждисциплінарних курсів (зокрема, з політології, геополітики, психології, літератури, теорії масової комунікації) ставлять під загрозу формування цілісного професійного та світоглядного профілю журналіста. За таких умов університет ризикує втратити свою ключову функцію – бути простором критичного мислення, інтелектуальної рефлексії та наукового осмислення суспільних процесів, адже спрощення університетської підготовки до рівня прикладного тренінгу створює ризик формування фахівців, які, з одного боку, є патріотично налаштованими та інформаційно активними, а з іншого, – не завжди здатними до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, до фахової перевірки джерел, даних і фактів. Ситуацію загострює і те, що наша країна перебуває в умовах війни, гібридних інформаційних загроз і цифрової трансформації медіасфери, адже журналіст повинен не тільки вміти працювати з технічними інструментами, а й мати глибоке розуміння політичних, геополітичних, культурних і соціальних контекстів.

Метою статті є критичний аналіз співвідношення ЗК, СК і ПРН в освітньо-професійних програмах з журналістики крізь призму практикоорієнтованості та університетської традиції, а також виявлення ризиків примітивізації університетської освіти внаслідок некритичного запозичення прикладних моделей підготовки. Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких *завдань*: проаналізувати нормативні освітні стандарти підготовки журналістів на різних рівнях освіти, включно з урахуванням європейського досвіду; зіставити задекларовані цілі практичної підготовки з реальною освітньою практикою; виявити ризики надмірної прикладної редукції університетської журналістської освіти та окреслити можливі шляхи збереження балансу між практичними навичками і світоглядно-аналітичною підготовкою.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблематика практикоорієнтованості журналістської освіти широко представлена в публікаціях і виступах на всеукраїнських і міжнародних конференціях. Активне обговорення відбувається на різних освітніх і професійних майданчиках, але здебільшого – фрагментарно і без чіткого розрізнення рівнів освіти. Увага традиційно зосереджується на питаннях професійних стандартів, етики, трансформації медіасередовища, медіаграмотності та цифровізації журналістської діяльності; натомість дидактичний баланс між теорією і практикою часто залишається поза фокусом системного аналізу.

Ще у 2006 р. ми вели мову про підготовку журналістів в Україні¹. Одна з останніх конференцій про журналістську освіту («Українська журналістська освіта: іс-

¹ Житарюк, М. (2006), «Особливості підготовки журналістів у контексті вищої освіти в Україні», *Вісник Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. Серія: Журналістика*, Львів, Вип. 28, с. 148–151. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/3714>

торія, сучасність, перспективи розвитку») відбулася 16-17 грудня 2025 р. у Навчально-науковому інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка². У своєму виступі «Сучасні виклики у підготовці журналістів» ми акцентували на тому, що підготовка журналістів у XXI столітті відбувається в умовах безпрецедентної трансформації медіасфери, зумовленою не лише технологічним розвитком, а й глибокими суспільними, політичними та ціннісними зрушеннями, які особливо загострилися в умовах воєнних конфліктів, гібридних загроз, поширення дезінформації та кризи довіри до медіа. Там же окреслили головні виклики до професії станом на сьогодні: воєнна та кризова реальність журналістської професії; деформація інформаційного простору під впливом пропаганди та постправди; цифровізація та платформізація журналістики; аксіологічна криза та розмивання професійних орієнтирів; психологічне навантаження і професійне вигорання.

У цьому контексті особливої ваги набуває інтеграція науки, освіти та практики. Залучення студентів до реальних дослідницьких і редакційних проєктів, аналітики медіадискурсу, перекладу фахової літератури, участі у міжнародних ініціативах формує не лише професійні навички, а й відповідальне ставлення до журналістики як суспільної місії. З іншого боку, сучасні виклики у підготовці журналістів – це водночас і виклики, і можливості. Вони змушують нас переосмислювати освітні програми, методи викладання, роль викладача і місце студента у професії. У центрі журналістської освіти має залишатися не технологія сама по собі, а людина, цінності та відповідальність за слово.

У жовтні 2024 р. на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка відбувся Всеукраїнський науково-методичний семінар «Історія української журналістики: методологічні проблеми, перспективи досліджень, сучасні методи викладання»³. Проблемам медіаграмотності⁴, інфомедійної грамотності⁵, критичному мисленню⁶ присвячені наукові заходи і видання під егідою Академії української преси і Центру Вільної Преси. Цей перелік неповний. Насправді наукових і методичних заходів набагато більше.

У нормативному вимірі ключовими документами є стандарти вищої освіти за спеціальністю 061 “Журналістика” для рівнів бакалавра та магістра, а також стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня “фаховий молодший бакалавр”, затверджений наказом МОН України № 344 від 27 березня 2023 року. Саме зіставлення цих стандартів дає змогу виявити принципову відмінність між мо-

² *Українська журналістська освіта: історія, сучасність, перспективи розвитку, Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю (16–17 грудня 2025 року, м. Київ) (2025), ННІЖ КНУ ім. Т. Шевченка.*

³ *Історія української журналістики: методологічні проблеми, перспективи досліджень, сучасні методи викладання, Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-методичного семінару (2024), упоряд. Галина Яценко, Андрій Яценко, Простір-М, Львів, 88 с.*

⁴ *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку, Збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції (2019), Центр Вільної Преси, Академія української преси, Київ, 435 с.*

⁵ *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти, Збірник статей (2021), Редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.], Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, Київ, 400 с.*

⁶ *Критичне мислення в епоху токсичного контенту, Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції (2020), Центр Вільної Преси, Академія української преси, Київ, 494 с.*

делями підготовки журналістів в університетах і коледжах, яка, однак, у практиці реалізації освітніх програм часто нівелюється.

У наукових публікаціях, присвячених реформуванню журналістської освіти (зокрема, в контексті європейської інтеграції та Болонського процесу), наголошено на важливості формування у здобувачів критичного мислення, аналітичних здібностей і здатності до інтерпретації складних суспільно-політичних процесів. Водночас у методичних розвідках і звітах про модернізацію навчальних планів простежується тенденція до акцентування прикладних компетентностей – володіння технікою збору інформації, навичками мультимедійного виробництва, роботи з платформами та інструментами цифрових медіа.

Зазвичай викладачі журналістики акцентують увагу на необхідності адаптації освітніх програм до потреб медіаринку, розвитку цифрових компетентностей, конвергентної журналістики та мультимедійного виробництва. З одного боку, українські медіазнавці наголошують на важливості поєднання практичної підготовки з фундаментальними знаннями з теорії журналістики, медіаетики, політології, геополітики, соціології, літератури та історії. З іншого, конкретно не пропонують нічого, щоби враховувати специфіку університету як інституції, покликаної не лише готувати виконавців, а й формувати інтелектуальну еліту професії. Зрештою виникає парадокс: сучасні молоді фахівці є активними, патріотично налаштованими, добре орієнтуються в інформаційному потоці, але часто споживають і поширюють його з неперевіраних джерел, не завжди здатні до фахової верифікації даних і критичного аналізу, що робить їх як авторів і нас як споживачів масової інформації уразливими до маніпуляцій – і у традиційних медіа, і в соціальних мережах. Хіба не важливо, щоб у нас були публіцисти і журналісти, які мислять? Наприклад, як Віталій Портников, чия професійна ідентичність сформувалася завдяки ґрунтовній університетській підготовці, вивченню політичної теорії, історії, міжнародних відносин. Такий тип журналіста-аналітика, експерта був би неможливим за умов редукції освіти до суто практичних навичок.

Для сучасного журналіста питання первинності між «вміти» і «знати» не менш важливе, ніж філософське: «курка» чи «яйце». Саме тому у статті акцентовано увагу на таких складниках різних стандартів освіти за спеціальністю журналістика, як загальні компетентності (ЗК), спеціальні, фахові компетентності (СК), програмні результати навчання (ПРН), зроблено порівняння з європейським досвідом. Йдеться не тільки про вищу школу (рівні бакалавра⁷ і магістра⁸), а й про передвищу освіту рівня фахового молодшого бакалавра⁹.

Аналіз наукових і нормативних джерел засвідчує наявність концептуальної прогалини між задекларованими цілями вищої журналістської освіти та практич-

⁷ Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>

⁸ Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/061-Zhurnalistyka.mahistr-994-08.11.2022.pdf>

⁹ Стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня (молодшого бакалавра за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2023/03/28/061-Zhurnalistyka-344-27.03.2023.pdf>

ною реалізацією. Недостатньо дослідженим є питання меж практикоорієнтованості в університетських освітніх програмах і ризиків підміни вищої освіти моделлю фахової передвищої підготовки. Саме ця лакуна зумовлює необхідність подальшого теоретичного й прикладного осмислення проблеми, що і визначає наукову новизну запропонованого дослідження.

3. Методологічна основа дослідження

Методологічну основу дослідження становить комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує інструментарій журналістикознавства, педагогіки вищої школи, теорії соціальних комунікацій та освітньої політики. Це зумовлено специфікою об'єкта дослідження – освітньо-професійних програм з журналістики в закладах вищої освіти, – які водночас є продуктом нормативного регулювання, академічної традиції та практичних запитів медіаіндустрії.

Порівняльний метод застосовано для аналізу стандартів освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” на рівнях фахового молодшого бакалавра, бакалавра та магістра. *Структурно-функціональний метод* дав змогу виявити логіку побудови загальних і спеціальних компетентностей, а також програмних результатів навчання в кожному стандарті. *Нормативно-аналітичний метод* використано для співвіднесення національних стандартів із Європейською рамкою кваліфікацій (EQF) та підходом Tuning. *Елементи дискурс-аналізу* застосовано для осмислення практикоорієнтованості як ідеологеми освітньої політики та її впливу на трансформацію університетської місії. Поєднання зазначених методів забезпечило можливість комплексного аналізу формальної структури стандартів і їхніх латентних смислових акцентів.

4. Виклад основного матеріалу дослідження

Для унаочнення ЗК, СК, ПРН, передбачених стандартами освіти, найкраще використати таблицю.

Таблиця 1. ЗК, СК, ПРН

Фаховий молодший бакалавр ¹⁰	Бакалавр ¹¹	Магістр ¹²
ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК2. Здатність зберігати та	ЗК 01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. ЗК 02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 03. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК 04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу	ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК02. Здатність планувати час та управляти ним. ЗК03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою як усно, так і письмово. ЗК05. Здатність до пошуку,

¹⁰ Там само.

¹¹ Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика.

¹² Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика.

примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку інформаційної діяльності та комунікацій, їхнього місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою для професійної діяльності. ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК8. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	інформації з різних джерел. ЗК 05. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 06. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК 07. Здатність працювати в команді. ЗК 08. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 11. Здатність спілкуватися державною мовою. ЗК 12. Здатність спілкуватися іноземною мовою.	оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК06. Здатність приймати обґрунтовані рішення. ЗК07. Здатність розробляти проекти та управляти ними. ЗК08. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня. ЗК09. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
СК1. Здатність застосовувати нормативно-правові акти у сфері інформаційної діяльності та комунікацій, дотримуватися вимог чинних стандартів у процесі створення, виготовлення та	СК 01. Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності. СК 02. Здатність формувати інформаційний контент.	СК01. Здатність використовувати спеціалізовані концептуальні знання з теорії та історії журналістики, новітні технологічні досягнення для розв'язання задач дослідницького та/або

поширення журналістських матеріалів, рекламної та видавничої продукції. СК2. Здатність дотримуватися мовних норм сучасної української літературної мови, вміння виявляти закономірності функціонування української мови як державної. СК3. Здатність знати суть та структуру інформаційного простору; вміння виявляти закономірності у функціонуванні засобів масової комунікації різних видів. СК4. Здатність удосконалювати текстову і нетекстову частини оригіналу, застосовуючи загальну методику редакторського аналізу, готувати до друку твори різних видів літератури із врахуванням типологічних особливостей, цільового та читацького призначення. СК5. Здатність усвідомлювати специфіку інформаційного, аналітичного і художньо-публіцистичного відображення реальної дійсності в журналістських матеріалах різних жанрів. СК6. Здатність обирати та застосовувати сучасні комунікативні технології та медіакомунікаційні системи. СК7. Здатність формувати інформаційний контент. СК8. Здатність використовувати різні методи збору інформації, правильно опрацьовувати фактичний матеріал, об'єктивно інформувати, оперувати засобами створення соціально-	СК 03. Здатність створювати медіапродукт. СК 04. Здатність організовувати й контролювати командну професійну діяльність. СК 05. Здатність ефективно просувати створений медійний продукт. СК 06. Здатність до провадження безпечної медіадіяльності.	інноваційного характеру у сфері журналістики. СК02. Здатність критично осмислювати проблеми у сфері журналістики та дотичні до них міждисциплінарні проблеми. СК03. Здатність приймати ефективні рішення у сфері журналістики. СК04. Здатність управляти робочими або навчальними процесами у сфері журналістики, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів. СК05. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні висновки з питань журналістики, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються. СК06. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі журналістики у широких та/або мультидисциплінарних 8 контекстах, за умов неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності. СК07. Здатність забезпечувати та оцінювати стратегічний розвиток команди.
--	--	---

дієвих та ефективних журналістських матеріалів. СК9. Здатність створювати різножанровий медіапродукт, враховуючи читацьке та цільове призначення. СК10. Здатність розв'язувати типові практичні ситуації, пов'язані з пошуком та розповсюдженням інформації, зокрема в Інтернеті. СК11. Здатність дотримуватися журналістської етики в професійній діяльності. СК12. Здатність створювати та редагувати рекламні матеріали різних типів, зважаючи на канали та способи поширення рекламної інформації. СК13. Здатність аналізувати стан розвитку сучасного інформаційного простору, а також видавничої справи та книговидавничого ринку. СК14. Здатність застосовувати комп'ютерно-видавничі технології у журналістській та редакторсько-видавничій професійній діяльності. СК15. Здатність ефективно комунікувати із соціумом через сучасні ЗМК, формуючи громадську думку.		
РН1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. РН2. Знати та дотримуватися основних положень законодавства у сфері інформаційної діяльності та комунікацій.	ПР 01. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань. ПР 02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції. ПР 03. Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведе-	РН01. Приймати ефективні рішення з проблем журналістики, у тому числі в умовах багатокритеріальності, неповних чи суперечливих інформації та вимог. РН02. Аналізувати та оцінювати потенційний вплив розвитку технологій на сучасний стан та розвиток журналістики. РН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагаль-

РН3. Дотримуватися вимог стандартів під час створення журналістських матеріалів, рекламної та видавничої продукції. РН4. Знати основні етапи редакційно-видавничої підготовки оригіналу в реальних виробничих умовах. РН5. Аналізувати основні літературно-видавничі тенденції та знати закономірності їхнього функціонування. РН6. Уміти виявляти закономірності у функціонуванні засобів масової комунікації різних видів. РН7. Застосовувати мовні норми відповідно до стилю мовлення та конкретної мовленнєвої ситуації. РН8. Практично використовувати іноземну мову для професійної діяльності. РН9. Застосовувати загальну методику редакторського аналізу для удосконалення текстової й нетекстової частин оригіналу, готуючи до друку твори різних видів літератури із врахуванням типологічних особливостей, цільового та читацького призначення. РН10. Дотримуватися об'єктивності у журналістських матеріалах різних жанрів (інформаційних, аналітичних і художньо-публіцистичних). РН11. Оперувати засобами створення соціально-дієвих та ефективних журналістських матеріалів. РН12. Створювати медіа-продукт певної тематики, визначеного жанру з урахуванням каналу поширення	на самостійно або разом з колегами. ПР 04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел. ПР 05. Використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних завдань. ПР 06. Планувати свою діяльність та діяльність колективу з урахуванням цілей, обмежень та передбачуваних ризиків. ПР 07. Координувати виконання особистого завдання із завданнями колег. ПР 08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань. ПР 09. Оцінювати діяльність колег як носіїв прав і обов'язків членів суспільства, представників громадянського суспільства. ПР 10. Оцінювати діяльність колег з точки зору зберігання та примноження суспільних і культурних цінностей і досягнень. ПР 11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою. ПР 12. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, іноземною мовою. ПР 13. Передбачати реакцію аудиторії на інформаційний продукт чи на	нення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження. РН04. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійної діяльності, результатів досліджень та інновацій, пошуку та аналізу відповідної інформації. РН05. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології під час створення медіапродуктів. РН06. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності. РН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання. РН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій. РН09. Проводити порівняльний аналіз законодавчої бази та діяльності окремих медіаінституцій України та країн Європейського Союзу. РН10. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з організацією нових медіаустанов та інституцій. РН11. Брати продуктивну
---	--	--

чи платформи оприлюднення. RH13. Генерувати інформаційний контент певної тематики з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації. RH14. Розміщувати оперативну інформацію на доступних інтернетплатформах. RH15. Розв'язувати типові практичні ситуації, пов'язані з пошуком та розповсюдженням зафіксованої інформації. RH16. Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікаційних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва. RH17. Створювати та редагувати рекламні матеріали різних типів, зважаючи на шляхи й способи поширення рекламної інформації. RH18. Використовувати інформаційні та комунікаційні технології для створення журналістських та рекламних матеріалів, редагування видань, а також для промоції видавничого продукту. RH19. Застосовувати комп'ютерно-видавничі технології в журналістській та редакторсько-видавничій професійній діяльності. RH20. Уміти аналізувати маркери впливу на громадську думку з урахуванням сучасних вимог до інформаційно-комунікаційної діяльності.	інформаційні акції, зважаючи на положення й методи соціальнокомунікаційних наук. ПР 14. Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації. ПР 15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення. ПР 16. Планувати свою роботу та роботу колег, спрямовану як на генерування інформаційного контенту, так і створення медіапродукту, а також його промоцію. ПР 17. Розміщувати оперативну інформацію про свій медіапродукт на доступних інтернетплатформах. ПР 18. Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікаційних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва.	участь у розробленні проєктів документів, що регламентують діяльність в усіх сферах журналістики, обґрунтовувати суспільну потребу в їх прийнятті, прогнозувати результати їх впливу на суспільство. RH12. Розробляти та реалізовувати інноваційні та дослідницькі проєкти у сфері журналістики з урахуванням правових, соціальних, економічних та етичних аспектів RH13. Організовувати роботу колективу, забезпечувати професійний розвиток його членів та досягнення поставлених цілей.
---	--	---

Спробуємо диференціювати стандарти освіти зі спеціальності “Журналістика” за рівнями підготовки. Стандарти освіти для рівнів фахового молодшого бакалавра, бакалавра та магістра відображають послідовну модель формування професійної компетентності, що ґрунтується на принципах наступності, ускладнення змісту підготовки та зростання рівня автономності здобувачів освіти.

На рівні фахового молодшого бакалавра домінує формування базових загальних компетентностей, спрямованих на соціалізацію майбутнього фахівця, засвоєння громадянських цінностей, опанування державної та іноземної мов, а також розвиток здатності застосовувати знання у типових практичних ситуаціях. Інформаційно-аналітичні та цифрові компетентності мають прикладний характер і забезпечують готовність до виконання стандартних професійних операцій. Спеціальні (фахові) компетентності цього рівня орієнтовані переважно на виконавсько-технологічну діяльність і охоплюють дотримання нормативно-правових актів і професійних стандартів, роботу з мовними нормами та жанровими особливостями журналістських матеріалів, редакторський аналіз, формування інформаційного контенту і створення медіапродукту. Програмні результати навчання деталізують алгоритми професійних дій і відображають готовність здобувача до виконання типових завдань у межах визначених інструкцій і технологічних процедур.

Рівень бакалавра характеризується переходом від виконавської до самостійної професійної діяльності. Загальні компетентності доповнені здатністю до критичного й самокритичного мислення, командної роботи, адаптації до змін і навчання впродовж життя. Спеціальні компетентності набувають узагальненого характеру та спрямовуються на застосування знань зі сфери соціальних комунікацій, створення й просування медіапродукту, організацію та координацію командної діяльності, а також безпечну медіапрактику. Програмні результати навчання відображають здатність планувати індивідуальну та колективну діяльність, оцінювати інформаційні продукти, прогнозувати реакцію аудиторії та ефективно взаємодіяти в професійному середовищі.

На магістерському рівні підготовка набуває аналітико-управлінського та дослідницького спрямування. Загальні компетентності зосереджуються на розвитку абстрактного мислення, здатності ухвалювати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності, управлінні проєктами та забезпеченні якості професійної діяльності. Фахові компетентності передбачають використання спеціалізованих концептуальних знань із теорії та історії журналістики, критичне осмислення галузевих і міждисциплінарних проблем, інтеграцію знань у широких соціальних і етичних контекстах, а також стратегічне управління складними процесами та командами. Програмні результати навчання мають інноваційний і дослідницький характер та орієнтовані на аналіз впливу технологічних змін на розвиток журналістики, розроблення й реалізацію дослідницьких та інноваційних проєктів, створення й розвиток нових медіаінституцій.

Отже, формальний аналіз стандартів освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” засвідчує наявність чіткої вертикалі професійного зростання: від підготовки фахівця, здатного виконувати типові журналістські та редакторські функції, до формування самостійного професіонала, а згодом – аналітика, менеджера й дослідника медіасфери, спроможного здійснювати стратегічний розвиток журналістської діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

З таблиці, поданої вище, видно, що формального прямого дублювання між компонентами майже немає, натомість мають місце змістове накладання, розмитість меж і часткова надмірність.

На нормативному рівні стандарти свідомо уникають буквального повторення формулювань. Це досягається за рахунок: різних дієслів (знати → застосовувати → аналізувати → приймати рішення (хоч правильно було б “ухвалювати рішення”); різного рівня узагальнення; переходу від операційних до стратегічних дій. Формально це навіть створює враження чіткої диференціації та наступності, що відповідає вимогам Національної рамки кваліфікацій.

Найбільша кількість змістових перетинів і дублювань саме в ЗК. Наприклад: громадянська відповідальність і цінності демократії; пошук, аналіз та оброблення інформації; володіння державною та іноземною мовами; використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій). На бакалаврському та магістерському рівнях ці компетентності майже не поглиблюються концептуально, а лише переформулюються, тобто виконують радше декларативну, ніж диференційно-рівневу функцію.

У СК простежується часткове дублювання за видами діяльності, але з різним рівнем складності. Тут недоречність у тому, що одна й та сама дія (наприклад, «створювати медіапродукт») подана на всіх рівнях, але в стандарті не завжди чітко окреслені критерії складності, а це створює ризик однакового наповнення ОП.

На рівні програмних результатів навчання (ПРН / РН) дублювання найменш очевидне формально, але найбільш проблемне методично. Наприклад, «генерувати контент», «створювати медіапродукт», «розміщувати інформацію на платформах» є на всіх рівнях освіти, але без чіткої градації складності за Bloom / SOLO / EQF. У підсумку однакові навчальні завдання можуть легально «працювати» і для ФМБ, і для бакалавра; відмінність часто досягається не стандартом, а локальними рішеннями конкретного ЗВО.

Отже, підсумовуючи, маємо сказати, що, незважаючи на відсутність прямого текстуального дублювання між стандартами освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” для різних рівнів підготовки, їхній аналіз виявляє *часткове змістове накладання загальних і спеціальних компетентностей, а також програмних результатів навчання*. Це накладання зумовлене універсальністю базових професійних функцій журналіста та недостатньою конкретизацією критеріїв рівневої складності, що актуалізує потребу в чіткішому розмежуванні освітніх результатів на нормативному рівні.

Окремо потрібно сказати і про Європейську рамку кваліфікацій (EQF). Формально українські рівні освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” корелюють із рівнями EQF: фаховий молодший бакалавр – EQF 5, бакалавр – EQF 6, магістр – EQF 7. На рівні загальних дескрипторів (знання, уміння, відповідальність та автономія) така відповідність є концептуально коректною. Однак у межах EQF ключовим критерієм диференціації є не перелік професійних дій, а *ступінь автономності та відповідальності*. У цьому контексті українські стандарти демонструють певну обмеженість: низка загальних компетентностей (здатність до пошуку інформації, використання ІКТ, громадянська відповідальність, мовна комунікація) фактично зберігає однаковий змістовий обсяг на всіх рівнях освіти, змінюючись лише стилістично. З позицій EQF, це знижує чіткість рівневої демаркації, оскільки універсальні компетентності не трансформуються від особистісного до стратегічно-професійного рівня.

Важливим є також підхід Tuning Educational Structures in Europe. У сфері журналістики та комунікацій він передбачає чітке розмежування між операційними компетентностями першого циклу та аналітико-стратегічними компетентностями другого циклу. У цьому вимірі українські стандарти демонструють тенденцію до збереження однакових професійних дій (створення медіапродукту, формування контенту, комунікація з аудиторією) на всіх рівнях підготовки без достатньої конкретизації критеріїв складності. Особливо це стосується програмних результатів навчання, які часто формулюються універсальними дієсловами («створювати», «застосовувати», «розміщувати»), що, з погляду Tuning, не забезпечує чіткої відповіді на питання, які нові професійні можливості здобувач отримує на кожному наступному рівні. У європейській практиці магістерський рівень чітко пов'язаний з умінням оцінювати, проектувати, обґрунтовувати, управляти та впроваджувати інновації, натомість в українському стандарті ці характеристики не завжди є системоутворювальними.

Міркуючи над поліпшенням моделей підготовки фахівців з журналістики і для медіасфери, потрібно ставити собі серйозні питання. Наприклад: як це все реалізувати, якщо в навчальних планах ЗВО фіксується тенденція до скорочення або повного вилучення з них фундаментальних дисциплін світоглядного характеру – політології, геополітики, історії міжнародних відносин, філософії медіа, теорії ідеологій? Саме ці курси традиційно виконували функцію формування критичного мислення, здатності до аналізу складних соціально-політичних процесів та усвідомлення ролі журналіста в системі суспільних комунікацій.

Університет, на відміну від середньої школи чи професійного коледжу, покликаний не лише готувати виконавців редакційних завдань, а й формувати інтелектуальну еліту професії, здатну до стратегічного мислення, аналітичного узагальнення та відповідального впливу на суспільну думку. Надмірне спрощення навчального процесу на догоду здобувачам і роботодавцям, зведення університетської освіти до сукупності практичних тренінгів і короткотривалих стажувань, фактично підмінює вищу освіту середньою або фаховою передвищою.

Особливої уваги також потребує невідповідність між кількістю кредитів, відведених на практики, та реальним рівнем їхнього засвоєння. Формальне проходження практик, відсутність системного контролю та аналітичного супроводу з боку університетів знецінюють саму ідею практикоорієнтованості, перетворюючи її на бюрократичний показник, а не на якісний результат. Вважаємо, що практикоорієнтованість у журналістській освіті потрібно розглядати не як домінанту, а як складову збалансованої університетської моделі, в якій практичні навички органічно поєднуються з фундаментальною теоретичною, світоглядною та аналітичною підготовкою. Лише за цієї умови можливо виховати журналіста, здатного не тільки фіксувати події, а й осмислювати їх у широкому суспільно-політичному контексті.

Не менш важливо зрозуміти, чи є бажання щось змінювати, чи є спроможності, вміння, кадровий потенціал у закладах вищої школи, які працюють в умовах надмірної бюрократії і формальної показовості освіти?

5. Результати і перспективи подальших досліджень (обговорення)

Наше дослідження засвідчило, що домінування риторики практикоорієнтованості в освітньо-професійних програмах з журналістики вищого рівня акредитації має амбівалентний характер. З одного боку, посилення практичної складової сприяє адаптації здобувачів до сучасного медіасередовища, формує базові професійні на-

вички та полегшує первинну інтеграцію випускників у редакційну діяльність. З іншого боку, надмірна концентрація на прикладних компетентностях призводить до звуження світоглядного та аналітичного горизонту майбутніх журналістів.

Основний результат дослідження – виявлення системної диспропорції між практичною та теоретичною підготовкою в університетських освітніх програмах з журналістики, що проявляється у скороченні фундаментальних гуманітарних дисциплін, формалізації навчальних і виробничих практик та поступовій редукції університетської освіти до рівня прикладної професійної підготовки. У стратегічній перспективі така тенденція не лише знижує інтелектуальний потенціал професії, а й послаблює здатність журналістів виконувати суспільно значущу функцію критичного осмислення реальності, особливо в умовах глобалізації, інформаційної та гібридної війни.

Обговорення результатів дає підстави стверджувати, що практикоорієнтованість у вищій журналістській освіті *потребує концептуального перегляду*. Вона має бути не кількісним показником (обсяг практик, кількість кредитів), а якісною характеристикою інтеграції теорії і практики, де фундаментальні знання слугуватимуть інструментом глибшого професійного аналізу, а не перешкодою для «раннього входу в професію».

Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричним аналізом результативності практик у журналістських освітніх програмах, порівняльним вивченням моделей підготовки журналістів у класичних університетах і фахових коледжах, а також дослідженням впливу світоглядних дисциплін на формування критичного мислення і професійної відповідальності журналіста. Окремим напрямом подальших студій може стати аналіз відповідності чинних освітніх стандартів з журналістики стратегічним викликам інформаційної безпеки та демократичного розвитку суспільства.

6. Висновки

1. Практикоорієнтованість є необхідною складовою підготовки журналіста, однак у межах університетської освіти вона не може виступати домінантною метою, має бути переосмислена як інтегративний принцип, щоб не витіснити університетську традицію. Оптимальною видається модель, у якій практика ґрунтується на теорії, а не замінює її, а освітні програми забезпечують баланс між професійними навичками та світоглядною, аналітичною і громадянською підготовкою майбутніх журналістів. Саме такий підхід здатний забезпечити сталий розвиток професії журналіста в умовах сучасних глобальних і національних викликів.

2. Університет покликаний формувати не лише носія професійних умінь, а й журналіста-мислителя, здатного до критичного осмислення реальності, відповідального впливу на суспільство та протидії інформаційним маніпуляціям. Саме в цьому полягає збереження й актуалізація університетської традиції в сучасних умовах трансформації медіаосвіти.

3. Аналіз стандартів освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” засвідчує потребу чіткого розмежування освітніх місій фахової передвищої та вищої освіти, посилення світоглядної, теоретичної та аналітичної складових бакалаврських і магістерських програм.

4. Стандарти освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” загалом відповідають європейській трирівневій моделі підготовки та узгоджуються з дескрипторами EQF.

Водночас порівняння з підходами EQF і Tuning виявляє проблему надмірної універсалізації загальних і програмних результатів навчання, що призводить до часткового змістового накладання між рівнями освіти, насамперед між бакалаврським і магістерським. За відсутності формального дублювання це накладання знижує чіткість рівневої диференціації та переносить відповідальність за її забезпечення зі стандартів на рівень освітніх програм. У контексті євроінтеграції доцільним є подальше уточнення стандартів шляхом чіткого закріплення критеріїв автономності, відповідальності та інноваційності як ключових маркерів переходу від одного освітнього рівня до іншого.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Житарюк, М. (2006), «Особливості підготовки журналістів у контексті вищої освіти в Україні», *Вісник Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. Серія: Журналістика*, Львів, Вип. 28, с. 148–151. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/3714>
2. *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*, *Збірник статей* (2021), Редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.], Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, Київ, 400 с.
3. *Історія української журналістики: методологічні проблеми, перспективи досліджень, сучасні методи викладання*, *Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-методичного семінару* (2024), упоряд. Галина Яценко, Андрій Яценко, Простір-М, Львів, 88 с.
4. *Критичне мислення в епоху токсичного контенту*, *Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції* (2020), Центр Вільної Преси, Академія української преси, Київ, 494 с.
5. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/061-Zhurnalistyka.mahistr-994-08.11.2022.pdf>
6. Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>
7. Стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня (молодшого бакалавра за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2023/03/28/061-Zhurnalistyka-344-27.03.2023.pdf>
8. *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку*, *Збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції* (2019), Центр Вільної Преси, Академія української преси, Київ, 435 с.
9. *Українська журналістська освіта: історія, сучасність, перспективи розвитку*, *Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю (16–17 грудня 2025 року, м. Київ)* (2025), ННІЖ КНУ ім. Т. Шевченка.

REFERENCES

1. Zhytariuk, M. (2006), "Osoblyvosti pidhotovky zhurnalistiv u konteksti vyshchoi osvity v Ukraini", *Visnyk Lviv. nats. un-tu im. I. Franka. Serii: Zhurnalistyka*, Lviv, Vyp. 28, c. 148–151. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/3714>
2. *Infomediina hramotnist – nevidiemna skladova navchalnogo protsesu zakladu vyshchoi osvity*, *Zbirnyk statei* (2021), Redkol.: V. F. Ivanov (holov. red.) [ta in.], Akademiia ukrainskoi presy, IREX, Tsentr Vilnoi presy, Kyiv, 400 s.
3. *Istoriia ukrainskoi zhurnalistyky: metodolohichni problemy, perspektyvy doslidzhen, suchasni metody vykladannia*, *Zbirnyk materialiv Vseukrainskoho naukovo-metodychnoho seminaru* (2024), uporiad. Halyna Yatsenko, Andrii Yatsenko, Prostir-M, Lviv, 88 s.
4. *Krytychne myslennia v epokhu toksychnoho kontentu*, *Zbirnyk statei Vosmoi mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii* (2020), Tsentr Vilnoi Presy, Akademiia ukrainskoi presy, Kyiv, 494 s.
5. Standart vyshchoi osvity Ukrainy druhoho (mahisterskoho) rivnia za spetsialnistiu 061-Zhurnalistyka. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/061-Zhurnalistyka.mahistr-994-08.11.2022.pdf>
6. Standart vyshchoi osvity Ukrainy pershoho (bakalavrskoho) rivnia za spetsialnistiu 061-Zhurnalistyka. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>
7. Standart fakhovoi peredvyshchoi osvity osvitno-profesiinoho stupenia (molodshoho bakalavra za spetsialnistiu 061-Zhurnalistyka. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni. standarty/2023/03/28/061-Zhurnalistyka-344-27.03.2023.pdf>
8. *Suchasnyi prostir mediahramotnosti ta perspektyvy yoho rozvytku*, *Zbirnyk statei Somoi mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii* (2019), Tsentr Vilnoi Presy, Akademiia ukrainskoi presy, Kyiv, 435 s.
9. *Ukrainska zhurnalistyska osvita: istoriia, suchasnist, perspektyvy rozvytku*, *Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia z mizhnarodnoiu uchastiu (16–17 hrudnia 2025 roku, m. Kyiv)* (2025), NNIZh KNU im. T. Shevchenka.

ON GENERAL, SPECIAL COMPETENCIES AND LEARNING OUTCOMES IN JOURNALISM EDUCATIONAL PROGRAMMES: BETWEEN PRACTICE-ORIENTED TRAINING AND THE UNIVERSITY TRADITION

Marian Zhytariuk

*Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044*

e-mail: maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5690-5701>

The article provides a critical analysis of educational standards for the specialty 061 'Journalism' at the levels of professional pre-higher and higher education, with a particular focus on the correlation between general competencies (GCs), special (professional) competencies (SCs), and programme learning outcomes (PLOs) in the context of the dominance of practice-oriented discourse. The problem of shifting the emphasis in university training of journalists towards excessive technologisation and instrumentalisation of the educational process to the detriment of worldview, analytical and theoretical components is highlighted. The aim of the study is to identify the logic of continuity and level differentiation of educational standards in the specialty 061 'Journalism' (associate degree, bachelor's degree, master's degree), as well as to assess their compliance with the university tradition of training journalists as intellectual public figures. The methodological basis of the study consists of comparative, structural-functional, normative-analytical methods, as well as elements of discourse analysis of educational policy. It has been established that current educational standards generally form a consistent vertical structure of professional growth – from the executive and technological level to the analytical and research level. At the same time, there is a tendency towards the universalisation of general competencies and partial overlap in the content of programme learning outcomes between bachelor's and master's levels. It has been shown that an excessive focus on practical orientation in higher education can lead to a narrowing of the humanities and worldview foundation of journalism education, a de facto approximation of university programmes to the college format, and a decline in graduates' ability to think critically, analyse and interpret complex socio-political processes responsibly. The conclusion is made about the need to rethink practice-oriented education as a tool, rather than the dominant goal of university journalism education, as well as the advisability of clearly distinguishing between the educational missions of pre-higher and higher education within the specialty 061 'Journalism'.

Keywords: journalism education, educational standards, general competencies, special competencies, programme learning outcomes, practice-oriented approach, university tradition, European experience.

Отримано редакцією видання / Received: 06.01.2026

Прорецензовано / Revised: 08.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 09.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 06.02.2026

МЕДІАПРАВО

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 252–261 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13964>

УДК 070:004.8:34(477:4)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕДІА: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ AI ACT ЄС

Павло Присяжний

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна

e-mail: ppm.diego@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0222-8837>

У статті проаналізовано правові аспекти використання штучного інтелекту в медіа-сфері та окреслено ключові виклики для України у контексті імплементації Регламенту Європейського Союзу про штучний інтелект (AI Act). Розглянуто особливості регулювання алгоритмічних систем у журналістиці, проблеми відповідальності за автоматизований контент, використання генеративних моделей, а також ризики поширення дезінформації й deepfake-технологій. Наголошено на необхідності гармонізації національного медіаправа з європейськими стандартами та визначено напрями адаптації українського законодавства до нових регуляторних вимог.

Ключові слова: штучний інтелект, медіаправо, AI Act, журналістика, алгоритмічне регулювання, інформаційна безпека.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту істотно трансформує сучасний медіапростір, змінюючи способи створення, поширення та споживання інформації. Алгоритмічні системи дедалі активніше застосовуються у журналістській практиці – від автоматизованого написання новин і персоналізації контенту до модерації коментарів та аналізу аудиторії. Водночас використання штучного інтелекту в медіа породжує низку правових, етичних та соціальних викликів, пов'язаних із прозорістю алгоритмів, відповідальністю за контент, дотриманням прав людини та свободою слова. У 2024 році Європейський Союз ухвалив Регламент про штучний інтелект (AI Act), який став першим у світі комплексним правовим актом, спрямованим на регулювання використання систем штучного інтелекту з урахуванням рівнів ризику¹. Для України, яка задекларувала курс на європейську ін-

¹ Європейський парламент і Рада Європейського Союзу (2024), *Регламент Європейського Парламенту і Ради про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту* (Artificial

теграцію та гармонізацію законодавства з правом ЄС, імплементація положень AI Act є не лише правовим зобов'язанням, а й важливим етапом формування сучасної моделі медіарегулювання. Особливої актуальності проблема правового регулювання ІІІ в медіа набуває в умовах повномасштабної російської агресії проти України, коли інформаційна безпека, протидія дезінформації та захист демократичних цінностей стають ключовими елементами національної безпеки². Використання генеративних моделей, технологій синтезу зображень і відео (deepfake), автоматизованих систем поширення контенту може як посилювати спроможність медіа, так і створювати загрози для суспільної довіри³. Метою статті є аналіз правового регулювання використання штучного інтелекту в медіа у світлі положень AI Act Європейського Союзу та визначення ключових викликів і перспектив для України у процесі імплементації цього регламенту. Завданнями дослідження є: з'ясувати особливості застосування AI Act до медіасфери; проаналізувати ризик-орієнтований підхід до регулювання ІІІ; окреслити проблеми адаптації українського законодавства до європейських стандартів; визначити напрями подальших наукових і правових досліджень у цій сфері.

Теоретичне підґрунтя дослідження. Проблематика правового регулювання штучного інтелекту в медіа перебуває у фокусі уваги європейських та міжнародних дослідників права, медіакомунікацій і цифрової етики. У наукових працях останніх років ІІІ розглядається не лише як технологічний інструмент, а як соціотехнічне явище, що впливає на демократичні процеси, свободу слова та інформаційний плюралізм. Дослідники підкреслюють, що алгоритмічні системи в медіа здатні формувати порядок денний, впливати на аудиторні практики та посилювати ефект інформаційних бульбашок. У правовій площині ключове значення мають документи Європейського Союзу, присвячені регулюванню цифрових технологій, зокрема Загальний регламент про захист даних (GDPR), Акт про цифрові послуги (Digital Services Act) та Акт про цифрові ринки (Digital Markets Act)^{4,5}. Вони створили нормативне підґрунтя для подальшого ухвалення AI Act, який уперше системно класифікує системи штучного інтелекту за рівнем ризику та встановлює обов'язки для їх розробників і користувачів. У працях західних правників наголошується, що застосування AI Act до медіасфери має враховувати баланс між регуляторним втручанням держави та захистом свободи вираження поглядів⁶. Зокрема, автоматизовані системи рекомендацій, модерації контенту та генерації новин потребують особливої уваги з огляду на ризики непрозорості алгоритмів і дискримінаційних ефектів.

Методологічна основа дослідження. Методологічною основою дослідження є комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Застосовано ме-

Intelligence Act), Брюсель. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>

² Дуцик, Д. Р. (ред.) (2022), *Регулювання онлайн-медіа в Україні та ЄС: правові підходи та перспективи гармонізації*, Український інститут медіа та комунікації, Київ, 214 с.

³ Покальчук, О. (2022), «Інформаційна безпека та маніпулятивні технології в умовах війни», *Медіанпростір*, № 3, с. 12.

⁴ Європейський парламент і Рада Європейського Союзу (2022), *Акт про цифрові послуги* (Digital Services Act), Брюсель. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng>

⁵ Європейський парламент і Рада Європейського Союзу (2022), *Акт про цифрові ринки* (Digital Markets Act), Брюсель. URL: https://digital-markets-act.ec.europa.eu/index_en

⁶ Floridi, L., Cowls, J. (2022), *A Unified Framework of Five Principles for AI in Society*, Oxford Internet Institute, Oxford.

тод аналізу й синтезу для опрацювання нормативно-правових актів Європейського Союзу та України, що регулюють використання штучного інтелекту й діяльність медіа. Порівняльно-правовий метод використано для зіставлення положень AI Act з чинним українським законодавством у сфері медіаправа та інформаційної безпеки. Формально-юридичний метод дав змогу дослідити структуру правових норм AI Act, їхній зміст та механізми імплементації. Системний підхід застосовано для аналізу взаємодії норм медіаправа, цифрового права та права Європейського Союзу. Окрім того, використано метод узагальнення для формування висновків щодо ключових викликів та перспектив адаптації українського законодавства до європейських стандартів регулювання ШІ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регламент Європейського Союзу про штучний інтелект (AI Act) запроваджує ризик-орієнтований підхід до регулювання систем ШІ, що має принципове значення для медіасфери. Відповідно до цього підходу, системи штучного інтелекту поділяються на категорії неприйнятної, високого, обмеженого та мінімального ризику⁷. Такий поділ дозволяє диференціювати регуляторні вимоги залежно від потенційного впливу технологій на права людини та суспільні процеси. У контексті медіа особливу увагу привертають системи, що використовуються для автоматизованого створення та поширення контенту, персоналізації новинних стрічок, таргетованої реклами та модерації інформації⁸. Вони можуть не належати до категорії високого ризику формально, проте їхній кумулятивний вплив на формування громадської думки та демократичні інститути потребує правового врегулювання.

Однією з ключових новацій AI Act є закріплення ризик-орієнтованої моделі правового регулювання штучного інтелекту, яка має принципове значення для функціонування сучасних медіа. Замість універсальних заборон або загальних декларацій регламент пропонує диференційований підхід, за якого вимоги до систем ШІ залежать від потенційного впливу таких систем на права людини, демократичні процеси та суспільні інтереси⁹. У медіасфері цей підхід дає змогу поєднати необхідність захисту свободи слова з потребою мінімізувати ризики маніпуляції інформацією.

Алгоритмічні системи, що використовуються в медіа, виконують різні функції: автоматизоване створення новинного контенту, рекомендація матеріалів, таргетування реклами, модерація коментарів, аналіз настроїв аудиторії. Формально більшість таких систем не віднесені AI Act до категорії високого ризику, оскільки вони не здійснюють прямого впливу на критично важливі сфери, як-от охорона здоров'я чи правосуддя¹⁰. Водночас їхній сукупний вплив на формування інформаційного простору є значним і може призводити до системних наслідків, зокрема викривлення публічного дискурсу та посилення інформаційних бульбашок.

Особливу роль у цьому контексті відіграють алгоритми рекомендацій, які визначають, який контент стає видимим для користувачів онлайн-платформ. Такі алгоритми

⁷ Council of the European Union (2023), *AI governance and fundamental rights*, Brussels.

⁸ Helberger, N., Zuiderveen Borgesius, F. (2022), "Governing Online Platforms: From Controversy to Cooperation", *Computer Law & Security Review*, Vol. 45.

⁹ Napoli, P. (2023), *Social Media and the Public Interest: Media Regulation Reimagined*, Columbia University Press, New York.

¹⁰ Wardle, C., Derakhshan, H. (2022), *Information Disorder Revisited: Deepfakes and Synthetic Media*, Council of Europe.

працюють на основі аналізу поведінкових даних і прагнуть максимізувати залученість аудиторії, що нерідко сприяє поширенню емоційно забарвлених або поляризуючих матеріалів. З правового погляду це створює дилему між економічними інтересами платформ і суспільною функцією медіа як інституту демократичного контролю.

AI Act частково реагує на ці виклики, запроваджуючи вимоги до прозорості використання штучного інтелекту. Зокрема, користувачі повинні бути поінформовані про взаємодію з системами ШІ або про те, що контент створено чи модифіковано автоматизованими засобами. Для медіа це означає необхідність маркування синтетичного контенту та розкриття інформації про застосування алгоритмів у редакційних процесах¹¹. У перспективі такі норми можуть сприяти підвищенню довіри аудиторії, але водночас потребують додаткових організаційних і фінансових ресурсів.

У контексті України питання прозорості алгоритмів набуває особливої ваги з огляду на тривалий стан інформаційного протистояння¹². Відсутність чітких правил щодо використання ШІ в медіа створює ризики неконтрольованого поширення маніпулятивного контенту, що може бути використаний як внутрішніми, так і зовнішніми суб'єктами впливу. Імплементация положень AI Act у цій частині могла б стати інструментом посилення інформаційної безпеки, за умови їх адаптації до національного правового поля.

Окремого аналізу потребує питання відповідальності за контент, створений або поширений за допомогою штучного інтелекту. Традиційні моделі медіаправа виходять з персоналізованої відповідальності журналіста або редакції, тоді як у випадку автоматизованих систем виникає складна мережа суб'єктів: розробник алгоритму, постачальник технології, платформа та користувач. AI Act пропонує розподілений підхід до відповідальності, що, однак, потребує уточнення в національному законодавстві України з урахуванням особливостей медійного ринку.

Практичний вимір застосування штучного інтелекту в медіа особливо яскраво проявляється у діяльності великих онлайн-платформ та цифрових новинних сервісів, які вже сьогодні активно використовують автоматизовані системи для створення та розповсюдження контенту. У країнах Європейського Союзу низка медіа експериментує з генеративними моделями для написання коротких новинних заміток, спортивних оглядів або фінансових зведень. Такі практики, за умов належного маркування та редакційного контролю, розглядаються як допустимі в межах AI Act, оскільки вони не замінюють журналістську відповідальність, а лише оптимізують технічні процеси.

Водночас негативні кейси, пов'язані з використанням штучного інтелекту в медіа, стали одним із аргументів на користь жорсткішого регулювання. Йдеться, зокрема, про поширення deepfake-відео із зображеннями публічних осіб, які вводять аудиторію в оману, а також про автоматизовані мережі поширення дезінформації. У відповідь AI Act закріплює обов'язок маркування синтетичного аудіо- та відеоконтенту, що є важливим запобіжником маніпуляцій¹³. Для українського інформаційно-

¹¹ OECD (2023), *Artificial Intelligence, Information Integrity and Democracy*, Paris.

¹² Терещенко, Л. (2024), «Штучний інтелект у журналістиці: правові межі та етичні стандарти», *Наукові записки Інституту журналістики*, т. 1, с. 88.

¹³ Wardle, C., Derakhshan, H. (2022), *Information Disorder Revisited: Deepfakes and Synthetic Media*, Council of Europe.

го простору, який перебуває під постійним тиском інформаційних атак, така норма має не лише правове, а й стратегічне значення.

Гармонізація українського медіазаконодавства з європейськими стандартами у сфері штучного інтелекту відбувається поступово та фрагментарно. Прийняття Закону України «Про медіа» стало важливим кроком у напрямі адаптації до підходів ЄС, зокрема щодо регулювання онлайн-платформ і сервісів спільного доступу до відео. Однак цей закон не містить спеціальних положень, присвячених використанню штучного інтелекту в редакційній діяльності або алгоритмічному управлінню контентом.

У цьому контексті імплементація AI Act може виступати каталізатором для подальшого розвитку національного законодавства. Йдеться не лише про формальне відтворення норм європейського регламенту, а про інтеграцію його принципів у систему медіаправа України¹⁴. Зокрема, принципи прозорості, підзвітності та людського контролю над алгоритмічними рішеннями можуть бути закріплені у вигляді обов'язкових стандартів для медіаорганізацій та платформ.

Практичним прикладом гармонізації може слугувати запровадження вимог щодо розкриття інформації про використання автоматизованих систем у виробництві новин. У державах ЄС такі вимоги поступово стають частиною внутрішніх редакційних кодексів, що доповнюють правове регулювання. В Україні аналогічний підхід міг би бути реалізований через поєднання законодавчих норм і саморегуляції медіаспільноти, що відповідає європейській традиції м'якого регулювання у сфері свободи слова.

Варто також враховувати, що гармонізація з правом ЄС у сфері штучного інтелекту не може ігнорувати національні особливості. Українські медіа функціонують в умовах воєнного стану, що накладає додаткові обмеження та відповідальність за поширення інформації¹⁵. У цьому сенсі положення AI Act щодо протидії маніпуляціям і дезінформації можуть бути адаптовані з урахуванням законодавства про національну безпеку та оборону, не порушуючи при цьому базових стандартів свободи вираження поглядів.

Таким чином, практичні кейси використання штучного інтелекту в медіа демонструють необхідність комплексного підходу до регулювання, який поєднує правові норми Європейського Союзу з українською правовою традицією. Гармонізація законодавства у цій сфері має розглядатися не як механічне запозичення, а як процес правової адаптації, спрямований на забезпечення сталого розвитку медіасистеми в умовах цифрових трансформацій.

У правовому вимірі AI Act варто розглядати як складову ширшої системи регулювання цифрового простору Європейського Союзу, що формується у взаємозв'язку з Актом про цифрові послуги (Digital Services Act) та Актом про цифрові ринки (Digital Markets Act). Разом ці нормативні акти створюють комплексну модель управління цифровими платформами, у межах якої питання використання штучного інтелекту в медіа набуває системного характеру¹⁶. Для України це означає необхід-

¹⁴ Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (2023), *Алгоритмічні системи та онлайн-медіа: виклики для регулювання*, Київ.

¹⁵ Покальчук, О. (2022), «Інформаційна безпека та маніпулятивні технології в умовах війни», *Медіапростір*, № 3, с. 12.

¹⁶ Helberger, N., Zuiderveen Borgesius, F. (2022), "Governing Online Platforms: From Controversy to Cooperation", *Computer Law & Security Review*, Vol. 45.

ність узгодження не лише окремих положень AI Act, а й загальної логіки європейського підходу до регулювання медіасередовища.

З позицій міжнародного та європейського права ключовим є питання дотримання фундаментальних прав і свобод людини, зокрема свободи вираження поглядів, права на отримання інформації та права на недискримінацію. AI Act прямо декларує, що регулювання штучного інтелекту не повинно порушувати Європейську конвенцію з прав людини та Хартію основних прав ЄС¹⁷. У медіасфері це означає, що будь-які обмеження, пов'язані з алгоритмічним регулюванням контенту, мають бути пропорційними, обґрунтованими та передбачуваними.

Для українського законодавства така логіка є особливо важливою, оскільки Конституція України закріплює свободу слова як одну з базових демократичних цінностей. У процесі імплементації AI Act постає завдання уникнути надмірного регуляторного тиску на медіа, який міг би бути сприйнятий як прихована форма цензури. Саме тому гармонізація має здійснюватися з урахуванням міжнародних стандартів, вироблених Радою Європи та Європейським судом з прав людини, де свобода медіа розглядається як наріжний камінь демократичного суспільства.

Окремий юридичний аспект стосується розподілу відповідальності між суб'єктами, залученими до використання штучного інтелекту в медіа. AI Act пропонує модель, за якої відповідальність покладається не лише на кінцевого користувача системи, а й на її розробника та постачальника. Для України це означає необхідність перегляду традиційних підходів медіаправа, які зосереджуються переважно на відповідальності редакції або мовника. У випадку автоматизованого контенту важливо юридично визначити, чи може редакція нести повну відповідальність за продукт алгоритмічного рішення, створеного сторонньою технологічною компанією.

У міжнародно-правовому контексті дедалі частіше порушується питання екстериторіальності цифрового регулювання. AI Act, як і інші акти ЄС, має екстериторіальний ефект, поширюючись на суб'єктів, що надають послуги або продукти на території Союзу незалежно від місця їх реєстрації¹⁸. Для українських медіа та платформ, які орієнтуються на європейську аудиторію або співпрацюють з компаніями з ЄС, це означає фактичну необхідність дотримання положень AI Act навіть до його формальної імплементації в національне законодавство.

Важливу роль у процесі гармонізації відіграватимуть національні регуляторні органи. В Україні функції контролю у сфері медіа покладені на Національну раду з питань телебачення і радіомовлення, однак її повноваження щодо алгоритмічних систем і цифрових платформ залишаються обмеженими. У перспективі можливим є розширення компетенції регулятора або створення спеціалізованого органу, відповідального за нагляд за використанням штучного інтелекту, за аналогією з моделями, передбаченими AI Act.

Таким чином, імплементація AI Act у правову систему України вимагає комплексного підходу, що поєднує норми міжнародного права, стандарти Європейського Союзу та національні особливості медіарегулювання. Успішна гармонізація можли-

¹⁷ Keller, D. (2022), "The EU's AI Act and Freedom of Expression", *Columbia Journal of European Law*, Vol. 28(2), pp. 251–274.

¹⁸ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2022), *The impact of artificial intelligence on freedom of expression*, Geneva.

ва лише за умови чіткого визначення меж державного втручання, прозорого розподілу відповідальності та збереження пріоритету прав людини у цифровому середовищі.

У процесі імплементації AI Act Україна постає перед вибором оптимальної моделі правового регулювання використання штучного інтелекту в медіа. Європейський підхід поєднує елементи обов'язкового регулювання та саморегуляції, що дозволяє зберігати баланс між захистом суспільних інтересів і свободою медіа. Для українського правового поля така модель є особливо релевантною, оскільки жорстке нормативне втручання у сферу журналістики може створювати ризики обмеження свободи слова, тоді як повна відсутність регулювання – сприяти зловживанню алгоритмічними технологіями.

AI Act не встановлює прямих заборон на використання штучного інтелекту в журналістиці, проте вводить чіткі рамки відповідальності та прозорості¹⁹. У цьому контексті ключовим для України є запровадження правових механізмів, які б забезпечували інформування аудиторії про використання автоматизованих систем, а також можливість людського контролю над алгоритмічними рішеннями. Такі вимоги можуть бути інтегровані у національне медіазаконодавство шляхом внесення змін до Закону України «Про медіа» або через ухвалення спеціального закону, присвяченого регулюванню штучного інтелекту.

Зрештою, важливим елементом гармонізації з правом ЄС є врахування принципу пропорційності, що є базовим у європейській правовій традиції. Регуляторні заходи щодо використання ШІ в медіа повинні відповідати легітимній меті, бути необхідними в демократичному суспільстві та не виходити за межі того, що є необхідним для її досягнення. У воєнному контексті це означає можливість тимчасового посилення контролю за інформаційним простором,²⁰ однак із чіткими гарантіями недопущення довільних обмежень свободи вираження поглядів.

Окремої уваги потребує питання саморегуляції та співрегуляції у медіасфері. Європейський досвід свідчить, що ефективне регулювання алгоритмічних систем можливе за умови активної участі професійної спільноти, зокрема через розроблення редакційних стандартів, етичних кодексів та галузевих рекомендацій щодо використання штучного інтелекту²¹. Для України такий підхід може стати інструментом адаптації положень AI Act без надмірної бюрократизації медіаринку.

З міжнародно-правової точки зору імплементація AI Act також сприятиме підвищенню рівня правової визначеності у сфері транскордонної діяльності медіа. Українські медіаорганізації, які співпрацюють з європейськими платформами або працюють на аудиторію ЄС, фактично вже перебувають у зоні дії європейських цифрових регламентів. Наближення національного законодавства до стандартів ЄС дозволить уникнути колізій правових режимів та полегшить інтеграцію України в єдиний цифровий ринок.

¹⁹ European Audiovisual Observatory (2024), *AI and Media Regulation in Europe*, Strasbourg.

²⁰ ЮНЕСКО (2023), *Рекомендації щодо етики штучного інтелекту та свободи вираження поглядів у медіа*, Париж. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/rekomendacziyi-yunesko-shhodo-etyky-shtuchnogo-intelektu-klyuchovi-fakty/?pdf=22613>

²¹ Дуцик, Д. Р. (ред.) (2022), *Регулювання онлайн-медіа в Україні та ЄС: правові підходи та перспективи гармонізації*, Український інститут медіа та комунікації, Київ, 214 с.

У перспективі імплементація AI Act може стати підґрунтям для формування в Україні комплексної політики у сфері штучного інтелекту, що охоплюватиме не лише медіа, а й інші суспільно значущі сфери. У медіаконтексті це відкриває можливість для розвитку інноваційних журналістських практик за умови дотримання високих стандартів прав людини та демократичних цінностей. Таким чином, гармонізація українського медіазаконодавства з європейськими нормами у сфері штучного інтелекту має розглядатися як стратегічний крок на шляху до правової та інституційної інтеграції України з Європейським Союзом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Council of the European Union (2023), *AI governance and fundamental rights*, Brussels.
2. European Audiovisual Observatory (2024), *AI and Media Regulation in Europe*, Strasbourg.
3. European Commission (2023), *Liability rules for artificial intelligence*, Brussels.
4. Floridi, L., Cowls, J. (2022), *A Unified Framework of Five Principles for AI in Society*, Oxford Internet Institute, Oxford.
5. Helberger, N., Zuiderveen Borgesius, F. (2022), "Governing Online Platforms: From Controversy to Cooperation", *Computer Law & Security Review*, Vol. 45.
6. Keller, D. (2022), "The EU's AI Act and Freedom of Expression", *Columbia Journal of European Law*, Vol. 28(2), pp. 251–274.
7. Napoli, P. (2023), *Social Media and the Public Interest: Media Regulation Reimagined*, Columbia University Press, New York.
8. OECD (2023), *Artificial Intelligence, Information Integrity and Democracy*, Paris.
9. UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2022), *The impact of artificial intelligence on freedom of expression*, Geneva.
10. Wardle, C., Derakhshan, H. (2022), *Information Disorder Revisited: Deepfakes and Synthetic Media*, Council of Europe.
11. Дуцик, Д. Р. (ред.) (2022), *Регулювання онлайн-медіа в Україні та ЄС: правові підходи та перспективи гармонізації*, Український інститут медіа та комунікації, Київ, 214 с.
12. Європейський парламент і Рада Європейського Союзу (2022), *Акт про цифрові послуги* (Digital Services Act), Брюсель. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng>
13. Європейський парламент і Рада Європейського Союзу (2022), *Акт про цифрові ринки* (Digital Markets Act), Брюсель. URL: https://digital-markets-act.ec.europa.eu/index_en
14. Європейський парламент і Рада Європейського Союзу (2024), *Регламент Європейського Парламенту і Ради про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту* (Artificial Intelligence Act), Брюсель. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>
15. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (2023), *Алгоритмічні системи та онлайн-медіа: виклики для регулювання*, Київ.
16. Покальчук, О. (2022), «Інформаційна безпека та маніпулятивні технології в умовах війни», *Медіанпростір*, № 3, с. 12–19.

17. Рада Європи (2022), *Алгоритмічні системи та права людини*, Страсбург. URL: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence>
18. Терещенко, Л. (2024), «Штучний інтелект у журналістиці: правові межі та етичні стандарти», *Наукові записки Інституту журналістики*, т. 1, с. 88–99.
19. ЮНЕСКО (2023), *Рекомендації щодо етики штучного інтелекту та свободи вираження поглядів у медіа*, Париж. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/rekomendacziyi-yunesko-shhodo-etyky-shtuchnogo-intelektu-klyuchovi-fakty/?pdf=22613>

REFERENCES

1. Council of the European Union (2023), *AI governance and fundamental rights*, Brussels.
2. European Audiovisual Observatory (2024), *AI and Media Regulation in Europe*, Strasbourg.
3. European Commission (2023), *Liability rules for artificial intelligence*, Brussels.
4. Floridi, L., Cowls, J. (2022), *A Unified Framework of Five Principles for AI in Society*, Oxford Internet Institute, Oxford.
5. Helberger, N., Zuiderveen Borgesius, F. (2022), “Governing Online Platforms: From Controversy to Cooperation”, *Computer Law & Security Review*, Vol. 45.
6. Keller, D. (2022), “The EU’s AI Act and Freedom of Expression”, *Columbia Journal of European Law*, Vol. 28(2), pp. 251–274.
7. Napoli, P. (2023), *Social Media and the Public Interest: Media Regulation Reimagined*, Columbia University Press, New York.
8. OECD (2023), *Artificial Intelligence, Information Integrity and Democracy*, Paris.
9. UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2022), *The impact of artificial intelligence on freedom of expression*, Geneva.
10. Wardle, C., Derakhshan, H. (2022), *Information Disorder Revisited: Deepfakes and Synthetic Media*, Council of Europe.
11. Dutsyk, D. R. (ed.) (2022), *Regulation of Online Media in Ukraine and the EU: Legal Approaches and Harmonization Prospects*, Ukrainian Institute of Media and Communication, Kyiv.
12. European Parliament and Council of the European Union (2022), *Digital Services Act*, Brussels. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng>
13. European Parliament and Council of the European Union (2022), *Digital Markets Act*, Brussels. URL: https://digital-markets-act.ec.europa.eu/index_en
14. European Parliament and Council of the European Union (2024), *Artificial Intelligence Act*, Brussels. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>
15. National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine (2023), *Algorithmic Systems and Online Media: Regulatory Challenges*, Kyiv.
16. Pokalchuk, O. (2022), “Information Security and Manipulative Technologies in Wartime”, *Media Space*, No. 3, pp. 12–19.
17. Council of Europe (2022), *Algorithmic Systems and Human Rights*, Strasbourg. URL: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence>
18. Tereshchenko, L. (2024), “Artificial Intelligence in Journalism: Legal Limits and Ethical Standards”, *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, Vol. 1, pp. 88–99.

19. UNESCO (2023), *Guidelines on Artificial Intelligence and Freedom of Expression in Media*, Paris. <https://nrat.ukrintei.ua/rekomendacziyi-yunesko-shhodo-etyky-shtuchnogo-intelektu-klyuchovi-fakty/?pdf=22613>

LEGAL REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE USE IN MEDIA: CHALLENGES FOR UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE EU AI ACT IMPLEMENTATION

Pavlo Prysiashnyy

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000*

e-mail: ppm.diego@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0222-8837>

This article examines the legal regulation of artificial intelligence in the media sector in the context of the adoption and implementation of the European Union Artificial Intelligence Act (AI Act). The study focuses on the transformation of contemporary media practices under the influence of algorithmic systems and generative technologies, highlighting the growing legal challenges related to automated content production, distribution, and moderation within digital media environments.

Particular attention is paid to the risk-based regulatory approach introduced by the AI Act and its relevance to media activities. The article analyses how algorithmic recommendation systems, synthetic media technologies (including deepfakes), and automated journalistic tools may affect freedom of expression, media pluralism, and public trust. The EU regulatory framework is considered in close connection with other digital legal instruments, such as the Digital Services Act and the Digital Markets Act, forming a comprehensive model of platform and media governance.

The article further explores the challenges of harmonising Ukrainian media legislation with European legal standards. It is argued that Ukraine's commitment to European integration necessitates not only formal transposition of AI Act provisions but also substantive adaptation to national legal traditions, constitutional guarantees of freedom of speech, and the specific conditions of wartime information security. The legal issues of transparency, accountability, and allocation of liability among developers, platforms, and media actors are analysed from both EU and Ukrainian perspectives. The study concludes that the implementation of the AI Act may serve as a strategic opportunity for Ukraine to modernise its media law and develop a balanced regulatory model that combines legal regulation with self-regulatory mechanisms. Emphasis is placed on the need to ensure proportionality of state intervention, protection of fundamental rights, and alignment with international human rights standards in the regulation of artificial intelligence in the media sphere.

Keywords: artificial intelligence, media law, EU law, AI Act, freedom of expression, algorithmic regulation, digital media.

Отримано редакцією видання / Received: 12.01.2026

Прорецензовано / Revised: 12.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 13.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 07.02.2026

МЕДІАСТИЛІСТИКА

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 262–272 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13965>

УДК 811.161.2'27'373.43:[316.77:808.5](477)"202"

СЛОВО РОКУ В УКРАЇНІ (2022–2025): МОВНІ МАРКЕРИ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Наталія Більовська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

*e-mail: Nataliya.Bilovska@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6902-1534>*

Поява нових слів або змінене значення вже наявних є важливими індикаторами соціальних трансформацій, політичних змін та культурних процесів. В Україні протягом останніх років помітне активне формування лексики, яка відображає соціальні, політичні та економічні зміни, що відбуваються в суспільстві, зокрема російсько-українською війною та повномасштабним вторгненням росії у лютому 2022 року. Ця стаття присвячена аналізу мовних маркерів соціальних змін, що відображаються через визначення слова року в Україні за період з 2022 по 2025 рік. Вивчення значення слова року стає все більш актуальним у дослідженнях, оскільки це дає змогу не тільки зафіксувати мовні новації, але й зрозуміти ключові соціальні тренди та трансформації.

Ключові слова: слово року; мовні зміни; соціолінгвістика; війна; неологізми; інтерактивна стилістика.

1. Постановка проблеми

Щорічний мовний підсумок, який формується наприкінці календарного року або на початку наступного, нерідко відображає не лише тенденції у мові, а й глибші процеси, що відбуваються в суспільстві. Визначення слова року – це спроба через мову зафіксувати найхарактерніше для певного періоду, звернути увагу на події, теми та явища, які мали найбільший вплив на колективну свідомість. Обране слово здатне віддзеркалити соціальні настрої, актуальні виклики, кризові моменти чи символічні здобутки. Іноді одне слово чи словосполучення настільки влучно відображає суть часу, що стає його мовною емблемою.

Актуальність дослідження зумовлена глибинними соціальними, політичними й культурними трансформаціями, які переживає українське суспільство в період 2022–2025 років.

Мета роботи – простежити, як мова реагує на виклики часу, які концепти стають домінантними в публічному дискурсі та як лексика відображає процеси соціальної консолідації, спротиву, переосмислення історичної пам'яті й формування нової мовної реальності.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретично значущими для статті є праця Ю. Візницької щодо формування домінантних наративів. Окрему групу становлять дослідження, присвячені функціонуванню неологізмів у медійному та суспільно-політичному дискурсі. У працях О. Кирилук та К. Ладоні систематизовано підходи до класифікації та аналізу неологізмів. Розвідка І. Царьової зосереджена на словах, що внаслідок війни набули нових значень. Сучасний етап осмислення лексичних змін представлено у працях В. Даниленка та Ю. Дем'янчук, які аналізують неологізми в мережевих медіа та концепт «лексичного фронту» як відображення війни в мові.

3. Методологічна основа дослідження

Для досягнення мети дослідження ми застосували низку типових для журналістики методів. *Описовий* використано для фіксації слів року, подання їхніх значень, походження, варіантів вживання. *Лексико-семантичний аналіз* застосовано для з'ясування семантичних змін слів за період 2022–2025 років, виявлення нових значень, конотацій, емоційного забарвлення. *Дискурсивний аналіз* дав змогу розглянути слова в медійному, публічному і соціальному дискурсі. *Соціолінгвістичний метод* вжито, щоб визначити функцію у формуванні наративів війни, ідентичності, спротиву, простежити взаємодію мови і соціальних процесів, розглянути роль суспільних подій у формуванні лексичних домінант. *Інтерпретативний* був цінним для узагальнення результатів аналізу, формулювання висновків проведеного дослідження.

4. Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасному гуманітарному знанні мову дедалі частіше розглядають як чутливий індикатор суспільних змін, що оперативно реагує на політичні, культурні та соціальні виклики. Особливо виразно ця динаміка виявляється у феномені «слова року» – лексичної одиниці або мовного комплексу, який концентрує ключові смисли певного історичного періоду, відображаючи колективний досвід, домінантні емоції та ціннісні орієнтири мовної спільноти.

Період 2022–2025 років став для України часом глибоких соціальних трансформацій, зумовлених повномасштабною війною, переосмисленням національної ідентичності та змінами у публічному дискурсі. У цих умовах слова року набувають особливого значення як мовні маркери епохи, що фіксують не лише нові реалії, а й процеси символізації, семантичного зсуву та мовної консолідації суспільства. Аналіз цього феномену дає змогу простежити взаємозв'язок між мовою і соціальними процесами, а також глибше зрозуміти роль лексики у формуванні сучасної української мовної картини світу.

Важливо зазначити, що слово року не обов'язково має бути неологізмом: головна умова – його масштабне поширення у публічному дискурсі та значущий вплив на мовну картину відповідного періоду набуло суспільного резонансу і стало репрезен-

тативним для настроїв і досвіду колективної свідомості¹. Це своєрідна лінгвістична проєкція суспільних процесів: вони дають змогу через мову побачити, чим жило суспільство, які події, теми та настрої були для нього визначальними. У цих словах втілені найгостріші соціальні переживання, резонансні події, явища. Часто одне влучно підібране слово здатне охарактеризувати не лише рік, а цілу епоху. Фактично це календарний зріз мовного буття соціуму, де слова-переможці слугують індикаторами атмосфери певного часу².

Уперше практика визначення *слова року* була започаткована в Німеччині у 1971 р. за ініціативи Gesellschaft für deutsche Sprache (Товариство німецької мови). Відтоді в багатьох мовних спільнотах сформувалася традиція щорічно обирати лексичну одиницю, яка найбільш повно відображає суспільно значущі події та настрої певного періоду³. Один з найвідоміших у світі Оксфордський словник англійської мови є унікальним за своїм обсягом і глибиною опису, адже містить фіксації англійської мови, починаючи з XII століття, та подає тлумачення слів з урахуванням їхнього історичного вживання. Його редакція визначає слово року з 2004 р.

Практика щорічного визначення *слова року* є поширеною в багатьох країнах, і її реалізують різні лексикографічні та наукові інституції. Зокрема, у США до цього процесу долучаються такі авторитетні ресурси й організації, як словник Merriam-Webster, Urban Dictionary, сайт Dictionary.com, а також Американське діалектологічне товариство. У Німеччині слово року визначає Товариство німецької мови (Gesellschaft für deutsche Sprache), а у Великій Британії, поряд з Оксфордським словником, відповідні ініціативи здійснюють словники Collins і Cambridge. Україна долучилась до проєкту «Слово року» у 2014 р., проводить його словник неологізмів і сленгу сучасної української мови та сленгу «Мислово».

На зміни, що відбувались в Україні у період з 2013 р., реагувала і українська лексична система. Відповідно, у цей і подальший період словами року ставали поняття, що стосувалися цих трансформацій. Тому словом 2013-го обрано «Євромайдан», яке хоч і виникло наприкінці календарного року, але найчастіше ставало об'єктом пошуку користувачів. У 2014 р. визначено «кіборги» (Захисники Донецького аеропорту), 2015 р. – «блокада» (мирна громадська акція з перекриття постачання товарів в тимчасово окупований росією Крим та Севастополь; 2016 р. – «корупція» (як підсумок суспільної дискусії про її шкідливий вплив на Українську державу); 2017 р. – «безвіз» (через вступ у дію безвізового режиму з ЄС); 2018 р. – «томос» (на честь утворення в Україні автокефальної помісної церкви і надання Томосу про автокефалію Православної Церкви в Україні). Цікавим є порівняння з вибором Оксфордського словника, який за аналогічний період детермінує такі лексеми року⁴: 2013 р. – селфі; 2014 р. –

¹ Ладоня, К. Ю. (2018), «Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування», *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: філологія*, (36), с. 39.

² Богомолець-Бараш, О. М. (2019), «Слова року в українській літературній мові XXI століття як репрезентанти змін у мовній картині світу українців», *Studia Linguistica*, XIV, 14, с. 37.

³ Візниця, Ю. (2022), «Номінації “Слова року”: маркер дискурсивних тенденцій в медіапросторі», *Scientific Collection «InterConf+»*, (19), с. 371.

⁴ Там само.

електронна сигарета; 2015 р. – смайл зі сльозами радості; 2016 р. – постправа; 2017 – зміни під впливом молоді; 2018 – токсичний⁵.

Український та світовий вибір мовних одиниць року був однаковим у 2020–2021 рр. у період пандемії коронавірусу: 2020 р. в Україні – **«коронавірус»**, 2021 р. – **«вакцина/вакцинація»**. Через виняткову насиченість мовного простору новими явищами та поняттями у 2020 р. укладачам Оксфордського словника не вдалося виокремити одну домінуючу лексему, у зв'язку з чим було запропоновано перелік слів, що репрезентували ключові тенденції року.

Повномасштабна війна, зміни у громадянській ідентичності, переосмислення цінностей та прискорені процеси мовної нормалізації безпосередньо позначилися на лексиці сучасної української мови. У цьому контексті феномен *«слова року»* постає не лише як лінгвістичний, а й як соціокультурний маркер, що фіксує ключові настрої, травматичний досвід, колективні емоції та нові смисли суспільства⁶. Феномен *слова року* в українському контексті 2022–2025 років набуває особливої ваги, адже мова в умовах повномасштабної війни стала не лише засобом комунікації, а й інструментом опору, самоідентифікації та колективної пам'яті.

У цей період виникло багато новотворів, і деякі з них ставали мовними індикаторами року. Науковці О. Гераменко і С. Кобзарь стверджують: «Вивчення неологізмів у воєнний час також надає інсайти у ширші історичні процеси. Мовознавці також відзначають, що стабільність чи відсутність змін у мові може вказувати на глибину та тривалість впливу конфліктних подій на культуру та суспільну свідомість. Аналіз мовних змін дозволяє краще зрозуміти як минулі, так і сучасні конфлікти, їх вплив на суспільство та мовні практики»⁷. Лексеми, що здобували статус слів року, фіксували ключові події та емоційні стани суспільства, відображаючи динаміку соціальних трансформацій значно точніше, ніж офіційні хроніки⁸.

Слово (і водночас формула) 2022 року – **«русский военный корабль, іді на...»** – виникло як спонтанна відповідь українського прикордонника на вимогу російського військового корабля здатися. Цей вислів миттєво перетворився на символ спротиву, гідності й мовної деколонізації. У медіа він активно функціонував у заголовках, коментарях і мемах, часто в цензурованому вигляді, зберігаючи при цьому потужний емоційний заряд і впізнаваність.

У 2022 році ця фраза виконувала роль мовного маркера колективної емоції – поєднання гніву, іронії та рішучості. Вона стала головним символом національного спротиву та ментального перелому в перші дні повномасштабного вторгнення. Як зауважує С. Гриценко у своєму дослідженні 2022 р.: «Мова нині актуалізувала одну із провідних своїх функцій – стала ідентифікатором національної приналежності,

⁵ Мислово (2025), «Слово року–2025». URL: https://myslovo.com/?page_id=4634 (дата перегляду: 06.01.2026).

⁶ Дем'янчук, Ю. І. (2025), «Лексичний фронт. Новітні неологізми –віддзеркалення сучасної російсько-української війни», *Мова – кордон національної безпеки*, с. 187.

⁷ Герасименко, О. Ю. і Кобзарь, С. С. (2024), «Неологізми російсько-української війни: аналіз та специфіка використання», *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (209), с. 83.

⁸ Кирилюк, О. (2018), «Суспільно-політичні неологізми як віддзеркалення мовної картини воєнного протистояння», *Наукові записки НаУКМА. Мовознавство*, 1, с. 61. URL: <https://doi.org/10.18523/2616-8502.2018.58-62> (дата звернення: 06.01.2026).

маркером, що визначає “свого” і “чужого” у російсько-українській війні»⁹. У суспільному вимірі це виконало функцію «емоційного щита», дозволивши людям трансформувати страх у праведний гнів та іронію. Вона об’єднала країну навколо ідеї безкомпромісної відсічі, ставши неофіційним гаслом боротьби Давида проти Голіафа.

Вислів «**русскій воєнний корабль, іді на...**» став прикладом того, як ситуативне мовлення переходить у стабільний елемент публічного дискурсу. Для порівняння, в багатьох західних країнах у той самий період словами року ставали лексеми на кшталт *криза, невизначеність, пермакриза*, що відображали радше стан тривалої тривоги, ніж відкритий спротив.

З погляду мови, цей вислів радикально змінив ставлення до табуованої лексики. Ненорматив, який раніше вважався ознакою низької культури, легітимізувався як інструмент психологічної розрядки та маркер «свій-чужий»¹⁰. Фраза довела, що в екстремальних умовах лайка може набувати іншого значення, стаючи формою вираження національної гідності та незламності. У соціальних процесах ця цитата запустила потужну хвилю меметизації та комерціалізації патріотизму. Вона з’явилася на поштових марках, білбордах, футболках та навіть в офіційних заявах дипломатів. Як зазначають українські медіа: «Вислів буквально заповнив публічний простір України, окрім того, став впізнаваним у світі. Це певною мірою стало запорукою успіху не тільки марок, випущених із цією фразою, а й інших речей, які продають із благодійною метою»¹¹. Це створило прецедент, коли низова, народна творчість диктує тон державній комунікації, роблячи її більш щирою, живою та зрозумілою для всього світу.

Для історії та майбутніх поколінь фраза слугуватиме архівним доказом психологічного стану суспільства у лютому 2022 р.¹². Вона фіксує момент остаточного розриву з імперським минулим, де «корабель» – це не просто судно, а вся російська військова машина, якій українці відмовили в праві на покору. Це символ суб’єктності, висловлений максимально простою та зрозумілою мовою.

У 2023 р. словом року в українському публічному просторі стала «**мобілізація**». Якщо раніше це слово сприймалося переважно як нейтральний військовий термін, то в умовах затяжної війни воно набуло гострого соціального та психологічного забарвлення. У медіа лексема з’являлася в новинах, аналітичних матеріалах, публічних дискусіях і коментарях громадян, часто поєднуючись із темами справедливості, обов’язку та страху.

Походження цього слова не є новим для української мови, однак саме у 2023 р. відбулося його семантичне переосмислення, воно еволюціонувало від технічного військового терміна до екзистенційної драми кожного громадянина. Сьогодні «мобілізація» – це не лише про армію, а про перерозподіл соціальних ролей та відпові-

⁹ Гриценко, С. (2022), «Мовні інновації російсько-української війни 2022 року», *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*, № 2 (32), с. 10. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.32.02>.

¹⁰ Даниленко, В. (2023), «Неологізми в мережових виданнях України доби незалежності», *Український інформаційний простір*, 1(11), с. 61.

¹¹ Ukrainer (2022), «Поштові марки як креативна зброя». URL: <https://www.ukrainer.net/marky-zbroia/> (дата перегляду: 04.01.2026).

¹² Вусик, Г. Л. і Павлик, Н. В. (2022), «Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року», *Закарпатські філологічні студії*, 1 (23), с. 55.

дальності. Вона стала головною темою розмов, яка водночас і солідаризує суспільство навколо ідеї захисту, і створює зони напруги через страх перед невідомим та зміну звичного способу життя.

У лінгвістичному плані слово набуло величезної кількості когнітивних відтінків та похідних. Ми говоримо про «мобілізацію економіки», «мобілізацію зусиль», але найчастіше – про мобілізацію як процес, що обріс складними епітетами: *справедлива, лагідна, неминуча*. Слово стало ядром великого дискурсивного поля, де кожна зміна префікса чи контексту змінює сприйняття державної політики.

У соціальних процесах «мобілізація» стала каталізатором глибокої дискусії про суспільний договір. Вона порушила питання прав і обов'язків, справедливості бронування та рівності всіх перед законом. Цей процес виявив як неймовірну здатність українців до самоорганізації¹³, так і складні внутрішні конфлікти, з якими державі доводиться працювати через комунікацію та зміну законодавства.

Як об'єкт дослідження, це слово дає змогу реконструювати трансформацію від волонтерського пориву до системної державної примусовості. Воно відображає перехід війни у затяжну фазу, де романтика перших днів змінилася прагматичною та важкою необхідністю. Це слово-дзеркало, в якому відображається дорослішання нації, що усвідомлює ціну власного виживання. «Мобілізація» стала маркером напруженого суспільного діалогу між потребами держави та особистими межами людини. У цей самий період у низці європейських країн словами року ставали поняття, пов'язані з інфляцією, вартістю життя чи штучним інтелектом, що підкреслює відмінність українського досвіду.

У 2024 р. у публічному дискурсі з'явився неологізм «**бусифікація**», що став словом цього року, який виник у розмовному середовищі та швидко набув поширення в соціальних мережах і медіа. Слово походить від сленгового означення мікроавтобуса («бус») і позначає примусове або раптове затримання чоловіків для вручення повісток. З погляду мови, «бусифікація» є класичним прикладом креативного словотвору (база «бус» + суфікс «-ізація»). Використання такої моделі додає поняттю іронічного, але трагічного забарвлення. Це слово дає змогу коротко і влучно назвати складний соціальний феномен, який раніше потребував цілих речень для опису, тим самим закріплюючи його в щоденному вжитку та медіапросторі.

У заголовках новин і публіцистиці його часто використовували як емоційно забарвлений маркер соціальної напруги. Це неологізм, який виник як реакція на гострі суперечності в методах мобілізації. У суспільстві це слово стало символом страху та критики дій ТЦК, втілюючи в собі образ примусового затримання людей на вулицях. Воно маркує зону конфлікту між державною необхідністю поповнення війська та індивідуальною свободою¹⁴, стаючи виразником соціального протесту та емпатії.

У соціальних процесах поява цього терміна свідчить про кризу довіри до державних інституцій. Коли в народі народжується подібне слово, це сигнал про те, що методи комунікації або виконання законів потребують негайного коригування. З соціолінгвістичного погляду це слово є маркером травми. Воно фіксує складний період, коли суспільство змушене шукати баланс між виживанням держави та по-

¹³ Базик, Р. Р. (2024), «Роль соціальних медіа як інструменту поширення пропаганди та їх вплив на політичну активність суспільства», *Політикус*, № 4, с. 22.

¹⁴ Там само, с. 21–22.

вагою до особистості. Те, що воно стало «словом року», вказує на його неймовірну значущість: це не просто опис дії, а концентрована емоція страху, несправедливості та суспільного напруження.

«Бусифікація» є показовим прикладом того, як неологізми війни фіксують не лише події, а й ставлення суспільства до них. Це слово має яскраво виражену оцінну конотацію й сигналізує про кризу довіри між громадянами та інституціями. У міжнародному контексті 2024 р. словами року в інших країнах нерідко ставали терміни, пов'язані з особистими викликами (*brain rot* – гниття мозку; *brat* – гедоністичний стиль життя; *manifest* – вірити і уявляти, що бажане стане реальним), що ще раз підкреслює асиметрію соціальних реальностей.

У 2025 р. ключовою лексемою публічного простору є «переговори». Це слово не є новим, однак у воєнному контексті воно набуває надзвичайної смислової напруги. У медіа «переговори» вживають з уточненнями, застереженнями й оцінками, часто супроводжують емоційно маркованими означеннями: *важкі, складні, небезпечні, неприйнятні*. Семантична трансформація слова «переговори» у 2025 р. відображає втому суспільства, водночас – його обережну надію. У сучасному дискурсі ця лексема репрезентує амбівалентний семантичний комплекс, у межах якого співіснують очікування мирного врегулювання та побоювання можливих поступок, що сприймаються як загроза капітуляції. У суспільстві воно викликає неоднозначну реакцію: для когось це єдиний шлях до припинення вогню та збереження життів, для інших – синонім зради («договорняків») та відмови від територій. Воно стало найчутливішою точкою в обговоренні майбутнього України.

У мовному житті «переговори» обросли системою евфемізмів та «червоних ліній». Політики та журналісти ретельно добирають слова: «дипломатичне врегулювання», «формула миру», «саміт», уникаючи простого слова «мир», якщо воно не передбачає перемоги¹⁵. Мова навколо цього терміна стає дедалі більш дипломатичною та обережною, оскільки будь-яке необережне формулювання може викликати соціальний вибух.

У соціальних процесах це слово вказує на втому суспільства та пошук виходу з ситуації. Воно стимулює дискусії про те, що саме можна вважати перемогою і якими можуть бути компроміси. Це процес переосмислення національних цілей у довгій перспективі, де «переговори» виступають не як слабкість, а як складний інструмент боротьби на іншому, політичному фронті.

Для аналізу мовної картини світу «переговори» як слово року демонструють перехід від мови сили до мови дипломатії. Якщо у 2022 р. домінував «корабель», то зараз суспільство змушене працювати з категоріями міжнародного права, гарантій безпеки та складних геополітичних розкладів. Це слово фіксує етап війни, де інтелектуальна та дипломатична робота стають такими ж важливими, як і військова.

На відміну від багатьох країн, в яких слова року пов'язані з розвитком, інноваціями або політичною поляризацією, в Україні ця лексема концентрує екзистенційне питання виживання та справедливості. Таким чином, українські слова року дедалі більше стають словами морального вибору.

¹⁵ Ющишина, Л. О. (2025), «Роль культурного контексту у формуванні переговорної стратегії в міжнародному середовищі», *Сучасний стан та перспективи розвитку науки, освіти і технологій*, ЦФЕНД, с. 25.

Отже, аналіз слів року в Україні за 2022–2025 рр. переконливо демонструє, що вони функціонують як мовні маркери соціальних трансформацій, фіксуючи ключові етапи війни, зміни суспільних настроїв і колективного досвіду. Порівняння з іншими країнами засвідчує унікальність українського мовного простору, в якому слово року стає не просто лексемою, а символом епохи, інструментом пам'яті та формою мовного спротиву.

5. Результати дослідження

У ході дослідження встановлено, що слова року в Україні у 2022–2025 рр. чітко пов'язані з ключовими подіями суспільно-політичного життя та відображають еволюцію колективних настроїв у воєнний період. Кожна з проаналізованих лексем виникла або набула статусу домінантної у прямому зв'язку з актуальними подіями відповідного року, що підтверджує їхню функцію як мовних маркерів соціальних трансформацій.

Контекстуальний аналіз медіатекстів засвідчив стабільно високу частотність уживання слів року в новинному, аналітичному та публіцистичному дискурсі. Порівняння з практиками визначення слів року в інших країнах показало, що українські лексичні домінанти цього періоду суттєво відрізняються за змістом і функціями, оскільки фокусуються не на загальноцивілізаційних трендах, а на досвіді війни, виживання та морального вибору.

6. Висновки

Аналіз слів року в Україні за період 2022–2025 років засвідчив, що кожна з обраних лексем, які стали словами року в Україні, безпосередньо корелює з ключовими суспільно-політичними подіями відповідного періоду та відображає зміну домінантних соціальних настроїв. Формула «руській воєнний корабель, іді на...» у 2022 році функціонувала як мовний символ спротиву та національної консолідації; «мобілізація» у 2023 році зафіксувала напружений суспільний діалог між воєнною необхідністю й особистими межами громадян; неологізм «бусифікація» у 2024 році став маркером соціальної тривоги та кризи довіри; «переговори» у 2025 році відобразили семантичний зсув від мобілізаційної риторики до дискурсу втоми, обережних очікувань і морального вибору.

Усі розглянуті слова року демонструють виразну емоційно-оцінну насиченість, активну семантичну трансформацію та високу частотність у медійному дискурсі, що дає змогу розглядати їх як повноцінні мовні маркери соціальних трансформацій. Їхнє походження – від спонтанного вислову до розмовного неологізму чи перекладеного нейтрального терміна – підтверджує здатність української мови оперативного реагувати на кризові події і закріплювати колективний досвід у лексичних формах.

Порівняння з практиками визначення слів року в інших країнах засвідчує принципову відмінність українського мовного простору аналізованого періоду: якщо в міжнародному контексті домінують слова, пов'язані з економічними, технологічними, соціальними та екологічними викликами, то в Україні слова року концентрують екзистенційні смисли війни, спротиву та виживання. Завдяки цьому можна зробити висновок, що феномен слова року в українському контексті 2022–2025 років виконує не лише номінативну, а й символічну, консолідаційну та меморіальну функції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Ukrainer* (2022), «Поштові марки як креативна зброя». URL: <https://www.ukrainer.net/marky-zbroia/> (дата перегляду: 06.01.2026).
2. Базик, Р. Р. (2024), «Роль соціальних медіа як інструменту поширення пропаганди та їх вплив на політичну активність суспільства», *Політикус*, № 4, с. 16–23.
3. Богомолец-Бараш, О. М. (2019), «Слова року в українській літературній мові XXI століття як репрезентанти змін у мовній картині світу українців», *Studia Linguistica*, XIV, 14, с. 32–49.
4. Візниця, Ю. (2022), «Номінації «Слова року»: маркер дискурсивних тенденцій в медіапросторі», *Scientific Collection «InterConf+»*, (19), с. 371–377. Doi: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2022.040>
5. Вусик, Г. Л. і Павлик, Н. В. (2022), «Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року», *Закарпатські філологічні студії*, 1 (23), с. 52–57.
6. Герасименко, О. Ю. і Кобзарь, С. С. (2024), «Неологізми російсько-української війни: аналіз та специфіка використання», *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (209), с. 82–86.
7. Гриценко, С. (2022), «Мовні інновації російсько-української війни 2022 року», *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*, № 2 (32), с. 9–13. Doi: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.32.02>
8. Даниленко, В. (2023), «Неологізми в мережових виданнях України доби незалежності», *Український інформаційний простір*, 1(11), с. 149–162.
9. Дем'янчук, Ю. І. (2025), «Лексичний фронт. Новітні неологізми –віддзеркалення сучасної російсько-української війни», *Мова – кордон національної безпеки*, с. 184–188.
10. Кирилюк, О. (2018), «Суспільно-політичні неологізми як віддзеркалення мовної картини воєнного протистояння», *Наукові записки НаУКМА. Мовознавство*, 1, с. 58–62. Doi: <https://doi.org/10.18523/2616-8502.2018.58-62> (дата звернення: 06.01.2026).
11. Ладоня, К. Ю. (2018), «Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування», *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: філологія*, (36), с. 38–40.
12. Мислово (2025), «Слово року–2025». URL: https://myslovo.com/?page_id=4634 (дата перегляду: 06.01.2026).
13. Ющишина, Л. О. (2025), «Роль культурного контексту у формуванні переговорної стратегії в міжнародному середовищі», *Сучасний стан та перспективи розвитку науки, освіти і технологій*, ЦФЕНД, с. 24–25.

REFERENCES

1. Bazyk, R. R. (2024), “The role of social media as a tool for disseminating propaganda and their impact on the political activity of society”, *Politicus*, (4), p. 16–23.
2. Bohomolets-Barash, O. M. (2019), “Word of the year” in the ukrainian literary language of the 21st century as representatives of changes in the language image of the world of ukrainians”, *“Studia Linguistica”*, XIV, 14, p. 32–49.

3. Danylenko, V. (2023), "Neologisms in online publications of Ukraine during the period of independence", *Ukrainian Information Space*, 1(11), p. 149–162.
4. Demyanchuk, Y. I. (2025), "Lexical Front. New Neologisms as a Reflection of the Current Russo-Ukrainian War", *Mova – kordon natsionalnoi bezpeky*, pp. 184–188.
5. Herasymenko, O. Yu., & Kobzar, S. S. (2024), "Neologisms of the Russian–Ukrainian war: Analysis and usage specifics", *Naukovi zapysky. Series: Philological Sciences*, (209), p. 82–86.
6. Hrytsenko, S. (2022), "Linguistic innovations of the russo-ukrainian war of 2022", *Bulletin of Kyiv National Taras Shevchenko University. Literary Studies. Linguistics. Folklore Studies*, № 2 (32), p. 9–13. Doi: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.32.02>
7. Kyryliuk, O. (2018), "Socio-political neologisms as a reflection of the linguistic picture of military confrontation", *Scientific Notes of NaUKMA. Linguistics*, 1, p. 58–62. Doi: <https://doi.org/10.18523/2616-8502.2018.58-62> (accessed 6 January 2026).
8. Ladonya, K. Y. (2018), "Neologisms in the Ukrainian language: essence, definition, principles of classification and functioning", *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*, p. 38–40.
9. Myslovo (2026), "Slova roku–2025". URL: https://myslovo.com/?page_id=4634 (accessed 6 January 2026).
10. Ukrainer (2022), "Postage stamps as a creative weapon". URL: <https://www.ukrainer.net/marky-zbroia/> (accessed 6 January 2026).
11. Viznytsia, Y. (2022), "Nominations of "Word of the year": a marker of discursive tendencies in the media space", *InterConf*, (99), p. 371–377. Doi: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2022.040>
12. Vusyk, H. L., & Pavlyk, N. V. (2022), "Neologisms as a linguistic reflection of the Russo-Ukrainian war of 2022", *Transcarpathian Philological Studies*, 1 (23), p. 52–57.
13. Yushchyshyna, L. O. (2025), "The role of cultural context in shaping negotiation strategies in the international environment". In *Current state and prospects for the development of science, education, and technology*, p. 24–25.

WORD OF THE YEAR IN UKRAINE (2022–2025): LANGUAGE MARKERS OF SOCIAL TRANSFORMATIONS

Nataliya Bilovska

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: Nataliya.Bilovska@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6902-1534>*

The emergence of new words or changed meaning of existing ones are important indicators of social transformations, political changes and cultural processes. Over the last few years, in Ukraine there is observed the active formation of vocabulary that reflects social, political and economic changes taking place in society, in particular the Russian-Ukrainian war and Russia's full-scale invasion in February 2022. This article is devoted to the analysis of linguistic markers of social change reflected in the Word of the Year in Ukraine for the period from 2022 to 2025. Studying the meaning of the word of the year is becoming increasingly relevant in research, as it allows not only to record linguistic innovations, but also to understand key social trends and transformations.

Word of the Year 2022 – “*rususkij woiennyj korabl, idi na...*” – became a symbol of national resistance and self-assertion. In 2023, the main linguistic marker was the word “mobilization” which reflected the state of social tension and military reality. The year 2024 was marked by the emergence of the neologism “*busificazia*” – a critical assessment of forced mobilization as an administrative and legal problem. In 2025, the term “negotiation” was chosen, whose popularity was due to political changes in the United States and the first direct contacts between Ukraine and Russia in a long time. The analysed words not only record linguistic facts, but also function as a mirror of collective consciousness, serving as indicators of identity, resistance, adaptation and reinterpretation of national experience.

The article offers an interpretation of the word of the year as a phenomenon that combines linguistic innovation with social reflection. Words related to mobilization and war attest to collective resistance and national cohesiveness. At the same time, terms describing cultural phenomena indicate society's adaptation to new realities. An analysis of the word of the year for the period from 2022 leads to the conclusion that language is a sensitive indicator of social changes. The choice of word of the year reflects not only linguistic trends, but also the profound social transformations taking place in Ukraine in wartime and constant challenges.

Keywords: word of the year; linguistic changes; sociolinguistics; war; neologisms; interactive stylistics.

Отримано редакцією видання / Received: 12.01.2026

Порецензовано / Revised: 13.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 13.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 07.02.2026

УДК 808.3-54+808.3-56.

СЛОВОТВІРНА КОМПРЕСІЯ МЕДІАТЕКСТУ ЯК ВИЯВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Любов Конюхова

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська 1, 79007, Львів, Україна

e-mail: lubovkonuhova1965@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0006-3775-4844>

Розглянуто креативні підходи сучасних журналістів до розв'язання питання про економію мовних ресурсів. На конкретних прикладах продемонстровано, як сучасні журналісти застосовують норми творення лексичних одиниць, які властиві українській мові. У статті проаналізовано журналістський текст з погляду словотвірної компресії. Вказано, що компактність тексту досягається за допомогою різних способів творення слів. Акцентовано увагу на тому, що основним способом компресії є професійне використання словотвірних ресурсів. Дослідження також засвідчує, що журналіст може активно сприяти лінгвістичній кодифікації української мови.

Ключові слова: мас-медійні тексти, економія мови, процес компресії, словотвірні засоби, префікси, суфікси, словоскладання.

1. Постановка проблеми. Суть компресії мовних засобів полягає в тому, що мовці різними способами збільшують інформативність повідомлення завдяки його раціональній структуризації, змістовій насиченості. Принцип компресії передбачає скорочення формальних проявів мовного сегмента зі збереженням семантичної місткості. Економна (компресована) мова оптимізує процес передачі та сприйняття інформації. Вона передбачає відмову від невиннованих повторень, скорочення малоінформативних сегментів, які не впливають на загальний зміст висловлювання. Однак компресію мовних засобів не можна розглядати прямолінійно, тобто тільки як намагання усунути надлишкові мовні ресурси. Її суть полягає в оптимізації процесу спілкування: використавши якомога меншу кількість мовних одиниць, потрібно передати багато інформації. Тобто мовні ресурси мають бути скеровані на те, щоб раціонально дібрати інформативні й водночас найлаконічніші засоби для досягнення мети комунікації. Компактна (скомпресована) структура, будучи альтернативою розлогім описовій конструкції, повинна за допомогою мінімальної кількості мовних знаків максимально точно передати бажаний зміст. Компресія мови, безумовно, сприяє не лише раціональному використанню часу, який потрібно затратити на передачу повідомлення, чи місця (коли йдеться про писані тексти), а й спрощує

процес сприйняття інформації. Основною метою мовної компресії є бажання мовця полегшити реципієнтові процес сприйняття та інтерпретації повідомлення. Одним із головних принципів компактної (економної) мови є зручність для комунікантів у процесі організації та реалізації висловлювання. Ще давньогрецькі оратори вважали, що ознакою успішного мовлення є стислість, зрозумілість та раціональність добору мовних засобів. Компресію як мовне явище вивчали мовознавці О. Єсперсен, А. Мартіне, П. Пассі, Г. Пауль та інші. Відомий датський лінгвіст О. Єсперсен ввів поняття «мовної економії», а французький мовознавець А. Мартіне вказував на «закон економії мовних зусиль».

Сьогодні швидкі зміни в усіх сферах суспільства спричиняють прискорений темп життя сучасної людини, яка бажає й інформацію отримувати без зайвих затрат часу. Журналісти, звісно, прагнуть пристосуватися до потреб своїх споживачів, тому намагаються подавати повідомлення в компресованому вигляді. Компресія мови полягає в економному використанні мовних засобів. Попри це в умінні дібрати влучне містке слово, у здатності грамотно застосувати власне українські норми творення лексичних одиниць, можливо, навіть заперечивши ті норми, що усталилися під впливом російської мови, виявляється й майстерність журналіста. Нерідко компактні слова є виявом лінгвістичної кодифікації. Мова медіа засвідчує про прийняття норми й тим самим сприяє збереженню й науковому оновленню її. З огляду на це питання про способи компресії мови медійних текстів за допомогою способів словотвору, властивих українській мові, є **актуальним** і потребує дослідження. Компресія мови є явищем багатогранним і може виявлятися на різних рівнях: фонетичному, синтаксичному, лексичному, словотвірному.

Мета нашого дослідження – виявити продуктивні словотвірні засоби мовної економії в журналістських текстах та продемонструвати доцільність їх використання.

Ця мета передбачає виконання таких **завдань**: проаналізувати журналістські тексти з погляду словотвірної компресії та виявити, які саме способи словотвору застосовують журналісти задля економії тексту.

Матеріалом для дослідження слугуватимуть журналістські тексти.

2. Теоретичне підґрунтя. Сучасні мовознавці розглядають компресію з різних мовних аспектів та вказують на особливості майстерного застосування її.

Мовознавець Ю. Макарець¹ зазначає, що дія принципу економії в мовній системі виявляється на всіх рівнях: фонетичному, словотвірному, лексичному, морфологічному, синтаксичному. Сучасні науковці Ж. Колоїз, Г. Вокальчук, А. Мойсієнко, О. Стишов розглянули мовну компресію з погляду okazіонального словотвору. Мовознавець Т. Береза, опрацювавши твори української літератури та переклади світової літератури, дійшов висновку, що в українській мові є достатньо вишуканих слів, якими можна замінити розлогі конструкції. Ці слова виразно передають значення, вони дозволяють говорити природно, уникати кальок та запозичень з інших мов та, зрештою, вивищитися над мовним безкультур'ям². Т. Береза зібрав такі слова у слов-

¹ Макарець, Ю. С. (2013), "До питання про принцип економії в мові та мовленні", *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*, (10), с. 168.

² Береза, Т. (2015), *Гарна мова – одним словом, Словник вишуканої української мови*, Апріорі, Львів, 420 с.

ник «Гарна мова – одним словом: словник вишуканої української мови»³. Способи надання слову місткості були в полі зору С. Караванського⁴. А І. Фаріон запропонувала «похідники як sprужинені відповідники до зужитих чи калькованих словосполук»⁵. Сучасний дослідник І. Цимбалістий зазначає, що мовна компресія як один із головних складників розвитку мови є кількісною категорією, що «зазнає реалізації в плані вираження за використання меншої кількості сегментних засобів, лінійного скорочення обсягу повідомлення за умови максимального збереження його змісту: імпліцитність вираження не зменшує експліцитності інформації»⁶.

3. Методологічна основа дослідження. Для дослідження будемо використовувати загальні методи (спостереження, аналіз, синтез, пояснення). Основним підходом для дослідження буде індукція – метод дослідження, згідно з яким на підставі знання про окреме можна зробити висновок про загальне.

4. Виклад основного матеріалу. Поширеним способом економії мови є використання насичених змістом префіксів. Вони, утворивши нові слова чи змінивши відтінок значення первинного слова, додають нового лексичного або граматичного значення до кореня слова. Журналісти задля уникнення надлишковості в мові активно використовують слова, утворені префіксальним або префіксально-суфіксальним способом. Ось приклади:

Екскрепція Президента зробила гучні заяви (ipress. ua, 3 груд. 2025 р.).

Префікс *екс-*, що має лексичне значення *колишня – людина, яка раніше обіймала посаду речниці, але зараз вже ні*, сприяв економії мовних засобів.

У Бельгії оголосили про створення нової ультраправої партії під назвою TRUMP (29 лист. 2025 р.).

Префікс *ультра-* (перша частина складних слів) має значення *який є поза межами, найбільший*, також може мати значення *дуже, надзвичайно*. У наведеному прикладі *ультраправа партія – партія крайнього реакційного напрямку*. Префікс замінив громіздке сполучення слів.

В українських *держорганах* заборонили використовувати відомий російський *антивірус* (ТСН, 10 лист. 2025 р.).

Помер прадід сестер, які загинули у Львові внаслідок російського ракетного обстрілу (teren.in.ua, 3 берез. 2025 р.).

Прадід зятя Дональда Трампа походить з Тернопільщини (Суспільне, 21 січ. 2024 р.).

Префікс *пра-* означає найвищий ступінь ознаки, давність. У цих випадках вказує на більш віддалений ступінь спорідненості (той, хто був перед).

«Дія» чи безнадія: чи всі отримають свою «ковідну тисячу» (ZAXID.NET, 16 берез. 2022 р.).

³ Береза, Т. (2015), *Гарна мова – одним словом, Словник вишуканої української мови*, Апріорі, Львів, 420 с.

⁴ Караванський, С. (2009), *Секрети української мови*, Вид. 2-ге, розширене, БаК, Львів, 344 с.

⁵ Фаріон, І. (2013), *Мовна норма: знищення, пошук, віднова*, Місто НВ, Івано-Франківськ, 98 с.

⁶ Цимбалістий, І. Ю. (2023), “Сутність явища «мовна економія» та його реалізація в іспанській мові”, *Нова філологія*, (89), с. 242.

Префікс **без-** не має власного лексичного значення, але він слугує для творення нового слова із значенням заперечення. Слово **безнадія** замінює два слова **нема надії**. Отже, префікс **без-** виконує функцію компресії.

Німеччина створює підрозділ поліції для боротьби з дронами (terep.in.ua, 3 берез. 2025 р.).

Префікс **під-** означає підпорядкування, належність до чогось більшого. У цьому випадку вказує на те, що це частина, яка є складовою чогось більшого (організаційна одиниця, яка підпорядковується загальній структурі). Слово, утворене префіксальним способом, сконденсувало зміст словосполучення.

Бельгія розкритикувала план ЄС щодо «репараційного кредиту» Україні (ipress.ua, 3 груд. 2025 р.).

Слово доконаного виду **розкритикувала** завдяки префіксу роз-, який додали до дієслова недоконаного виду, набуло нового значення – інтенсивності, повноти та завершеності дії. Воно стало замінником сполучення **піддала всебічній критиці, різко висловила неохвалення**.

Ізраїль передасть Німеччині систему протиракетної оборони (ipress.ua, 3 груд. 2025 р.).

У цьому реченні утворені префіксальним способом слова теж допомогли уникнути надлишковості: **пере-** – тут замінив сполучення **перемістить до**, а префікс **проти-** вжито замість **спрямованої або призначеної для боротьби з ракетами, для захисту від ракет**.

У наведених вище прикладах компактні слова утворені префіксальним способом. Однак місткість префіксів спостерігаємо й у словах, що утворені префіксально-суфіксальним способом, як-от:

Не забувайте, що безнадійність (має значення коли немає надії) травматична для людини (Національне інформаційне бюро, 27 берез. 2025 р.).

Влада вирішила щасливити (має значення зробити щасливими) пенсіонерів (ukr.net, 3 верес. 2025 р.).

Залюднений (має значення де є багато людей) острів Рясне-2, або Ранковий квест львівським транспортом (galinfo, 20 лист. 2012 р.).

У процесі дослідження ми виявили, що активними у творенні компактних слів є такі префікси: **без-** (безгрошів'я, бездоріжжя, беззаконня, безбач), **ви-** (вирішити, вигнати, витребувати, виборювати), **від-** (відбір, відтепер, віддати), **до-** (доробити, додати, досі, допоки, докупи, довкруги, довіку), **за-** (заблуд, завада, завзятися, завчасно, задобрити, закут, зайшлий, зарадити, запізно, захисток), **з-** (зблизька, звідати, згодом, здавна, здорожитися, знемогти, зрідка), **на-** (намарно, навскач, навіч, нахмарити), **над-** (надмір, надвечір'я), **не-** (недаремно, недруг, незборений, незгірший, несила), **о-** (острах, ошукати, отуманити, осиротіти), **об-** (обмаль, обшир, обдури-ти), **пере-** (перепона, перешкода, перепросити, перекручувати), **перед-** (передбачити, передостанній, передчасно), **під-** (підданий, підплатити), **по-** (повік, повсюдно, поговор, подув, поквартитися, потай), **пра-** (прадавній, прародич), **при-** (привселюдно, присмерк, прикордоння, присвоїти), **роз-** (розважати, розробити, розтлумачити), **с-** (стиха, сповна, спорожніти), **су-** (супроти, сутужно), **у-** (уярмити, утрое, упевнити).

Ми також виявили часте функціонування слів із частками, які вказують на невизначеність чи на заперечення, як-от: **абиколи, абиде, абияк, деколи, деінде, будь-**

де, **анітрохи**, **аніскільки** та ін. Такі частки, взявши участь у творенні нового слова, стають префіксами та сприяють компактності мовлення. Ось приклади:

Анітрохи не дивує те, що показує Антоні (Кореспондент, 17 лют. 2025 р.).

У Польщі «анітрохи не здивуються», якщо рф наважиться напасти на країну (ТСН, 16 груд. 2025 р.).

*Журналістка запитала, чому бійців з контузією лікують **абияк** (ukr. net, 29 квіт. 2025 р.).*

Деколи Росія запускає по Україні 50 керованих авіабомб упродовж одного дня (ukr. net, 7 лист. 2025 р.).

Активною є й частка **що**, яка в процесі творення нового місткого слова стає префіксом:

*Завод **щороку** виробляє 3,5 мільйона тонн сірки, яку використовують для виготовлення вибухівки (Суспільне Новини, 15 груд. 2025 р.).*

*Для закарпатців актуальним буде новий **щоденний** маршрут Захонь – Ужгород – Захонь (Суспільне Ужгород, 15 груд. 2025 р.).*

*Ялинкам по 5 років. **Щоправда**, є серед них вищі, а є нижчі (Суспільне Ужгород, 11 груд. 2025 р.).*

Як бачимо, префікси, створюючи нові слова префіксальним та префіксально-суфіксальним способом, можуть сприяти економії мовних засобів.

Позбутися надлишковості в мові допомагають журналістам і насичені семантикою суфікси. Особливо часто журналісти використовують іменники із суфіксами на позначення осіб за родом діяльності, за їхньою належністю до певного регіону, населеного пункту тощо. Ось наприклад:

***Проектанти** реконструкції стверджують, що повертають кам'яниці її первісні обриси (ZAXID. NET, 27 лист. 2025 р.).*

Суфіксальним способом утворено назву осіб за родом діяльності, що уможливило конденсацію розлогої структури **люди, які роблять проекти**.

***Демографія** розкрила нові дані (ТСН, 27 лист. 2025 р.).*

Тут замість **провідна наукова співробітниця Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України** вжито назву за родом діяльності – **демографія**.

***Нещодавня** суперечка у Прилбичах Новояворівської громади знову загострила релігійний конфлікт між **вірянами** (Твоє місто, 24 лист. 2025р.).*

Замість кількох слів **люди, які віряють у Бога та дотримуються певних релігійних обрядів** журналіст ужив компактне, утворене суфіксальним способом слово **віряни**. Ще одне містке слово **нещодавня (та, що відбулася недавно)** дозволило досягти максимальної компресії в розглядуваному реченні.

*У Львові судитимуть **закладницю** наркотиків (ZAXID. NET, 27 лист. 2025 р.).* Тут за допомогою суфікса теж утворено назву за родом діяльності, що сприяло місткості слова.

У медійних текстах часто функціонують слова із суфіксами на позначення речовинності, абстрактності тощо, як-от:

*Позбавтеся **вологості** в погребі назавжди (ТСН, 2 груд. 2025 р.).*

*М'які іграшки перевіряють на **займистість** (ТСН, 12 груд. 2019 р.).*

Суфікс **-ість-** перетворив якісні прикметники на абстрактні іменники, які позначають властивість. Це дозволило скоротити мовленнєві конструкції: замість дов-

гих фраз журналісти запропонували одне слово (замість **вміст водяної пари або води в чомусь** – **вологість**; замість **здатність легко займатися та горіти** – **займистість**).

Викрили підприємця, який намагався незаконно вивезти до Польщі **дубові пиломатеріали** (Львівський портал, 5 груд. 2025 р.).

Біля **малинової** плантації на Львівщині вилили **нафтопродукти** (ukr.net, 2 верес. 2025 р.).

Для творення відносних прикметників тут використано суфікс **-ов-**, що дало змогу ущільнити текст: замість **виготовлені з дуба** – **дубові**, замість **де росте малина** – **малинові**.

Журналісти досягають компресії мови, активно використовуючи слова, утворені за допомогою різних суфіксів:

Як обрати **забавку**, яка не нашкодить дитині (ТСН, 12 груд. 2019 р.).

Посадовець мав **алмазний** бізнес у Росії (Дзеркало тижня, 23 жовт. 2025 р.).

Замість **предмети, якими забавляються діти** використано утворений за допомогою суфікса **-к-** іменник **забавка**. Замість **пов'язаний із вирощуванням у лабораторії алмазів** використано утворений за допомогою суфікса **-н-** прикметник **алмазний**.

Наведені приклади свідчать, що суфікси дозволяють творити слова, ущільнюючи значення. Це сприяє економії мовних засобів.

Продуктивним засобом досягнення мовної компресії є й безафіксний спосіб творення слів, коли нові слова утворюються шляхом відкидання афіксів від твірного слова, залишаючи лише основу, як-от:

Святий Миколай заїхав на Львівщину через пункт **пропуску** на польсько-українському кордоні (DailyLviv.com, 5 груд. 2025 р.).

Оштрафовано компанії за **змову** на **торгах** (Українська правда, 5 груд. 2025 р.).

Бюро економічної безпеки в Києві завершило кримінальне провадження за фактом **збуту** підроблених доларів США (Українська правда, 5 груд. 2025 р.).

Замість **пункт, через який пропускають** використано короткий іменник **пропуск**, замість **за те, що змовлялися** вжито **змова**, замість **процес, який передбачає купівлю та продаж товарів, а також конкурентний відбір учасників для визначення переможця** вжито **торги**, замість **коли збували** – **збут**.

Нові слова утворюються усиченням твірної основи, і це є інструментом економії мови, адже дозволяє уникнути довгих структур та сприяє лаконізму.

Виявом мовної економії й спосіб складання основ або слів. У мові медіа звично функціонують складні слова, утворені шляхом поєднання двох або більше слів чи їхніх основ. Таке поєднання відбувається за допомогою сполучних голосних **-о-**, **-е-**, **-и-** або без них (коли зливаються основи слів, скорочуються основи слів, зрощуються слова).

Ось приклади:

У Німеччині **вирує буревій** (Суспільне, 27 лип. 2025 р.).

Життєлюб шукає ресторани-партнери для приготування обідів для літніх людей (ukr.net, 21 лист. 2025 р.).

Складання основ у словах **буревій** та **життєлюб** відбулося за допомогою з'єднувальних голосних.

На Хмельниччині затримали заступника голови **райради** (ukrinform, 28 трав. 2025 р.).

Укргідроенерго оголосило конкурс на посаду **гендиректора** (Укрінформ, 8 груд. 2025 р.).

Слова **райрада**, **гендиректор**, утворені способом основоскладання та скорочення основ, дозволили дещо зекономити мовні ресурси, а слово **Укргідроенерго** поєднало в собі три основи, що, звісно, сприяло конденсації змісту.

Способом, який допомагає уникнути надлишковості та сприяє компресії, є стягування словосполучень – це коли декілька (два або більше) слів у словосполученні внаслідок скорочення з'єднуються в одне слово, щоб утворити графічне скорочення. Скорочення на кшталт **грн**, **км**, **млн**, **обл**. більше властиві науковому чи діловому стилям, а в мові медіа одним із найпоширеніших засобів економії мови є аббревіація – спосіб словотворення шляхом скорочення слів і словосполучень найчастіше з початкових літер слів. І. Цимбалістий вважає, що через аббревіацію найоптимальніше проявляється економія в мові. Він стверджує, що аббревіація «віддзеркалює природне прагнення комунікантів до раціональності та ефективності і полягає у створенні одиниць повторної номінації зі статусом слова шляхом скорочення елементів джерела мотивації і сприяє появі нової лексичної одиниці, структурно меншої за твірну основу, але яка об'єднує в собі сегменти її компонентів»⁷.

Дослідник способу аббревіації Ю. Керпатенко диференціює аббревіатури: «Абревіатури бувають загальноприйнятими і широковживаними, а також винятковими та контекстуальними. Загальноприйняті аббревіатури входять до словникового складу мови разом з повними термінами, термінологічними словосполученнями. Вони вживаються як у письмовій, так і в усній мові, їх значення подано в словниках. Виняткові (текстові скорочення) вживаються окремими авторами з метою запобігання повторення довгих назв та економії місця, вони пояснюються в тексті або в примітках»⁸.

За нашими спостереженнями, журналісти активно використовують загальноприйняті аббревіатури на позначення державних установ, органів влади, законів, документів тощо. Ось приклади:

Ніл Хасевич – член **ОУН-УПА**, засновник підпільної школи художників-графіків (Суспільне, 26 лист. 2025 р.).

Нардепка заявила, що, якщо **НАБУ** опублікує матеріали проти неї, справа «розвалиться» (Суспільне, 8 груд. 2025 р.).

НБУ підвищив курс долара на 11 копійок (РБК-Україна, 9 груд. 2025 р.).

У **ЗСУ** розповіли про ситуацію на Харківському напрямку (УНІАН, 10 груд. 2025 р.).

У мові медіа, як свідчать спостереження, часто функціонують й такі широковживані загальноприйняті аббревіатури: **ВРУ** – Верховна Рада України, **КМУ** – Кабі-

⁷ Цимбалістий, І. Ю. (2023), “Сутність явища «мовна економія» та його реалізація в іспанській мові”, *Нова філологія*, (89), с. 245.

⁸ Керпатенко, Ю. В., & Щербина, О. О. (2015), “Абревіація як спосіб економії мовних засобів у підготовці слухачів мовних курсів до комунікації у суспільно-політичному полі”, *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова]. Серія: Педагогічні та історичні науки*, (126), с. 72-73.

нет Міністрів України, *ДБР* – Державне бюро розслідувань, *СБУ* – Служба безпеки України, *МВС* – Міністерство внутрішніх справ, *МОЗ* – Міністерство охорони здоров'я, *МОН* – Міністерство освіти і науки, *ПДВ* – податок на додану вартість, *ФОП* – фізична особа-підприємець, *ТЦК* – територіальний центр комплектування та інші.

Вважаємо, що аббревіація є ефективним способом компресії, бо сприяє і мовній, і часовій економії. Широковживані аббревіатури не потребують додаткового розгорнутого пояснення, тому вони є зручними у використанні. Наші спостереження збігаються зі спостереженнями інших дослідників мови. І. Калиновська та М. Процик у праці «Абревіація як прояв мовної економії» зауважують, що «прагматика сучасного суспільства та природне прагнення до усунення інформаційної надлишковості зумовили тенденцію до все активнішого вживання скорочених форм, які економно, з мінімальним використанням мовних засобів, у скомпресованому вигляді повідомляють розгорнуту інформацію»⁹.

Ми ж зауважили, що саме за допомогою словотворчих засобів журналістам вдається повернути в ужиток слова, які свого часу були замінені інтерферентними кількаслівними структурами Ми виявили в медійних текстах безліч слів, утворених за нормами українського словотвору, що є свідченням того, що журналісти активно позбавляються тенденцій мови-окупантки. Адже, як відомо, мовні критерії за радянських часів зазнали кардинального перегляду й українська мова стала «блідою копією братньої російської»¹⁰, а критерій статистичності в умовах постколоніального розвитку суспільства був другорядним. Сьогодні в текстах медіа вільно функціонують компактні слова, утворені різними способами українського словотвору, як наприклад, *ливарня, папірня, гуральня, первина, легковик, загосподарювати, підсумувати, манівцями, навсібіч, подовгу, подовж, надалі, задосить, завчасно, заввишки, закут, запізно, зась, звідати, звияга, звідусюди, згодом, здавна, лаштуватися, легкодих, лет, ліворуч, люд, меркнути, навзаєм, навздогін, напередими, навання, надвечір'я, нараз, натомисть, незгірший, нишком, обабіч, обшир, оздоба, оросити, останки, осторонь, повсякчас, покванно, поспіль, почин, разом, самоцвіт, сваволя, скибка, силоміць, тиньк, упевнити, урозтіч, частування, чимало, щоправда та ін.*

Вважаємо, що словотворчі засоби попри те, що дозволяють позбутися надлишковості в мові, сприяють укріпленню української мовної норми, допомагають подолати зсуви між засобами власної і чужої мови. Вони є важливим виразником креативної мови журналіста, який намагається повернути автентичну мовну норму.

Спостереження за мовою українських журналістів свідчать про прагнення не лише створити компактне слово, а й відійти від нав'язаних мовою-окупанткою ustalених форм слововживання. Якщо існують паралельні нормативні форми, то сучасний журналіст надає перевагу тій, якої немає в російській мові. А ця форма, зазвичай, є лаконічною.

5. Результати і перспективи подальших досліджень обговорення.

Наш аналіз мови медіа доводить, що словотвір є важливим засобом економії мовних ресурсів. А на думку І. Цимбалістого, «Словотворення є частковим вирішенням антиномії коду та тексту. Його способи та моделі – це своєрідний код, економний

⁹ Калиновська, І., Процик, М. (2012), «Абревіація як прояв мовної економії», *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*, 1 (26), с. 124.

¹⁰ Фаріон, І. (2013), *Мовна норма: знищення, пошук, віднова*, Місто НВ, Івано-Франківськ, 331 с.

засіб номінації, здатний у межах одного знаку концентрувати те ж саме поняття, що й розгорнута структура. Описові конструкції мають значний недолік – вони ускладнюють процес комунікації, тому, реалізуючи акт номінації, ми шляхом компресії перетворюємо багатокomпонентне найменування на однослівну форму, економлячи час і зусилля, що затрачаються на фонацію синтаксичної структури»¹¹.

6. Висновки. Отже, в мові медіа сьогодні активно функціонують семантично місткі слова. І основним засобом створення їхньої компактності є словотвір. Саме він допомагає передати максимальну кількість інформації, використавши мінімум мовних засобів. А це сприяє підвищенню ефективності комунікативної функції мови медіа. Уміле використання афіксів, які є ніби згустками лексичних значень, наповнення слова змістом є виявом лексичної компресії. Яскравими прикладами економії мовних засобів є значно коротші порівняно з вихідними структурами (словосполученнями, реченнями) номінації-синоніми, утворені за допомогою різних словотвірних способів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Береза, Т. (2015), *Гарна мова – одним словом, Словник вишуканої української мови*, Апріорі, Львів, 420 с.
2. Калиновська, І., Процик, М. (2012), “Абревіація як прояв мовної економії”, *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*, 1 (26), с. 124-125.
3. Караванський, С. (2009), *Секрети української мови*, Вид. 2-ге, розширене, БАК, Львів, 344 с.
4. Керпатенко, Ю. В., & Щербина, О. О. (2015), “Абревіація як спосіб економії мовних засобів у підготовці слухачів мовних курсів до комунікації у суспільно-політичному полі”, *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія: Педагогічні та історичні науки*, (126), с. 70-77.
5. Коваленко, Є. В. (2020), “Мова – ідентифікатор нації”, *Культурне розмаїття: матеріальна та нематеріальна культура різних країн світу: зб. матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 12 червня 2020 р.*, ХНУРЕ, Харків, с. 58-59.
6. Макарець, Ю. С. (2013), “До питання про принцип економії в мові та мовленні”, *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*, (10), 161-168.
7. Фаріон, І. (2013), *Мовна норма: знищення, пошук, віднова*, Місто НВ, Івано-Франківськ, 331 с.
8. Цимбалістий, І. Ю. (2023), “Сутність явища «мовна економія» та його реалізація в іспанській мові”, *Нова філологія*, (89), 240-247.

¹¹ Цимбалістий, І. Ю. (2023), “Сутність явища «мовна економія» та його реалізація в іспанській мові”, *Нова філологія*, (89), 240-247.

REFERENCES

1. Bereza, T. (2015), *Harna mova – odnym slovom. Slovnyk vyshukanoi ukrainskoi movy*, Apriori, Lviv, 420 p.
2. Kalynovska, I. & Protsyk, M. (2012), “Abreviatsiia yak proiav movnoi ekonomii”, *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: Seriia «Filolohiia»*, 1(26), p. 124-125.
3. Karavanskyi, S. (2009), *Sekrety ukrainskoi movy*, Vyd. 2-he, rozshyrene, BaK, Lviv, 344 p.
4. Kerpatenko, Yu. V. & Shcherbyna, O. O. (2015), “Abreviatsiia yak sposib ekonomii movnykh zasobiv u pidhotovtsi slukhachiv movnykh kursiv do komunikatsii u suspilno-politychnomu poli”, *Naukovi zapysky [Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M. P. Drahomanova]. Seriia: Pedahohichni ta istorychni nauky*, (126), p. 70-77.
5. Kovalenko, Ye. V. (2020), “Mova – identyfikator natsii”, *Kulturne rozmaittia: materialna ta nematerialna kultura riznykh krain svitu: zb. materialiv XIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 12 chervnia 2020 r.*, KhNURE, Kharkiv, p. 58-59.
6. Makarets, Yu. S. (2013), “Do pytannia pro pryntsyp ekonomii v movi ta movlenni”, *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 10: Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy*, (10), p. 161-168.
7. Farion, I. (2013), *Movna norma: znyshchennia, poshuk, vidnova*, Misto NV, Ivano-Frankivsk, 331 p.
8. Tsymbalistyi, I. Yu. (2023), “Sutnist yavyscha «movna ekonomii» ta yoho realizatsiia v ispanskii movi”, *Nova filolohiia*, (89), p. 240-247.

WORD FORMATION COMPRESSION IN MEDIA TEXT AS A MANIFESTATION OF JOURNALISTIC SKILL

Liubov Konyiukhova

Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79007
e-mail: lubovkonukhova1965@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-3775-4844>

The article discusses creative approaches of contemporary journalists to solving the problem of preserving linguistic resources. Specific examples show how contemporary journalists apply the norms of creating lexical units characteristic of the Ukrainian language. The aim of our study is to identify productive word-formation means of linguistic economy in journalistic texts and demonstrate the expediency of their use.

The article analyses a journalistic text from the point of view of word formation compression. It is indicated that the ability to align the ample word is a significant feature of journalistic proficiency. The peculiar attention is paid to the correctness of using the logical prepositions and the prepositions of the place. It is pointed that the prepositions have certain shades of meaning and that is why journalists must be very precise in choosing these prepositions in every language situation.

The article analyses mass media texts from the point of view of word formation. Semantically capacious words are actively functioning in the language of the contemporary media. The main means of creating their compactness is word formation. It helps to convey the maximum amount of information, using a minimum of language means. This contributes to increasing the efficiency of the communicative function of the language of the media. The skillful use of affixes, which are like clots of lexical meanings, filling the word with content is a manifestation of lexical compression. Vivid examples of language economy means are nominations-synonyms, which are much shorter compared to the original structures (word combinations, sentences), formed using various word-formation methods.

This study proves that the modern journalism strives to provide the selection of effective ways of informing. Clarity, efficiency and attractiveness are the peculiarities of the modern media style.

The study also shows that a journalist can actively contribute to the linguistic codification of the Ukrainian language.

Keywords: mass media texts, language economy, compression process, word building tools, prefixes, suffixes, word formation.

Отримано редакцією видання / Received: 17.12.2025

Прорецензовано / Revised: 12.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 13.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 07.02.2026

МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 284–293 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13967>

УДК: 316.77+07:004.8J(100)"20"

АКТОРИ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ХХІ СТ.: АУДИТОРІЯ, МЕДІА, ШІ

Ольга Гресько

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
36/1, вул. Юрія Іллєнка, 04119, Київ, Україна

e-mail: olga.gresko@knu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5630-1484>

Розглядаються виклики і перспективи міжнародної комунікації ХХІ ст. в умовах взаємодії людина-медіа-штучний інтелект (ШІ). Досліджуються особливості застосування інформаційно-комунікативної функції ШІ в людській діяльності. Проаналізовано ризики використання інструментів ШІ в журналістиці та комунікації.

Ключові слова: аудиторія, медіа, медіапарадигма, міжнародна комунікація, штучний інтелект.

1. Постановка проблеми

Актуальність теми зумовлена декількома чинниками: динамічне використання технологій у повсякденному житті; переосмислення цінностей в умовах глобальних викликів на кшталт пандемій і воєн; інформатизація і трансформація медіапарадигми ХХІ ст. Нових ознак у міжнародній комунікації набуває інформаційно-комунікативна вісь *аудиторія-медіа-ШІ*, де кожен компонент може виступати самостійним актором.

Мета – проаналізувати виклики і перспективи міжнародної комунікації ХХІ ст. у контексті інформаційно-комунікативної взаємодії *аудиторія-медіа-штучний інтелект (ШІ)*.

Завдання: визначити зміни лідерства у сучасних акторів міжнародної комунікації; окреслити переваги і недоліки використання ШІ в медіагалузі та інших видах людської діяльності; охарактеризувати медіапарадигму ХХІ ст.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питаннями міжнародної комунікації і журналістики присвячено чимало праць таких науковців і дослідників, як: О. Гресько, О. Гриценко, С. Даниленко, М. Житарюк, Т. Петрів, О. Мукомела, Б. Потятиник, І. Слісаренко, А. Чічановський, В. Шкляр, А. Яковець та ін.

Актуальні теоретичні та практичні особливості взаємодії медіа і ШІ розглянули колективи авторів: Ю. Бондар, К. Горська, Т. Дуднік, О. Кравченко, А. Нестеренко, А. Романюк, Т. Шевченко у практичному посібнику «Штучний інтелект у медіа: гайд для відповідального впровадження» і Т. Крайнікова, С. Водолазька, О. Ришко, О. Ситник у навчальному посібнику «Штучний інтелект у медіях».

3. Методологічна основа дослідження

У дослідженні застосовано методи аналізу, опитування, синтезу, спостереження й узагальнення. Перспективи і недоліки інформаційно-комунікативної взаємодії *медіа-ШІ-аудиторія* проаналізовано за допомогою фокус-груп, моніторингу контенту українських і зарубіжних медіа.

4. Виклад основного матеріалу дослідження

Ключовими акторами міжнародної комунікації виступають суб'єкти, що взаємодіють між собою і впливають на глобальні економічно-фінансові, інформаційно-комунікативні, культурні, політичні та інші процеси в усьому світі. В умовах інформатизації все частіше альтернативу традиційним акторам державного рівня становлять представники приватного і громадського секторів.

Ефективність інструментів міжнародної комунікації залежить від місії, мети, стратегії і тактики, термінів виконання визначених завдань, а також ресурсів, якими володіють ті чи ті актори. Для досягнення певних цілей можуть відбуватися об'єднання різних комунікаторів на тимчасовій або постійній основі, що перетворюються на впливові рухи, які здатні змінювати пріоритети, масові звички і навіть спосіб життя окремих людей і громад.

Акторами міжнародної комунікації виступають:

- блогери і журналісти;
- глобальні бізнес-структури і транснаціональні корпорації;
- держави та уряди через дипломатичні відомства і представництва;
- медіа, медіаорганізації, інформаційні агентства;
- міжнародні урядові та неурядові організації;
- міжнародна аудиторія, цільові групи;
- рухи – об'єднання людей на основі спільних інтересів та ін.

Аудиторія у взаємодії з зазначеними акторами здатна підсилювати значущість і ефективність міжнародної комунікації завдяки масовій підтримці та поширенню онлайн. Раніше, завдяки авторитарності, впливу та репутації ця функція належала переважно глобальним медіа і медіаорганізаціям. Тепер відбувається переосмислення лідерських позицій учасників МК через відкриту політичну заангажованість певних медіакорпорацій, втрату довіри до них унаслідок дезінформації та пропаганди, відсутність соціальної відповідальності у рекламних і бізнес-комунікаціях та ін. «Демократична форма правління у сучасному світі зазнає трансформацій, цього разу викликаних феноменами інформаційної доби (перш за все новими медіа) та їх всепроникним впливом на політичні інституції, суб'єктів політичного процесу та їх рішення. Вони змінюють способи громадянського комунікування, політичної участі громадян, особливо підготовки та перебігу виборів, набір інструментарію публічного лідерства»¹.

¹ Даниленко, С. (2021), «Перевтілення демократії в інформаційну добу: роль нових медіа та громадянського комунікування», *Політичні дослідження / Political Studies*, (1), с. 101. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235502> (Дата звернення: 12.12.2025).

Вивчення і прогнозування реакцій певних цільових груп поступово стає невід'ємним атрибутом стратегічного планування інформаційно-комунікативної кампанії, яка може змінюватися з огляду на масову поведінку і навіть дії людей. «Алгоритми аналізу настроїв можуть визначати не лише тональність, але й тонкі емоції, закладені у текстових комунікаціях. Ця здатність – надзвичайно цінна для бізнесу, який оцінює відгуки клієнтів, для політиків, що аналізують громадську думку, або організацій охорони здоров'я, що відстежують суспільні настрої під час криз у сфері охорони здоров'я»². Автоматизоване створення загального портрету медіаспоживачів на основі відкритих даних персональних профілів сегментує міжнародну аудиторію для максимальної відповідності попиту і пропозиції тематичного онлайн контенту. Отже, участь аудиторії у міжнародній комунікації переходить із пасивної до частково або повністю активної, коли збільшується чисельність активістів, блогерів, комунікаторів, які об'єднуються на основі спільних інтересів і завдань у громадській рухи і ведуть перед у формування порядку денного навіть для міжнародних організацій, урядів та інших традиційних акторів МК. Цій трансформації також сприяє технологічний прогрес і опанування людиною нових навичок.

Штучний інтелект (ШІ), який людина активно використовує у різних сферах своєї сучасної діяльності, також поступово претендує на самостійну роль у МК. Наразі приклади успішної комунікативної взаємодії людини і ШІ найбільше пов'язані з функціями довідкового, інформаційно-консультативного характеру, яким притаманна алгоритмічність і циклічність виконання завдань. Роботизована комунікація, що запрограмована калькувати людську, може бути некомфортною або навіть стресовою через відсутність навичок і досвіду. Наприклад, людина поважного віку телефонує в банк, щоб дізнатися стан свого рахунку, а з нею спілкується робот із людським ім'ям і голосом. Реакція на такого/у «консультанта/ку» може обурювати клієнта/ку через несприйняття емоцій, очікування чіткого формулювання завдань і запитань, постійного перепитування та ін. Ця поширена тенденція в різних країнах світу зумовлена не тільки віковим фактором, а й здатністю адаптуватися до нових технологічних викликів.

Демографічне старіння в багатьох країнах світу сприяє використанню роботів у соціальній сфері, оскільки збільшується чисельність людей поважного віку, яким потрібен догляд і спілкування. Південнокорейський стартап *Hyodol* названо на честь конфуціанської цінності турботи про літніх людей, що глибоко вкорінена в корейській (і загалом азійській) культурі. Ляльки-роботи зі штучним інтелектом нагадують своєчасно прийняти ліки або поїсти, попереджають соціальних працівників або родичів про надзвичайну ситуацію та ін. Цей експеримент поширено і в інших країнах. «Уникнути самотності людям поважного віку в Японії допомагає домашній робот-дитинча тюленя *Паро*, що муркоче і виляє хвостом. У Сінгапурі людиноподібний робот *Dexie* проводить сесії бінго в установах догляду за людьми похилого віку. В Нью-Йорку робот зі штучним інтелектом, що нагадує лампу *Pixar*, обговорює сенс життя та ін. Попри застереження експертів про звикання і залежність через сильний емоційний зв'язок, дослідницька компанія *Research and Markets* прогнозує зростання

² Потятиник, Б. В. (2025), «Використання ШІ в аналізі медіапотоків: можливості та обмеження», *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*, Вип. 57, с. 63.

до 2030 р. обсягу ринку робіт для догляду за людьми поважного віку до 7,7 мільярда доларів США»³.

Автоматизація державних послуг призводить до персоніфікації ШІ, який може навіть зробити кар'єру в урядових установах. «В Албанії нейромережевий бот Дієлла, що означає “сонячне світло”, спочатку був віртуальним помічником для отримання документів, а потім став ШІ-міністром із державних закупівель. Аватар бота має вигляд жінки у традиційному албанському вбранні, головне завдання якого – зробити країну вільною від корупції»⁴. Попри скептичне ставлення громадян до такої ініціативи побороти корупцію в країні, Дієлла працює 24/7.

Інструменти ШІ доволі популярні та помічні в журналістській і комунікаційній діяльності:

- аналітика і прогнозування;
- автоматизація рутинних виробничих процесів;
- виявлення дезінформації;
- візуалізація статистики;
- пошук актуальної та архівної інформації;
- спрощення роботи з великими базами даних та ін.

Застосування ШІ у журналістиці та комунікації, крім переваг і перспектив, має свої виклики і наслідки. «Автоматизація у медіавиробництві та використання ШІ призводять до оптимізації витрат редакції, що посилює конкуренцію всередині колективу, а це сприяє конкурентоздатності, мотивує журналістів бути універсальними та постійно вдосконалювати свою майстерність»⁵. Натомість етико-правові питання взаємодії *медіа-ШІ-аудиторія* не врегульовані остаточно. Серед найбільших викликів наступні:

- довіра аудиторії до автоматизованого контенту зі «штучним голосом і згенерованим зображенням»;
- загроза витіснення людини з медіаринку;
- етичні питання використання ШІ у медіавиробництві та комунікації;
- поступова втрата професійних умінь і навичок медійників;
- упередженість ШІ та створення дипфейків та ін.

Досвід використання ШІ в ефірах аудіовізуальних медіа різних країн має новаторсько-експериментальний характер. Найбільше зафіксовано радіопроєктів. Першу щотижневу передачу «Чартер» про музичні новинки провів ШІ-ведучий Чарлі на естонському «Радіо 4». ШІ-діджеї працювали на американських радіостанціях у Портленді. «Австралійська радіостанція CADA з Сіднея протягом місяців транслювала чотиригодинний ефір Workdays with Thy з ведучою, чий голос і зображення згенеровані ШІ. CADA, що належить медіахолдингу ARN Media, підтвердила, що

³ Kim, Michelle (2025), “AI robot dolls charm their way into nursing the elderly”, *Rest of the World*, Aug. 27, Seoul, South Korea. URL: <https://restofworld.org/2025/korea-ai-robot-senior-care-hyodol/>

⁴ Реформа державного управління (2025), «Віртуальна міністерка у реальному уряді: Албанія стала першою країною світу з AI-міністром». URL: <https://par.in.ua/information/news/473-virtualna-ministerka-u-realnomu-uriadi-albaniia-stala-pershoiu-krainoiu-svitu-z-ai-ministrom> (Дата звернення: 29.11.2025).

⁵ Гресько, О. (2025), «Особливості медіавиробництва в Україні: виклики і перспективи», *Досягнення науки та освіти в сучасному світі: 2-а Міжнародна наукова конференція (Бірмінгем, Велика Британія, 14 червня 2025 р.)*, Lulu Press, Inc., с. 43.

ведуча Тай – не людина, а модель, створена за допомогою генератора ElevenLabs. За основу взяли голос та зовнішність реальної співробітниці фінансового відділу компанії. Програма Workdays with Thu виходить з листопада 2024 року та, за даними станції, приваблює щонайменше 72 тис. слухачів»⁶.

Тонка межа реального і віртуального порушує питання довіри аудиторії до медіа, яке пропонує автоматизований контент. Цінність комунікаційників і медійників, які володіють ШІ-інструментами зростає, однак постає питання етичної взаємодії з аудиторією. Більшість експериментів із використанням ШІ-ведучих у радіоефірі спричинила хвилю обурень слухачів, оскільки на вебсторінці не було зазначено про використання ШІ. «Одним із ключових принципів відповідального використання ШІ є прозорість – тобто відкрите і зрозуміле пояснення аудиторії, де і як у вашій редакційній практиці застосовуються алгоритми та моделі, а також передбачає розуміння його етичних, правових та соціальних наслідків. Це питання набуває особливої ваги в медіа, освіті, політиці й державному управлінні, де від прозорості ШІ залежить довіра громадськості та збереження демократичних норм»⁷. Динамічний розвиток нових технологічно-комунікативних рішень зумовлює постійне оновлення і вдосконалення правового регулювання взаємодії зі штучним інтелектом, який може боротися з дезінформацією і помилятися водночас. «Використання ШІ змінює підходи до створення медіаконтенту – призводить до колаборації людини і ШІ, розвитку цифрового мистецтва. Дедалі більше авторів використовують ШІ для збору, верифікації інформації, пошуку ідей, сюжетів, образів, перекладу, структурування та редагування тексту»⁸. Застосування ШІ при висвітленні надзвичайних подій, зокрема російсько-української війни неприпустиме, оскільки згенерована візуалізація може не відповідати дійсності.

ШІ оптимізує людську діяльність, однак найбільший ризик полягає у потенційному і непомітному заміщенні людини роботами на ринку праці там, де це можливо. Про це свідчили розчаровані обличчя десятків водіїв традиційних таксі в Сан-Франциско (США), коли у липні 2024 р. ми зі стипендіатами програми імені Фулбрайта вперше скористалися послугою «таксі без водія». Унікальний досвід поїздки, коли автівка рухається містом із чітким дотриманням усіх правил дорожнього руху, інструктаж пасажиром озвучує жіночий голос (можлива модифікація), а місце за кермом – порожнє! Близько 300 таких таксі в СФ доступні усім, хто може зробити замовлення послуги онлайн, а вартість не перевищує середню. Отже, конкуренцію таксистам становить той, кого навіть не видно. Подібні технологічні трансформації XXI ст. прогнозують і в інших галузях, особливо там, де мінімізовано роль і значення емоційного інтелекту (EI).

Людські емоції, що сприяють живому спілкуванню, залишаються ключовою перевагою у журналістиці та комунікації. Володіння сильним EI дозволяє лідерам краще орієнтуватися в ситуації, реагувати на виклики, вирішувати поставлені зада-

⁶ Мололкін, Володимир (2025), «ШІ-ведуча місяцями працювала на радіо, і ніхто не здогадувався», *Novyny.live*. URL: <https://novyny.live/tehnologii/shi-veducha-misiatsiami-pratsiuvala-na-radio-i-nikhto-ne-zdogaduvavsia-250202.html> (Дата звернення: 12.12.2025).

⁷ *Штучний інтелект у медіа: гайд для відповідального впровадження: практичний посібник* (2025), с. 31.

⁸ Крайнікова, Т., Водолазька, С., Рижко, О., Ситник, О. (2024), *Штучний інтелект у медіях*, Морфеус, с. 15.

чі як індивідуально, так і в команді. Отже, наразі повна заміна медійників на ринку інформаційно-комунікативних послуг не загрожує. Це підтвердили також результати фокус-груп за участі представників академічних і медіаспільнот. 90% опитаних визнали інтерес, бажання і потребу опановувати і вдосконалювати нові практичні навички, пов'язані з ІІІ.

Перспектива міжнародної комунікації ХХІ ст. у контексті інформаційно-комунікативної взаємодії *аудиторія-медіа-штучний інтелект (ІІІ)* залежить насамперед від усвідомлення нових ролей і можливостей усіх потенційних акторів. В основі медіапарадигми ХХІ ст. закладено перехід інформація => комунікація. По-перше, зміна форми й тематичного наповнення відбувається за участі активної частини медіакористувачів. Аудиторія може виступати потужним актором міжнародної комунікації. У сучасному медіавиробництві це явище особливо помітне на етапах збирання, поширення та споживання масової інформації. По-друге, професійна обробка, перевірка даних все частіше відбуваються із застосуванням технологій ІІІ, що в майбутньому може сприяти повній автоматизації процесу медіавиробництва. По-третє, модель *виробник = споживач* є реверсивною, тобто із можливістю переходити з одного статусу в інший із доступом до інформаційно-комунікативних можливостей і прав онлайн-спільнот. «Сучасне медіавиробництво змінюється внаслідок таких тенденцій журналістики та соціальних комунікацій:

- візуалізація контенту;
- віртуалізація;
- динаміка розвитку комунікаційних технологій у суспільстві;
- залежність ЗМК від транснаціональних корпорацій;
- інтерактивність;
- інтеграція із соціальними мережами і блогосферою;
- комерціалізація ЗМК;
- конвергентна культура ЗМК;
- конкуренція;
- монетизація інтернет-трафіка;
- надлишок виробництва інформації;
- наявність або відсутність цензури;
- новаторство в обробці інформації;
- поверховість аналітичних коментарів і прогнозів;
- поява новітніх медіа і розвиток громадянської журналістики;
- редакційна політика;
- рівень свободи слова і преси в країні;
- сенсаційний характер повідомлень і т. п.»⁹.

Одним із впливових акторів міжнародної комунікації також є міжнародні організації (МО), які водночас виступають джерелами інформації. Глобальні медіа часто використовують оприлюднені звіти, прес-релізи, офіційні заяви або рішення для перевірки фактичного матеріалу, статистичні дані та ін. В епоху цифровізації та інтернет-технологій кожна МО має свої медіаресурси та канали поширення інформації. Потужність цього інформаційно-комунікаційного арсеналу залежить від масштабів

⁹ Гресько, О. В. (2016), *Телерадіомовлення України в міжнародній комунікації: моногр.*, ВПЦ «Київський університет», с. 13.

і можливостей організації, а також професійного підбору стратегії і тактики взаємодії з медіа і міжнародною аудиторією.

У світі нараховуються тисячі міжнародних організацій, які мають свою місію, мету і спеціалізовані завдання, що можуть змінюватися залежно від викликів сьогодення. Найбільш відомою та універсальною вважають Організацію Об'єднаних Націй (ООН), в яку входять 193 країни станом на 2025 р. Попри заклики міжнародної спільноти, медіа, світових лідерів та ін. щодо реформування через повільність, а часом і неефективність прийняття рішень, ООН має чіткі правила проведення запланованих і екстрених засідань, затвердженого порядку денного з урахуванням наслідків актуальних подій, організовану роботу з представниками медіа і медіаорганізацій.

ООН має свої медіаплатформи онлайн, які в режимі реального часу транслюють засідання Ради Безпеки ООН, Генеральної Асамблеї ООН та інші заходи, де з регламентованими промовама виступають представники різних держав. Згодом ці відеозаписи доступні в архівах на офіційних каналах організації. Цим безпосередньо займається веб-телебачення ООН, що є частиною Відділу новин та ЗМІ Департаменту глобальних комунікацій ООН. Для розширення міжнародної аудиторії у співпраці з місцевими медіа певної країни (як правило, суспільні мовники) забезпечують послідовний переклад державною мовою. Для поширення контенту медіасистема ООН має розгалужену мережу медіапартнерів, наприклад, понад 2000 радіостанцій, де адаптацією контенту займаються місцеві журналісти, яким довіряють.

Медіаресурси ООН поширюють інформацію у вигляді аналітичного та інформаційного мультимедійного контенту на офіційних новинних порталах на кшталт <https://news.un.org/>, у соціальних медіа, які висвітлюють питання безпеки, миру, прав людини та ін. У 2017 р. було організовано UN News на основі злиття Центру новин ООН і Радіослужби ООН (UN News Radio), що була створена 13 лютого 1946 р.

Для успішної міжнародної комунікації МО часто співпрацюють з медіа. «Глобальні медіа виступають комунікаційним майданчиком для різних політичних акторів. Медійна кампанія може як посилювати, так і послаблювати переговорну позицію, участь напередодні запланованих подій на кшталт візитів, прийомів та ін. Медіалізація, як правило, відбувається принаймні в три етапи: 1) очікування і підготовка, що передбачає широке обговорення імовірних сценаріїв розвитку подій + прогнози; 2) висвітлення події = фактаж + коментарі; 3) наслідки + контроль за дотриманням домовленостей»¹⁰.

5. Результати і перспективи подальших досліджень обговорення

Обговорення результатів досліджень відбулося у фокус-групах представників академічної і медійної спільнот, які переконані, що взаємодія на рівні *аудиторія-медіа-III* має бути юридично врегульованою і відбуватися із дотриманням морально-етичних норм і професійних стандартів.

Перспектива подальших наукових досліджень полягає у тому, що в міжнародній комунікації та медіагалузі все частіше використовуватимуть штучний інтелект як інструмент для досягнення поставлених цілей і задач. Зокрема, у реалізації ідеї сталого розвитку на основі цілей тисячоліття, які визначила ООН до 2030 р.

¹⁰ Гресько, О. (2025), «Політична комунікація і глобальні медіа в умовах високої конфліктності світу», *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 17(1), с. 179-184. <https://doi.org/10.15421/352523>

6. Висновки

А. Зміна лідерства в умовах взаємодії *аудиторія-медіа-штучний інтелект (ШІ)* є одним із найбільших викликів міжнародної комунікації XXI ст. Технологічний прогрес людства сприяє функціональній трансформації усіх сучасних акторів МК. Масова міжнародна аудиторія, яка стрімко розвиває свій інформаційно-комунікативний потенціал завдяки глобальній інформатизації, опануванню нових навичок і ШІ-інструментів, має усі шанси посилити свої лідерські позиції в світовому інформаційному просторі й поступово стати самостійним актором МК. Громадські об'єднання і рухи вже впливають на порядок денний багатьох міжнародних організацій і змінюють пріоритети регіональних і національних спільнот. Для ефективної діяльності усі глобальні комунікатори також мають періодично переглядати свої традиційні практики інформаційно-комунікативної взаємодії з медіа, які своєю чергою переосмислюють свої перспективи у міжнародній комунікації XXI ст.

Б. Використання штучного інтелекту в медіагалузі, міжнародній комунікації та інших видах людської діяльності пов'язані насамперед із етико-правовими аспектами регулювання використання ШІ. Переваги застосування інформаційно-комунікативної функції ШІ підтверджено новаторсько-експериментальними методами у сфері надання державних і приватних послуг довідкового, консультативного, соціального характеру, оптимізації журналістської та інших видів робіт людської діяльності. Недоліки використання ШІ наразі пов'язані переважно з ризиками заміщення (витіснення) людини на ринку праці, відсутністю природних емоційних реакцій. У міжнародній комунікації і медіагалузі ШІ-інструменти можуть бути застосовані як для боротьби з дезінформацією і поширенню фейкових повідомлень, так і навпаки.

В. Усвідомлення нових ролей і можливостей усіх потенційних акторів змінює філософію міжнародної комунікації. В основі медіапарадигми XXI ст. закладено перехід інформація => комунікація за участі медіакористувачів і застосування технологій ШІ, що в майбутньому може сприяти повній автоматизації процесу медіавиробництва. Окрім того, модель *виробник = споживач*, що означає можливість переходу з одного статусу в інший із доступом до інформаційно-комунікативних можливостей і прав онлайн-спільнот, є перспективною для усіх акторів міжнародної комунікації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kim, Michelle (2025), "AI robot dolls charm their way into nursing the elderly", *Rest of the world*, Aug. 27, Seul, South Korea. URL: <https://restofworld.org/2025/korea-ai-robot-senior-care-hyodol/>
2. Гресько, О. (2025), «Особливості медіавиробництва в Україні: виклики і перспективи», *Досягнення науки та освіти в сучасному світі: 2-а Міжнародна наукова конференція (Бірмінгем, Велика Британія, 14 червня 2025 р.)*, Lulu Press, Inc., с. 43.
3. Гресько, О. (2025), «Політична комунікація і глобальні медіа в умовах високої конфліктності світу», *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 17(1), с. 179-184. <https://doi.org/10.15421/352523>
4. Гресько, О. В. (2016), *Телерадіомовлення України в міжнародній комунікації: моногр.*, ВПЦ «Київський університет», 304 с.
5. Даниленко, С. (2021), «Перевтілення демократії в інформаційну добу: роль нових медіа та громадянського комунікування», *Політичні дослідження / Political*

- Studies*, (1) 90-105, с. 101. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235502> (Дата звернення: 12.12.2025).
6. Крайнікова, Т., Водолазська, С., Рижко, О., Ситник, О. (2024), *Штучний інтелект у медіях*, Морфеус, 240 с.
 7. Мололкін, Володимир (2025), «ШІ-ведуча місяцями працювала на радіо, і ніхто не здогадувався», *Novyny.live*. URL: <https://novyny.live/tehnologii/shi-veducha-misiatsiami-pratsiuvala-na-radio-i-nikhto-ne-zdogaduvavsia-250202.html> (Дата звернення: 12.12.2025).
 8. Потятиник, Б. В. (2025), «Використання ШІ в аналізі медіапотоків: можливості та обмеження», *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*, Випуск 57, с. 62-74.
 9. *Реформа державного управління* (2025), «Віртуальна міністерка у реальному уряді: Албанія стала першою країною світу з AI-міністром». URL: <https://par.in.ua/information/news/473-virtualna-ministerka-u-realnomu-uriadi-albaniia-stala-pershoiu-krainoiu-svitu-z-ai-ministrom> (Дата звернення: 29.11.2025).
 10. *Штучний інтелект у медіа: гайд для відповідального впровадження: практичний посібник* (2025), колектив авторів: Бондар, Ю., Горська, К., Дуднік, Т., Кравченко, О., Нестеренко, А., Романюк, А., Шевченко, Т., Програма підтримки ОБСЄ для України, ННІЖ КНУ імені Тараса Шевченка, Проєкт «Фільтр» МКСК, Центр демократії та верховенства права, Київ, 77 с.

REFERENCES

1. Kim, Michelle (2025), "AI robot dolls charm their way into nursing the elderly", *Rest of the world*, Aug. 27, Seul, South Korea. URL: <https://restofworld.org/2025/korea-ai-robot-senior-care-hyodol/>
2. Hresko, O. (2025), «Osoblyvosti mediavyrobnystva v Ukraini: vyklyky i perspektyvy», *Dosiahnennia nauky ta osvity v suchasnomu sviti: 2-a Mizhnarodna naukova konferentsiia (Birminghem, Velyka Brytaniia, 14 chervnia 2025 r.)*, Lulu Press, Inc., с. 43.
3. Hresko, O. (2025), «Politychna komunikatsiia i hlobalni media v umovakh vysokoi konfliktnosti svitu», *Filosofia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, 17(1), с. 179-184. <https://doi.org/10.15421/352523>
4. Hresko, O. V. (2016), *Teleradiomovlennia Ukrainy v mizhnarodnii komunikatsii: monohr.*, VPTs «Kyivskyi universytet», 304 s.
5. Danylenko, S. (2021), «Perevtilennia demokratii v informatsiinu dobu: rol novykh media ta hromadianskoho komunikuvannia», *Politychni doslidzhennia / Political Studies*, (1) 90-105, с. 101. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235502> (Data zvernennia: 12.12.2025).
6. Krainikova, T., Vodolazka, S., Ryzhko, O., Sytnyk, O. (2024), *Shtuchnyi intelekt u mediiakh*, Morfeus, 240 s.
7. Mololkin, Volodymyr (2025), «ShI-veducha misiatsiamy pratsiuvala na radio, i nikhto ne zdogaduvavsia», *Novyny.live*. URL: <https://novyny.live/tehnologii/shi-veducha-misiatsiami-pratsiuvala-na-radio-i-nikhto-ne-zdogaduvavsia-250202.html> (Data zvernennia: 12.12.2025).
8. Potiatynyk, B. V. (2025), «Vykorystannia ShI v analizi mediapotokiv: mozhlyvosti ta obmezhenia», *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii Zhurnalistyka*, Vypusk 57, с. 62-74.

9. *Reforma derzhavnoho upravlinnia* (2025), «Virtualna ministerka u realnomu uriadi: Albaniia stala pershoiu krainoiu svitu z AI-ministrom». URL: <https://par.in.ua/information/news/473-virtualna-ministerka-u-realnomu-uriadi-albaniia-stala-pershoiu-krainoiu-svitu-z-ai-ministrom> (Data zvernennia: 29.11.2025).
10. *Shtuchnyi intelekt u media: haid dlia vidpovidalnoho vprovadzhennia: praktychnyi posibnyk* (2025), kolektyv avtoriv: Bondar, Yu., Horska, K., Dudnik, T., Kravchenko, O., Nesterenko, A., Romaniuk, A., Shevchenko, T., Prohrama pidtrymky OBSiє dlia Ukrainy, NNIZh KNU imeni Tarasa Shevchenka, Proiekt «Filtr» MKSK, Tsentr demokratii ta verkhovenstva prava, Kyiv, 77 s.

THE ACTORS OF THE INTERNATIONAL COMMUNICATION OF THE XXI CENTURY: AUDIENCE, MEDIA, AI

Olga Gresko

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Yurii Illenko Str., 36/1, Kyiv, Ukraine, 04119

e-mail: olga.gresko@knu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5630-1484>

The challenges of the international communication of the 21st century are considered in the context of human-media-artificial intelligence (AI) interaction. The biggest one is the leadership transformation among modern actors via technological progress. The audience, which is rapidly developing its information and communicative potential due to the informatisation, mastering new skills and AI tools, is empowering its leadership position in the global information space and is gradually becoming an independent actor.

The peculiarities of the information and communicative AI function implementation in the human activity are considered. The advantages of using AI have been confirmed by innovative experimental methods in the field of providing public and private services of a reference, advisory, social nature, optimisation of journalistic and other types of human activities. The disadvantages of using AI currently are mainly related to the risks of replacing (displacing) a person in the labor market, the lack of natural emotional reactions, etc. In the international communication and media industry, AI tools can be used both to prevent disinformation and to spread fake news, and vice versa.

Awareness of the new roles and opportunities of all potential actors is changing the philosophy of international communication. The basis of the 21st century media paradigm is the transition information => communication with the participation of media users and the implementation of AI technologies, which in the future may lead to the full automation of the media production process and other changes.

Keywords: Artificial Intelligence (AI), audience, international communication, media, media paradigm.

Отримано редакцією видання / Received: 22.12.2025

Прорецензовано / Revised: 23.12.2025

Схвалено до друку / Accepted: 24.12.2025

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 07.02.2026

НАУКОВА РЕЦЕНЗІЯ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 294–297 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13968>

УДК 070:159.9316.774(075.8)

ПРАВДИВЕ СЛОВО – ДУХОВНО-НАЦІОНАЛЬНА ЗБРОЯ ЖУРНАЛІСТА

Оксана Білоус

Львівський національний університет імені Івана Франка

бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: bilousoksana1977@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2008-8196>

У рецензії досліджено психологічні засади функціонування медіа в сучасних умовах російської екзистенційної війни проти України. Наголошено, що професійне поєднання змістовної тематики з комплексом мовностилістичних, мовно-виражальних і мовно-зображальних засобів, які втілюються в різні жанри і форми журналістських матеріалів, є визначальними психолого-педагогічними умовами ефективного впливу медіа на формування в реципієнтів високих морально-духовних, національно-патріотичних, державницьких переконань. Схарактеризовано сучасну медіаіндустрію, яка потребує симбіозу інтелектуальних знань у галузі журналістики з новими технологічними інструментами і технологіями, що даватиме ринкові універсальних журналістів, орієнтованих на комплексний підхід у роботі з інформацією в конвергентних редакціях, які здатні одночасно працювати з текстом, фото-, аудіо-, відеоматеріалом, створювати графіку, писати блоги, працювати в мережі й вільно орієнтуватися у виборі оптимальної медійної платформи для поширення правдивого, змістовного, актуального, цікавого контенту.

Ключові слова: журналістика, психологія масмедіа, гонзо-журналістика, компетентність, професіоналізм, московська агресія, патріотизм.

У навчальному посібнику «Психологічні засади функціонування медіа» професора Василя Лизанчука розкрито методику формування у студентів – майбутніх журналістів професійних, моральних, духовних, національно-громадянських якостей під час теоретичного і практичного опанування фаху. Адже морально-національні засади журналістської праці нерозривно пов'язані з принципами, функціями і нормами службової, професійної етики журналіста, його світоглядною позицією, національно-духовним державницьким мисленням і переконанням, фаховою обдарованістю, інтелектом, здатністю завжди бути готовим до психологічно-творчої праці. З огляду на те, що принципи журналістської творчості формуються, встанов-

люються на основі осмислення законів, процесів суспільно-політичного життя і є їхнім відображенням, то в нинішніх умовах російської війни проти України маємо дотримуватися насамперед принципу «український націєцентризм». Цей принцип об'єднує інші принципи журналістської діяльності, визначає вибір оптимальних варіантів висвітлення української національно-визвольної боротьби з одвічними ворогами – московськими загарбниками-нищителями і проблем мирного національного державотворення.

На засадах принципу українського націєцентризму маємо розглядати структуру захисту національного, мовно-культурного, інформаційно-гуманітарного простору, генерування «захисної плівки» (С. Вовканич), духовно-інтелектуальних знань українців як імунітету, що допомагає усвідомити сутність Української Національної Ідеї державотворення та утвердження національної ідентичності у світовому багатокультурному ореолі. Комплексне вирішення цієї проблеми передбачає підвищення мовного, світоглядно-інтелектуального, морально-духовного, національно-громадянського рівня навчання студентів.

Студент Тарас Матвіїв ще до повномасштабного вторгнення російських варварів-нищителів в Україну роздумував: «Україна – загадка і моя печаль. Крізь мене твої віки величі й страждань пройшли за грань життя. Навіть у пеклі я – Українець, а ти моя мати. Я – молодий українець, я є новий Народ! Мою кров не питиме більше ніхто! Мій час настав! Вже давно я мить цю чекав і відповідь за втрачені віки я мушу дати!».

За українське слово, українське національне світобачення, моральний зміст життя, за свободу й українську ідентичність, українські та європейські демократичні цінності, за суспільний попит на правду віддали найдорожче – своє життя – випускники факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Євген Гулевич, Андрій Дусан, Василь Кіндрацький, Вадим Кофтунов, Богдан Маркевич, Тарас Матвіїв (Герой України – посмертно), Роман Панькевич, Валентин Присіч, Роман Рязських.

Глобалізаційні процеси, російська воєнна та інформаційно-психологічна агресія зумовили педагогічно-освітні принципи, суть яких полягає в тому, щоби кожен українець, а тим паче студент факультету журналістики, отримав всебічні, правдиві знання з історії України, політології, філософії, російсько-українських відносин, глибоко опанував системні компоненти інформаційно-психологічної безпеки і став національно свідомим борцем за соборну, національну українську Україну.

Автор навчального посібника підкреслив: «Щоби студенти усвідомили сутність медійної місії в контексті гуманістичного українського націоналізму, на відміну від зловісного російського шовінізму=рашизму, потрібно, щоби їхні інтелектуальні знання ґрунтувалися на філософії природного українського націоналізму, який є своєрідною імунною системою нації, що захищає її від денаціоналізації, асиміляції, малоросійства, яничарства, сприяє формуванню стійкості виживання і духовного самовираження, стійкості нації та національної ідентичності».

Навчання і виховання студентів на українськоцентричних національних засадах забезпечує переконаність у єдності не лише з теперішніми життєтворчими процесами, а й з минулими, що є визначальним генетичним кодом етносу, народу, нації, який допомагає самозберегтися у найскладнішому буттєвому і геополітичному середовищі. Одним з визначальних чинників формування й збереження укра-

їнського національного «Я» є опанування впродовж семестру студентами III курсу факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка нормативної дисципліни «Інтелектуально-психологічні засади функціонування засобів масової комунікації». Основою теоретичного і практичного вивчення цього курсу є підручник «Психологія мас-медіа». Це – перший в Україні підручник, у якому системно викладено психологію медіавиробництва і медіасприймання, розкрито психологію особистості журналіста і морально-психологічні засади творчості. Осмислено сутність свободи слова і відповідальності журналіста, схарактеризовано психологію толерантності / інтолерантності в журналістській діяльності. Розкрито специфіку формування індивідуальної і громадської думки під впливом ЗМК. Проаналізовано психологічні аспекти інформаційно-психологічної безпеки України.

У навчальному посібнику «Психологічні засади функціонування медіа» Василь Лизанчук ґрунтовно розкрив діяльність української традиційної журналістики, окреслив особливості нової журналістики та гонзо-журналістики, поглибив головні аспекти фахово-громадянської освіти студентів.

Нав'язуючи світовій громадськості тезу, що українські ЗМК перекидають гуманістичну мету путінської «спеціальної операції» проти нацистів, фашистів, мазепинців, петлюрівців, бандерівців, які, мовляв, захопили владу в Україні і сіють між народами непорозуміння, ненависть, зловісність. Насправді, у такий спосіб віковічні московські вороги та їхні поплічники в Україні хочуть позбавити українських національно свідомих фахівців можливості доброчесно висвітлювати повномасштабну геноцидну, екоцидну, терористичну війну Російської Федерації проти України.

Винятково інноваційна особливість цього навчального посібника полягає в тому, що студенти для ґрунтовного опанування практичними знаннями створення журналістських матеріалів здійснюють контент-аналіз та інтент-аналіз, опублікованих у посібнику творчих робіт. Контент-аналіз та інтент-аналіз є важливими компонентами в освітній інформаційно-педагогічній схемі «адресант – інтенція – зміст тексту – адресат – декодування – вплив». Отриману інформацію студент модифікує, трансформує, інтерпретує у свідомості та формує базову інтелектуально-духовну новизну для майбутньої журналістської діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лизанчук, В. (2025), *Психологічні засади функціонування медіа, навч. посібник*, Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 340 с.

REFERENCES

1. Lyzanchuk, V. (2025), *Psykhologichni zasady funktsionuvannia media, navch. posibnyk*, Lviv, LNU imeni Ivana Franka, 340 s.

THE TRUTHFUL WORD IS THE JOURNALIST'S SPIRITUAL AND NATIONAL WEAPON

Oksana Bilous

*Ivan Franko National University of Ukraine
Henerala Chupryny, 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: bilousoksana1977@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2008-8196>*

The review examines the psychological foundations of media functioning in the contemporary conditions of Russia's existential war against Ukraine. It emphasizes that the professional integration of meaningful thematic content with a set of linguistic-stylistic, expressive, and visual-verbal means, embodied in various genres and forms of journalistic materials, constitutes the key psychological and pedagogical conditions for the effective influence of the media on shaping recipients' high moral and spiritual values, national-patriotic attitudes, and state-oriented convictions. The contemporary media industry is characterized as one that requires a symbiosis of intellectual knowledge in the field of journalism with new technological tools and technologies, which will provide the market with universal journalists oriented toward a comprehensive approach to working with information in convergent newsrooms. Such journalists are capable of simultaneously working with text, photo, audio, and video materials, creating graphics, writing blogs, operating online, and freely navigating the choice of the optimal media platform for disseminating truthful, meaningful, relevant, and engaging content.

Keywords: journalism, media psychology, gonzo journalism, competence, professionalism, Moscow's aggression, patriotism.

Отримано редакцією видання / Received: 13.01.2026

Прорецензовано / Revised: 13.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 14.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 07.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 298–304 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13969>

УДК 070(477)"19":321.64(=161.2)

КНИГА «ТОТАЛІТАРНА ЖУРНАЛІСТИКА» – ОБ'ЄКТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДРАМАТИЧНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В XX ст.

Ігор Скленаp

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: igor.sklenar@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-2081-2199>

Публікація є рецензією на наукове видання «Тоталітарна журналістика (доба радянської та змосковлення України)»¹ авторства Миколи Тимошика – професора кафедри журналістики Київського національного університету культури і мистецтв. На основі джерельної бази з українських архівів авторитетний журналістикознавець представив широке тло функціонування системи радянських засобів масової інформації та пропаганди. Здебільшого за основу взято приклади редакцій друкованих ЗМІ Чернівецької обл. в період 1940–1980-х років, в одній з яких автор свого часу працював (теперішня назва – «Буковинець»). Вивчення контексту радянської доби журналістики сприятиме усвідомленню несвободи журналіста як творчої особистості в теперішній Росії, де тривалий час декларують спадкоємність цієї країни-терориста із спадщиною «саветського саюза».

Зроблено висновок про цінність професії журналіста у контексті місії і служіння суспільству, ціннісного вибору особистості навіть в умовах тоталітарної системи.

Ключові слова: тоталітарна журналістика, радянські ЗМІ, редакція газети, редактор, журналіст, медійний фах.

Постановка проблеми. Публіцист і науковець Микола Тимошик став лавреатом премії імені В'ячеслава Чорновола за кращу публіцистичну роботу в галузі журналістики за 2025 рік, – як повідомили про це українські медіа в останній тиждень 2025 року. «Відзнаку вручили за його книгу «Тоталітарна журналістика»². На момент присудження цієї відзнаки автор статті вже дочитував підписане автором це об'ємне наукове дослідження, оскільки інтерес до нього з'явився з приводу самої назви.

¹ Тимошик, М. С., (2024), *Тоталітарна журналістика. Доба радянської та змосковлення України*, Наукове видання, ТОВ «Друкарня «Рута», Кам'янець-Подільський, 520 с.

² Буняк, Валерія (2025), «Публіцист і науковець Микола Тимошик став лавреатом премії імені В'ячеслава Чорновола», *Детектор медіа*, 26 грудня, 2025. URL: <https://detector.media/infospace/article/246622/2025-12-26-publitsyst-i-naukovets-mykola-tymoshyk-stav-lavreatom-premii-imeni-vyacheslava-chornovola/> (дата перегляду 08 січня 2026).

Поняття «тоталітарна журналістика» вже само собою вказує на цілу епоху радянської дійсності, свідком якої я був в дитячому і підлітковому віці, коли «споживав» друкований «продукт» такої журналістики через нав'язану школою примусову передплату совецьких спеціалізованих видань. Сьогодні, як довголітній науково-педагогічний працівник одного із провідних факультетів журналістики в Україні, бачу потребу в глибшому вивченні майбутніми медійниками періоду журналістики, який М. С. Тимошик означає як «доба радянзації та змосковлення». Адже сучасна пропагандистська машина росії є логічним продовженням такого типу журналістики, яка була побудована на брехні, маніпуляціях, очорненні опонентів, тощо. Теперішній студентській молоді гуманітарних факультетів малознайомі ці сторінки української журналістики через різні причини, одна з них – їхнє дозрівання і становлення в умовах іншої суспільно-політичної дійсності, а відповідно, і читання інших каналів інформації, які побудовані за іншими стандартами і механізмами дії, ніж дуже далека і цілком незрозуміла для них радянська преса, радіо і ТБ. У вступі автор наголошує: «...поза зором дослідників залишався аналіз причин появи та побутування текстів, зумовлені засновниками видань, особливості редакційної політики, вплив журналістських матеріалів не лише на пересічного читача, а й на суспільні процеси, що відбуваються в результаті такого побутування»³.

Частина матеріалу наукового видання була оприлюднена М. С. Тимошиком в фахових наукових журналах, у формі наукових статей, протягом 2023 року, зокрема, в очолюваному професором «Українському інформаційному просторі»⁴. В наукових працях з галузі журналістикознавства ще не опубліковано рецензії на цю книгу. Натомість на нішевому сайті «Буквоїд» опубліковано післяслово журналістки з Дніпра Тетяни Колядинської з приводу цього дослідження, що буде й враховано в ході оцінки обраного видання.

Аналіз змісту рецензованого видання. Певні правила рецензування передбачають короткий огляд змістового наповнення наукової праці. У вступі М. С. Тимошик декларує низку завдань, які має намір розв'язати в ході писання праці, серед них, на мою думку, актуальними в контексті сучасної журналістської освіти, є: «– що стояло за пропагандистською та організаторською функціями партійно-радянської преси?; – що ставало результатом такого масивного «промивання мізків» на рівні ментальності цілої нації?»⁵. Відповіді на ці питання під час студентського навчання були для мене незнані з тієї причини, що я навчався журналістиці в середині 1990-х років ще за пострадянськими підручниками, де не було представлено, в силу об'єктивних причин, системного викладу стану і розвитку журналістики в західних демократіях (не ідеалізуючи їх, очевидно, у сьогоденні російсько-української війни). М. С. Тимошик, обравши як об'єкт дослідження одну із складових тоталітарної жур-

³ Тимошик, М. С. (2024), *Тоталітарна журналістика. Доба радянзації та змосковлення України*: Наукове видання, ТОВ «Друкарня «Рута», Кам'янець-Подільський, с. 16.

⁴ Тимошик, Микола (2023), «Тоталітарна журналістика: до проблеми купівлі владою лояльності й слухняності журналістів», *Український інформаційний простір*, вип. 2, с. 14-40; Тимошик, Микола (2023), «Кадри тоталітарної журналістики для преси західноукраїнських областей. 40-50-ті роки ХХ ст. (На архівних матеріалах крайової газети «Радянська Буковина）」, *Вісник Львівського університету, Серія Журналістика*, вип. 52-53, с. 52-74.

⁵ Тимошик, М. С. (2024), *Тоталітарна журналістика. Доба радянзації та змосковлення України*, Наукове видання, ТОВ «Друкарня «Рута», Кам'янець-Подільський, с. 17.

налістики – радянську пресу, і, опрацювавши великий масив документів в архівних установах, дає ґрунтовні відповіді на означені вище питання. І це показує подальша композиційна структура наукової праці.

Книга складається з чотирьох розділів, висновків, іменного показника. Спочатку кілька думок про оригінальне оформлення видання. Кожен розділ починається із візуалізованої малюнком сторінки. Не менш оригінальними є скани документів з архівів, логотипи радянської періодики, таблиці із структуруванням інформації з тематики розділу, світлини журналістів тієї доби та ін. Самі цитати з архівів виділені меншим шрифтом для привернення читацької уваги до важливих моментів.

Про призначення книги слушно зауважує однокурсниця М. С. Тимошика журналістка Тетяна Колядинська: «комусь воно буде за підручник з історії журналістики, хтось шукатиме тут документальних підтверджень власних уявлень про ту епоху, а ті, хто народилися й прожили у ній добру частину свого активного життя, працюючи у цій професії, мають можливість заглибитися в історію формування системи засобів масової інформації та пропаганди і порівняти з викладеним своє бачення того часу...»⁶. Для автора рецензії перші два варіанти є найбільш прийнятними, сама книга читалася і як наукове видання, а в окремих місцях і як розповідь із публіцистичними вставками про конкретні ситуації, процеси, явища журналістики тоталітарної епохи. Сам М.С.Тимошик був її безпосереднім свідком, коли в 1970-х роках працював у редакції обласної газети «Радянська Буковина» (сьогодні виходить під назвою «Буковина» у Чернівцях).

Перший розділ присвячено призначенню і організації тоталітарної преси. Автор розглянув ленінські і сталінські директиви, які утверджували в подальшому функціонування радянської періодики як рупора комуністичної ідеології, показав на прикладі двох «всесоюзних» газет – «Правди» та «Известий» – абсурд передплатних кампаній, розглянув на конкретних прикладах зміст редакційної пошти як складової тодішньої редакційної діяльності.

Для дослідників змісту періодики УРСР 1940-1980-х років, що слугувала продуманою системою пропаганди, агітації і організації правлячого режиму, цікавим буде другий розділ. Його тематичне наповнення стосується опису системи агітації і пропаганди як провідного завдання тогочасних радянських ЗМІ. «Типологію радянських ЗМІ в Україні найпростіше уявити за вертикаллю тогочасної влади ... (центр – республіка-область-район-трудова колектив)»⁷. Власне в структурних частинах другого розділу «Тоталітарної журналістики» різнобічно розглянуто окремі сегменти цієї системи радянських ЗМІ – молодіжну пресу (з поглядом на її початки, зміст, зміни в редакційній політиці в період «перестройки і гласності» та ін.), районні газети і багатотиражні газети здебільшого на прикладі газет і журналів Чернівецької області (з поглядом на передумови виникнення та її засновників, періодичність виходу, накладу та ін.). Водночас М. С. Тимошик пише не сухою мовою цифр, а подає

⁶ Колядинська, Тетяна (2025), «За якими правилами “грали” радянські засоби масової інформації (Післяслово журналіста-практика до наукового дослідження Миколи Тимошика «Тоталітарна журналістика»», *Буквоїд*, 14 вересня, 2025. URL: <https://bukvoid.com.ua/reviews/books/2025/09/14/202630.html> (дата перегляду 08 січня 2026).

⁷ Тимошик, М. С. (2024), *Тоталітарна журналістика. Доба радянської та змосковленної України*, Наукове видання, ТОВ «Друкарня «Рута», Кам'янець-Подільський, с. 96.

суспільно-політичне тло радянської дійсності і передає гнітючу атмосферу, в якій доводилося працювати тодішнім працівникам редакцій буковинського краю. Форми цензури, контроль змісту та покупка лояльності редакторів і журналістів – тематичне осердя третього розділу книги. Автор глибоко аналізує провідні теми періодичних видань тоталітарної доби, показує, як через публікації в тодішній пресі впливали на свідомість «населення» і брехали читачам про т. зв. досягнення комунізму. Крізь призму дій окремих радянських редакторів і журналістів Чернівецької обл. М. С. Тимошик ставить на порядок денний тему ціннісного вибору в журналістиці, вельми актуального й в сьогоденні: за писання правди треба було страждати, звільнятися чи звільняли; за лояльність до комуністичної влади – можна було отримати тодішні блага системи (високі гонорари, безкоштовні квартири, доступ до кращого харчування та ін.).

Врешті в останньому розділі, на прикладі окремих редакцій в період 1940-х років, коли в Чернівецькій області встановлено комуністичний режим, описано непростий, а іноді і драматичний процес підбору кадрів в тодішні журналістські колективи. Тут актуальним, як на мене, є твердження автора про потрібність мати диплом з журналістики освіти для роботи в медіа, особливо в теперішню добу маргіналізації нашої професії. В третій частині 4-го розділу М. С. Тимошик подає три типи осіб професії, на конкретних прикладах показує мовну безграмотність і профнепридатність працівників в буковинських газетах післявоєнної доби; коротко описує, як судили окремих кореспондентів, а кадебісти стежили за позаштатною автурою. Найбільш емоційно мене зворушила 5-та частина четвертого розділу книги, де йде мова про те, як система знищувала «невгодних журналістів». Цю тему автор розкрив глибоко і водночас із знанням цих особистостей, подавши їхні біографії і етапи журналістської роботи. Спочатку йде мова про однокурсника М. С. Тимошика - журналіста Леоніда Кльоца. Він працював у газеті «Ленінська правда», боровся за правду у професії і помер у в'язниці в Полтавській обл., реабілітований аж в 2001 році. Далі автор описує страдницький життєвий шлях і професійні здобутки Володимира Кательницького - журналіста й активного громадського діяча початків Незалежності України, уродженця з його рідного села – Данина Чернігівської обл. По-звірячому був вбитий разом із матір'ю у їхньому київському помешканні в 1997 році. До сьогодні правди про мотиви і виконавців не розкриті. Автор видання з боєм про це пише: «Гірко констатувати істину: в цій країні, якою упродовж останніх тридцяти років правлять олігархи та підтримувані ними популісти-невігласи ... подібні злочини не розкриваються. Згадаймо хоча б убивство Володимира Івасюка, Вячеслава Чорновола, Олександра Бойчишина, героїв Небесної Сотні...»⁸. Як на мене, призабута постать В. Кательницького, цінна з огляду на відстоювання національних та релігійних цінностей в період першопочаткового становлення незалежної України, має бути до кінця вивчена у зрізі глибоких публікацій в тодішній газеті «Народного Руху України» «Час: Time», яку я мав нагоду читати в роки свого студентства. Цикл портретів журналістів – героїв своєї епохи – завершується постаттю також однокурсниці автора – Катерини Таран, яка вже в часи Незалежності розвинула обласне телебачення в Черкаській обл., «пережила різних начальників, але найболючіші уда-

⁸ Тимошик, М. С. (2024), *Тоталітарна журналістика. Доба радянзації та змосковлення України*, Наукове видання, ТОВ «Друкарня «Рута», Кам'янець-Подільський, с. 462.

ри переносила від тих, хто мало тямив у професії, але вмів дружити з владою...»⁹. Її книга «Поміж реалій та ілюзій», хоч не видана за її життя, але за сприяння однокурсника М. С. Тимошика та його однодумців з'явилася 2020 року друком.

Наостанок, про що би хотілося прочитати в цій книзі трохи більше: особливості навчального процесу на факультеті журналістики КДУ ім. Т. Шевченка в період 1950-1980-х років. Можливо, в майбутньому це зроблять автори, які будуть вивчати архіви на цю тематику.

Самі висновки чітко узагальнюють викладений у книзі матеріал про змосковлену українську журналістику і зрадянзовану свідомість її читачів в минулому столітті, із акцентами про невирішені проблеми і явища, які перейшли в нову інформаційну реальність незалежної України.

Висновки. Проф. М. С. Тимошику залишилося лише скласти велику подяку за таку системну працю, в якій він завдяки архівним матеріалам підтвердив твердження, виділене на форзаці видання окремим шрифтом: «Характерною особливістю тоталітарної журналістики є подвійна мораль, подвійні стандарти, розбіжність декларованих на газетних шпальтах, радіо- і телепередачах лозунгів і закликів із реальними діями верхівки влади»¹⁰.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буняк, Валерія (2025), «Публіцист і науковець Микола Тимошик став лавреатом премії імені В'ячеслава Чорновола», *Детектор медіа*, 26 грудня, 2025. URL: <https://detector.media/infospace/article/246622/2025-12-26-publitsyst-i-naukovets-mykola-tymoshyk-stav-lavreatom-premii-imeni-vyacheslava-chornovola/> (дата перегляду 08 січня 2026).
2. Колядинська, Тетяна (2025), «За якими правилами “трали” радянські засоби масової інформації (Післяслово журналіста-практика до наукового дослідження Миколи Тимошика «Тоталітарна журналістика»)), *Буквоїд*, 14 вересня, 2025. URL: <https://bukvoid.com.ua/reviews/books/2025/09/14/202630.html> (дата перегляду 08 січня 2026).
3. Тимошик, Микола (2023), «Тоталітарна журналістика: до проблеми купівлі владою лояльності й слухняності журналістів», *Український інформаційний простір*, вип. 2, с. 14-40.
4. Тимошик, Микола (2023), «Кадри тоталітарної журналістики для преси західноукраїнських областей. 40-50-ті роки XX ст. (На архівних матеріалах крайової газети «Радянська Буковина»», *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*, вип. 52-53, с. 52-74.
5. Тимошик, М. С. (2024), *Тоталітарна журналістика. Доба радянзації та змосковлення України*, Наукове видання, ТОВ «Друкарня «Рута», Кам'янець-Подільський, 520 с.

⁹ Там само, с. 488.

¹⁰ Там само, с. 2.

REFERENCE

1. Buniak, Valeriia (2025), «Publitsyst i naukovets Mykola Tymoshyk stav laureatom premii imeni Viacheslava Chornovola», *Detektor media*, 26 December 2025. URL: <https://detector.media/infospace/article/246622/2025-12-26-publitsyst-i-naukovets-mykola-tymoshyk-stav-lavreatom-premii-imeni-vyacheslava-chornovola/>
2. Koliadynska, Tetiana (2025), «Za yakymy pravylamy “hraly”adianski zasoby masovoi informatsii (Pisliamova zhurnalista-praktyka do naukovoho doslidzhennia Mykoly Tymoshyka “Totalitarna zhurnalistyka”)», *Bukvoid*, 14 September 2025. URL: <https://bukvoid.com.ua/reviews/books/2025/09/14/202630.html>
3. Tymoshyk, Mykola (2023), «Totalitarna zhurnalistyka: Do problemy kupivli vladoiu loialnosti y slukhniannosti zhurnalistiv», *Ukrainskyi informatsiinyi prostir*, issue 2, pp. 14–40.
4. Tymoshyk, Mykola (2023), «Kadry totalitarnoi zhurnalistyky dlia presy zakhidno-ukrainskykh oblastei. 40–50-ti roky XX st. (Na arkhivnykh materialakh kraiovoi hazety “Radianska Bukovyna”)», *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii Zhurnalistyka*, issue 52–53, pp. 52–74.
5. Tymoshyk, M. S., (2024), *Totalitarna zhurnalistyka. Doba radianizatsii ta zmoskovlennia Ukrainy*, Naukove vydannia, TOV «Drukarnia «Ruta», Kamianets-Podilskyi, 520 p.

THE BOOK 'TOTALITARIAN JOURNALISM' AS AN OBJECTIVE SOURCE FOR STUDYING THE DRAMATIC PERIOD OF UKRAINIAN JOURNALISM IN THE 20TH CENTURY

Ihor Sklenar

*Ivan Franko National University of Lviv,
General Chuprynka Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine*

e-mail: ihor.sklenar@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-2081-2199>

This publication is a review of the academic work 'Totalitarian Journalism (The Era of Sovietisation and Russification in Ukraine)' by Mykola Tymoshyk, professor at the Department of Journalism at Kyiv National University of Culture and Arts and a former journalist at one of the newspapers of the totalitarian period (now called 'Bukovyna'). The book reveals the specifics of the journalism profession under conditions of state censorship, party control, and the government's purchase of journalists' loyalty and obedience. The book is full of interesting facts about how editors and journalists were 'bought' during the Soviet era. Based on a large number of archival sources, the author also presents the mechanisms of the broad system of Soviet mass media and propaganda. The author of the book analysed this system according to a typological vertical: republican, regional, district, and mass-circulation press.

For the most part, examples from the work of print media editorial offices in the Chernivtsi region (referring to the period from the 1940s to the 1980s) are used as a basis, and interesting examples from the activities of the editorial offices of central publications in the USSR are also presented. Prof. M. S. Tymoshyk has identified the peculiarities of personnel policy in the editorial offices of Bukovynian newspapers and magazines, which were influenced by the party authorities of the time. The author has managed to present the current problems of the information space that arose from the past of the Soviet media.

Studying the context of Soviet journalism through the book prism helps to understand the lack of journalists' freedom as creative personalities in present-day Russia, whose political elite has long declared the continuity of this terrorist country with the legacy of the 'Soviet Union'. The review concludes with a statement about the value of the journalism profession in the context of its mission and service to society, and the value of personal choice even under a totalitarian system.

The broken lives of those who sought truth and honesty in the journalism profession are reflected in creative portraits of Soviet era journalists and those who became iconic figures in free Ukraine. The names of such personalities as Leonid Klyots, Volodymyr Katelnytskyi, Kateryna Taran and others are little known to the general public. They can serve as an example of defending the truth for information and for a national position in journalism.

Keywords: totalitarian journalism, Soviet media, newspaper editorial office, editor, journalist, media profession.

Отримано редакцією видання / Received: 06.01.2026

Прорецензовано / Revised: 07.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 09.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 07.02.2026

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 305–311 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13970>

УДК 77.044:070.1:[94(477)"2014/2025":355.01]

ВІЗУАЛЬНЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ СУЧАСНОСТІ У ФОТОКНИЗІ «ХРОНІКИ ВІЙНИ: УКРАЇНА 2014-2025»

Ярослав Табінський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

e-mail: yaroslav.tabinskyi@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5122-4253>

У рецензії досліджено питання документування російсько-української війни на прикладі фотокниги «Хроніки війни: Україна 2014-2025». Виокремлено структуру видання, особливості формату, верстки, дизайну, поліграфічні прийоми, змістові та ідейні акценти. Оскільки книгу популяризують і на міжнародну аудиторію, розглядаємо її як мультимедійний візуальний проєкт про війну в Україні. Окреслено важливість видання в освітньому процесі, вибрано фрагменти есеїв студентів факультету журналістики, які аналізували матеріали із фотокниги. У виданні хронологічно проілюстровано події з початку Революції Гідності з листопада 2013 року та російсько-української війни до 2025 року. Обґрунтовано цінність книги, яка полягає у тому, що документальне видання є свідченням російських воєнних злочинів. Візуальну хроніку поширюють у бібліотеках, школах й університетах, що важливо в освітньому та виховному процесі. У фотоальбомі розміщено понад 360 світлин та свідчень відомих фотожурналістів, які були в епіцентрі ключових історичних подій. Фотокнига має мистецьку цінність та є важливим документальним джерелом для збереження пам'яті та вивчення сучасної історії.

Ключові слова: документалістика, контент, журналістика воєнного часу, російсько-українська війна, агресія РФ в Україні, візуальна комунікація, медіа, фотографія.

Міжнародна асоціація FotoEvidence у партнерстві з Українською асоціацією професійних фотографів (UAPP) запустила ініціативу FotoEvidence Ukraine, завдяки якій підтримують українських фотографів. У межах цього проєкту створюють фотокниги, у яких задокументовано російське вторгнення з 2014 року, а також наслідки російських терористичних атак. Візуальні збірки, які складаються зі свідчень та документальних світлин, поширюють у бібліотеки та школи задля збереження історії для майбутніх поколінь.

Одним із таких видань є фотокнига «Хроніки війни: Україна 2014-2025», яку презентували у Києві на початку серпня 2025 року. Перше видання надрукували тиражем 2000 примірників завдяки підтримці Фондації «Відкрите суспільство» та Міжнародного фонду «Відродження».

Понад 360 світлин українських фотодокументалістів і десятки свідчень про події від перших днів російської агресії у 2014 році і до реалій повномасштабної війни. Основною метою проєкту є збереження візуальних документів для майбутніх поколінь, а розповсюджують книгу лише безкоштовно для закладів культури та освіти. Видавці переконані, що фотокнига стане не тільки об'єктом пам'яті, але й інструментом для навчання, який допоможе молоді усвідомити глибину подій останнього десятиліття та сформувати зв'язок із живою історією.

Формат фотокниги відповідає альбомній орієнтації (ландшафтній), тобто сторінки – горизонтальні, а ширина більша за висоту. Такий формат орієнтований на візуальне сприйняття та дає більше простору для великих фотографій і панорам. Горизонтальну орієнтацію обрали не випадково, адже вона зазвичай створює смислотворчий ефект зображень, а реципієнт має змогу прочитувати всі сенси у деталях, кольорах і відтінках набагато простіше, так, наче перебуває у великій виставковій залі.

Тверда матова палітурка підкреслює практичність та довговічність друкованого альманаху. На фотообкладинці зображено очі командира танкового розрахунку на позивний Шева після бойової роботи. Світлина у чорно-білій гамі з акцентом на тональні переходи. Авторами знаменитого кадру, створеного у листопаді 2022 року, є подружжя фотографів Костянтина та Влади Ліберових. Те саме зображення, що і на обкладинці, опубліковано наприкінці фотокниги перед змістом та вихідними даними видання. Фото вирізняється глибиною та деталізацією крупного плану обличчя. Головним акцентом є блакитні очі командира Шеви, які змушують кожного цілком поринути в історію Захисника (див. Рис 1).

На деяких розворотах є певні відступи чи обрамлення, які створюють ефект паспарту (зображення в рамі). Це візуально-композиційний прийом, завдяки якому кадр відокремлюється від навколишнього простору рівномірним полем чи відступом переважно світлого чи нейтрального кольору. Саме такий видавничо-дизайнерський підхід підсилює сприйняття зображення та його смислову автономність. Варто окремо виділити тип зшиття – відкритий корінець, що є конструктивним прийомом у поліграфії. Завдяки цьому корінцева частина книги не закрита палітуркою, а залишається видимою, можна побачити зібрані та склеєні аркуші. Такий тип обкладинки найчастіше використовують в репортажних журналах та мистецьких виданнях. Наприклад, журнал літературного репортажу та документальної фотографії Reporters. Відкритий корінець допомагає краще переглядати розвороти, які технічно розкриваються на 180 градусів, форма відповідає змісту за принципом *form follows content*, а також створює ефект відкритої реальності – занурення в історії завдяки ідейним акцентам.

Видання двомовне. Текст українською та англійською мовами розміщено у паралельних блоках, тому сприймається доступно та легко. Англійські тексти підтверджують одне із завдань видавців – поширення книги для міжнародної аудиторії. До кожної світлин подано короткі підписи (від одного до трьох пояснювальних речень), у яких чітко вказано, що зображено у кадрі, коротко описано відповідний факт чи явище, зазначено дату події та авторство.

У книзі простежується чіткий та лаконічний стиль текстів Мирослава Лаюка, які розміщені на розворотах і є фактологічним поясненням до ілюстрацій. Окрім цього до кожного хронологічного блоку подано короткі інформаційні повідомлення, у яких йдеться про ключові події в конкретному місці у певний день.

У вступному слові до видання директор Української асоціації професійних фотографів Мстислав Чернов описав історичний контекст важливості фотозбірки, адже колективна пам'ять формує ідентичність країни. Кожне фото у хроніці є свідченням і символом того, «як у найтемніший час можна зберегти людяність, як у попелищі руїн вибруньковуються нові сенси та надії. Обличчя волонтерів, батьків із дітьми в бомбосховищах, обійми тих, хто повернувся з фронту, – це і є портрет України, що тримається всупереч усьому»¹. Фотографії, зібрані у книзі, допомагають створити цілісний образ українського народу та висвітлити хроніку любові та сили, що гуртує людей навколо спільної ідеї – збереження життя і миру.

Знаменитий відеограф, режисер, документаліст та автор оскароносного фільму «20 днів у Маріуполі» Мстислав Чернов зазначає, що кадри фотодокументалістів фіксують те, «що деколи хочеться забути, але водночас – треба пам'ятати. Зруйновані школи, спалені будинки, братські могили, кров та біль. Ми зробимо все, щоб ці кадри не можна було стерти та забути, а значить захистимо історію». Кожна світлина є документом, що доводить нашу присутність та внутрішню силу, саме тому автор закликає читачів: «Пам'ятайте, що війна не закінчилася, що ці кадри – це не історія з минулого, а наша з вами реальність, яка триває й зараз»². Серед авторів книги такі відомі фотографи: Максим Дондюк, Андрій Дубчак, Євген Малолетка, Сергій Коровайний, Олег Петрасюк, В'ячеслав Ратинський, Владислав Мусієнко, Олексій Фурман, Данило Павлов та інші³.

Після вступного слова у книзі розміщено розворот із мапою військової ситуації під час російського повномасштабного вторгнення до України. Далі хронологічно подано тематичні блоки. Насамперед Революція Гідності, анексія Криму, початок війни на сході України, бої за міста та інші ключові події часів антитерористичної операції, а згодом – повномасштабного вторгнення. Завершальний візуальний блок – початок боїв за Часів Яр. За це стратегічне місто ведуться постійні бойові зіткнення. Світлини пресофіцера Олега Петрасюка ілюструють незламність Захисників 24-ої окремої механізованої бригади імені Короля Данила. Наприкінці видання на дві третини розвороту розміщено фото Юрка Дячишина, на якому в небо направлені символічні промені пам'яті над полем почесних поховань на Личаківському кладовищі у Львові, до третьої річниці повномасштабного вторгнення 23 лютого 2025 року.

Відомості про авторів розміщені на останніх сторінках книги. Про кожного автора зібрано найважливішу інформацію про творчість та професійну співпрацю з медіа. Тексти про фотографів українською та англійською мовами подані за алфавітом відповідно до прізвищ.

Керівниця та менеджерка проєкту Ольга Ковальова переконана, що книга розширює можливості задля реалізації місії UAPP – підтримувати українських авторів і популяризувати українську фотографію в світі. Асоціація українських професійних фотографів не лише залучає українських авторів до таких проєктів, але й організовує відбір для фотокниг, забезпечує популяризацію візуального контенту серед

¹ *Хроніки війни: Україна 2014–2025* (2025), за ред. FotoEvidence Ukraine, Publish Pro, Київ, 363 с.

² Там само.

³ UAPP (2025), «Фотокнига «Хроніки війни: Україна 2014-2025», URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/uni-story/fotokniga-voienni-hroniki-ukrayina-2014-2025> (дата перегляду 10 жовтня 2025).

міжнародної авдиторії. «Ми показуємо, що фотографія – це не лише мистецтво, а й важливий інструмент збереження пам'яті та боротьби за правду. Найголовніше – дати фотографам можливість продовжувати свою роботу і знати, що їхню працю цінують і підтримують»⁴.

Це видання не лише документує сучасну історію, але є платформою для збереження особливо цінних кадрів та визнання праці фотографів-документалістів.

За словами редакторки Ірини Громоцької, найскладнішим етапом стала робота з архівними матеріалами: пошук світлин із 2014 року до початку повномасштабного вторгнення росіян. Команда зверталася до авторів, які могли б зберігати необхідні історичні кадри, а також структурувала архіви, сортувала за хронологією всі зібрані матеріали. Створено першу та найбільшу друковану колекцію фотографій, які зробили українські митці, документуючи війну упродовж десятиліття. «Ця книга важлива для всієї історії документування воєн, адже вона збрала роботи тих, хто живе в умовах війни та відчуває її щодня»⁵, – зазначає очільниця FotoEvidence Світлана Бачеванова.

Збірка не лише нагадує про українську боротьбу, яка триває, але й підкреслює важливість правдивого документування війни завдяки українським фоторепортажам. Книга розкриває читачам тематику спротиву, втрат, гідності та незламності українського народу, а також показує війну без прикрас, акцентуючи на житті військових та цивільних.

Оскільки видання розраховане на поширення у навчальних закладах, ми зробили інтегроване завдання у межах нормативної дисципліни «Аудіовізуальний контент», яку викладають на другому курсі в межах освітньо-професійної програми «Журналістика» першого бакалаврського рівня на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Студентам запропонували обрати та проаналізувати світлину із фотокниги, а потім підготувати есей. Чимало кадрів нав'яли студентам роздуми та спогади про рідний дім, дитинство, батьків, а щонайважливіше – про мирний час в українських містах і селах ще до повномасштабного вторгнення росіян.

Науково-публіцистичне осмислення світлин та свідчень із книги «Хроніки війни. Україна 2014-2025» виокремлює відчуття та переживання молодих українців, які в час тривоги, болю й особистих трагедій навчаються, здобувають знання та досвід. Навіть кілька коротких вибраних фрагментів зі студентських есеїв можуть підкреслити важливість фотокниги для виховання майбутніх поколінь.

Студент Юрій Маркевич описує фото Сергія Коровайного з похорону письменниці Вікторії Амеліної, яка загинула у Краматорську внаслідок ракетного удару в липні 2023 року: *«Ніжні лілії, пахучі троянди, променисті соняшники, пишні хризантеми – усі вони яскраво виблискують на сонці своїми кольорами та тільки чорна рамка і напис на вінку «від сім'ї» промовисто виділяються серед них. Та минули тижні, місяці, роки. Квіти всі зів'яли. Але портрет так само непохитно висить, а погляд Вікторії досі промовляє до наших сердець...»*

⁴ UAPP (2025), «Фото як зброя правди: як FotoEvidence та УАПФ документують війну в Україні». URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/news-articles/photo-as-a-weapon-of-truth> (дата перегляду 28 листопада 2025).

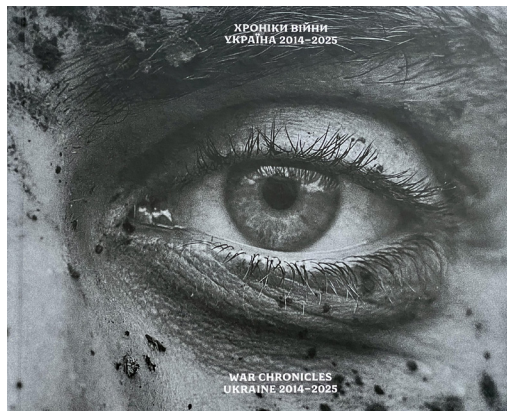
⁵ Там само.

Тема втрат і прощань з українцями, які загинули внаслідок російських атак, є вкрай важкою та особливо вражливою для студентів. Софія Німилович у своєму есеї до фотографії з моментом прощання із парамедикинею Іриною Цибух (позивний Чека) звертає увагу на важливий акцент: *«За життя Ірина стала ініціаторкою хвилини мовчання, що нині лунає щодня рівно о 9-й ранку, бо мріяла, щоб кожен день в Україні починався з хвилини тиші в пам'ять про тих, хто віддав життя за свободу рідної країни. Тепер ця хвилина – не тиша. Це дихання тих, хто живе, пам'ятаючи».*

Пам'ятати всіх, хто загинув у боротьбі за Українську державу, – загальнонаціональний обов'язок. На фото Катерини Москалюк (29 лютого 2024 року) зображена деталь – татуювання на руці слів «Завжди поруч». Історія цього кадру зворушує, адже цей вислів Андрій Вовк написав у зошиті на прохання дружини перед тим, як пішов на війну. У серпні 2023 року чоловік загинув на Донеччині. На пам'ять про коханого Людмила витатуювала на руці його слова. Зворушливу наслідкову розповідь та власні переживання після втрати описує студентка Галина Занозовська у своєму есеї. Дівчину вразило фото та історія жінки із татуюванням на руці: *«Я з упевненістю почала працювати над ескізом для свого тату, яке буде символізувати цей зв'язок між смертю та життям, хочу закарбувати на тілі спомини про свого батька, який героїчно загинув у бою. Бо пам'ять і любов – це все, що він залишив. І це все, що я можу зберегти. Ця світлина нагадала ще раз про наміри увіковічнити батьківську турботу... Глянувши на фото, я відчуваю гнів на обставини, сум за неможливість повернути його живим. Але водночас я відчуваю повагу і захоплення...»*

Марта Заячківська описує світлину Олексія Фурмана та пише про любов, яка не потребує слів, а дає сили, коли довкола стільки болю й невизначеності. У кадрі маленька дівчинка простягає букетик конвалій чоловікові, а він схиляється, вдихаючи аромат – не лише метафоричної весни, а й самого життя. Студентка зізнається: *«Це фото обрало мене, мабуть, не дарма. Коли я дивлюсь на нього – повертаюсь у реальність, а не пливу в фантазіях. Адже воно нагадує мені нас – мого тата й мене...»*

Серед прозових текстів студенти-журналісти описують свої внутрішні переживання і в поезії. Наприклад, Аліна Матвійчук для творчого аналізу обрала світлину Костянтина і Влади Ліберових, яка у чорно-білій гамі ілюструє обкладинку видання (див. Рис.1), а також є останнім ілюстративним розворотом у кольоровому виконанні на 356 сторінці. Це очі командира танкового розрахунку з позивним Шева після бойового завдання на Донеччині.

*Мені здається, що саме через ці очі
війна дивиться на нас –
і перевіряє, чи ми ще відчуваємо.
Чи можемо дивитися правді в обличчя,
не відвертаючись.
Я бачу ці очі – і бачу Україну.*

Всю.

В її мужності, втомі, ніжності й силі.

У кожному подиху, у кожному погляді.

І розумію: поки ці очі дивляться – ми живі.

Студенти факультету журналістики створили понад сотню авторських есеїв із рефлексіями на фотоісторії з книги. Важливо, що вони розуміють актуальність та цінність видання, а багато кадрів із фотокниги, які вдалось оглянути та проаналізувати, закарбуються у їхніх студентських спогадах. Збірка світлин створює десятирічний фотолітопис, адже кожен кадр документалісти фіксують крізь об'єктив у певний неповторний момент боротьби за життя та свободу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Хроніки війни: Україна 2014–2025* (2025), за ред. FotoEvidence Ukraine, Publish Pro, Київ, 363 с.
2. *UAPP* (2025), «Фотокнига «Хроніки війни: Україна 2014-2025»». URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/uni-story/fotokniga-voienni-hroniki-ukrayina-2014-2025> (дата перегляду 10 жовтня 2025).
3. *UAPP* (2025), «Фото як зброя правди: як FotoEvidence та УАПФ документують війну в Україні». URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/news-articles/photo-as-a-weapon-of-truth> (дата перегляду 28 листопада 2025).

REFERENCES

1. *Khroniky viiny: Ukraina 2014–2025* (2025), za red. FotoEvidence Ukraine, Publish Pro, Kyiv, 363 s.
2. *UAPP* (2025), “Fotoknyha “Khroniky viiny: Ukraina 2014-2025”. URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/uni-story/fotokniga-voienni-hroniki-ukrayina-2014-2025> (data perehliadu 10 zhovtnia 2025).
3. *UAPP* (2025), “Foto yak zbroia pravdy: yak FotoEvidence ta UAPF dokumentuiut viinu v Ukraini”. URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/news-articles/photo-as-a-weapon-of-truth> (data perehliadu 28 lystopada 2025).

VISUAL DOCUMENTATION OF MODERNITY IN THE PHOTOBOOK “WAR CHRONICLES: UKRAINE 2014-2025”

Yaroslav Tabinskyi

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: yaroslav.tabinskyi@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5122-4253>*

This review examines the issue of documenting the Russo-Ukrainian War through the lens of the photobook *War Chronicles: Ukraine 2014-2025*. The study highlights the publication's structure, format specifics, layout, design, printing techniques, as well as its thematic and conceptual focal points. Given that the book is promoted to an international audience, it is analyzed as a multimedia visual project concerning the war in Ukraine. The article outlines the publication's significance within the educational process and includes excerpts from essays by journalism students who analyzed materials from the photobook.

The publication provides a chronological illustration of events starting from the Revolution of Dignity in November 2013 and spanning the Russo-Ukrainian War up to 2025. The book's value is substantiated by its role as a documentary record of Russian war crimes and as a pivotal tool for historical preservation. This visual chronicle is distributed across libraries, schools, and universities, playing a vital role in both educational and pedagogical processes. The photo album features over 360 photographs and testimonies from renowned photojournalists who were present at the epicenter of key historical events. The photobook possesses significant artistic value and serves as an essential documentary source for memory preservation and the study of contemporary history.

The book reveals themes of resistance, loss, dignity, and the resilience of the Ukrainian people to its readers, presenting the war without embellishment by focusing on the lives of both military personnel and civilians in frontline areas. The publication stands as a response to the profound challenges posed by the Russian invasion.

The primary objective of the project is to preserve visual documents for future generations. The publishers maintain that the photobook will serve not only as an object of cultural memory but also as an educational instrument, helping the youth comprehend the depth of the past decade's events and fostering a connection with living history.

Keywords: documentary studies, content, wartime journalism, Russo-Ukrainian War, Russian aggression in Ukraine, visual communication, media, photography.

Отримано редакцією видання / Received: 13.01.2026

Прорецензовано / Revised: 13.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 14.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 07.02.2026

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

Viktoriya Romanchuk

FEATURES OF CONSTRUCTIVE JOURNALISM ON THE EXAMPLE
OF PUBLICATIONS OF THE MAGAZINE 'UNIVERSUM' (2014–2025) 3

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Віталій Гандзюк

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОЇ МАТРИЦІ СУСПІЛЬСТВА
В ПУБЛІЦИСТИЦІ ЧАСОПISУ «КРАЇНА» (2025)..... 20

Оксана Гоцур, Діана Луць

СУЧАСНИЙ АСПЕКТ ВІЗУАЛЬНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ВОЄН
КІН. XX–XXI СТОЛІТЬ..... 31

Парасковія Дворянин

РЕФЛЕКСИВНА ЗДАТНІСТЬ ВЕДУЧИХ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ НОВИН
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕДІАРИНКУ 41

Юліана Казімова

АНАЛІЗ СЮЖЕТІВ НА ТЕЛЕКАНАЛІ «СУСПІЛЬНЕ ЛЬВІВ»..... 52

Мар'ян Лозинський

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ У НАВЧАННІ ЖУРНАЛІСТИКИ В. ЗДОРОВЕГИ.... 65

Галина Яценко, Таміла Коваль

ІНФОРМАЦІЙНА ДОСТУПНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ДЛЯ ЛЮДЕЙ
З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ (НА ПРИКЛАДІ САЙТІВ «ГРОМАДСЬКЕ
РАДІО», «ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ», «СУСПІЛЬНЕ» ТА «СВІДОМІ»)..... 73

МАСОВІ КОМУНІКАЦІЇ ЗА КОРДОНОМ

Гліб Гаврилов

ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ:
РОЛЬ НІШЕВИХ МЕДІА У ФОРМУВАННІ ПОРЯДКУ ДЕННОГО 85

Nataliya Hado

THE RELIGIOUS DIMENSION OF RASHISM PROPAGANDA
BEYOND UKRAINE 97

*Тарас Лильо*СУЧАСНІ МЕДІА ЯК СУБ'ЄКТ І ОБ'ЄКТ
«ЦИВІЛІЗАЦІЇ ВИДОВИЩА» МАРІО ВАРГАСА ЛЬЙОСИ 109*Iurii Melnyk*PROXY VOICES: FOREIGN MEDIA FIGURES
IN RUSSIAN PROPAGANDA 118*Юлія Равлюк*ЕТИКА ЗОБРАЖЕННЯ ЖЕРТВ ВІЙНИ В МАТЕРІАЛІ
'1000 DAYS OF WAR IN UKRAINE CAPTURED IN IMAGES' (AP)..... 127*Наталія Семен*ОБРАЗ УКРАЇНИ В МАТЕРІАЛАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО
АГЕНТСТВА "REUTERS" 138*Сергій Смірнов*ФЕЙКОВА ДЕМОКРАТІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ РЕАКЦІЇ
МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ НА АРЕШТ НІКОЛАСА МАДУРО
(ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ)..... 145

НОВІ МЕДІА

*Наталка Габор*ЕВОЛЮЦІЯ МЕДІАТРЕНДІВ (2015–2025 рр.):
ЧИ ЗДАТНІ КЛАСИЧНІ ТЕОРІЇ ПОЯСНИТИ СУЧАСНІ НОВІ МЕДІА? 157*Ірина Мудра*ІНФОРМАЦІЙНІ МАНІПУЛЯЦІЇ ЩОДО ПОЛЬСЬКИХ УРЯДОВЦІВ
І ПОЛІТИКІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕГРАМ-ПРОСТОРІ 169*Ірина Одобецька*СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ
КОМУНІКАЦІЙ УНІВЕРСИТЕТУ (НА ПРИКЛАДІ ВДПУ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО) 181

МЕДІАДОСЛІДЖЕННЯ

*Viktorii Viter, Nataliia Voitovych*THE IMAGE OF THE HERO IN MODERN UKRAINIAN JOURNALISM:
ETHICS, MEMORY, NARRATIVE..... 193

Олена Зіненко

ДИСКУРС МІКРОПОДІЙ ВІЙНИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ФРАГМЕНТАРНІСТЬ МЕДІАСПОЖИВАННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПОТРЕБ	204
---	-----

Borys Potyatynuk

CONCEPTS OF INFOTAINMENT AND POLITAINMENT: SHOWMEN IN MEDIA AND POLITICS	216
---	-----

Андрій Яценко, Аліна-Ангеліна Штемпель

ІДЕЙНО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ГЕРОЯ УКРАЇНИ ТАРАСА МАТВІЙВА.....	224
--	-----

МЕДІАОСВІТА

Мар'ян Житарюк

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗК, СК І ПРН В ОПІ З ЖУРНАЛІСТИКИ: МІЖ ПРАКТИКООРІЄНТОВАНІСТЮ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЮ ТРАДИЦІЄЮ	235
--	-----

МЕДІАПРАВО

Павло Присяжний

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕДІА: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ AI ACT ЄС	252
--	-----

МЕДІАСТИЛІСТИКА

Наталія Більовська

СЛОВО РОКУ В УКРАЇНІ (2022–2025): МОВНІ МАРКЕРИ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	262
---	-----

Любов Конюхова

СЛОВОВІРНА КОМПРЕСІЯ МЕДІАТЕКСТУ ЯК ВИЯВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ.....	273
--	-----

МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ*Ольга Гресько*

АКТОРИ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ХХІ ст.:

АУДИТОРІЯ, МЕДІА, ШІ 284

НАУКОВА РЕЦЕНЗІЯ*Оксана Білоус*

ПРАВДИВЕ СЛОВО – ДУХОВНО-НАЦІОНАЛЬНА ЗБРОЯ ЖУРНАЛІСТА... 294

Ігор Скленар

КНИГА «ТОТАЛІТАРНА ЖУРНАЛІСТИКА» –

ОБ'ЄКТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДРАМАТИЧНОГО

ПЕРІОДУ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В ХХ ст. 298

Ярослав Табінський

ВІЗУАЛЬНЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ СУЧАСНОСТІ

У ФОТОКНИЗІ «ХРОНІКИ ВІЙНИ: УКРАЇНА 2014–2025»..... 305

CONTENT

HISTORY AND METHODOLOGY OF JOURNALISM

Вікторія Романчук

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУКТИВНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ НА ПРИКЛАДІ ПУБЛІКАЦІЙ ЧАСОПISУ «УНІВЕРСУМ» (2014–2025 pp.)	3
--	---

THEORY AND PRACTICE OF MODERN JOURNALISM

Vitalii Gandziuk

FORMATION OF THE SOCIETY'S VALUE MATRIX IN THE JOURNALISM OF 'KRAINA' MAGAZINE (2025)	20
--	----

Oksana Hotsur, Diana Luts

MODERN ASPECTS OF VISUAL REPRESENTATION OF WARS OF THE LATE 20TH–21ST CENTURIES	31
--	----

Paraskoviya Dvorianyn

REFLEXIVE ABILITIES OF LEADING TELEVISION NEWS ANCHORS IN THE CONTEXT OF MEDIA MARKET TRANSFORMATION	41
---	----

Yuliana Kazimova

ANALYSIS OF STORYLINES ON THE TV CHANNEL 'SUSPILNE LVIV'	52
--	----

Maryan Lozynskyi

TRADITIONS AND INNOVATIONS IN JOURNALISM TEACHING BY VOLODYMYR ZDOROVEGA	65
---	----

Halyna Yatsenko, Tamila Koval

INFORMATION ACCESSIBILITY OF UKRAINIAN MEDIA FOR PEOPLE WITH VISUAL IMPAIRMENTS (A CASE STUDY OF THE WEBSITES "HROMADSKЕ RADIO", "DZERKALO TYZHNIА", "SUSPILNE" AND "SVIDOMI")	73
---	----

MASS COMMUNICATIONS ABROAD

Hlib Havrylov

ECOLOGICAL DISCOURSE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: THE ROLE OF NICHE MEDIA IN AGENDA-SHAPING	85
---	----

*Наталія Гадьо*РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІР ПРОПАГАНДИ РАШИЗМУ
ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ 97*Taras Lylo*MODERN MEDIA AS SUBJECT AND OBJECT OF THE «CIVILIZATION
OF THE SPECTACLE» BY MARIO VARGAS LLOSA 109*Юрій Мельник*ПРОКСІ ГОЛОСИ: ІНОЗЕМНІ МЕДІЙНІ ФІГУРИ
В РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДІ 118*Yuliia Ravliuk*THE ETHICS OF REPRESENTING WAR VICTIMS IN THE FEATURE ‘
1000 DAYS OF WAR IN UKRAINE CAPTURED IN IMAGES’ (AP) 127*Natalia Semen*THE IMAGE OF UKRAINE IN THE MATERIALS
OF THE NEWS AGENCY “REUTERS” 138*Sergiy Smirnov*“FAKE DEMOCRACY” AND ITS ROLE IN SHAPING THE INTERNATIONAL
COMMUNITY’S RESPONSE TO THE ARREST OF NICOLÁS MADURO:
THE INFORMATIONAL CONTEXT 145

NEW MEDIA

*Natalka Gabor*THE EVOLUTION OF MEDIA TRENDS (2015–2025):
CAN CLASSICAL THEORIES EXPLAIN MODERN NEW MEDIA? 157*Iryna Mudra*INFORMATION MANIPULATIONS REGARDING POLISH
GOVERNMENT OFFICIALS AND POLITICIANS
IN THE UKRAINIAN TELEGRAM SPACE 169*Iryna Odobetska*SOCIAL MEDIA IN THE SYSTEM OF UNIVERSITY PUBLIC
COMMUNICATIONS (A CASE STUDY OF VINNYTSIA MYKHAILO
KOTSIUBYNSKYI STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY) 181

MEDIA RESEARCH*Вікторія Вітер, Наталія Войтович*

ОБРАЗ ГЕРОЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ:
ЕТИКА, ПАМ'ЯТЬ, НАРАТИВ.....193

Olena Zinenko

MICRO-EVENTS OF WAR IN SOCIAL MEDIA DISCOURSE:
FRAGMENTATION OF MEDIA CONSUMPTION
AND TRANSFORMATION OF COMMUNICATION NEEDS..... 204

Борис Потятиник

КОНЦЕПТИ ІНФОТЕЙМЕНТУ І ПОЛІТЕЙМЕНТУ:
ШОУМЕНІ В МЕДІА ТА ПОЛІТИЦІ216

Andriy Yatsenko, Alina-Anhelina Shtempel

IDEOLOGICAL AND CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF THE CREATIVE
LEGACY OF TARAS MATVIYIV, HERO OF UKRAINE..... 224

MEDIA EDUCATION*Marian Zhytariuk*

ON GENERAL, SPECIAL COMPETENCIES AND LEARNING OUTCOMES
IN JOURNALISM EDUCATIONAL PROGRAMMES: BETWEEN
PRACTICE-ORIENTED TRAINING AND THE UNIVERSITY TRADITION235

MEDIA LAW*Pavlo Prysiazhnyy*

LEGAL REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE USE IN MEDIA:
CHALLENGES FOR UKRAINE IN THE CONTEXT
OF THE EU AI ACT IMPLEMENTATION..... 252

MEDIA STYLISTICS*Nataliya Bilovska*

WORD OF THE YEAR IN UKRAINE (2022–2025):
LANGUAGE MARKERS OF SOCIAL TRANSFORMATIONS 262

Liubov Konyiukhova

WORD FORMATION COMPRESSION IN MEDIA TEXT
AS A MANIFESTATION OF JOURNALISTIC SKILL.....273

MEDIA TECHNOLOGIES*Olga Gresko*

THE ACTORS OF THE INTERNATIONAL COMMUNICATION OF THE XXI CENTURY: AUDIENCE, MEDIA, AI	284
--	-----

SCIENTIFIC REVIEW*Oksana Bilous*

THE TRUTHFUL WORD IS THE JOURNALIST'S SPIRITUAL AND NATIONAL WEAPON	294
--	-----

Ihor Sklenar

THE BOOK 'TOTALITARIAN JOURNALISM' AS AN OBJECTIVE SOURCE FOR STUDYING THE DRAMATIC PERIOD OF UKRAINIAN JOURNALISM IN THE 20TH CENTURY	298
--	-----

Yaroslav Tabinskyi

VISUAL DOCUMENTATION OF MODERNITY IN THE PHOTOBOOK 'WAR CHRONICLES: UKRAINE 2014–2025'	305
---	-----

Збірник наукових праць

Вісник Львівського університету

СЕРІЯ ЖУРНАЛІСТИКА

ВИПУСК 59

Виходить з 1958 р.

Редакція «Вісника» висловлює подяку працівникам відділу каталогізації
Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка
за надання номерів УДК до матеріалів цього випуску.

Упорядкування і наукова редакція *Мар'ян Житарюк, Тетяна Хоменко*
Опрацювання англомовних анотацій *Вікторія Житарюк*
Технічне опрацювання і верстка *Ігор Полянський*
Комп'ютерний набір і коректура авторські

Підп. до друку 28.01.2026. Формат 70×100/16. Гарнітура «Таймс». Друк на різогр.
Умовн. друк. арк. 20,0. Наклад 100 прим. Зам. №.

Львівський національний університет імені Івана Франка.
79000, м. Львів, вул. Дорошенка, 41.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК №3059 від 13.12.2007 р.